



## Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder

Ministerie Economische Zaken

Ministerie Infrastructuur & Milieu

Datum 27 januari 2014

Status Vastgesteld



## Inhoud

<b>1</b>	<b>Inleiding—5</b>
1.1	Aanleiding—5
1.2	Wat vooraf ging: inhoud en proces—7
1.2.1	Traject Vogel- en Habitatrictlijn en Natura 2000-gebieden—7
1.2.2	Langetermijnvisie Schelde-estuarium—10
1.2.3	Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (OS2010)—11
1.2.4	Natuurprogramma Westerschelde—13
1.2.5	Doorwerking Scheldeverdragen en Natura 2000-opgave—14
1.2.6	Schorsing in 2010 en hernieuwde start in najaar 2012—15
1.3	Het rijksinpassingsplan onder de rijkscoördinatieregeling—16
1.4	Leeswijzer—18
<b>2</b>	<b>Het MER en de keuze voor het voorkeursalternatief—19</b>
2.1	De relatie tussen het rijksinpassingsplan en het MER—19
2.2	Alternatieven en varianten—20
2.3	Beschrijving van het MA—21
2.4	Beschrijving van het MMA—22
2.5	Afweging, voorkeursalternatief en mitigerende maatregelen—22
2.6	Ingebrachte opmerkingen, reacties en adviezen Commissie m.e.r.—24
<b>3</b>	<b>Beleidskader—33</b>
3.1	Internationaal—33
3.1.1	De Vogel- en habitatrictlijn—33
3.1.2	Europese Kaderrichtlijn Water—34
3.1.3	Conclusie internationaal beleid—35
3.2	Rijksbeleid—35
3.2.1	Het beleid, specifiek gericht op de ontwikkeling van estuariene natuur—35
3.2.2	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)—35
3.2.3	Het Nationaal Waterplan—36
3.2.4	Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro)—37
3.2.5	Deltaprogramma 2013: Werk aan de Delta—37
3.2.6	Het stroomgebiedbeheerplan—39
3.2.7	Overstromingsrisicobeheerplan (ORBP)—40
3.2.8	MIRT, MIRT Projectenboek 2013—40
3.2.9	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)—41
3.2.10	Natuurbeschermingswet 1998 en Flora- en faunawet i.r.t. CHW—42
3.2.11	Structuurvisie buisleidingen 2012 - 2035—43
3.2.12	Ontgrondingenwet—44
3.2.13	Conclusie rijksbeleid—44
3.3	Provinciaal beleid—44
3.3.1	Omgevingsplan Zeeland 2012 - 2018—44
3.3.2	Verordening Ruimte—45
3.3.3	Werk in uitvoering: 10-puntenplan voor het Zeeuwse natuurbeleid—46
3.3.4	Economische agenda Zeeland—46
3.3.5	Conclusie provinciaal beleid—47
3.4	Waterschapsbeleid—47
3.4.1	Het (Nationaal) Bestuursakkoord Water (NBW)—47
3.4.2	Waterbeheersplan 2010-2015 Waterschap Zeeuws-Vlaanderen—48
3.4.3	Gezamenlijke Zeeuwse waterbeheerders: Zeeuwse handreiking Watertoets—49
3.4.4	Stedelijk waterplan Zeeuws-Vlaanderen—49

3.4.5	Conclusie beleid waterschap—49
3.5	Gemeentelijk beleid—50
3.5.1	Structuurvisie gemeente Hulst 15 mei 2012—50
3.5.2	Bestemmingsplan 'Buitengebied' gemeente Hulst—51
3.5.3	Conclusie gemeentelijk beleid—52
3.6	Conclusie—52
<b>4</b>	<b>Gebiedsbeschrijving en locatiekeuze—53</b>
4.1	Algemeen—53
4.2	Locatiekeuze—53
4.3	Ligging plangebied—58
4.4	Ruimtelijke structuur—58
4.5	Functionele structuur en eigendomssituatie—71
<b>5</b>	<b>Gewenste ontwikkeling—73</b>
5.1	Beschrijving van het project—73
5.2	Het Projectplan—80
5.2.1	Wettelijk kader van het Projectplan—80
5.2.2	Beschrijving van het Projectplan—80
5.2.3	Toekomstige inrichting van het gebied—82
<b>6</b>	<b>Planologisch relevante aspecten—85</b>
6.1	Inleiding—85
6.2	Milieuaspecten—86
6.2.1	Bodem—86
6.2.2	Geluid—90
6.2.3	Luchtkwaliteit—91
6.2.4	Bedrijven en milieuzonering—93
6.2.5	Externe veiligheid (transport(on)veiligheid)—93
6.2.6	Externe veiligheid recreatieve functies middels wijzigingsbevoegdheid verankerd—94
6.3	Archeologie en cultuurhistorie—96
6.4	Landschap—98
6.5	Natuur—98
6.5.1	Natuur in het plangebied—98
6.5.2	Passende beoordeling—101
6.5.3	Passende beoordeling recreatieve ontwikkelingen langs de Leidingendam—109
6.5.4	Flora- en faunaonderzoek—111
6.5.5	Ecologische hoofdstructuur—111
6.6	Leidingen en infrastructuur - de leidingendam—113
6.7	Verkeerskundige aspecten—115
6.8	Waterhuishouding—115
6.8.1	Water in het MER—115
6.8.2	Watertoets—116
6.8.3	Conclusie—121
6.8.4	Keur Waterschap Scheldestromen—121
6.9	Gevolgen voor de mens en de sociaal economische effecten—122
6.10	Grondverwerving—123
6.11	Economische uitvoerbaarheid—123
6.12	Beheer—125
6.13	Monitoring—126
<b>7</b>	<b>Juridisch-planologische regeling—129</b>
7.1	Algemeen—129
7.2	De bestemmingen—130
7.3	Beschrijving per bestemming—131

<b>8</b>	<b>Conclusie—135</b>
<b>9</b>	<b>Maatschappelijke uitvoerbaarheid—137</b>
9.1	Overleg en horen—137
9.2	Ontwerpfase—137
9.3	Vaststellingsfase—138
<b>10</b>	<b>Literatuur &amp; studieopgave en Bijlagen—139</b>
10.1	Literatuur en studieopgave—139
10.2	Separate bijlagen—140
	Bijlage 1: Vooroverlegreacties—141
	Regels—143

Separate bijlage(n):

- Bijlage 1: Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder: Besluit-MER / Plan-MER Nederland met 33 bijlagen, Oranjewoud 19 juni 2013
- Bijlage 2a: Projectplan Hulst Hertogin Hedwigepolder, Technum 18 november 2013;
- Bijlage 2b: Bijlage 7 bij het Projectplan
- Bijlage 2c: Technische detailstudie Hedwige – Prosperpolder Ontwerp Dijken, Technum 22 november 2007;
- Bijlage 3a: Technische detailstudie Hedwige – Prosperpolder – Gasdam Beschrijving Effecten, Technum, 27 november 2013;
- Bijlage 3b: Technische detailstudie Hedwige – Prosperpolder – Gasdam Mitigerende maatregelen, Technum, 25 november 2013;
- Bijlage 3c: Aanvullende notitie kabelexploitanten, Technum, 28 november 2013;
- Bijlage 4: Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hertogin Hedwigepolder, Kosteneffectiviteitsanalyse, 19 juni 2013
- Bijlage 5: Inrichtingsplan met betrekking tot de toekomstige inrichting van het gebied, Soresma, september 2010
- Bijlage 6: Oranjewoud, Passende beoordeling op inrichtingsniveau, Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder, 12 juni 2013
- Bijlage 7: Nota van Beantwoording Hertogin Hedwigepolder, Ministerie van Economische Zaken, 9 december 2013;
- Bijlage 8: Aanvulling bij het MER Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder, Oranjewoud, projectnummer 225938, 29 november 2013;
- Bijlage 9a: Notitie opslibbing Hedwigepolder, Deltares, kenmerk 1208901-000-ZKS-0005, 14 november 2013.
- Bijlage 9b Verwachte bodemontwikkelingen Hedwigepolder en omgeving ten gevolge van ontpolderen, september 2013, 'Svašek Hydraulics.
- Bijlage 10: Externe veiligheid m.e.r. Hedwige- en Prosperpolder, SAVE, projectnr 130874 – 225938.02, 28 november 2013
- Bijlage 11: Toetsingsadvies over het milieueffectrapport, Commissie voor de milieueffectrapportage, rapportnummer 1773-238, 10 december 2013
- Bijlage 12: Aanvulling op de Passende beoordeling bij het Rijksinpassingsplan en de vergunningaanvraag Natuurbeschermingswet bij het Inrichtingsplan Hertogin Hedwigepolder, Oranjewoud, Projectnr. 225938, 19 december 2013, Definitief

# 1 Inleiding

## 1.1 Aanleiding

Het Schelde-estuarium is het enige estuarium in Zuidwest Nederland dat nog redelijk intact is; een natuurlijke overgangszone van rivier- naar zeewater dat onder invloed van het getij voortdurend verandert. Van een gezond ecosysteem is echter geen sprake, integendeel: de natuur in het Scheldegebied staat onder druk. Onder andere de aanleg van het Schelde-Rijn-kanaal, maar ook autonome ontwikkelingen, hebben de kwaliteit van het gebied aangetast. Zones van ondiep water zijn afgenomen, slikken zijn verkleind en soms ook verlaagd en diep water is uitgebreid en dieper geworden. Als deze ontwikkeling zich voortzet wordt de Westerschelde een diep kanaal met sterke getijdestromingen, begrensd door harde hoge zeeweringen, zonder natuurlijke waarden. Reden om het tij te keren.

Om het Schelde-estuarium weer gezond te maken, is een herstelprogramma nodig. Concreet betekent dit, dat er meer ruimte voor de ontwikkeling van estuariene natuur gecreëerd moet worden. En dat is geen eenvoudige opgave in een land als Nederland, waar sprake is van een intensief grondgebruik: om estuariene natuur te kunnen realiseren zullen andere functies dus moeten wijken.

Op grond van gedegen en uitvoerig onderzoek heeft het Rijk besloten om minimaal 600 ha estuariene natuur te realiseren, verdeeld over de drie ecologische zones die in de Westerschelde onderscheiden worden. Daarvan wordt 295 ha estuariene natuur op Nederlands grondgebied in de Hertogin Hedwigepolder gerealiseerd. Dit, omdat zowel ecologisch als maatschappelijk gezien de Hertogin Hedwigepolder de beste locatie is.

Hoofddoel van het project is bij te dragen aan het noodzakelijke natuurherstel van de Westerschelde. Belangrijkste voorwaarde voor dat herstel, is dat er meer ruimte gegeven wordt aan de rivier. Met de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder wordt daaraan voor een belangrijk deel invulling gegeven. Het creëren van extra ruimte, geeft de mogelijkheden voor het ontstaan van getijdestromen en bevordert het meergeuldig karakter van de Westerschelde. Met de ontpoldering worden ook nieuwe estuariene habitats gecreëerd die van betekenis zijn. Het plangebied wordt onderdeel van een groter geheel dat integraal beheerd zal gaan worden. De Hertogin Hedwigepolder vormt hierin een onmisbare schakel tussen de Prosperpolder en het Land van Saefthinghe. Alleen hierdoor kan op termijn een samenhangend, groot en robuust natuurgebied van internationaal belang ontstaan, dat bijzondere potenties biedt voor soorten met een grote ruimtebehoefte. Naast het hoofddoel om een bijdrage te leveren aan natuur en veiligheid van de Westerschelde, is het daarnaast ook de ambitie om meerwaarde te creëren in het gebied voor extensief recreatief gebruik en natuurbeleving.

Omdat de realisering van estuariene natuur niet past in het vigerende bestemmingsplan is het noodzakelijk om het planologisch regime te wijzigen; daarmee is de aanleiding voor dit rijksinpassingsplan gegeven. Omdat onderhavig project, een ruimtelijk investeringsproject betreft, met een internationaal karakter, van een groot nationaal belang en er een groot aantal diverse belangen speelt op verschillende niveaus, beoogt het Rijk de regie van de publieke besluitvorming van begin tot eind in eigen hand te nemen. Er is daarom besloten om een rijksinpassingsplan op te stellen in plaats van een bestemmingsplan en de procedure

van de rijkscoördinatierегeling te doorlopen. In paragraaf 1.3 wordt hierop verder ingegaan.

#### *Opzet eerste hoofdstuk*

In dit eerste hoofdstuk komt een aantal onderwerpen aan bod, die van belang zijn voor dit rijksinpassingsplan. Allereerst wordt in de volgende paragraaf ingegaan op de ontwikkelingen die hebben geleid tot dit rijksinpassingsplan. Paragraaf 1.3 betreft de positionering van dit rijksinpassingsplan in grensoverschrijdend licht. In paragraaf 1.4 wordt ingegaan op de (juridische) figuur van het rijksinpassingsplan. De opzet van het complete rijksinpassingsplan komt aan de orde in paragraaf 1.5.

#### *Definities enkele belangrijke veelvoorkomende begrippen*

In verschillende documenten worden de te bereiken (natuur)doelen beschreven. De gebruikte formuleringen zijn gezien de lange geschiedenis van dit dossier in de documenten soms op onderdelen wat anders omschreven. Daarbij wordt nadrukkelijk opgemerkt, dat de termen intergetijdengebied en estuariene natuur steeds geplaatst zijn in de context van een 'gebied met schorren, slikken, geulen, kreken, etc..

Om mogelijke verwarring te voorkomen is aan Deltares gevraagd om een eenduidige definitie op te stellen. Deze definitie is voorgelegd aan de deskundigen op de bijeenkomst van 24 oktober 2013 en heeft de instemming van de aanwezige deskundigen gekregen. Zie ook bijlage 9a bij dit rijksinpassingsplan.

Samengevat dient het projectdoel als volgt opgevat te worden.

- Omdat de ontpoldering van de Hedwigepolder gekwalificeerd wordt als instandhoudingsmaatregel zoals bedoeld in artikel 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn ('urgente herstelopgave', zie Freriks en Zwier in Deltares (2013), is de Natura 2000 formulering leidend. Bij twijfel of inconsistentie gaat de Natura 2000 formulering boven andere formuleringen.
- Estuariene natuur is alle natuur die onder invloed staat van getij en rivierafvoer en die minimaal vijf keer per jaar overstroomt. Morfologisch-ecologisch kenmerkt estuariene natuur zich door estuariene dynamiek, dat wil zeggen dat er variatie in ruimte en tijd is onder invloed van aandrijvende krachten die kenmerkend zijn voor een estuarium. Voorbeelden: Getij en rivierafvoer zorgen voor variatie in waterstand (en dus droogvalduur) en zoutgehalte. Waterbeweging en geometrie zorgen in samenspel voor voortdurende ontwikkeling van geulen, slikken en platen, pioniervegetatie en schorren. Natuurlijke (autonome) veranderingen en menselijke ingrepen – beide zowel binnen als buiten het estuarium – zorgen voor veranderingen in de aandrijvende krachten op korte en lange tijdschaal.
- Intergetijdengebied is – in algemene termen – het areaal tussen hoog- en laagwater. Gehanteerd wordt de definitie voor het litoraal uit RIKZ (2005). Het litoraal is het areaal dat tussen gemiddeld hoogwater doottij (GHWD) en gemiddeld laagwater springtij (GLWS). Per definitie is 'intergetijdengebied' dus een onderdeel van 'estuariene natuur' (intergetijdengebied en/of estuariene natuur is dan syntactisch onjuist). 'Intergetijdengebied' bestaat uit slikken en platen, waarbij slikken in tegenstelling tot platen bij laagwater niet aan alle kanten omgeven zijn door water.
- Slikken en schorren is een verzamelterm voor het litoraal en supralitoraal met uitzondering van de platen, dat wil zeggen het areaal tussen de GLWS en 5 keer per jaar overspoeling. Schorren worden verder door hun begroeiing gekarakteriseerd. 'Slikken, platen en schorren' zijn per definitie een onderdeel



van 'estuariene natuur' en 'intergetijdengebied' is een onderdeel van 'slikken, platen en schorren'.

In tabelvorm:

		<b>Morfologisch-ecologische ecotopen, ook gehanteerd in Ontwikkelingsschets/ Scheldeverdrag</b>		<b>Juridisch kader (Natura 2000)</b>
Estuariene natuur		Geulen (< 5 m)		H1130 Estuaria
		Ondiep water (> 5 m)		
		Platen	Intergetijdengebied (litoraal) (zonder begroeiing)	
	Slikken			
	Slikken en schorren	Pionierbegroeiing		H1310A Zilte pionierbegroeiing
Schor		H1330 Schorren en zilte graslanden		

NB: Intergetijdengebied kan verder worden ingedeeld naar droogvalduur en naar laag- en hoogdynamisch.

## 1.2 Wat vooraf ging: inhoud en proces

Voor het behoud en herstel van de natuur in het Schelde-estuarium - waaronder de realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder - zijn twee trajecten van belang: Het traject Vogel- en Habitatrichtlijn (paragraaf 1.2.1) en het traject Langetermijnvisie Schelde estuarium (paragraaf 1.2.2). In paragraaf 1.2.3 e.v. komen deze trajecten samen.

In de periode najaar 2010 tot najaar 2012 was de voorbereiding van dit rijksinpassingsplan geschorst. De schorsing van de voorbereiding voor een periode van 2 jaar, is de verklaring dat in navolgende paragrafen (streef)data worden genoemd welke niet gehaald zijn. Omdat die betreffende (streef)data opgenomen zijn in de beschreven documenten, zijn deze data gehandhaafd in dit rijksinpassingsplan. Paragraaf 1.2.6. behandelt de hernieuwde start eind 2012.

### 1.2.1 Traject Vogel- en Habitatrichtlijn en Natura 2000-gebieden

De Europese Unie heeft zich ten doel gesteld in 2010 de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen (Goteberg 2003). Een belangrijk instrument hiervoor is de uitvoering van de gebiedsgerichte onderdelen van de Vogel- en de Habitatrichtlijn. Dit betekent het realiseren van een netwerk van natuurgebieden van Europees belang: het Natura 2000-netwerk. Dit netwerk heeft als hoofddoelstelling het waarborgen van de biodiversiteit in Europa. In dit verband is de afspraak gemaakt dat de lidstaten van de Europese Unie alle maatregelen nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van soorten en habitattypen van communautair belang te realiseren<sup>1</sup>.

Nederland draagt met 162 gebieden bij aan het Natura 2000-netwerk. Deze bijdrage van Nederland vindt zijn neerslag in de Natura 2000-doelen. Dit zijn doelen die zowel op landelijk niveau als op gebiedsniveau zijn geformuleerd.

Het is verplicht om in de aanwijzing van een Natura 2000-gebied doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten en/of doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om deze reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld,

<sup>1</sup> Afkomstig uit: Natura 2000 doelendocument samenvatting, uitgave van het ministerie van LNV, juni 2006.

waarbij per habitattype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren aan het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau.

Een van deze gebieden betreft 'Westerschelde & Saefthinghe' (Natura 2000-gebied nummer 122), waarvoor de belangrijkste opgave ligt in het gebrek aan ruimte en daardoor verlies aan waardevol laagdynamisch areaal. De Westerschelde is thans de enige zeetak in de Delta waar nu nog sprake is van een estuarium met open verbinding naar zee. Het estuarium bestaat uit diepe en ondiepe wateren, bij eb droogvallende zand- en slikplaten en schorren.

Voor de habitattypen Estuaria H1130 en Slijkgrasvelden H1320 geldt (ook landelijk) een zeer ongunstige staat van instandhouding. Als gevolg van menselijke ingrepen in het verleden is in de Westerschelde een toename opgetreden van hoogdynamische en diepe delen, waarbij de overgangen naar laagdynamische en ondiepere delen zeer steil zijn geworden. Kwaliteitsverbetering is dan ook noodzakelijk. Voor de Westerschelde houdt kwaliteitsverbetering herstel in van de afwisseling aan diverse deelecosystemen (laagdynamisch en hoogdynamisch, diepe en ondiepe, zoete en zoute delen, belendende schorren en geleidelijke overgangen tussen al deze deelsystemen) met de bijbehorende hoge biodiversiteit. Voor dit gebied is behoud van het meergeulenstelsel en uitbreiding van de oppervlakte van laagdynamische deelgebieden (droogvallende platen en ondiepe wateren) noodzakelijk voor kwaliteitsverbetering en duurzaam voortbestaan<sup>2</sup>.

Uitbreiding van de oppervlakte van het estuarium is bovendien noodzakelijk om de doelen voor de habitattypen H1310A (zilte pioniersbegroeiingen) en H1330A (schorren en zilte graslanden buitendijks) te realiseren. De staat van instandhouding van H1330A is ongunstig. Verder zijn de geleidelijke overgangen naar schorren en duintjes van belang. Slik- en zandplaten van de Westerschelde voorkomend in de vorm van laagdynamische platen maken onderdeel uit van het habitattype estuaria.

De uitbreidingsdoelstellingen kunnen alleen gerealiseerd worden door toevoeging van nieuwe gebieden aan het Natura 2000-gebied, of door omvorming van het ene type naar het andere. Het is hierbij van belang dat een estuarien natuurgebied geen statisch geheel is en dat de oppervlakteverdeling van habitattypen hierin aan continue verandering onderhevig is. De dynamiek van een dergelijk systeem vormt juist een van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied.

Het gebied waarop dit rijksinpassingsplan betrekking heeft, grenst aan (en overlapt voor een klein deel) met het in 2009 aangewezen Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saefthinghe' (122), Het in 2009 aangewezen Natura2000-gebied heeft zowel de status van Vogelrichtlijngebied (SBZ-V; delen reeds eerder aangewezen in 1995 en 2000), als de status van Habitatrichtlijngebied (SBZ-H; na de aanmelding bij de Europese Commissie in mei 2003 plaatsing op de communautaire lijst in december 2004).

Tegelijk met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan, wordt een voorlopig aanwijzingsbesluit van kracht, waarmee het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het in de voorgaande alinea genoemde Natura 2000-gebied Westerschelde & Saefthinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige

<sup>2</sup> Zie ook pagina 174 van het Natura 2000 Doelendocument.

aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'.

Het aanwijzingsbesluit als bedoeld in artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998 voor Natura 2000-gebied nummer 122 Westerschelde en Saeftinghe<sup>3</sup>, is op 23 december 2009 vastgesteld. Als gevolg van de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 28 december 2011 (zaaknummer 201003125/1/R2) zijn vervolgens de begrenzing en een instandhoudingsdoel van het aanwijzingsbesluit Westerschelde & Saeftinghe gewijzigd. De grenswijziging heeft betrekking op het Rammekensschor nabij de Sloehaven ten oosten van Vlissingen. Met deze aanpassing wordt de in 2003 bij de Europese Commissie aangemelde begrenzing aangepast. Het betreft een wijziging van het Habitatrichtlijngebied voor zover bestaande uit schorren en slikken en het aangrenzende water. De uitbreiding betreft tevens het Vogelrichtlijngebied bestaande uit het leefgebied (voedselgebied en rustplaats) van diverse (water)vogelsoorten. Naast deze grenswijziging is de instandhoudingsdoelstelling van de broedvogelsoort Grote stern aangepast. Tegen dit besluit was beroep mogelijk in de periode 27 september tot en met 7 november 2012. In die periode is hiertegen beroep ingesteld, onder andere door de provincie Zeeland en Zeeland Seaports. De hoorzitting bij de Afdeling Bestuursrechtspraak bij de Raad van State heeft in mei 2013 plaatsgevonden.

In het besluit van 23 december 2009 zijn voor dit Natura 2000-gebied de volgende algemene instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd:

Behoud en indien van toepassing herstel van:

- de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
- de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie;
- de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd;
- de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Voor Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe gelden de volgende instandhoudingsdoelstellingen per habitatype:

H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstromde zandbanken, doel: behoud oppervlakte en kwaliteit permanent overstromde zandbanken, Noordzee-kustzone (subtype B);

H1130 Estuaria, doel: uitbreiding oppervlakte en verbetering van kwaliteit;

H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende planten, doel: uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, zeekraal (subtype A) en behoud van oppervlakte en kwaliteit ziltepionierbegroeiingen, zeevetmuur (subtype B);

H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*), doel: behoud oppervlakte en kwaliteit;

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*), doel: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit schorren en zilte graslanden, buitendijks (subtype A), en behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, binnendijks (subtype B);

<sup>3</sup> Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'.

H2110 Embryonale wandelende duinen, doel: behoud oppervlakte en kwaliteit;  
H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen"), doel: behoud oppervlakte en kwaliteit;  
H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*, doel: behoud oppervlakte en kwaliteit;  
H2190 Vochtige duinvalleien, doel: behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, kalkrijk (subtype B).

Voor de habitattypen Estuaria, Zilte Pioniersbegroeiingen (zeekraal) en Schorren en zilte graslanden (buitendijks) en Atlantische schorren is derhalve het doel uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit. De aanleg van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder geeft uitvoering aan deze doelstelling, en de Hertogin Hedwigepolder zal dan ook naar verwachting op termijn binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' gebracht worden. Zoals eerder in deze paragraaf aangegeven, zal middels een voorlopige aanwijzingsbesluit het (nog niet aangewezen deel van het) plangebied reeds ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 worden gebracht. Deze voorlopige aanwijzing vindt tegelijk plaats met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan en betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft.

De instandhoudingsdoelstellingen worden niet per (vogel)soort afzonderlijk vermeld (waarvan de eind 2012 verhoogde regionale doelstelling voor de Grote stern). Voor nagenoeg alle soorten, veel aan het estuarium gebonden, is een behoudsdoelstelling aangegeven. Verwezen wordt naar het aanwijzingsbesluit<sup>4</sup>, waarin deze doelstellingen zijn opgesomd.

Momenteel wordt gewerkt aan een beheerplan Natura 2000 Deltawateren voor de Natura 2000-gebieden gelegen in de provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland. Het beheerplan Natura 2000 Deltawateren is momenteel in concept gereed en omvat de negen Natura 2000-gebieden: Hollands Diep, Haringvliet, Oude Maas, Grevelingen, Krammer-Volkerak, Zoommeer, Oosterschelde, Veerse Meer en Westerschelde & Saeftinghe. Het opstellen van dit beheerplan is een gezamenlijk initiatief van de Ministers van Infrastructuur & Milieu en Economische Zaken en de provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland en Zeeland. In het beheerplan wordt duidelijkheid gegeven, over de wijze waarop de doelen in samenhang met functies als agrarische ontwikkeling, infrastructuur en industrie kunnen worden gerealiseerd. In het conceptbeheerplan Deltawateren, zijn de maatregelen uit het Natuurherstelpakket Westerschelde opgenomen. Het onderhavige project in de Hertogin Hedwigepolder vormt onderdeel van de 600 hectare aan herstelplicht.

### 1.2.2 *Langetermijnvisie Schelde-estuarium*

Het tweede is het traject van studies die in het kader van de toekomstige ontwikkeling van het Schelde-estuarium hebben plaatsgevonden ter voorbereiding van regeringsbesluiten op planniveau, het traject Langetermijnvisie 2030.

Op verzoek van de Minister van destijds het ministerie Verkeer en Waterstaat (nu Infrastructuur en Milieu) van Nederland en de toenmalige Vlaamse Minister van Openbare Werken, Vervoer en Ruimtelijke Ordening heeft de Technische Schelde Commissie in januari 1999 opdracht gegeven tot het voorbereiden van een Langetermijnvisie voor het gehele Schelde-estuarium. In de Lange Termijnvisie

<sup>4</sup> Oorspronkelijke aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe (122) is gepubliceerd op 16 februari 2010 (Stcrt. 16 februari 2010, nr. 2212). De wijziging is gepubliceerd op 26 september 2012 (Staatscourant 26 september 2012, nr. 19571).

Schelde-estuarium (2001) is een integrale visie geschetst, die betrekking heeft op de veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid van het estuarium en op de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen ten aanzien van het beleid met betrekking tot het estuarium.

Voor wat betreft de natuurlijkheid geeft de visie het streefbeeld aan dat binnen het estuarium in 2030 een grote diversiteit aan habitats wordt aangetroffen, met name gekarakteriseerd door slikken, schorren, ondiepwatergebieden en platen in zoet, brak en zout water. Daarbij behorende levensgemeenschappen komen in het estuarium duurzaam voor en zijn waar mogelijk versterkt. Een belangrijke basis daarvoor is gelegd door de ruimte die gecreëerd is voor natuurlijke dynamische, fysische, chemische en biologische processen, aangevuld met het feit dat de waterkwaliteit geen limiterende factor meer is. Daarbij behoren twee ecosysteemdooelstellingen: ruimte voor natuurlijke, dynamische, fysische, chemische en biologische processen en behoud of versterking van het estuariene ecosysteem met alle typische habitats en levensgemeenschappen langs de volledige zoet-zoutgradiënt. In de memoranda naar aanleiding van de Langetermijnvisie hebben Vlaanderen en Nederland als doelstelling vastgelegd het ontwikkelen van het Schelde-estuarium als een gezond en multifunctioneel estuarien watersysteem dat op duurzame wijze gebruikt wordt voor menselijke behoeften. De onderlinge samenwerking is gericht op de drie aspecten van de visie: bescherming tegen overstromingen (veiligheid), toegankelijkheid van de Scheldehavens en de natuurlijkheid van het fysieke en ecologische systeem.

In juni 2003 is het studierapport "Voorstel voor natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium" gepresenteerd. Deze studie geeft aan welke maatregelen tot 2010, waar en waarom nodig zijn om het streefbeeld voor natuurlijkheid in 2030 te realiseren. In dit rapport worden twee planalternatieven gepresenteerd. Het planalternatief dat het beste invulling geeft aan de doelstelling is het alternatief waarbij uitgegaan wordt van natuurontwikkeling in grotere aaneengesloten gebieden. Toepassing van dit alternatief resulteert in een grotere diversiteit aan habitats, organismen en processen. Indien deze ruimte bovendien een uitbreiding is van het estuarium in open verbinding ermee, dan draagt ze ook meer bij aan verlies van getij-energie en reductie van de troebelheid van het water. De uitbreiding van de komberging die gepaard gaat met het teruggeven van ruimte aan de rivier vormt daarnaast een goede buffering tegen het gevaar voor overstromingen, zodat minder specifieke gecontroleerde veiligheidsmaatregelen genomen moeten worden. Het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder is één van de maatregelen die genoemd wordt bij dit alternatief.

### 1.2.3

#### *Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (OS2010)*

De Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (verder OS 2010) is opgesteld onder leiding van de Technische Scheldec commissie (TSC). Deze commissie is een permanent adviesorgaan voor de Vlaamse en Nederlandse regering. De bovengenoemde ontwikkelingsschets is opgesteld door de Projectdirectie ontwikkelingsschets Schelde-estuarium (ProSes), een samenwerkingsverband van de Vlaamse Administratie Waterwegen en Zeekanaal en de Nederlandse ministeries van destijds Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Verkeer en Waterstaat (nu: Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu). In deze ontwikkelingsschets is uitwerking gegeven aan de belangrijkste doelen: toegankelijkheid, veiligheid en natuurlijkheid en zijn besluiten geformuleerd met betrekking tot deze doelen. De OS 2010 is door beide regeringen in 2004 goedgekeurd. Het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Vlaams Gewest betreffende de uitvoering van de

Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium is op 1 oktober 2008 in werking getreden.

Voor wat betreft de natuurlijkheid is het uitgangspunt van de beslissingen over de natuurlijkheid van het Schelde-estuarium dat optimalisatie van de fysische, chemische en ecologische processen zal leiden tot herstel van habitats en populaties. De belangrijkste factor voor de optimalisatie van bijna alle natuurlijke processen in het estuarium, is ruimte. Voldoende ruimtelijke uitbreiding van het estuarium zal via procesherstel haast alle waardevolle habitattypen kunnen opleveren, de nu nog steeds voortschrijdende degradatie van het natuurlijk systeem stoppen en op termijn leiden tot herstel en verbetering. Door in te zetten op voldoende ruimte worden bovendien willekeurige keuzen voor arealen met specifieke habitattypen of voor bepaalde soorten vermeden.

Op basis van dit uitgangspunt is besloten dat 'ruimte voor de rivier' het leidend principe is bij de invulling van het streefbeeld natuurlijkheid uit de Langetermijnvisie alsook de voorlopige benadering voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen in de zin van de Habitatrichtlijn.

In de Ontwikkelingsschets 2010 worden voor wat betreft natuurlijkheid in de Westerschelde drie ecologische zones onderscheiden. De eerste zone is het mondingsgebied (inclusief Zwin): Vlake van Raan tot Vlissingen. Zone 2 betreft de zone Vlissingen-Hansweert. Zone 3 betreft het gebied van Hansweert tot de grens, inclusief de Hertogin Hedwigepolder. Per zone zijn in de Ontwikkelingsschets besluiten geformuleerd over de concrete maatregelen die in de zones genomen zullen worden.

Ten aanzien van zone 3 is in de OS 2010 het besluit geformuleerd dat minimaal 520 en maximaal 600 ha nieuwe natuur in de vorm van estuariene natuur ontwikkeld wordt die voldoet aan de eisen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn<sup>5</sup>. Het ontwikkelen van een intergetijdengebied in de Hertogin Hedwigepolder en het noordelijk gedeelte van de Prosperpolder (440 ha – 295 ha op Nederlands grondgebied, 145 ha op Belgisch grondgebied)<sup>6</sup> is aangewezen als concrete maatregel<sup>7</sup>.

Het Kabinet en de Vlaamse regering zijn akkoord gegaan met de strategische besluiten uit de Ontwikkelingsschets in het Derde Memorandum van Overeenstemming d.d. 11 maart 2005. Tezamen vormen deze besluiten een pakket maatregelen dat beide regeringen tussen 2005 en 2010 wensen te effectueren om de veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid in het Schelde-estuarium te verbeteren. Het betreft besluiten (niet zijnde concrete beleidsbeslissingen) met een bestuurlijk-politieke binding tussen Vlaanderen en Nederland met een inspanningsverplichting om de gezamenlijke visie voor het Schelde-estuarium om te zetten in concrete plannen en maatregelen. Bij de hernieuwde start eind 2012 zijn hierover, na een periode van schorsing van 2 jaar, opnieuw afspraken gemaakt<sup>8</sup>.

5 Het betreft besluit 3c uit het onderdeel "besluiten van de Nederlandse en Vlaamse regering uit Ontwikkelingsschets 2010 en toelichting 7.3.

6 Op Vlaams grondgebied wordt in plaats van 145 hectare, 170 ha estuariene natuur gerealiseerd. Beperking tot 465 ha (295 +170) betreft een beleidsmatige keuze. In de afweging zijn ondermeer betrokken het beslag op de landbouwgronden, de kosten en de formulering van de instandhoudingsdoelen volgens het landelijke VHR-traject.

7 Afkomstig uit: Besluiten OS2010, pagina 30-32

8 Brief d.d. 21 december 2012 van de Staatssecretaris van Economische Zaken aan de Vlaams minister-president, kenmerk DGNR-RRE / 12381140.

Een aantal inwoners en instellingen in de provincie Zeeland heeft na de bekendmaking van de plannen uit de Ontwikkelingsschets 2010 voorstellen gedaan met alternatieven voor de aangekondigde ontpolderingen. Gedeputeerde Staten van Zeeland hebben naar aanleiding daarvan besloten de alternatieve plannen te laten beoordelen door een Commissie. Deze Commissie Onderzoek Alternatieven Ontpoldering Westerschelde (commissie Maljers) heeft de door 55 personen en instellingen ingezonden alternatieven nader bekeken. De conclusie van de commissie Maljers is, dat geen van de voorgestelde alternatieven als alternatief kan gelden voor de voorgenomen ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder met uitzondering van eventueel de Braakman Zuid<sup>9</sup>. Uit nader onderzoek door de provincie is evenwel gebleken dat ook dit alternatief niet haalbaar is. Op hoofdlijnen betreffen enkele belangrijke redenen waarom geen van de voorgestelde alternatieven als daadwerkelijk alternatief kan gelden: 'er wordt geen bijdrage geleverd aan de beoogde instandhouding van de natuur van de Westerschelde', 'er wordt geen nieuwe, extra, natuur gerealiseerd alleen natuur vervangen door een ander type', 'de eraan verbonden kosten zijn zeer lastig in te schatten (bijvoorbeeld omdat het alternatief vervuilde bodem betrof)'.

#### 1.2.4 *Natuurprogramma Westerschelde*

Zoals in de vorige paragrafen is aangegeven, zijn er op basis van studie, planontwikkeling en besluitvorming afspraken met Vlaanderen en binnen Nederland gemaakt over het integrale project Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (OS 2010). Daarbij wordt voorzien in een belangrijke rol voor de provincie Zeeland. Deze rol heeft met name met betrekking op de voorbereiding van de natuurmaatregelen<sup>10</sup>.

Alvorens de provincie besloot de regie- en voorbereidende rol voor het natuurherstelprogramma op zich te nemen heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (thans EZ) haar een verantwoording van de natuuropgave ter hand gesteld. Dit rapport 'Natuurprogramma Westerschelde'<sup>11</sup> geeft een onderbouwing van de minimaal 600 ha estuariene natuur die gerealiseerd moeten worden en geeft duidelijkheid over de relatie met de Europese verplichtingen ingevolge tot de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Kort samengevat is uit de analyse het volgende naar voren gekomen. Het beleids- en planningstraject van de OS 2010 is in overeenstemming met de analyse en de opgaven uit het landelijke en Europese VHR-traject. De voorstellen beogen het behoud van de habitattypen en soorten eigen aan het Westerschelde-estuarium. Behoud en voldoende herstel moet vooral gevonden worden in de toevoeging van gebieden die bijdragen aan habitatvormende processen en met name gerelateerd aan laagdynamische natuur in orde van grootte van 600-770 hectare. Het Rijk heeft in het besluit (minimaal) 600 hectare estuariene natuur te realiseren gekozen voor de onderkant van de voorstellen. Dit betekent dat het natuurlpakket dus in ieder geval, minimaal gerealiseerd *moet* worden en het dwingt tot ecologisch effectieve locaties en inrichtingen. Door deze toevoeging zodanig te kiezen dat een robuuster en duurzame structuur ontstaat, wordt het beslag op de ruimte (in het algemeen landbouwgronden) zo veel mogelijk beperkt zonder aan effectiviteit te verliezen.

<sup>9</sup> Onderzoek alternatieven ontpoldering Westerschelde, commissie Maljers, 2006.

<sup>10</sup> Op 7 oktober 2005 hebben Provinciale Staten van Zeeland besloten om de regierol te accepteren en op 30 januari 2006 hebben het Rijk en de provincie Zeeland een convenant ondertekend over de uitvoering van een aantal besluiten uit de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium en het Derde Memorandum van Overeenstemming.

<sup>11</sup> Natuurprogramma Westerschelde, ministerie LNV, 15 september 2005

### 1.2.5

#### *Doorwerking Scheldeverdragen en Natura 2000-opgave*

De realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder is vastgelegd in een van de 'Scheldeverdragen' tussen Vlaanderen en Nederland. Het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Vlaams Gewest betreffende de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium is op 1 oktober 2008 in werking getreden door instemming van de Tweede en Eerste Kamer<sup>12</sup>. In dit verdrag is bepaald dat ten laatste in 2007 een aanvang wordt gemaakt met het ontwikkelen van een intergetijdengebied met een omvang van minimaal 440 ha in de Hertogin Hedwigepolder en het noordelijk gedeelte van de Prosperpolder.

Tussen de Minister-president van het Koninkrijk der Nederlanden en de Minister-president van de Vlaamse Regering heeft een briefwisseling plaatsgevonden waarin een interpretatie aan een aantal verdragsbepalingen wordt gegeven. Tezamen vormen deze brieven een interpretatieve verklaring. In deze briefwisseling is aangegeven dat het project in de Hedwigepolder in Nederland in 2010 van start moet zijn gegaan en in uitvoering moet zijn genomen<sup>13</sup>. Bij de hernieuwde start eind 2012 zijn hierover nieuwe afspraken<sup>14</sup> gemaakt, zie ook deelparagraaf 1.2.6.

Naar aanleiding van het wetgevingsoverleg over het Voorstel van wet houdende goedkeuring van de Scheldeverdragen in april 2008, heeft de Tweede Kamer een motie ingediend. Daarin is verzocht om een onafhankelijke commissie in te stellen die onderzoekt welke alternatieve natuurherstelmogelijkheden er zijn. Naar aanleiding van deze motie is de Commissie Natuurherstel Westerschelde onder voorzitterschap van de heer Nijpels ingesteld. Deze commissie heeft het advies 'Wennen aan de Westerschelde' uitgebracht. In dit advies wordt geconcludeerd, dat, in vergelijking met de vijf geselecteerde kansrijke alternatieven, het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder de beste denkbare maatregel is<sup>15</sup>.

Mede op basis van het advies van de Commissie Natuurherstel Westerschelde, heeft het kabinet in april 2009 zijn standpunt bepaald en dit bij brief d.d. 17 april 2009 medegedeeld aan de Tweede Kamer<sup>16</sup>: Het kabinet geeft er de voorkeur aan om natuurherstel, dat als alternatief dient voor de Hertogin Hedwigepolder, te realiseren zonder ontpoldering. Daartoe besluit het kabinet het natuurherstel buitendijks te realiseren door uitvoering te geven aan het alternatief 'aanleg buitendijkse schor' van de Zeeuwse Waterschappen en zo nodig door het aanvullend (gedeeltelijk) overnemen van het alternatief 'Land van Saeftinghe' van de Stichting Levende Delta. In deze brief wordt aangegeven dat, mocht onverhoopt de bovengenoemde combinatie van buitendijkse alternatieven op onoverkomelijke (juridische) bezwaren stuiten in het kader van EU-regelgeving, het oorspronkelijke voorstel van het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder alsnog tot uitvoering wordt gebracht. In deze brief wordt ook aangegeven dat, indien de ontpoldering onvermijdelijk is, het kabinet zich inzet om alsnog tot vrijwillige aankoop van de Hertogin Hedwigepolder te komen, maar in het uiterste geval de onteigeningsprocedure in gang zal zetten.

In navolging van het besluit van 17 april 2009 zijn de daarin genoemde natuurherstelmaatregelen aan validatie onderworpen waarbij de bijdrage van de buitendijkse maatregelen aan natuurherstel, de uitvoerbaarheid van de maatregelen

12 Trb. 2005, 310, inwerkingtreding Stb 307, 2008.

13 Brief d.d. 6 december 2007 van de Minister-president van het Koninkrijk der Nederlanden aan de minister-president van de Vlaamse Regering, kenmerk DJZ/IR-275/07

Brief d.d. 7 december 2007 van de Minister-president van de Vlaamse Regering aan de Minister-president van het Koninkrijk der Nederlanden, kenmerk BBOS/2007/ew

14 Brief d.d. 21 december 2012 van de Staatssecretaris van Economische Zaken aan de Vlaams minister-president, kenmerk DGNR-RRE / 12381140.

15 Wennen aan de Westerschelde, Advies Commissie Natuurherstel Westerschelde, kamerstuk 21-10-2008

16 Brief d.d. 17 april 2009 van de Minister van LNV aan de voorzitter van de Tweede Kamer, kamerstuk 30 862 nr 25



en de effecten voor aspecten als veiligheid en scheepvaart in beschouwing zijn genomen. Ook zijn de kosten van het buitendijks natuurherstel scherper in beeld gebracht. Het resultaat van het validatieonderzoek is vastgelegd in het rapport 'Validatieonderzoek buitendijks natuurherstel Westerschelde'<sup>17</sup>. Het rapport wijst uit, dat de in het kabinetsbesluit d.d. 17 april 2009 opgenomen voorkeursvariant van buitendijks natuurherstel niet leidt tot verbetering van de staat van instandhouding van de estuariene natuur in de Westerschelde. Geconcludeerd wordt dat de nieuwe te creëren natuurwaarden een belangrijke aantasting veroorzaken van bestaande natuurwaarden en dat de voorkeursvariant niet leidt tot de noodzakelijke uitbreiding van de oppervlakte estuariene natuur. Gelet op onder andere deze conclusie, stuit realisatie van buitendijks natuurherstel derhalve op onoverkomelijke (juridische) bezwaren in het kader van EU-regelgeving.

Gelet op de uitkomsten van het validatieonderzoek, op basis van ecologische en juridische overwegingen en met inachtneming van verdragsrechtelijke en Europeesrechtelijke aspecten, komt het kabinet tot de conclusie dat de voorkeursvariant van herstel van estuariene natuur in de Westerschelde volgens het alternatief van de buitendijkse schorren geen soelaas biedt. Het kabinet heeft daarom op 9 oktober 2009 besloten<sup>18</sup> om het oorspronkelijke voorstel van het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder tot uitvoering te brengen en in het kader daarvan een rijksinpassingsplan in voorbereiding te nemen.

#### 1.2.6

##### *Schorsing in 2010 en hernieuwde start in najaar 2012*

In het regeerakkoord van kabinet Rutte I (najaar 2010) is met betrekking tot de Hertogin Hedwigepolder de volgende passage opgenomen: *'Nu de verdieping van de Westerschelde is afgerond, wordt er in overleg met Vlaanderen een alternatief ontwikkeld voor de ontpoldering van de Hedwigepolder in Zeeuws-Vlaanderen. Daarbij wordt ook gedacht aan de plannen die eerder door de Zeeuwse waterschappen zijn ontwikkeld'*. Als gevolg hiervan is de voorbereiding van het rijksinpassingsplan, de bijbehorende uitvoeringsbesluiten en de grondverwerving in 2010 geschorst en is geprobeerd om een alternatief te ontwikkelen. In de periode die daarop volgde, zijn er diverse alternatieven voor de ontpoldering van de Hedwigepolder (als onderdeel van het Natuurpakket Westerschelde) onderzocht en besproken. Deze alternatieven zijn zorgvuldig gewogen op kosten en effecten. Voor geen van deze alternatieven was een parlementaire meerderheid.

In het regeerakkoord van kabinet Rutte II (najaar 2012) 'Bruggen slaan' is de volgende passage opgenomen: *'Alle alternatieven voor natuurcompensatie rond de verdieping van de Westerschelde zijn zorgvuldig gewogen op kosten en effecten. Op grond daarvan besluiten we de volledige ontpoldering van de Hedwigepolder zo spoedig mogelijk ter hand te nemen'*. Op 21 december 2012 maakte staatssecretaris van Economische Zaken Dijksma bekend dat de Hedwigepolder in 2019 helemaal ontpolderd moet zijn<sup>19</sup>.

De tijdelijke schorsing stuitte op bezwaren van Vlaanderen en de Europese Unie. Als gevolg hiervan heeft het Vlaams Gewest op 22 mei 2012 de geschillenbeslechtingprocedure van artikel 10 van het Verdrag gestart<sup>20</sup>. Deze procedure voorziet in een onderhandelingstermijn van 6 maanden die op 22 november 2012 was verlopen. Ook de Europese Commissie heeft aangegeven

17 Grontmij Nederland B.V., 2 oktober 2009 in opdracht van het Ministerie van LNV.

18 De brief d.d. 9 oktober 2009 betreffende Natuurherstel Westerschelde van de Minister van LNV aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, kamerstuk 30862 nr 38.

19 Gepubliceerd in diverse publieke media op 21 december 2012, als NOS, Volkskrant e.d..

20 Reeds in 2009 had Vlaanderen eerder een geschillenbeslechtingprocedure gestart. Ook hierin werd onverkort de uitvoering van het Scheldeverdrag OS 2010 gevorderd. Deze is begin 2010 beëindigd.

middels een brief in 2009 aan de Nederlandse regering een juridische procedure te starten wanneer Nederland de afspraken niet nakomt. Echter gezien de geciteerde passage in het regeerakkoord van kabinet Rutte II, heeft het Vlaams Gewest besloten om het besluit omtrent de geschillenbeslechtingprocedure aan te houden. Momenteel zijn de afspraken over de ontpoldering en natuurherstel herbevestigd<sup>21</sup>.

De formele besluitvorming over het Nederlandse deel van de grensoverschrijdende projecten van het natuurpakket (Uitbreiding Zwin en Ontpoldering Hedwigepolder), wordt door de provincie Zeeland voorbereid en loopt via de rijkscoördinatierегeling. Het Rijk neemt de formele besluiten en blijft eindverantwoordelijk. Provincie en Rijk zullen in gezamenlijkheid zorgen voor een strakke regie op de uitvoering. Uitgangspunt is dat in januari 2014 de vaststelling kan plaatsvinden van het rijksinpassingsplan en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten. De uitvoering is gepland te starten in mei 2016, gekoerst wordt op een afronding van de uitvoering in augustus 2019. Wanneer onteigening niet aan de orde is, dan kan reeds eerder gestart worden met de uitvoering.

#### *Actualisaties, aanvullingen en status*

In het kader van de hernieuwde start van het project, zijn de onderzoeken en overige documenten daar waar nodig geactualiseerd en aangevuld, waaronder dit rijksinpassingsplan en de daarbij behorende documenten, zoals het MER, de kosteneffectiviteitsanalyse (KEA) en het projectplan. Ook zijn de benodigde vergunningen opnieuw aangevraagd en zijn er nieuwe ontwerp besluiten opgesteld.

Het vooroverleg en het horen heeft reeds plaatsgevonden. Zie hiervoor hoofdstuk 9. De hieruit voortvloeiende wijzigingen en aanvullingen zijn destijds reeds verwerkt.

#### *Stand van zaken Vlaams deel*

De ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder geschiedt in samenhang met de ontpoldering van de Vlaamse Prosperpolder. In het Scheldeverdrag is opgenomen dat het Vlaams Gewest zich verantwoordelijk stelt voor de herinrichting van de Hertogin Hedwige Polder, conform de Nederlandse plan-, wet- en regelgeving. Realisatie van het Vlaamse deel, de Prosperpolder is reeds vergevorderd. In augustus 2008 is gestart met het uitvoeren van de werkzaamheden aan Vlaamse zijde. Deze zullen naar verwachting tegen eind 2013, met uitzondering van het maken van de grensoverschrijdende bressen, zijn uitgevoerd.

### **1.3 Het rijksinpassingsplan onder de rijkscoördinatierегeling**

De voorbereiding van het voorliggende rijksinpassingsplan is begonnen onder de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). Inmiddels is de Wet ruimtelijke ordening (Wro) op 1 juli 2008 in werking getreden, en is de voorbereiding voortgezet onder deze nieuwe wet. Als gevolg hiervan, zijn een aantal termen gewijzigd, hetgeen verduidelijking behoeft. Kort samengevat: Onder de oude WRO was er sprake van een rijksprojectbesluit onder de rijksprojectenprocedure, onder de nieuwe Wro is er sprake van een rijksinpassingsplan onder de rijkscoördinatierегeling.

In het hiernavolgende wordt een en ander toegelicht.

Op 1 februari 2004 is de Wet op de Ruimtelijke Ordening aangevuld met een regeling omtrent de besluitvorming over ruimtelijke investeringsprojecten die van zodanig belang zijn dat het Rijk de regie van de publieke besluitvorming van begin tot eind in eigen hand wenst te nemen (artikelen 39a tot en met 39q WRO).

<sup>21</sup> Brief d.d. 21 december 2012 van de Staatssecretaris van Economische Zaken aan de Vlaams minister-president, kenmerk DGNR-RRE / 12381140.

Op grond van deze regeling kon in een besluit van Onze Ministers wie het aangaat, na overleg in de ministerraad worden bepaald dat op de besluitvorming omtrent een project de rijksprojectbesluit procedure en/of in combinatie de uitvoeringsmodule van toepassing was (artikel 39a WRO, het 'toegangsbesluit').

Voor het voorliggende project is dit toegangsbesluit het besluit dat door de Minister van destijds het ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (nu: Economische Zaken) in overeenstemming met de Minister van destijds het ministerie Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (nu: Infrastructuur en Milieu) is genomen na overleg in de Ministerraad op 17 december 2004 waarbij is bepaald dat voor de uitvoering van het "Project Natuurontwikkeling Westerschelde" de rijksprojectenprocedure als bedoeld in de artikelen 39a tot en met 39q van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (rijksprojectbesluit- en uitvoeringsbesluitmodule) wordt gevolgd<sup>22</sup>.

De Staatssecretaris van Economische Zaken is voor onderhavig project formeel het coördinerend gezag voor de toepassing van de rijkscoördinatieregeling. De provincie Zeeland treedt op als initiatiefnemer en neemt de inhoudelijke voorbereiding van het rijksprojectbesluit en de uitvoeringsbesluiten met de daarbij behorende m.e.r.-procedure op zich. Dit besluit is bij brief d.d. 7 september 2005 voorgelegd aan de Tweede Kamer<sup>23</sup>. De Tweede kamer heeft vervolgens ingestemd met dit besluit<sup>24</sup>. Het Rijk neemt de formele besluiten en blijft eindverantwoordelijk.

Op 1 juli 2008 is de Wet ruimtelijke ordening in werking getreden. Voor wat betreft het overgangsrecht geldt, dat een besluit als bedoeld in artikel 39a WRO wordt gelijkgesteld met een besluit als bedoeld in artikel 3.35, eerste lid, aanhef Wro (het zogenaamde toegangsbesluit).

Omdat er voor de inwerkingtreding van de Wro geen ontwerp-rijksprojectbesluit ter inzage is gelegd, zijn de artikelen 3.35, eerste lid, onder a of b en vierde lid, en 3.36 Wro van toepassing op het vervolg van de procedure. Dit betekent, dat er thans een rijksinpassingsplan als bedoeld in artikel 3.28 Wro met toepassing van de rijkscoördinatieregeling als bedoeld in artikel 3.35 Wro wordt vastgesteld door de Staatssecretaris van Economische Zaken en de Minister van Infrastructuur en Milieu. Zoals in eerdere alinea aangegeven, is de Staatssecretaris van Economische Zaken het coördinerend gezag voor onderhavig project.

De voorbereiding en bekendmaking van rijksinpassingsplan wordt gecoördineerd met de voorbereiding en bekendmaking van de op aanvraag of ambtshalve te nemen besluiten die nodig zijn om de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder te kunnen realiseren. Naast de vergunningen en ontheffingen, moet er ook nog een aantal meldingen gedaan worden (zoals ten aanzien van sloop en in het kader van het Besluit Bodemkwaliteit). Deze meldingen worden wel voorbereid, maar zullen pas kort voor de aanvang van de werkzaamheden worden ingediend.

De Crisis- en Herstelwet is van toepassing op dit project. In bijlage 1, onder 2.1 van de Crisis- en herstelwet wordt verwezen naar afdeling 3.5 van de Wet ruimtelijke ordening. Binnen deze afdeling is het rijksinpassingsplan opgenomen. Hiermee worden bestuurlijke procedures verder gestroomlijnd en daarnaast zijn bijvoorbeeld

22 Brief van de minister van LNV, mede namens de minister van VROM, aan de Voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 7 september 2005, kamerstuk 30 244 nr 1.

23 Zie vorige voetnoot.

24 Op grond van artikel 39a lid 3 WRO werd met het besluit geacht te zijn ingestemd indien de Tweede Kamer binnen vier weken na toezending van dat besluit geen besluit had genomen omtrent de behandeling daarvan.

de beroepsmogelijkheden ingeperkt (belanghebbende moet in het beroepsschrift aangeven welke beroepsgronden hij aanvoert tegen het besluit. Na afloop van de termijn van zes weken kunnen geen nieuwe beroepsgronden meer worden aangevoerd).

#### **1.4 Leeswijzer**

In hoofdstuk 2 wordt ingaan op het MER, het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) en het voorkeursalternatief (VKA).

In hoofdstuk 3 wordt een beschrijving gegeven van het internationale beleidskader en (in aanvulling op het beleid dat al is genoemd in paragraaf 1.2) het beleidskader van het Rijk en tot slot het beleidskader van de provincie Zeeland en de gemeente Hulst.

In hoofdstuk 4 wordt de huidige situatie van het gebied beschreven en wordt tevens ingegaan op de locatiekeuze voor de realisering van de estuariene natuur.

In hoofdstuk 5 wordt een beschrijving gegeven van het project (de maatregelen die genomen zullen worden) en wordt ingegaan op de wijze waarop het project zal worden uitgevoerd. Ook wordt ingegaan op het projectplan ten behoeve van de dijkverlegging en de toekomstige inrichting van het gebied.

In hoofdstuk 6 wordt een beschrijving gegeven van het onderzoek dat ter voorbereiding van het rijksinpassingsplan is uitgevoerd. Dit betreft aspecten als natuur en landschap, flora en fauna, beschermde en beeldbepalende elementen, leidingen en infrastructuur, verkeerskundige aspecten, de waterhuishouding en tot slot de sociale en economische uitvoerbaarheid.

In hoofdstuk 7 wordt een juridische toelichting gegeven op de planregels en de verbeelding.

In hoofdstuk 8 wordt de belangenafweging die ten grondslag heeft gelegen aan het rijksinpassingsplan weergegeven (conclusie).

In hoofdstuk 9 ten slotte, wordt verslag gedaan van het horen van Provinciale Staten van Zeeland en de Gemeenteraad van Hulst en van de reacties in het kader van het Bro overleg. Ook wordt hier verslag gedaan van de periode van ter inzagelegging en de behandeling van de ontvangen zienswijzen ten behoeve van het vast te stellen rijksinpassingsplan.

In hoofdstuk 10 wordt een overzicht gegeven van de rapporten en onderzoeken die de grondslag vormen van het voorliggende rijksinpassingsplan en van de bijlagen bij dit rijksinpassingsplan.

## 2 Het MER en de keuze voor het voorkeursalternatief

### 2.1 De relatie tussen het rijksinpassingsplan en het MER

In de Wet milieubeheer (Wm) is bepaald dat ter zake van activiteiten die zijn aangewezen in het Besluit MER een milieu effectrapport (MER) opgesteld moet worden bij de voorbereiding van de plannen en besluiten die in het Besluit MER zijn aangegeven. Omdat de realisatie van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder een aantal (deel) activiteiten omvat die als zodanig zijn aangewezen in het Besluit MER en daarnaast ook voor Vlaanderen geldt dat het opstellen van een MER verplicht is, is het grensoverschrijdende MER 'ontwikkeling van een intergetijdengebied<sup>25</sup> in de Hedwige en Prosperpolder: BesluitMER / PlanMER Nederland' opgesteld. De provincie Zeeland is aangemerkt als initiatiefnemer voor het MER.

Zoals blijkt uit de titel van het MER, is het MER een gecombineerde PlanMER / BesluitMER. Dit is mogelijk op basis van het bepaalde in artikel 14.4b Wet milieubeheer. In dit artikel wordt aangegeven dat indien voor een activiteit tegelijkertijd een besluit en een plan uitsluitend met het oog op de inpassing van die activiteit wordt voorbereid, één MER opgesteld kan worden. In casu gaat het dus om een MER met een dubbele functie.

Daarnaast is het opstellen van een MER gerelateerd aan dit rijksinpassingsplan verplicht, omdat het een kader vormt voor wettelijk of bestuursrechtelijk verplichte plannen waarvoor een Passende beoordeling moet worden opgesteld op grond van artikel 19f van de Natuurbeschermingswet 1998. Gekoppeld aan het MER, is derhalve ook een Passende beoordeling opgesteld (mei 2013).

Het Besluit-m.e.r. en de Wet Milieubeheer zijn respectievelijk in 2011 en 2012 gewijzigd. De richtlijnen voor het MER voor onderhavig project, zijn reeds in 2006 vastgesteld door het bevoegd gezag. Om deze reden is besloten om de lopende procedure te blijven volgen

In het kader van de hernieuwde start eind 2012 heeft er een screening en vervolgens een actualisatie van het MER (mei 2013) plaatsgevonden. De resultaten hiervan zijn verwerkt in onderhavig rijksinpassingsplan. Omdat realisatie van het Vlaams deel reeds nagenoeg gereed is, is bij de actualisatie van het MER specifiek ingegaan op het Nederlands deel. Uiteraard zijn wel de effecten in samenhang bekeken.

Op grond van artikel 7.37 Wm dient het bevoegd gezag (het Rijk: Staatssecretaris Economische Zaken samen met de Minister van Infrastructuur en Milieu) in het kader van het besluit tot vaststelling van het rijksinpassingsplan te vermelden:

- de wijze waarop rekening gehouden is met de in het milieueffectrapport beschreven gevolgen voor het milieu;
- hetgeen is overwogen over de in het MER beschreven alternatieven;
- hetgeen is overwogen over de inzake het MER ingebrachte opmerkingen en adviezen, waaronder het toetsingsadvies van de Commissie voor de milieueffectrapportage.

In dit hoofdstuk wordt voldaan aan het bepaalde in artikel 7.37 Wm.

<sup>25</sup> Het inrichten van een intergetijdengebied is een andere uitdrukking voor het realiseren van estuariene natuur.

## 2.2 Alternatieven en varianten

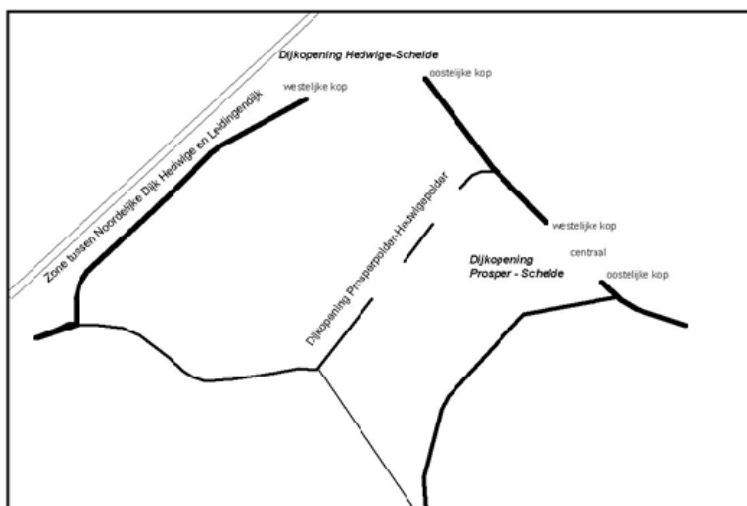
De inrichting van een intergetijdengebied (dat wil zeggen: het realiseren van estuariene natuur) in de Hertogin Hedwigepolder en Prosperpolder wordt gerealiseerd met het oog op het realiseren van specifieke ecologische doelstellingen. Deze doelstellingen kunnen algemeen vertaald worden als het streven naar een zo groot mogelijk, duurzaam slikken- en schorregebied met een maximale kans op ontwikkeling van een dynamische sedimentatie/erosie-situatie door middel van een éénmalige ingreep waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen binnen een aantal randvoorwaarden.

De ontwikkeling gebeurt in twee hoofdstappen. De eerste stap betreft het aanleggen van een nieuwe waterkerende dijk meer landinwaarts (de éénmalige ingreep). In de tweede stap zorgt het getij van de Schelde voor het ontstaan van het estuariene gebied met slikken en schorren. Hiervoor moet een directe relatie tussen het plangebied en de Schelde worden gecreëerd.

Er zijn drie basisalternatieven ten aanzien van de dijkconfiguratie ontwikkeld, waarbij voor de eerste twee basisalternatieven twee varianten zijn onderscheiden. Voor de uitgebreide beschrijving en bijbehorend kaartmateriaal wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van het MER 'Voorgenomen activiteit & alternatieven en varianten'. Het betreft op hoofdlijnen beschreven de volgende alternatieven en varianten:

- In Basisalternatief 1 (*het 'bressenalternatief'*) worden alleen bressen gemaakt (een Schelde-Hedwigebres en een Prosperhaven-bres langs de Schelde en twee bressen in de tussenliggende Hedwigedijk).
- In Basisalternatief 2 (*conservatief dijken weg alternatief*) worden bressen gemaakt, en worden daarnaast de Scheldedijk en de Sieperdadijk afgegraven tot schorniveau en de Hedwigedijk tot polderniveau.
- In Basisalternatief 3 (*progressief dijken weg alternatief*) worden, naast het creëren van bressen, de Scheldedijk, de Sieperdadijk en de Hedwigedijk tot op polderniveau afgegraven. De Scheldeschorren worden over hun volledige oppervlakte afgegraven, tot op polderniveau aan de Scheldedijk-zijde en tot op gemiddeld laagwater niveau aan de Scheldezijde.
- De *varianten* in basisalternatief 1 en 2 hebben betrekking op de mate van ingrijpen in de Scheldeschorren en het oostelijk deel van het Sieperdaschor.

De naamgeving voor de bressen en de aansluitende koppen (van de dijken) zoals gehanteerd, wordt verduidelijkt in onderstaand figuur.



Naast deze basisalternatieven komen in het MER het nulalternatief, het milieuvriendelijke alternatief en het meest milieuvriendelijke alternatief aan de orde. Deze alternatieven kunnen als volgt omschreven worden:

- *Nulalternatief*: het nulalternatief is het alternatief waarbij het project niet gerealiseerd wordt. Dit is echter geen reële optie, aangezien hiermee geen invulling wordt gegeven aan het Scheldeverdrag betreffende de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium. Wel fungeert het nulalternatief als referentie voor het beschrijven en beoordelen van effecten.
- *Het milieuvriendelijke alternatief (MA)*: Dit is het alternatief dat uit het effectenonderzoek van de basisalternatieven naar voren komt als keuze met de minst negatieve gevolgen voor het milieu.
- *Het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA)*: Het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) gaat uit van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu welke technisch haalbaar zijn. Bij het MMA wordt gezocht naar een aanvullend pakket van milieumaatregelen bij het MA om zo het MA te optimaliseren. Het MMA kan dus gezien worden als het milieuvriendelijke alternatief (MA), aangevuld met een aantal realistische extra (mitigerende) maatregelen, met name gericht op een verdere verbetering van water, landschap, landbouw en bijbehorende milieuomstandigheden.
- Het voorkeursalternatief (VKA): Het alternatief dat in de te nemen besluiten wordt opgenomen. De keuze van het VKA is een beslissing van het bevoegd gezag, in samenspraak met de initiatiefnemers. Het voorkeursalternatief is geformuleerd op basis van de resultaten van het MER, maar ook op basis van wateradviezen (in het kader van de watertoets), een kosteneffectiviteitsanalyse (KEA) en andere maatschappelijke afwegingen. Wanneer het voorkeursalternatief afwijkt van het MMA uit de MER, dan dit dient gemotiveerd te worden (zie paragraaf 2.5 en hoofdstuk 6 van dit rijksinpassingsplan).

Daarnaast is er sprake van een aantal bijkomende ingrepen, zoals de aanleg van tijdelijke werkwegen in de voorbereidingsfase. Bestaande verharde wegen worden verwijderd, omdat ze de spontane ontwikkeling van kreken tegen kunnen gaan en als rechthoekige structuren in het landschap herkenbaar blijven. Ook alle bebouwing, kabels en leidingen en andere harde structuren dienen in het als getijdengebied in te richten gebied te worden weggehaald of afgebroken. Daarnaast wordt binnen het gebied opgaande begroeiing voorafgaand aan het in werking treden van het estuariene gebied gerooid. In hoofdstuk 5 van dit rijksinpassingsplan zijn de maatregelen globaal (niet uitputtend) benoemd.

### 2.3 Beschrijving van het MA

Uit de effectbeschrijving van de verschillende milieudisciplines zoals opgenomen in het MER blijkt, dat veel van de effecten die optreden ten aanzien van de onderzochte basisalternatieven beperkt en/of nauwelijks onderscheidend zijn. Er blijft een aantal criteria over op het gebied van bodem en morfologie, flora en fauna, de mens en landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie die wel onderscheidend zijn. Gelet op de natuurdoelstelling en omdat de effecten op de andere disciplines niet groot zijn, is het MA bepaald op basis van de criteria voor natuur.

Het MA voor Vlaanderen is anders dan het MA voor Nederland in verband met het verschillende gewicht dat gegeven wordt aan enerzijds het behoud van de bestaande schorren en anderzijds aan de mate van dynamiek. In Vlaanderen is het MA basisalternatief 2A, in Nederland basisalternatief 3. Het onderscheid tussen beide basisalternatieven (2A en 3) is voornamelijk tijdsgebonden.

Beide alternatieven worden op grond van het effectonderzoek haalbaar voor het milieu geacht, mits een aantal in het MER beschreven mitigerende maatregelen getroffen worden.

## **2.4 Beschrijving van het MMA**

In het MER is het MMA beschreven. Het betreft een integratie van de MA's voor beide landen, aangevuld met een aantal mitigerende maatregelen.

Op de kaart die is opgenomen in paragraaf 5.1, wordt het MMA cartografisch weergegeven.

Het MMA omvat op Nederlands grondgebied de ingrepen, die in paragraaf 5.1 (beschrijving van het project) zijn opgesomd.

Zoals blijkt uit deze opsomming, worden verschillende mitigerende maatregelen getroffen. Het betreft het niet afgraven van het Scheldeschor ter hoogte van de monding van het Sieperdaschor, een verbinding door het Scheldeschor en de spuikom in de Hedwigepolder met het bestaande kreekrestant in dezelfde polder. Ook de helling tussen de overgang van het afgegraven van Scheldeschor en het niet-afgegraven Schor Ouden Doel is een mitigerende maatregel, alsook het afgraven van de Sieperdadijk over de volledige lengte tot polderniveau. Tot slot worden specifieke mitigerende maatregelen getroffen om de stabiliteit en erosiebestendigheid van de leidingendam te garanderen (uitbreiding van de bestaande berm, versteviging van het talud van de dam boven de berm, versteviging van de kop van de dijk en van de geulaanzetten).

Bovenop de genoemde mitigerende maatregelen die rechtstreeks samenhangen met de formulering van het MMA, worden nog aan aantal mitigerende maatregelen getroffen in het kader van het totale project. Verwezen wordt naar paragraaf 10.2 van het MER voor een specificatie van deze maatregelen.

## **2.5 Afweging, voorkeursalternatief en mitigerende maatregelen**

Het voorkeursalternatief is het alternatief dat tot uitvoering gebracht wordt. Dit alternatief wordt niet alleen op basis van het MER bepaald, maar ook de kosten van het project en andere maatschappelijke overwegingen spelen een rol bij het bepalen van het voorkeursalternatief.

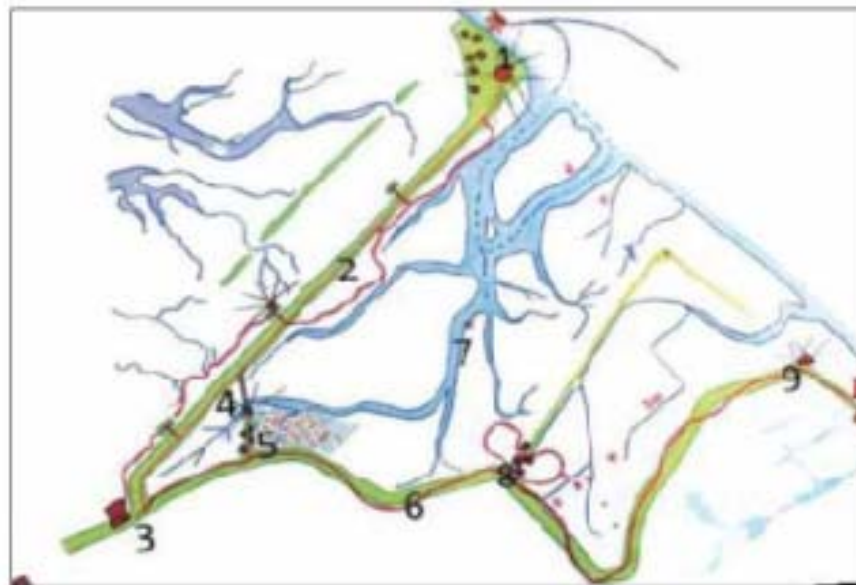
In het MER is het zogenaamde meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) onderzocht. Het betreft het alternatief dat het beste tegemoet komt aan de projectdoelstelling en waarbij tegelijk de nadelige gevolgen voor het milieu zoveel mogelijk worden voorkomen, dan wel zo veel mogelijk worden gemitigeerd of gecompenseerd. In dit rijksinpassingsplan wordt het voorkeursalternatief (VKA) voor de Hedwigepolder verankerd. Het VKA betreft de inrichting van de Hedwigepolder en Prosperpolder zoals deze bepaald is op basis van de uitkomsten van het MER (MMA) alsmede de kosteneffectiviteitsanalyses (KEA) en randvoorwaarden als 'geen verzilting van het omliggende gebied', 'geen nadelige gevolgen voor de scheepvaart en de vaargeul', 'waarborging stabiliteit van de waterkeringen en de leidingendam', 'het niet onmogelijk maken van een verbinding met Land van Saefthinghe in de toekomst' en tot slot 'geen strijdigheid met de beheersvoorschriften van de Natura 2000-gebieden'. Het VKA is uitgewerkt in het inrichtingsplan. De basis voor het VKA wordt gevormd door het zogenaamde meest milieuvriendelijke alternatief (het MMA) zoals dat beschreven en onderzocht is in onderhavig MER.



Het MMA zoals onderzocht in het MER, verschilt op enkele punten van het voorkeursalternatief (VKA). Het betreft:

- de mogelijkheden van recreatief gebruik, welke middels een wijzigingsbevoegdheid verankerd zijn in dit rijksinpassingsplan en daarmee niet rechtstreeks mogelijk wordt gemaakt: aan de kop van de eidingendam wordt de mogelijkheid geboden een natuurpaviljoen te realiseren. Naast de realisatie van het natuurpaviljoen wordt de mogelijkheid geboden om maximaal vijf ecolodges te realiseren;
- de uitwerking van het krekens- en geulenstelsel, waardoor de beoogde natuurontwikkeling (beter) bereikt wordt. Deze uitwerking resulteert in een grotere hoeveelheid grondverzet.
- het plangebied van dit rijksinpassingsplan is ten opzichte van het plangebied zoals beschouwd in het MER vergroot met het Sieperdaschor en de leidingendam, evenals het gebied op de kop van het Sieperdaschor. De reden voor de uitbreiding is gerelateerd aan de uitwerking van het krekensstelsel, een deel hiervan is gelegen in de Sieperdaschor. De leidingendam krijgt in het kader van de mitigerende maatregelen extra bescherming in de vorm van een kleiberm en erosiewerende matten en steenbestorting op de kop.

**Figuur Globale locatie natuurpaviljoen (1), ecolodges (5) en leidingendam als belevingsas (2 en 4) [Inrichtingsplan, 2010]**



De afweging en onderbouwing ten aanzien van de planologisch relevante aspecten in hoofdstuk 6 van dit rijksinpassingsplan is gebaseerd op de resultaten van de onderzoeken ten aanzien van het MMA zoals opgenomen in het MER. Hierbij is per relevant aspect opgenomen of en zo ja wat eventueel de mogelijk gewijzigde effecten zijn van het VKA ten opzichte van het MMA. Deze beschrijvingen in hoofdstuk 6, laten zien dat het VKA (zoals dat vastgelegd wordt in dit rijksinpassingsplan), op enkele punten consequenties heeft voor de effectbeoordeling zoals uitgevoerd in het kader van het MER ten aanzien van het MMA. Als gevolg van het (indirect middels een wijzigingsbevoegdheid) mogelijk maken van extensieve recreatie is er met name een verschil in effecten te verwachten op het gebied van de afwegingscriteria landschap, natuur, veiligheid en hinder (als gevolg van de aanwezigheid van recreatief verkeer). Het VKA leidt daarnaast als gevolg van het uitwerken van het krekensstelsel tot andere effecten (in vergelijking met het MMA) op met name het gebied van bodem en morfologie,

alsmede hinder tijdens uitvoering (als gevolg van een toename in grondverzet). Vergroting van het plangebied is alleen van invloed op het criterium ruimtebeslag en natuur. In relatie tot de gehele ontwikkeling van de Hedwige- en Prosperpolder zijn de verschillen in effecten echter zeer beperkt.

Nadelen worden door aanvullende, mitigerende maatregelen zoveel mogelijk beperkt. Voor wat betreft de kosten, geldt dat de uitvoering van het VKA (en het MMA) meer kosten met zich meebrengt dan andere alternatieven, maar ook dat het VKA het meest bijdraagt aan de beoogde doelstelling.

Zie ook: hoofdstuk 5 van dit rijksinpassingsplan voor de mitigerende maatregelen, hoofdstuk 6 van dit rijksinpassingsplan voor de onderzoeksresultaten, paragraaf 6.11 van het inpassingsplan voor de conclusie omtrent economische haalbaarheid en voor een uitgebreide toelichting de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER en het KEA (beiden separate bijlagen bij dit rijksinpassingsplan).

## 2.6 Ingebrachte opmerkingen, reacties en adviezen Commissie m.e.r.

### **1. Inleiding: voorlopig advies commissie m.e.r.**

Het MER voor de realisatie van estuariene natuur in de Hedwigepolder, is tegelijkertijd met het ontwerp rijksinpassingsplan en de ontwerp uitvoeringsbesluiten ter inzage gelegd. Ook is het MER, met de ingediende zienswijzen, toegestuurd aan de commissie voor de milieueffectrapportage (commissie m.e.r.).

De commissie m.e.r. heeft in eerste instantie een voorlopig advies uitgebracht. Daarin heeft de commissie m.e.r. aangegeven dat zij vindt dat het milieueffectrapport (MER) over de herinrichting van de Hedwigepolder goed in beeld brengt dat de heringerichte polder in elk stadium van zijn ontwikkeling natuurwinst voor het estuarium van de Westerschelde oplevert. Het gebied zal in de loop der jaren opslibben, maar dat doet aan deze constatering geen afbreuk.

Het MER laat volgens de commissie m.e.r. duidelijk zien dat het ontpolderen van de Hedwigepolder in elk stadium positief bijdraagt aan Natura 2000-doelen voor de Westerschelde. Meteen na ontpoldering zal het gewenste 'intergetijdengebied' ontstaan. Dit type gebied biedt volop ruimte voor estuariene processen van sedimentatie en erosie en bijbehorende natuur. Door opslibbing verandert het intergetijdengebied na verloop van tijd geleidelijk in (hooggelegen) schor dat uiteindelijk steeds minder overstroomt.

Het tempo waarin de opslibbing plaatsvindt, wordt in de morfologische modellen in het MER onderschat, aldus de commissie. De tekst in het MER geeft dat zelf ook aan. Via de ontvangen zienswijzen is een ander morfologisch rapport beschikbaar gekomen. De commissie vindt dat dit rapport een realistischer beeld geeft van het opslibtempo. Hierdoor zal de ontwikkeling van intergetijdengebied naar hoger gelegen schor sneller verlopen. Echter omdat schor ook een bijdrage levert aan het beoogde natuurherstel is dit geen probleem.

In het voorlopig oordeel over het MER geeft de commissie m.e.r. aan dat op een drietal punten aanvullende informatie gewenst is. De commissie heeft daarom geadviseerd om in een aanvulling op het MER:

1. nader in te gaan op de gevolgen vanwege de verwijdering van 52,2 ha Atlantische schorren binnen het bestaand Natura 2000-gebied Westerschelde & Saefthinghe;
2. beter inzicht te geven in de risico's op aantasting van archeologische waarden;
3. beter aan te geven of de toename aan stikstofdepositie tijdens de realisatiefase leidt tot significante effecten op Natura 2000-gebieden en zo ja, hoe dit wordt voorkomen.

## **2. De aanvulling op het MER**

Deze door de commissie m.e.r. gevraagde aanvulling is gegeven in het rapport 'Aanvulling op het MER Hertogin Hedwigepolder' (Oranjewoud, november 2013) welke als bijlage 8 bij het rijksinpassingsplan is gevoegd. Kort samengevat, kunnen hieruit de volgende conclusies getrokken worden op de genoemde drie onderwerpen.

### Ad 1

De aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied bij uitvoering van het voorkeursalternatief kan uitgesloten worden, gelet op het volgende:

- a. Voor het realiseren van een substantiële uitbreiding van estuariene natuur met voldoende dynamiek in eb- en vloedstromen en golfwerking is het onvermijdelijk dat een zekere oppervlakte van maximaal 26 hectare (met een mogelijk optimalisatie op detailniveau van 10 tot 20%) vergraven wordt. Wezenlijk andere alternatieven die de schorafraving verder drastisch beperken zijn er niet, gegeven de gekozen prioriteit voor dynamische estuariene processen.
- b. De ingreep gaat ten koste van maximaal 26 hectare schor op een totale oppervlakte van circa 2800 hectare in het Natura 2000 gebied Westerschelde & Saefthinghe (derhalve minder dan 1%), welke binnen 10 jaar ruimschoots zal zijn teruggekomen als nieuw jong schor van een betere kwaliteit dan het kwalitatief matige actuele schor.
- c. De omzetting van maximaal circa 26 hectare schor betekent geen aantasting van de natuurlijke kenmerken van het betreffende gebied. Er is sprake van een omzetting van een beperkte oppervlakte huidig oud schor naar het habitat 'Estuaria'. Deze omzetting is een ondeelbaar element van de maatregel om juist de natuurlijke kenmerken van het systeem te verbeteren (te herstellen) en uit te breiden door middel van de ontpoldering: zonder vergraving van het schor geen natuurherstel via het creëren van estuariene natuur in de Hedwigepolder.
- d. Direct na realisatie van het projectvoornemen is sprake van de feitelijke aanwezigheid van 295 hectare nieuwe estuariene natuur. . Reeds tegelijk met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan, wordt ook een voorlopig aanwijzingsbesluit van kracht, waarmee het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Deze voorlopige aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saefthinghe'. Er wordt hiermee invulling gegeven aan het projectdoel, er wordt een bijdrage geleverd aan de instandhoudingsdoelstellingen en vindt versterking plaats van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied.

Onder punt a is aangegeven dat de vergraving van schor noodzakelijk is voor het bereiken van het projectdoel. In het onderstaande wordt hierop nader ingegaan.

Allereerst is van belang, dat het niet mogelijk is om estuariene natuur in de Hedwigepolder te realiseren zonder vergraving van schorren. Het vergraven van schorren is daarmee onderdeel van het project realisering estuariene natuur, met andere woorden: de maatregel is deel van het natuurherstel zelf.

In totaal wordt er maximaal 26 hectare schor vergraven. Dat is op te splitsen in drie delen:

- verlies van schor ten behoeve van aanvullende berm en weg ter hoogte van de Leidingendam (5 hectare);
- schorvergraving ten behoeve van de noordelijke geul door het Sieperdaschor (12 hectare);
- schorvergraving voor de Hedwigepolder, tevens ten behoeve van de zuidelijke geul rechtstreeks de Hedwigepolder in (9 hectare).

Het schorverlies ten behoeve van de aanvullende berm ter hoogte van de leidingendam staat niet ter discussie. Deze berm is nodig voor de stabiliteit van de leidingendam en om een weg te maken, in plaats van de huidige weg over de Sieperdadijk. Met deze berm, en enige kleinere ingrepen waarvan de noodzaak niet ter discussie staat, is 5 hectare schor gemoeid.

Kijkend naar de twee geulen (waarvoor een schorvergraving van maximaal 21 hectare nodig is) die zijn voorzien, dient de noordelijke geul door het Sieperdaschor beschouwd te worden als de hoofdgeul. Deze sluit aan op het oude kreekrestant in de Hedwigepolder. De verwachting is dat deze geul na 20 jaar nog steeds ongeveer op dezelfde locatie zal liggen. Dit hangt samen met de karakteristieken van het getij. Geulen zijn geneigd zich te richten op de dominante stroming. Hier is de vloedstroom dominant, en de meest noordelijke geul is dan ook op de vloedstroming gericht.

Het niet uitgraven van de zuidelijke geul zou niet leiden tot minder schorvergraving, omdat het schor voor de Hedwigepolder toch moet worden weggegraven. Dit moet, omdat voor de realisering van estuariene natuur in de Hedwigepolder (de afwisseling van de processen van sedimentatie en erosie) niet alleen de in- en uitstroom van water essentieel is, maar ook de golfdynamiek. Maximale expositie naar de rivierzijde door het afgraven van het schor is hiervoor noodzakelijk: zo kan er maximale golfwerking komen in de Hedwigepolder.

De vraag die dan nog resteert is, of het mogelijk is om binnen deze drie schorvergravingen, misschien iets minder te doen. Uit expert judgement<sup>26</sup> is naar voren gekomen, dat de breedtes zoals aangegeven zijn op het inrichtingsplan, nodig zijn om voldoende in- en uitstroom van water mogelijk te maken. Wel is het zo, dat uiteraard gezocht moet blijven worden naar optimaliseringen in de marge. Dit wordt ook richting bestekken en uitvoering gedaan door middel van een simulatiemodel waarin hydrodynamica, morfologie en vegetatie meegenomen worden. Voor een optimalisering die eventueel hieruit naar voren zou kunnen komen, wordt gedacht aan 10% tot 20% van 21 ha. Dit betekent dat de bandbreedte voor de afgraving van schor, gesteld zou moeten worden op minimaal 22 en maximaal 26 hectare. Dat het minimum binnen deze bandbreedte bij de uitvoering opgezocht zal worden, wordt

<sup>26</sup> Bijeenkomst op 26 november jl., het verslag is als bijlage bij de Aanvulling op het MER Hertogin Hedwigepolder (bijlage 8 rijksinpassingsplan) gevoegd.

geborgd door het uitvoeren van (model)berekeningen op detailniveau in de besteksfase.

Samengevat is de conclusie, dat het vergraven van maximaal 26 hectare schor noodzakelijk is om estuariene natuur in de Hedwigepolder te realiseren. Enige optimalisatie van het voorkeursalternatief is in principe mogelijk, dit leidt tot een vermindering van de schorvergraving van maximaal 4 hectare (zo is de inschatting).

#### Ad 2

Aanvullend op de eerdere archeologische gegevens die betrokken zijn bij het MER, zijn de Cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Zeeland en de Beleidsnota Archeologie van de gemeente Hulst nogmaals beschouwd, is nader gekeken naar de informatie die beschikbaar is over het verdrongen dorp van Casu(w)ele en over mogelijk aanwezige veendijken. Ook is een betere relatie gelegd tussen de archeologische waarden en de ontgravingslocaties en -dieptes binnen het plangebied. Daaruit is naar voren gekomen, dat de graafwerkzaamheden in het plangebied beperkt zijn tot het graven van de geul- en kreekaanzetten. Het ontwerp voor het geulen- en krekenspatroon is voor een belangrijk deel gebaseerd op het historische krekenspatroon. Ter plaatse van deze krekens, is de archeologische verwachtingswaarde gering. Uit het voorgaande kan worden afgeleid dat de kans op aantasting van archeologische waarden als direct (vergraven) en indirect (erosie) gevolg van de ingreep gering is. Middels voorschriften aan de beide Ontgrondingenvergunningen is voorzien in archeologische begeleiding van de vergravingen. Hiermee is het belang van mogelijk archeologische waarden ruim geborgd.

#### Ad 3

In aanvulling op het MER, zijn de effecten als gevolg van mogelijke stikstofdepositie in beeld gebracht voor de drie Natura 2000 gebieden die niet vlakbij, maar wel in de buurt van het plangebied liggen. Het betreft de Brabantse Wal inclusief de Kalmthoutse Heide (NI en B), het Klein en Groot Schietveld (B) en Bossen en heiden van zandig Vlaanderen (B). Mogelijke effecten als gevolg van stikstofdepositie hangen voor deze gebieden samen met de vervoersbewegingen (aan- en afvoer van met name grond).

Uit de berekeningen blijkt, dat de maximale depositie waarmee rekening gehouden moet worden (worst case benadering), verwaarloosbaar klein is. Gezien de zeer geringe bijdrage van de ingreep aan de stikstofdepositie en gezien het tijdelijke karakter (alleen in de aanlegfase) is een nadere beschouwing van eventuele cumulatie met andere voorgenomen activiteiten niet noodzakelijk.

### **3. Definitieve advies commissie m.e.r.**

Op 10 december 2013 heeft de commissie m.e.r. het definitieve advies uitgebracht. Dit advies is als bijlage 10 bij dit rijksinpassingsplan gevoegd. Dit advies bevat enerzijds een standpunt aangaande de toepassingsmogelijkheden van de Natuurbeschermingswet, anderzijds een aantal aanbevelingen. In het hiernavolgende zal eerst aangegeven worden wat de aanbevelingen zijn en hoe hiermee omgegaan wordt. Vervolgens zal in gegaan worden op de toepassingsmogelijkheden van de Natuurbeschermingswet.

#### *Aanbevelingen*

##### a. Beheer

*Aanbeveling:* De commissie m.e.r. adviseert om bij het besluit aan te geven welke beheermaatregelen ter plaatse van de Hedwige op termijn mogelijk en nodig zijn en

dit te relateren aan de toekomstige functie en de te verwachten status van het gebied als onderdeel van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

*Reactie:* In lijn met het advies van de commissie, wordt thans gewerkt aan het opstellen van een programma van eisen voor de monitoring van de Hedwigepolder. De verwachting is, dat in 2014 de eerste berekeningen hiervoor uitgevoerd worden. Deze berekeningen worden meegenomen in de fase van optimalisering van het inrichtingsplan richting de uitvoeringsfase. Ook worden in deze periode de voorbereidingen getroffen voor de monitoring na inrichting van het gebied en afgraven van de dijken. Daarbij zal ook in beeld gebracht worden welke mogelijkheden voor beheermaatregelen er zijn en ook, hoe bepaald wordt of en wanneer, welke beheermaatregelen mogelijk zijn. Het is nu nog niet mogelijk om deze beheermaatregelen al te exact te definiëren. Van belang hierbij is ook, dat de Hertogin Hedwigepolder onderdeel wordt van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe en daarmee ook in een breder kader beschouwd kan worden. Reeds gelijktijdig met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan, wordt een voorlopig aanwijzingsbesluit van kracht, waarmee het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. Er kan dan ook op dit moment nog geen volledige opvolging gegeven worden aan het advies van de commissie m.e.r. Echter, in het Natuurbeschermingswetvergunning is middels een voorschrift bepaald, dat monitoring uitgevoerd moet worden. Op deze wijze is voorzien in voldoende borging.

b. Effecten op vogels en andere beschermde soorten

*Advies:* De commissie m.e.r. adviseert dat het, ter vermindering van nadelige gevolgen voor kwalificerende niet-broedvogels, noodzakelijk is de uitvoeringsperiode aan te passen. Hiermee moet bij de vergunningverlening rekening gehouden worden.

*Reactie:* Gelet op de actualisatie van de vogelgegevens, zal inderdaad een aanpassing van de vergunningvoorschriften op dit punt plaatsvinden.

c. Effecten op archeologische waarden

*Advies:* de commissie m.e.r. geeft aan dat naar haar oordeel nog informatie ontbreekt over de diepte van de vergraving en de diepte van de laag waar archeologische resten kunnen worden verwacht. De commissie m.e.r. adviseert om met deze opmerking rekening te houden bij de verdere detaillering van het plan en de voorschriften van archeologische begeleiding van de uitvoering.

*Reactie:* Dit advies van de commissie m.e.r. wordt ter harte genomen. Bij de verdere detaillering van het plan wordt nadere informatie verzameld over de diepte van de vergraving in relatie tot de laag waar archeologische resten verwacht kunnen worden. Deze informatie wordt gebruikt bij het opstellen van de voorschriften van archeologische begeleiding.

*De Natuurbeschermingswet*

Naar aanleiding van het voorlopige advies van de Commissie m.e.r. is aanvullend onderbouwd dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, uitgesloten kan worden. Hiervoor wordt verwezen naar de Aanvulling op het MER, zoals in het voorgaande beschreven.

Naar aanleiding van deze Aanvulling heeft de commissie m.e.r. allereerst aangegeven dat zij overtuigd is van de noodzaak om 26 hectare schor te vergraven. Ook heeft de commissie m.e.r. aangegeven dat geen twijfel kan bestaan over de positieve bijdrage die de herinrichting van de Hedwigepolder levert aan de instandhoudingsdoelstellingen van dit gebied.

Toch maakt de commissie m.e.r. een voorbehoud op het punt van de juridische toetsing aan de Natuurbeschermingswet 1998, waarbij de commissie m.e.r. wijst op de in het Aanwijzingsbesluit opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. De commissie m.e.r. geeft daarvoor aan dat het aan het bevoegd gezag is om binnen de kaders van de natuurbeschermingsregelgeving tot een adequate oplossing te komen.

Naar het oordeel van het bevoegd gezag past de wijze van toetsing binnen de kaders van de natuurbeschermingsregelgeving. Zij wijst daarbij op het volgende.

- Met de Aanvulling op het MER is ecologisch gezien ruim voldoende onderbouwd dat geen aantasting van natuurlijke kenmerken plaatsvindt. Terecht wordt daarbij rekening gehouden met de uitbreiding van het Natura 2000-gebied met de Hedwigepolder. Daarbij is van belang dat deze uitbreiding onlosmakelijk verbonden is met het vergraven van de schorren in het bestaande natuurgebied: het één is niet mogelijk zonder het ander, er is sprake van een functionele verbondenheid: de tijdelijke aantasting leidt tot een blijvend natuurherstel. Er gaat (anders dan bijvoorbeeld bij de aanleg van een snelweg) geen Natura 2000-gebied verloren, er is alleen sprake van een (tijdelijke) wijziging van het habitatype.
- Het binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied brengen van de Hedwigepolder is mogelijk als het gebied ecologisch kwalificeert. Echter reeds tegelijk met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan, wordt een voorlopig aanwijzingsbesluit van kracht, waarmee het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder al direct na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het genoemde Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. Dit betekent dat ook nu al zo goed mogelijk zeker gesteld is, dat binnen het (uitgebreide) Natura 2000-gebied schorren zullen terugkomen en dat er dus sprake is van een tijdelijk effect (nieuwe schorren komen binnen 10 jaar terug binnen het Natura 2000-gebied).
- 
- Het vergraven van schorren is, gelet op het Aanwijzingsbesluit Westerschelde & Saeftinghe van 2009 mogelijk. De voorgenomen afgraving van schorren past in de natuurlijke dynamiek van het systeem. Uit recente ecotopenkaarten blijkt dat het estuarium zoveel veerkracht heeft, dat het meerjarig gemiddelde aan oppervlakte schor de beperkte afgraving kan dragen.
- In de periode dat tijdelijk verlies van schor optreedt, zijn er voor vogels ruim voldoende uitwijkmogelijkheden in de directe omgeving (Sieperdaschor en Saeftinghe met een oppervlakte van meer dan 2 800 hectare schor).
- Hoewel het beheerplan voor Westerschelde & Saeftinghe nog niet is vastgesteld, is helder dat de werkzaamheden die voorgenomen zijn, niet strijdig zijn met het beheerplan. Dit betekent ook, dat, als het beheerplan al vastgesteld zou zijn, er mogelijk niet eens een vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet aan

- de orde zou zijn. De reden dat het beheerplan nog niet is vastgesteld, heeft niets te maken met de Hedwigepolder zelf, maar met andere zaken.
- In de Leidraad bepaling significantie van het Regiebureau Natura 2000 wordt het begrip significante gevolgen uiteengezet, gekoppeld aan de vraag of de instandhoudingsdoelstelling kan worden gehaald. Daarbij wordt ook aangegeven dat bij het bepalen van de instandhoudingsdoelstellingen wordt uitgegaan van langjarige gemiddelden waarbij een tijdelijk lager niveau (van in dit geval schor) niet perse significant negatief hoeft te zijn.

Het tijdelijke verlies aan habitattypen waarbij op afzienbare termijn meer van dezelfde soort terug komt, is in het afgelopen jaren meerdere malen bij de Raad van State aan de orde geweest. De casus is daarbij steeds hetzelfde geweest: door een ingreep verdwijnt een stukje habitat dat na de werkzaamheden in veel ruimere mate terug komt. Dat stukje moet nu eenmaal verdwijnen om het project te kunnen realiseren. Maar er komt later wel meer voor terug. Om estuariene natuur in de Hedwigepolder te kunnen realiseren, verdwijnt er een stukje schor ten gunste van een ander kwalificerend habitatype (er is dus in het geval van de Hedwigepolder geen sprake van het verdwijnen van Natura 2000-gebied, alleen van omzetting naar een ander habitatype). Het verdwenen habitatype komt ruimschoots terug in Hedwigepolder zelf. Dit wordt ook door de commissie m.e.r. erkend.

In de procedures waar een tijdelijk verlies aan de orde was, stelde de Afdeling zich in deze zaken terecht de vraag of het tijdelijke verlies en de 'compensatie' daarvan nu moest worden beoordeeld als een mitigerende maatregel of dat er sprake was van compensatie (en een ADC-toets gevolgd had moeten worden). Dit laatste is feitelijk wat de commissie m.e.r. voor de Hedwigepolder stelt: elk verlies aan beschermd habitatype, ook al is dit van tijdelijke aard, dat zich in een ongunstige staat van instandhouding bevindt levert per definitie een significant negatief effect op. Naar de mening van het bevoegd gezag, is dit zowel ecologisch als juridisch gezien niet juist.

Specifiek wordt hierbij gewezen op de uitspraak van de Afdeling van 25 september 2013 (nr 201206223/1/A4) over het Inrichtingsplan en Waterbesluit Slenkstructuren Nationaal Park Dwingelderveld. Hierin stelde de Afdeling vast "*.....dat die effecten tijdelijk zijn, de herstelperiode naar verwachting relatief kort is – voor één peilvak circa 10 jaar – en dat door uitvoering van het plan tegelijkertijd nieuwe oppervlakten aan droge en natte habitattypen worden ontwikkeld. Significante gevolgen door de waterberging zijn daarom volgens het rapport uitgesloten. Hetgeen de woudreus aanvoert geeft geen aanleiding om aan de juistheid hiervan te oordelen. De rechtbank heeft terecht geconcludeerd dat een passende beoordeling van de gevolgen van het plan voor Dwingelderveld niet is vereist. Nu compenserende maatregelen pas zijn vereist als significant negatieve gevolgen optreden, heeft de rechtbank ook terecht geen aanleiding gezien het besluit tot vaststelling van het plan wegens het ontbreken van maatregelen onrechtmatig te achten. Het betoog faalt....."*

Evenals bij Dwingelderveld zal het verlies van schor bij de Hedwigepolder een relatief korte periode van 10 jaar beslaan. Binnen deze periode zal het schor zich naar verwachting van de deskundigen herstellen in een omvang die twee keer groter is dan de omvang van het schor dat wordt afgegraven.

Voor de juridische beoordeling van de voorgenomen maatregelen, moet niet alleen gekeken worden naar de Habitatrichtlijn zelf, maar ook naar het doel van de Richtlijn, namelijk het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Dit betekent dat bij de beoordeling of 'aantasting van de natuurlijke kenmerken' is uitgesloten, gekeken moet worden of het in het geding zijnde plan of project tot blijvend en



onherstelbaar verlies van de in het geding zijnde natuurwaarden leidt. A contrario betekent dit dat in het geval van een niet blijvend én herstelbaar verlies het bevoegd gezag mag vaststellen dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast en toestemming mag verlenen voor het plan/project zonder dat de ADC-criteria van de uitzonderingsbepaling in artikel 6, lid 4, doorlopen hoeven te worden. In het geval van de Hedwigepolder komt het te vergraven schor in ruimere mate terug dan de oppervlakte die afgegraven is. Weliswaar verdwijnt het habitattype tijdelijk, maar dat betekent niet dat het niet kan en zal terugkomen. Naar de mening van het bevoegd gezag is de commissie m.e.r. er bij de juridische beoordeling dan ook onterecht aan voorbij gegaan dat het tijdelijk verdwijnen van habitattypen onder de richtlijn mogelijk is als de betreffende habitattypen maar op de een of andere manier terugkomen en er dus voldaan wordt aan de instandhoudingsdoelstellingen. Van belang hierbij is naar de mening van het bevoegd gezag ook, dat juist natuurherstel het doel van het project is.

De conclusie dient dan ook te zijn dat ook juridisch gezien in dit geval de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast omdat het project niet leidt tot blijvend en onherstelbaar verlies van het - gehele of gedeeltelijke - habitattype. Dit betekent dat naast het latere positieve effect van de voorgenomen maatregelen (uitbreiding habitattypen), ook het effect op zichzelf al niet significant negatief is.

#### **Zienswijzen met betrekking tot het MER**

In de periode van terinzagelegging zijn ook zienswijzen ingediend op het MER. Deze zienswijzen zijn in de Nota van Beantwoording samengevat en van een beantwoording voorzien. In de Nota van Beantwoording is in het laatste hoofdstuk een overzicht gevoegd van de wijzigingen die ten opzichte van het ontwerprijksinpassingsplan en de ontwerpbesluiten naar aanleiding van de zienswijzen (dus ook de zienswijzen met betrekking tot het MER), in het vast te stellen rijksinpassingsplan en in de vast te stellen besluiten zijn doorgevoerd. De Nota van Beantwoording is als bijlage 7 bij dit rijksinpassingsplan gevoegd.

#### **Conclusie**

De aanvullende onderzoeksresultaten zoals opgenomen in de rapportage 'Aanvulling op het MER' (zie bijlage 8) zijn verwerkt. Daarnaast leidt het advies van de commissie m.e.r. niet tot wezenlijke wijzigingen in het rijksinpassingsplan en de uitvoeringsbesluiten.



## 3 Beleidskader

### 3.1 Internationaal

#### 3.1.1 *De Vogel- en habitatrichtlijn*

De Vogelrichtlijn (Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand) is in 1979 in werking getreden. De Vogelrichtlijn heeft tot doel de bescherming en het beheer van alle vogels die op het grondgebied van de Europese Unie in het wild leven en hun habitats (leefomgeving).

De Vogelrichtlijn heeft twee beschermingsstrategieën: de bescherming van leefgebieden van een aantal specifieke soorten en de algemene bescherming van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Europese lidstaten. Het gehele gebied van de Westerschelde is aangewezen als Vogelrichtlijngebied<sup>27</sup>.

De Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna) is in 1992 in werking getreden. De Habitatrichtlijn heeft als doel de biologische diversiteit in de Europese Unie in stand te houden. De aanmelding onder de Habitatrichtlijn is gebaseerd op het voorkomen van 51 habitattypen uit bijlage 1 en van 35 planten en diersoorten (voor zover het geen vogels betreft) uit bijlage 2 van de betreffende richtlijn.

De Habitatrichtlijn verplicht Nederland om voor alle habitattypen en soorten waarvoor het mede de verantwoordelijkheid draagt in een goede staat van instandhouding te brengen en om daartoe instandhoudingsdoelstellingen te definiëren.

De Habitatrichtlijn heeft twee beschermingsstrategieën: de bescherming van natuurlijke habitats en de habitats van een aantal specifieke soorten (gebiedsbescherming) en de strikte bescherming van soorten die van belang zijn voor de Europese Unie (soortenbescherming); ongeacht waar deze diersoorten voorkomen. Het gehele gebied van de Westerschelde is aangemeld als habitatrichtlijngebied<sup>28</sup>.

Op grond van internationale biodiversiteitsverdrag<sup>29</sup> heeft de Europese Unie zich tot doel gesteld om de achteruitgang van biodiversiteit te stoppen. Een belangrijk middel om de achteruitgang van biodiversiteit te stoppen is het realiseren van een netwerk van natuurgebieden van Europees belang: het Natura 2000 netwerk. Dit is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten en omvat alle gebieden die beschermd zijn op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

De lidstaten van de Europese Unie zijn verplicht om voor de Natura 2000-gebieden een duurzame staat van instandhouding te creëren. De aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en de aanmelding als Habitatrichtlijngebied voor het gehele gebied van de Westerschelde betekenen niet alleen dat ingrepen op hun effecten

27 Formele aanwijzing gepubliceerd in Staatscourant jaargang 2010, Nr. 2212

28 Zie voorgaande voetnoot.

29 Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro (Verdrag inzake Biologische Diversiteit, Convention on Biological Diversity), in werking getreden in 1993

voor de natuurwaarden moeten worden beoordeeld en verslechtingen door maatregelen moeten worden voorkomen, maar ook dat een staat van duurzame instandhouding van habitats en soorten gerealiseerd wordt.

Voor de Westerschelde zijn van belang de habitats met betrekking tot de laagdynamische natuur. De oppervlakte van het estuarium moet zodanig zijn dat een evenwichtige verdeling aanwezig is van de verschillende deelecotopen (laagdynamische-hoogdynamische delen, diepe en ondiepe delen, slibrijke-zandige delen, zoute en brakke delen) in samenhang met de aangrenzende schorren.

Specifiek van belang is nog het Ramsar-verdrag<sup>30</sup>, gericht op bescherming van wetlands en watervogels. Het doel is "het behoud en het oordeelkundig gebruik van alle watergebieden door middel van plaatselijke, regionale en nationale acties en internationale samenwerking, als bijdrage tot het tot stand komen van een duurzame ontwikkeling in de gehele wereld". De partijen die zich bij de conventie hebben aangesloten dienen onder meer watergebieden (Engels: wetlands) af te bakenen die van internationale betekenis zijn op ecologisch, botanisch, zoologisch, limnologisch of hydrologisch vlak, waarbij het belang als habitat voor watervogels voorop staat. Deze gebieden worden meestal aangeduid als "Ramsargebieden". De Westerschelde en het Verdrongen land van Saefthinghe zijn dergelijke Ramsargebieden. Het verdrag trad in werking op 21 december 1975. De tekst werd in 1982 (in Parijs) en in 1987 (in Regina, Saskatchewan, Canada) gewijzigd.

### 3.1.2 *Europese Kaderrichtlijn Water*

De Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG) is sinds 22 december 2000 officieel van kracht. De richtlijn heeft tot doel de kwaliteit van oppervlaktewateren en grondwater in de Europese Unie te beschermen en te verbeteren en het duurzaam gebruik van water te bevorderen. Een neven doelstelling is de harmonisatie van Europese waterwetgeving.

Voor oppervlaktewateren maakt de KRW een onderscheid tussen chemische en ecologische kwaliteitsdoelstellingen die uitgedrukt worden in maatstaven om 'een goede toestand' te bereiken. Om die 'goede toestand' te bereiken moeten in 2009 de daarvoor uit te voeren beheermaatregelen in een stroomgebiedbeheerplan worden vastgelegd. Het stroomgebiedbeheerplan voor de Schelde is op 27 november 2009 vastgesteld. In dit beheerplan worden de waterkwaliteitsdoelstellingen ten aanzien van de Schelde geformuleerd.

In het stroomgebied Schelde zijn 56 oppervlaktewaterlichamen en vijf grondwaterlichamen onderscheiden. Bij oppervlaktewater gaat het vooral om kustwater, overgangswater en meren en in een enkel geval ook een kleine rivier ofwel beek. Daarnaast zijn hier de voor Nederland kenmerkende polders met sloten en kanalen veel aanwezig.

Van de oppervlaktewaterlichamen verkeert alleen de Zeeuwse Kust in een oorspronkelijke vorm en inrichting. Het merendeel van het oppervlaktewater is door mensen aangelegd. Verder zijn in het stroomgebied Schelde ook veel Europees beschermde gebieden aanwezig, welke relaties hebben met grond- en/of oppervlaktewater. Het gaat in totaal om 18 Natura 2000-gebieden, 4 schelpdierwateren en 68 zwemwateren. Ook bevinden zich in het stroomgebied Schelde twee grondwaterlichamen waaruit grondwater wordt onttrokken bestemd voor menselijke consumptie.

30 Engelse titel: 'Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat'. Genoemd naar de stad Ramsar in Iran, in werking vanaf 2 februari 1971

### *Milieudoelstellingen*

De doelen voor het oppervlaktewater hebben een chemische en een ecologische component. De goede chemische toestand voor oppervlaktewaterlichamen wordt uitsluitend bepaald door Europees vastgestelde normen die zijn vastgelegd in de Richtlijn Prioritaire Stoffen.

De ecologische doelen zijn in het stroomgebied Schelde bepaald, gebruikmakend van landelijke milieukwaliteitseisen, aangevuld met een nadere regionale uitwerking. De goede ecologische toestand wordt bepaald door biologische soortgroepen, specifieke verontreinigende stoffen (in Nederland ruim 150), en hydromorfologische en algemeen fysisch-chemische parameters.

In deelparagraaf 3.2.6 wordt ingegaan op het KRW-maatregelenprogramma en het Stroomgebiedbeheerplan Schelde.

#### 3.1.3 *Conclusie internationaal beleid*

Realisatie van de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder en de beoogde inrichting, zorgt voor het uitbreiden van het oppervlak aan estuarium en draagt daardoor bij aan het in stand houden en versterken van (de instandhoudingsdoelstellingen van) het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe en de habitattypen daarin. Ook geeft de realisering van estuariene natuur invulling aan het Verdrag dat met Vlaanderen is gesloten inzake de Ontwikkelingsschets 2010.

## **3.2 Rijksbeleid**

### 3.2.1 *Het beleid, specifiek gericht op de ontwikkeling van estuariene natuur*

In paragraaf 1.2 is een overzicht gegeven van de beleidsdocumenten, rapporten, de memoranda en de verdragen waarin de realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder is onderzocht, gemotiveerd en vastgelegd. In aanvulling op deze stukken wordt in deze paragraaf een overzicht gegeven van andere relevante beleidsdocumenten op Rijksniveau.

### 3.2.2 *Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)*

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte<sup>31</sup> staan de plannen van de Rijksoverheid voor ruimte en mobiliteit. Het Rijk streeft naar een concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig Nederland. Om dit te kunnen bewerkstelligen laat het Rijk de ruimtelijke ordening meer over aan de decentrale overheden (provincie en gemeenten) en komt de gebruiker centraal te staan. Het Rijk kiest voor een selectievere inzet van rijksbeleid op slechts 13 nationale belangen. Voor die belangen is het Rijk verantwoordelijk en wil het resultaten boeken. Buiten deze 13 belangen hebben decentrale overheden beleidsvrijheid. Tevens werkt het Rijk aan een eenvoudigere regelgeving. Hierdoor neemt de bestuurlijke druk af en ontstaat er ruimte voor regionaal maatwerk.

Het Rijk kiest drie doelen om Nederland concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig te houden voor de middellange termijn (2028):

- het vergroten van de concurrentiekracht van Nederland door het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Nederland;
- het verbeteren en ruimtelijk zeker stellen van de bereikbaarheid waarbij de gebruiker voorop staat;

<sup>31</sup> Vastgesteld op 13 maart 2012.

- het waarborgen van een leefbare en veilige omgeving waarin unieke natuurlijke en cultuurhistorische waarden behouden zijn.

Het plangebied Hertogin Hedwigepolder (en de gehele Westerschelde), is gelegen binnen het gebied de Zuidwestelijke Delta. In de hiervoor opgenomen opgaven van nationaal belang, wordt onder andere de Ontwikkelingsschets 2010 expliciet benoemd:

- Versterking van de primaire waterkeringen (hoogwaterbeschermingsprogramma), het kustfundament en het samen met decentrale overheden uitvoeren van de gebiedsgerichte deelprogramma's Zuidwestelijke Delta en Kust van het Deltaprogramma.
- Het samenwerken met decentrale overheden in de generieke deelprogramma's Veiligheid, Zoet water en Nieuwbouw en Herstructurering van het Deltaprogramma.
- Het tot stand brengen en beschermen van de (herijkte) EHS, inclusief de Natura 2000-gebieden die een groot deel van de Zuidwestelijke Delta beslaan;
- Uitvoeren van de MIRT-VAR-afspraken voor het faciliteren van de ontwikkeling van 'de logistieke delta' (Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium i.s.m. Vlaamse Gewest).
- Zorgdragen voor bereikbaarheid voor de binnenvaart en aansluiting op het internationale transportnetwerk van de Zeeuwse havens;
- Het robuust en compleet maken van het hoofdenergienetwerk tussen Borssele en Midden-Brabant Zuidwest 380kV-verbinding, waarbij de verbinding tussen Sloegebied en Rijnmond als alternatief wordt beschouwd van de 380kV-verbinding van Borssele naar Noord-Brabant conform het SEV III) en het buisleidingennetwerk.
- Het aanwijzen van voorkeursgebieden voor grootschalige windenergie in Zeeland en op en rond de Zuid-Hollandse eilanden.

Klimaatadaptatie in relatie tot waterveiligheid en zoetwatervoorziening is een van de grootste opgaven voor de Zuidwestelijke Delta voor het bevorderen van de estuariene dynamiek als drager voor een duurzaam water- en ecosysteem.

De rijksstructuurvisie gaat expliciet in, op het belang van de delta voor verdere samenwerking van de havens Rotterdam, Antwerpen, Moerdijk en de Zeeuwse havens. Benoemd is, dat samen met het Vlaamse Gewest gewerkt wordt aan de uitvoering van de Scheldeverdragen voor een veilig, toegankelijk en natuurlijk Schelde-estuarium.

### 3.2.3 *Het Nationaal Waterplan*

Met de inwerkingtreding van de Waterwet op 22 december 2009 is de Nota waterhuishouding vervangen door het Nationaal Waterplan (NWP). In het Nationaal Waterplan zijn de hoofdlijnen vastgelegd van het nationale waterbeleid en de daartoe behorende aspecten van het nationale ruimtelijke beleid.

De zuidwestelijke Delta (het gebied dat wordt begrensd door de Nieuwe Waterweg / Nieuwe Maas, de Biesbosch en het Schelde-estuarium) is een gebied met veel grote wateren met elk een eigen karakter. De Deltawerken hebben veiligheid gebracht, maar een belangrijk nadeel van de aanleg van de Deltawerken is het wegvallen van de estuariene dynamiek waardoor de natuurlijke processen in de Zuidwestelijke Delta zijn verstoord. Specifiek voor de Westerschelde geldt. Dat door onder andere inpolderingen, aanleg van harde oeververdedigingen, zandwinning, vaargeulverruiming en de matige waterkwaliteit de Westerschelde in een ongunstige staat van instandhouding verkeert.

De beleidskeuze voor de Zuidwestelijke Delta is enerzijds het werken aan de bescherming tegen overstroming en anderzijds het opnieuw toelaten van natuurlijke processen door het gecontroleerd opheffen van de harde scheiding tussen de diverse waterbekkens om zo herstel van de estuariene dynamiek mogelijk te maken. Herstel van de getijdendynamiek moet de nadelige invloed van de Deltawerken op de ecologie wegnemen. Herstel van de getijdendynamiek vergroot ook het zelfreinigend en natuurlijk productievermogen van het water en verdeelt de belasting van nutriënten beter over de wateren.

#### 3.2.4 *Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro)*

Het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) geeft richtlijnen voor de inhoud van bestemmings- en provinciale inpassingsplannen voor zover het gaat om ruimtelijke ontwikkelingen van nationaal belang. Het besluit (eerste tranche) is vastgesteld op 22 augustus 2011 en is op 30 december 2011 in werking getreden. Op 1 oktober 2012 zijn enkele wijzigingen in werking getreden.

Het Barro omvat alle ruimtelijke rijksbelangen uit eerder uitgebrachte planologische kernbeslissingen (PKB's) die juridisch moeten doorwerken tot in bestemmingsplannen. De eerder uitgebrachte PKB's hebben onder de nieuwe Wro de status van structuurvisie gekregen en zijn daarmee niet langer bindend voor andere partijen. Het Barro bevat daarom, passend binnen het nieuwe stelsel van de Wro, een zo beleidsneutraal mogelijke vertaling van deze bestaande ruimtelijke kaders. Het rijk maakt op proactieve wijze duidelijk aan welke regels provinciale verordeningen en gemeentelijke bestemmingsplannen moeten voldoen en wat de ruimte is waarbinnen provincies en gemeenten hun eigen ruimtelijke belangen vorm kunnen geven. Een aantal onderdelen zijn voor het onderhavige rijksinpassingsplan van belang, zoals de Ecologische Hoofdstructuur en het kustfundament met primaire waterkeringen.

Om de biodiversiteit in Nederland te beschermen, in stand te houden en verder te ontwikkelen heeft het rijk in het Barro de ecologische hoofdstructuur (EHS) aangewezen. Daarnaast wordt ingegaan op veiligheid. Om ons land te beschermen tegen de zee is een duurzaam kustfundament nodig. Dat kustfundament moet voldoende ruimte bieden voor de versterking van de zeewering met behoud van de natuurlijke waarden. Het rijk wijst in het Barro de grenzen van het kustfundament aan.

#### 3.2.5 *Deltaprogramma 2013: Werk aan de Delta*

Het Deltaprogramma is een nationaal programma waarin Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen samen werken met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen, onder regie van de regeringscommissaris voor het Deltaprogramma (de deltacommissaris).

Het Deltaprogramma, is min of meer het vervolg op het traject 'Samen werken met water; bevindingen van de Deltacommissie 2008'. Dit advies gaat over de bescherming van Nederland tegen de gevolgen van klimaatverandering. Daarbij gaat het om de vraag hoe Nederland zo ingericht kan worden dat het ook op de zeer lange termijn klimaatbestendig is, veilig tegen overstromingen, en een aantrekkelijke plaats is en blijft om te leven. Naast (water)veiligheid wordt in het advies ook ingegaan op samenhang met wonen en werken, landbouw, natuur, recreatie, landschap, infrastructuur en energie. Veiligheid en duurzaamheid zijn de twee pijlers voor de strategie van de komende eeuwen. De aanbeveling voor de Westerschelde van de Deltacommissie luidde als volgt: 'de Westerschelde moet open blijven om het waardevolle estuarium en de vaarroute naar Antwerpen te behouden. Veiligheid moet op peil worden gehouden door dijkversterking'.

Het Deltaprogramma onderstreept Nederland goed is beschermd, maar dat dit nog niet robuust genoeg is. Door recente gebeurtenissen wordt dit onderstreept: in 2011 ondervonden vele bedrijfstakken schade door langdurige droogte en begin 2012 was er op sommige plaatsen dreiging door het hoge water. Het op orde houden van de waterkeringen, het actualiseren van de waterveiligheidsnormen en het op peil houden van de zoetwatervoorziening leiden daarom tot een miljardenopgave in de komende decennia. Dit alles dient gezamenlijk te geschieden door het Rijk, waterschappen, provincies en gemeenten, met inbreng van maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven, en onder regie van de deltacommissaris. Daadkracht en draagvlak staan centraal in de aanpak. Dat is de kern van het Deltaprogramma.

Het Deltaprogramma kent negen deelprogramma's, waarvan de Zuidwestelijke Delta er een is. Dit programma wordt in samenhang bekeken met de gebiedsgerichte deelprogramma's voor de Rijnmond-Drechtsteden en Rivieren, tezamen vormt het de Deltabeslissing Rijn-Maasdelta. Het plangebied van het rijksinpassingsplan is niet specifiek in het gebied gelegen waarop deze Deltabeslissing betrekking heeft. Er is wel sprake van een relatie. De Deltabeslissing Rijn-Maasdelta geeft de hoofdkeuzes die structurerend zijn voor de aanpak van de wateropgaven in het cruciale en altijd kwetsbare overgangsgebied van zee en rivieren in onze delta. De eerste analyse in het kader van het Deltaprogramma, wijst erop dat voortgaan op de weg van de huidige strategie voor waterveiligheid in de Rijn-Maasmonding (de drie deelgebieden) nog lang houdbaar is. Het optimaliseren van de huidige strategie houdt op termijn de volgende (ingrijpende) maatregelen in:

- sterk verkleinen van de faalkans Maeslantkering (naar 1:1000);
- fase twee Ruimte voor de Rivier-maatregelen (18.000 m<sup>3</sup>/s);
- extra berging in de Zuidwestelijke Delta;
- dijkversterkingen in het stedelijk gebied.

Komend jaar pakken de drie deelprogramma's gezamenlijk enkele vraagstukken op het niveau van de Rijn-Maasdelta op. Daarnaast zijn er ook aparte deelprogramma's voor de deelgebieden. Voor de Zuidwestelijke Delta ligt er een meervoudige opgave. Op het gebied van veiligheid is het de situatie dat naar verwachting op de lange termijn verschillende dijken, dammen en keringen in de Zuidwestelijke Delta niet meer aan de huidige normen zullen voldoen, door zeespiegelstijging, bodemdaling en mogelijk vaker optredende hoge rivierafvoeren. Daarnaast ligt er een opgave ten aanzien van de zoetwatervoorziening. De Zuidwestelijke Delta is voor de zoetwatervoorziening afhankelijk van neerslag, zoetwaterlenzen en de (kunstmatige) aanvoer van zoet rivierwater. Door veranderingen in het neerslagpatroon en toenemende verzilting, zowel via grondwater als zoutindringing via de Nieuwe Waterweg, komen deze drie bronnen onder druk te staan (afhankelijk van het deltasceario). Het zoetwater in de Zuidwestelijke Delta is vooral van belang voor landbouw, industrie (Rotterdam, Antwerpen, Terneuzen en Vlissingen) en drinkwaterbereiding. Het deltaprogramma concludeert voor het zuidelijk deel van de Zuidwestelijke Delta dat optimalisatie van de huidige strategie lijkt te volstaan om de opgaven tot 2100 aan te pakken, aangevuld met innovatieve dijkconcepten en het aanpassen van de Oosterscheldekering bij een zeespiegelstijging van meer dan 50 cm. Vooralsnog ligt in de Zuidwestelijke Delta de prioriteit bij de samenhangende ontwikkeling van Grevelingen en Volkerak-Zoommeer (opstellen rijksstructuurvisie), bij de aanpak van de zandhonger van de Oosterschelde, bij de uitvoering van het Besluit beheer Haringvlietsluizen (het Kierbesluit) en bij de samenwerking met het Vlaams Gewest aan een duurzaam en vitaal Schelde-estuarium. Wat betreft dit laatste onderdeel, wordt met de uitvoering van de projecten van het Verdrag Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (waaronder de ontpoldering van de Hedwigepolder waarop onderhavig rijksinpassingsplan betrekking heeft) een eerste



stap gezet op weg naar de realisering van het streefbeeld van een duurzame balans tussen veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid.

De Vlaams- Nederlandse Scheldecommissie (VNSC) brengt de veiligheids- en zoetwateropgaven uit het Deltaprogramma en de opgave voor Vlaanderen en de kust met elkaar in verband.

### 3.2.6 *Het stroomgebiedbeheerplan*

De Europese Kaderrichtlijn Water (zie 3.1.2) geeft voor alle landen in de Europese Unie een kader voor de bescherming en verbetering van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater en van de kwantiteit van het grondwater. Het stroomgebiedbeheerplan Schelde geeft onder andere een beschrijving van dit stroomgebied, de doelen voor de oppervlakte- en grondwaterlichamen en een samenvatting van de maatregelen die genomen gaan worden.

Het stroomgebiedbeheerplan voor de Schelde is op 27 november 2009 vastgesteld door de Ministerraad en op 22 december 2009 gepubliceerd. In dit beheerplan worden de milieudoelstellingen ten aanzien van de Schelde geformuleerd. De doelen voor het oppervlaktewater hebben een chemische en een ecologische component. Voor de chemische kwaliteit van het water zijn de normen bepaald door de Europese Commissie en vastgelegd in de Richtlijn Prioritaire Stoffen. De ecologische doelen zijn in het stroomgebied Schelde bepaald, gebruikmakend van landelijke milieukwaliteitseisen, aangevuld met een nadere regionale uitwerking. Indien de doelen naar verwachting niet in 2015, maar later kunnen worden bereikt, is een motivering daarvoor gegeven. Voor de grondwaterlichamen zijn normen voor nitraat en bestrijdingsmiddelen vastgesteld voor de gehele EU. Voor een aantal overige stoffen zijn aanvullend daarop drempelwaarden voor de grondwaterkwaliteit in het stroomgebied Schelde vastgesteld. De chemische normen en de goede ecologische toestand van oppervlaktewatertypen en de chemische en kwantitatieve normen voor grondwater worden als milieukwaliteitseisen vastgelegd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009. Afgeleide ecologische normen worden als concrete doelstellingen voor de Kaderrichtlijn Water opgenomen in de waterplannen van rijk en provincies.

Om onomkeerbare schade aan beoogde instandhoudingsdoelen en verlies van biodiversiteit in Natura 2000-gebieden te voorkomen, wordt in Nederland voorrang gegeven aan maatregelen in zogenaamde 'sense-of-urgency Natura 2000-gebieden' en 'TOP-lijst-gebieden'. In het stroomgebied Schelde liggen vier van die 'sense-of-urgency-gebieden', waaronder de Westerschelde. Op basis van inzichten die het Expertiseteam KRW-Natura 2000 heeft ontwikkeld na overleggen met de waterbeheerders, is geanalyseerd wat de wateropgave is voor deze gebieden. In het stroomgebiedbeheerplan Schelde is aangegeven voor de Westerschelde, dat natuurherstel gerealiseerd wordt conform het verdrag met het Vlaams Gewest inzage de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium. Het plangebied van onderhavig rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder maakt hier onderdeel van uit.

In het algemeen, bestaat het KRW Maatregelenprogramma voor de periode 2010-2015 in de eerste plaats uit maatregelen die worden genomen in het kader van nationale en/of Europese wetgeving. Deze richtlijnen waren al eerder dan de KRW van kracht. Hiervoor is de laatste jaren landelijk en regionaal beleid ontwikkeld en worden al maatregelen genomen. Aanvullend hierop worden in het KRW-maatregelenprogramma een groot aantal regionale en locatiegebonden maatregelen opgenomen. Voor beschermde Natura 2000-gebieden zijn maatregelen opgenomen ter verbetering van de watercondities.

Als gevolg van het KRW-maatregelenprogramma neemt de ecologische waterkwaliteit in alle oppervlaktewaterlichamen toe en verbetert de bescherming van het grondwater. Maar deze toename is nog niet voldoende. Om de KRW doelen te halen zijn aanvullende maatregelen na 2015 noodzakelijk. Daarom is ook globaal aangegeven welke maatregelen zijn voorzien voor de periode 2016-2027. In het volgende stroomgebiedbeheerplan worden deze maatregelen stroomgebiedbreed afgewogen en concreter geprogrammeerd.

#### *Geactualiseerde stroomgebiedbeheerplannen vanaf 2015*

Vanaf 22 december 2015 zullen geactualiseerde stroomgebiedbeheerplannen gelden. Daar wordt nu volop aan gewerkt. Het Werkprogramma Stroomgebiedbeheerplannen 2015 geeft het proces en de randvoorwaarden. Dit werkprogramma heeft van 22 maart tot en met 21 september 2012 ter inzage gelegen. Het werkprogramma bevat een tijdschema tot en met 2015 voor de actualisatie van de stroomgebiedbeheerplannen. Het gaat in op de vorm en inhoud van de producten van rijk en regio. Verder worden de organisatie van het proces, de publieke participatie, de relatie met andere richtlijnen en internationale afstemming toegelicht.

In 2013 vinden de KRW gebiedsprocessen plaats. Hier wordt de resterende opgave bepaald en de eventueel benodigde aanvullende maatregelen. In 2014 wordt aan de ontwerpplannen van rijk en regio gewerkt. Op 22 december 2014 start de inspraak op die plannen en een jaar later moet het afgerond zijn.

#### *3.2.7 Overstromingsrisicobeheerplan (ORBP)*

De Waterwet heeft de verplichting opgenomen om voor 2015 voor de stroomgebieden van de Rijn, de Maas, de Schelde en de Eems een overstromingsrisicobeheerplan op te stellen. In november 2010 is het rijksdeel van het basis ORBP afgerond. Het beschrijft het bestaande rijksbeleid op het gebied van overstromingsrisicobeheer: de doelen en maatregelen op het gebied van bescherming, preventie en crisisbeheersing.

In maart 2011 hebben de regionale partijen (waterschappen, provincies, gemeenten, veiligheidsregio's) onder leiding van de provinciale coördinatoren op basis van het rijksdeel én de door het IPO ontwikkelde factsheets informatie over het bestaande overstromingsrisicobeheer in het eigen beheergebied geleverd in de vorm van een regionale bouwsteen.

In 2012 zijn op basis van het Rijksdeel en de regionale bouwstenen vier concept ORBP-en geschreven. In de loop van 2013 worden de concept ORBP-en verder uitgewerkt, met name naar aanleiding van de Overstromingsgevaar- en risicokaarten en voor wat betreft de monitoring van de maatregelen.

#### *3.2.8 MIRT, MIRT Projectenboek 2013*

In het MIRT (Meerjarenprogramma Ruimte Infrastructuur en Transport) wordt nader ingegaan op de Zuidwestelijke Delta. Het borgen van de waterveiligheid en -kwaliteit, van voldoende zoetwater en het herstel van de estuariene dynamiek als drager voor een duurzaam water- en ecosysteem zijn voor het Rijk van belang.

De centrale ambitie zoals opgenomen in het MIRT Projectenboek 2013 is om de economische potenties van Zeeland verder te laten groeien binnen een veilige, gezonde en veerkrachtige Delta, met behoud van het aangename woon- en leefklimaat. Bij de verdere uitwerking en doorvertaling van de opgaven zal vanuit de principes van het duurzaamheid denken gewerkt worden: voorkomen dat

ontwikkelingen in het ene kapitaal ten koste gaan van de andere kapitalen en zoeken naar synergie.

Voor de gehele Zuidwestelijke Delta ligt er een veiligheidsopgave als gevolg van klimaatverandering: het garanderen van de waterveiligheid – ook voor de Randstad – in relatie tot de zeespiegelstijging en extreem hoge rivierafvoeren. Daarbij moet aandacht zijn voor het borgen van een goede zoetwatervoorziening en voldoende samenhang met economie en ecologie.

Daarnaast is voor dit gebied de havengerelateerde economie een zeer belangrijke drager. De opgave is het optimaal laten functioneren en doorontwikkelen van deze sectoren. De sectoren zijn tevens belangrijk voor de werkgelegenheid en indirect voor het draagvlak voor voorzieningen en bieden tegenwicht aan de optredende bevolkingskrimp in met name Zeeuws-Vlaanderen.

Bij de Ooster- en Westerschelde spelen spanningen tussen economie, recreatie, natuur, toegankelijkheid en veiligheid. De Ooster- en Westerschelde kennen ook opgaven op het gebied van natuur en landschap, zoals herstel en behoud van de bestaande natuur (Natura 2000), plus het ontwikkelen van nieuwe natuur. Voor de Westerschelde geldt een natuurherstelopgave. Bij dit alles moet er ook ruimte zijn voor recreatievaart, binnenvaart en zeevaart.

In de Zuidwestelijke Delta komen twee prioritaire gebiedsopgaven naar voren: Deltawateren & Kust en Sloegebied & Kanaalzone. Rijk en regio zijn samen de uitdaging aangegaan om het evenwicht tussen waterveiligheid, economie en ecologie duurzaam te herstellen: voor de korte en middellange termijn aan de hand van het Uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2010-2015+ en de Hoogwaterbeschermingsprogramma's en voor de lange termijn aan de hand van het deelprogramma Zuidwestelijke Delta, als onderdeel van het Deltaprogramma.

### 3.2.9

#### *Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)*

Op 1 oktober 2010 is de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in werking getreden. De Wabo integreert een groot aantal vergunningen, ontheffingen en meldingen (verder te noemen toestemmingen) tot één omgevingsvergunning. Eén omgevingsvergunning zorgt voor één loket, één (digitaal) aanvraagformulier, één bevoegd gezag (één aanspreekpunt), één uniforme procedure voor bezwaar en beroep en één handhavend bestuursorgaan. Dit rijksinpassingsplan sluit waar nodig aan bij de bepalingen uit de Wabo. Het omgevingsvergunningstraject loopt parallel aan het traject van het rijksinpassingsplan. De gemeente is voor het omgevingsvergunningstraject het bevoegd gezag. De andere benodigde vergunningen (in het kader van de waterwet, flora en faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en ontgrondingenwet) worden voorafgaand, separaat bij de betreffende bevoegde gezagen aangevraagd. Voor de rijkscoördinatieprocedure, welke onderhavig plan doorloopt, is de Staatssecretaris van Economische Zaken het coördinerend gezag. Het rijksinpassingsplan wordt vastgesteld door de Staatssecretaris van Economische Zaken en de Minister van Infrastructuur en Milieu.

### 3.2.10 *Natuurbeschermingswet 1998 en Flora- en faunawet i.r.t. CHW*

In de Natuurbeschermingswet 1998 is de bescherming van specifieke gebieden geregeld. De bepalingen uit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn in de Natuurbeschermingswet verwerkt. De volgende gebieden zijn aangewezen en beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet 1998:

- Natura 2000-gebieden (Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden)
- Beschermde Natuurmonumenten
- Wetlands

De Flora- en faunawet is gericht op bescherming van in het wild voorkomende diersoorten en plantensoorten. De wet heeft regels over de jacht, beheer en schadebestrijding. Ook omvat het regels over de handel in dieren en planten en het bezit van bedreigde dieren en planten. Het is niet toegestaan planten te plukken die onder de Flora- en faunawet vallen. Dieren die onder de wet vallen, mogen niet worden gedood, gevangen of verstoord.

In onderdeel 1.2.1 is reeds beschreven welke Natura 2000-gebieden en vogel- en habitatrichtlijngebieden voor onderhavig rijksinpassingsplan aan de orde zijn.

De Crisis- en herstelwet (CHW) voorziet in een aantal wijzigingen van de Nb-wet. Deze wijzigingen hebben tot doel om de toepassing van deze wet in de praktijk beter hanteerbaar te maken, zonder afbreuk te doen aan de doelen van de wet en de richtlijnen. Een voor het rijksinpassingsplan relevante wijziging betreft dat de Minister van EZ het bevoegd gezag is voor alle activiteiten die betrekking hebben op rijksinfrastructurele werken, primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk, zandsuppleties, luchthavens, inclusief handelingen met betrekking tot het onderhoud daarvan<sup>32</sup>. De Staatssecretaris van EZ is derhalve coördinerend gezag in de rijkscoördinatieprocedure. Het rijksinpassingsplan wordt vastgesteld door de Staatssecretaris van EZ in overeenstemming met de Minister van I&M.

Daarnaast is relevant, dat als gevolg van een motie in 2012 besloten is dat vergunningen in het kader van Natuurbeschermingswet 1998, niet af mogen ketsen op complementaire doelen en maatregelen welke niet onder het wettelijk regime van Natura 2000 vallen: de toetsing aan de hoofddoelen voor het betreffende Natura 2000-gebied is primair leidend. Daaraan gekoppeld, worden tevens complementaire doelen geschrapt uit de beheerplannen voor de gebieden waar het Rijk zelf het initiatief heeft (dit om voorgaand vraagstuk te stroomlijnen)<sup>33</sup>.

Vervolgens is relevant dat met ingang van 31 december 2011 de Natuurbeschermingswet 1998 een nieuwe definitie van het begrip 'bestaand gebruik' kent als bedoeld in art. 1 onder sub m Nb-wet 1998. Als opgenomen in de wetswijziging van 31 december 2011, wordt nu als bestaand gebruik aangemerkt 'gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag'. Met deze referentiedatum is aangesloten bij de datum waarop de Crisis- en herstelwet in werking is getreden.

De relevantie van de definitie van bestaand gebruik is gelegen in het feit dat bestaand gebruik uitgezonderd is van de vergunningplicht van art. 19d lid 1 Nb-wet 1998 (op grond van art. 19d lid 3 Nb-wet 1998), mits dit bestaand gebruik geen project is dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied. Uit de brief van de staatssecretaris aan de Tweede Kamer van 3 april 2012 volgt dat deze definitie ziet op het feitelijk gebruik, ongeacht of daarvoor een vergunning is verleend. Verder is

32 Ook onder het Besluit Vergunningen Natuurbeschermingswet 1998 was de Minister al voor dergelijke zaken bevoegd.

33 Kamerstuk, 32 670 Voortgang Natura 2000 nr. 61, 21 juni 2012

van belang dat de staatssecretaris benadrukt dat het ook kan gaan om activiteiten die niet het hele jaar door plaatsvinden, maar bijvoorbeeld elk voor- en najaar of eenmaal in de vier jaar.

Met betrekking tot onderhavig project van de Hedwigepolder geldt dat er een vergunning aangevraagd moet worden op basis van een op te stellen Passende beoordeling. Hierop gaat paragraaf 6.5 van dit rijksinpassingsplan dieper in.

### 3.2.11 *Structuurvisie buisleidingen 2012 - 2035*

De Structuurvisie Buisleidingen wijst ruimte aan voor toekomstige buisleidingen voor gevaarlijke stoffen in Nederland voor de komende 20 tot 30 jaar.

Het hart van de Structuurvisie Buisleidingen is de visiekaart. Op de visiekaart heeft het Rijk aangegeven waar het ruimte wil vrijhouden voor de nieuwe tracés van transportbuisleidingen voor aardgas, olie(producten) en chemicaliën. Deze tracés zijn gekozen na een zorgvuldige afweging van de behoeften aan verbindingen van nationaal belang, de beschikbaarheid van ruimte, de onderzochte milieueffecten op basis van een plan-milieu-effectrapportage en de zienswijzeprocedure die gevolgd is naar aanleiding van de Ontwerp-Structuurvisie Buisleidingen (juni-juli 2011). De visiekaart is tot stand gekomen na overleg met provincies, gemeenten en het betrokken bedrijfsleven. Ten opzichte van het Structuurschema Buisleidingen uit 1985 is het hoofdtransport net met een aantal verbindingen uitgebreid.

Een van de hoofdverbindingen, vormt de verbinding Rijnmond – Zeeland / België. Deze verbindt het Noordwest-Europese haven- en industriecluster. Het tracé voor deze verbinding wordt gevormd door de Leidingenstraat Nederland die loopt van Rotterdam naar de Belgische grens bij Antwerpen. De Leidingenstraat Nederland is een strook van 100 meter breed die ook gebruikt wordt voor andere ondergrondse infrastructuur. Het Rijk werkt nog aan het verwerven van het nog ontbrekende deel van het tracé in de gemeente Reimerswaal. De verbinding naar Zeeland en vervolgens naar België loopt door Zuid-Beveland naar het Sloegebied en via de Westerschelde naar het industriegebied bij Terneuzen en dan naar België. Hiermee worden de haven- en industriegebieden in Zeeland en België bereikt en onderling verbonden. De verbinding komt overeen met de verbinding in de Streekplanuitwerking van de provincie Zeeland.

Het tracé door Zuid-Beveland heeft de voorkeur boven een verbinding door Zeeuws-Vlaanderen. Het tracé van deze verbinding loopt namelijk aan Zeeuws-Vlaamse kant van de Schelde, langs het Verdronken Land van Saeftinghe door een voor leidingen bestemde dam. In deze zogenoemde leidingendam (onderdeel van het plangebied van het onderhavige rijksinpassingsplan) ligt al een aantal leidingen en kabels, ruimte voor nieuwe leidingen is daardoor beperkt.

Ten tijden van het opstellen van de Structuurvisie Buisleidingen (vastgesteld in 2012) was er nog geen duidelijkheid over het vervolg van het traject 'ontpolderen Hertogin Hedwigepolder'. In die structuurvisie is benoemd dat ingeval van ontpoldering, de leidingendam aan weerszijden in een uitgestrekt natuurgebied komt te liggen. Met het oog op een ongestoorde ontwikkeling van dit gebied, is geconcludeerd, dat het verder belasten van dit gebied met nieuwe buisleidinginfrastructuur door dit deel van Zeeuws-Vlaanderen niet voor de hand ligt.

In dit rijksinpassingsplan is het voortzetten van het huidige gebruik van de leidingendam mogelijk gemaakt.

### 3.2.12 *Ontgrondingenwet*

De Ontgrondingenwet regelt het winnen van zand, grind, klei en andere materialen uit de Nederlandse bodem. Bedrijven die voor dat doel uit de rivierbedding of Noordzee grond willen winnen moeten bij Rijkswaterstaat een vergunning aanvragen op basis van de Ontgrondingenwet. Graven in de Nederlandse (water)bodem mag niet zomaar. Voor iedere kuil, sloot of plas die men wil graven is in principe een vergunning nodig. In de praktijk zijn echter allerlei vrijstellingen van deze wet. Bijvoorbeeld voor het aanleggen van wegen, woonwijken, vliegvelden en havens, en het uitoefenen van landbouw.

Voor ontgrondingen in de Noordzee en in de 'natte gedeelten' van de rivierbedding moet een vergunning bij Rijkswaterstaat worden aangevraagd. Voor ontgrondingen in de uiterwaarden moet meestal een vergunning aangevraagd worden bij de Provincie.

Op 1 februari 2008 is de Ontgrondingenwet gewijzigd. De belangrijkste wijziging is het vervallen van de taakstelling voor het winnen van zand en grind. Productie van zand, klei en grind zijn niet langer het belangrijkste doel. Per provincie wordt ook niet meer bepaald waar en hoeveel zand, grind en klei uit de bodem gehaald moeten worden. De vraag naar deze grondstoffen en de prijs daarvan maken voortaan uit of en waar ontgrond gaat worden. Vervolgens weegt de Provincie de effecten van een ontgroning en beoordeelt daarna of deze mag doorgaan.

### 3.2.13 *Conclusie rijksbeleid*

De ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder past binnen het rijksbeleid en draagt bij aan de opgaven zoals in de rijksstructuurvisie benoemd voor de Zuidwestelijke Delta, waaronder instandhouden en versterken van de EHS en Natura 2000-gebieden. Dit zijn ook belangrijke doelen zoals opgenomen in de documenten 'Samen werken met water', het Nationaal Waterplan, Stroomgebiedbeheerplan en de Natuurbeschermingswet 1998. Daarmee is het onderhavig plan ook conform de doelstellingen in deze documenten en wetgeving. Bij het opstellen van het rijksinpassingsplan en (het voorbereiden van) de realisatie, wordt rekening gehouden met het Barro, Bro, Wabo, de Ontgrondingenwet en zonodig voorgesorteerd op de in ontwikkeling zijnde Omgevingswet.

## 3.3 **Provinciaal beleid**

### 3.3.1 *Omgevingsplan Zeeland 2012 - 2018*

Het Omgevingsplan Zeeland 2012 - 2018 is op 28 september 2012 vastgesteld en bevat het provinciaal beleid voor ruimte, milieu en water. In het omgevingsbeleid wordt een nieuwe taakverdeling tussen Rijk, Provincie Zeeland, waterschap en gemeenten geïntroduceerd. In die nieuwe taakverdeling liggen meer taken en verantwoordelijkheden bij de gemeenten en beperkt de Provincie zich tot de kerntaken. Daarbij geeft de Provincie kaders aan en maken de gemeenten afspraken over hoe die kaders in de eigen regio worden ingevuld. Tegelijk met het Omgevingsplan, zijn in de Verordening Ruimte de bijbehorende regels vastgesteld.

De Provincie zet in op een sterke economie, een goed woon- en werkklimaat en kwaliteit van water en landelijk gebied. In het Omgevingsplan 2012-2018 beschrijft de Provincie wat zij de komende jaren zal doen om Zeeland op deze punten vooruit te helpen. Gekozen wordt voor een evenwichtige en duurzame ontwikkeling van economie, vestigingsklimaat en ruimtelijke kwaliteit. Van belang hiervoor zijn

bijvoorbeeld de haven(gerelateerde) economie, maar zeker ook het vergroten van de recreatiemogelijkheden en de kwaliteit daarvan. Behoud en versterking van identiteit, cultuurhistorische- en natuurwaarden zijn hiervoor van groot belang.

Aan de andere kant, heeft de Provincie in het verleden van het Rijk opdracht gekregen ca. 6800 ha nieuwe natuur te ontwikkelen als onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Daarvan is ca. 65% verworven en ca. 45% ingericht (peildatum 2011). Vanwege bezuinigingen door het Rijk vindt er een landelijke herijking van de EHS plaats, waarbij nieuwe afspraken tussen Rijk en Provincies gemaakt worden. Daarbij zal het accent meer op inrichting dan op verwerving komen te liggen en wordt er gestreefd naar een koppeling met Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water. Voor Zeeland betekent dit een kleinere EHS (mogelijk rond 75% van de oorspronkelijke natuurontwikkeling). De herijkte EHS zal vastgelegd en geactualiseerd worden door wijziging van het Natuurbeheerplan Zeeland. Begrensde natuurontwikkelingsgebieden worden via een waarborgingbeleid planologisch beschermd tegen onomkeerbare ingrepen zonder dat er voor de vigerende agrarische functie sprake is van planologische schaduwwerking. Via droge en natte ecologische verbindingen (ecologische wegbermen, binnendijken en natuurvriendelijke waterlopen) worden de natuurgebieden van de EHS aaneengesmeed als ecologisch netwerk. Via ontsnipperingsmaatregelen worden ecologische barrières weggenomen. Een klein deel van het plangebied maakt in het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en is begrensd als bestaande natuur. Het gaat hier om een kreekrestant en betreft (deels) de kadastrale percelen gemeente Hulst sectie X nummers 2, 16, 177, 187 en 195.

De Zeeuwse EHS bestaat uit bestaande natuurkerngebieden, nog te realiseren natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones.

Het Natuurpakket Westerschelde, waarbinnen onderhavig project voor de Hedwige valt, is in het Omgevingsplan opgenomen als een integraal gebiedsontwikkelingsproject, welke reeds lopend is en verder tot realisatie gebracht moet worden. Na realisatie zal de Hertogin Hedwigepolder onderdeel uitmaken van de EHS.

### 3.3.2 *Verordening Ruimte*

Met de Verordening maakt de Provincie vooraf duidelijk welke onderdelen van het provinciale beleid (de provinciale belangen, zoals die in het Omgevingsplan zijn beschreven) bindende betekenis hebben voor gemeentelijke plannen. Duidelijkheid vooraf in plaats van toetsing achteraf.

In de Verordening Ruimte, die op 28 september 2012 door PS is vastgesteld, worden regels gesteld omtrent de inhoud van bestemmingsplannen, de toelichting of ruimtelijke onderbouwing daaronder begrepen. Hoewel niet van toepassing op inpassingsplannen zijn de regels van het onderhavige rijksinpassingsplan conform het beleid als opgenomen in deze verordening opgesteld. Concreet betekent dit dat voor de primaire waterkering de bestemming 'Waterstaat – Waterkering' is opgenomen en de bestaande en nieuwe natuur is bestemd als 'Natuur-Estuariene Natuur'.

Een klein deel van het plangebied is opgenomen in de Verordening Ruimte Provincie Zeeland (VRPZ) als Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en is begrensd als bestaande natuur. Het betreft het kreekrestant in de Hedwigepolder, de Sieperdaschor en een deel van de Scheldeschor, welke laatste twee beiden onderdeel zijn van het Natura2000 gebied. De begrenzing van deze bestaande natuur EHS zal in stand blijven. Deze zal, na inrichting van de polder, onderdeel gaan uitmaken van het

grotere EHS gebied en eveneens van het Natura2000 gebied. Daarnaast draagt de beoogde ontwikkeling bij aan behoud, versterking en ontwikkeling van de ecologische kwaliteiten van het estuarium. Tijdens de realisatiefase zal er sprake zijn van een tijdelijke aantasting van de huidige natuurwaarden. De relatief omvangrijke toename van het oppervlak aan EHS en de kwaliteitswinst voor de kwetsbare estuariene natuur wegen daar ruimschoots tegenop. Daarbij komt voor het kreekrestant, dat dit een overblijfsel is van de oude geul en deze zal na inrichting weer onderdeel uitmaken van de hoofdgeul. Naast kwaliteitsverbetering zal per saldo de oppervlakte van de EHS toenemen aangezien na inrichting van de polder deze opgenomen zal worden binnen de begrenzing bestaande natuur EHS. Het nieuwe EHS-gebied zal te zijner tijd worden opgenomen in het provinciaal natuurbeheerplan, inclusief aanduiding van de bijbehorende provinciale doeltypen/beheertypen. Ook zal de nieuwe EHS opgenomen worden in de Verordening ruimte van de provincie Zeeland. In paragraaf 6.5 van dit rijksinpassingsplan wordt hierop verder ingegaan.

Natuurbeheerplan Zeeland 2009 (laatst gewijzigd 2012)

Het Natuurbeheerplan Zeeland 2009 is het provinciale beleidskader voor verwerving, functieverandering, inrichting en beheer van de natuurgebieden en agrarische beheergebieden van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van Zeeland. De Ecologische Hoofdstructuur is een netwerk van natuurgebieden, agrarische beheergebieden en ecologische verbindingzones waarbinnen de natuur in stand wordt gehouden. Het Natuurbeheerplan bevat gedetailleerde kaarten van de EHS waaruit blijkt waar de natuur- en beheergebieden liggen, wat de natuurbeleidsdoelen voor deze gebieden zijn en wat de subsidiemogelijkheden zijn voor verwerving, functieverandering, inrichting en beheer. Elk jaar wordt de begrenzing waar nodig aangepast. Op 25 september 2012 is de laatste planwijziging vastgesteld. De juridische status van de EHS ligt vast middels de provinciale verordening. Wijzingen van de begrenzing van de EHS dienen hierin doorvertaald te worden. De Hertogin Hedwigepolder gaat na uitvoering deel uitmaken van de EHS, waarvoor een ontheffingsbevoegdheid gaat gelden.

### 3.3.3 *Werk in uitvoering: 10-puntenplan voor het Zeeuwse natuurbeleid*

De Nota Werk in uitvoering, door gedeputeerde staten vastgesteld op 3 oktober 2000, beschrijft, vanuit de twee pijlers van het Zeeuwse groene beleid (behoud en ontwikkeling) 10 relevante aandachtsgebieden met bijhorende actiepunten die moeten leiden tot een duurzaam en groen Zeeland: Zeeuwse ecologische hoofdstructuur, Natuurherstel Westerschelde, Ecologische verbindingzones, Soortenbescherming, Agrarisch natuurbeheer, Provinciaal faunabeleid, Nieuwe aanwijzingen Natuurbeschermingswet 1998, Natuur en water, Mens en natuur en Landschap. Voor wat betreft natuurherstel Westerschelde wordt aangegeven dat gekozen is voor een bestuurlijk compromis, dat vastgelegd is in de Bestuursovereenkomst.

### 3.3.4 *Economische agenda Zeeland*

Op 23 november 2012 is de Economische agenda Zeeland vastgesteld. Economische ontwikkeling, groei en innovatie, dat zijn de kernwoorden in het nieuwe economische beleid van de Provincie Zeeland. Het beleidsplan, verwoord in de Economische Agenda, is op 23 november 2012 vastgesteld door Provinciale Staten en heeft een looptijd tot 2015.

Economische ontwikkeling, groei en innovatie is de focus van het College van Gedeputeerde Staten van Zeeland. In de Economische Agenda staat hoe de Provincie die ambitie wil waarmaken om zo een stuwende kracht te zijn voor de Zeeuwse economie. De Economische Agenda speelt in op de bij Zeeland passende



kansen en zoekt daarbij voortdurend naar de verbinding en synergie met partijen en programma's binnen én buiten Zeeland. De Economische Agenda is tot stand gekomen in nauwe samenwerking. Samen is de kracht van de Zeeuwse economie in beeld gebracht en de Zeeuwse economische topsectoren benoemd. Een van deze topsectoren is de recreatieve infrastructuur. Voor het realiseren van de ambities van de Economische Agenda heeft de Provincie voor de komende drie jaar in totaal 16,5 miljoen euro gereserveerd. Dat budget wil de Provincie verveelvoudigen met geld uit Brussel, Den Haag en de private sector. Ook zoekt ze naar nieuwe mogelijkheden van financiering, van subsidiëren naar investeren.

In en gerelateerd aan de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder, zijn er mogelijkheden voor recreatieve voorzieningen, welke door dit beleid ondersteund worden.

#### 3.3.5 *Conclusie provinciaal beleid*

Een van de doelstellingen als omschreven in Omgevingsplan Zeeland, is herstel van de estuariene dynamiek in de Deltawateren. De Westerschelde wordt als zodanig genoemd als het enige overgebleven estuarium in het Deltagebied. De ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder draagt bij aan een versterking hiervan. Realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder geeft daarmee uitvoering aan deze doelstelling zoals opgenomen in het provinciale beleid.

### 3.4 Waterschapsbeleid

#### 3.4.1 *Het (Nationaal) Bestuursakkoord Water (NBW)*

In de aard en omvang van de nationale waterproblematiek doen zich structurele veranderingen voor. Klimaatveranderingen, zeespiegelstijging, bodemdaling en verstedelijking maken een nieuwe aanpak in het waterbeleid noodzakelijk. In februari 2001 sloten daarom Rijk, Interprovinciaal Overleg, Unie van Waterschappen en Vereniging van Nederlandse Gemeenten de Startovereenkomst Waterbeleid 21<sup>ste</sup> eeuw. Daarmee werd de eerste stap gezet in het tot stand brengen van de noodzakelijke gemeenschappelijke aanpak. Twee jaar later worden de resultaten van die samenwerking en van voortschrijdende kennis en inzicht neergelegd in dit Nationaal Bestuursakkoord Water

In het NBW-actueel worden de intenties uit het NBW 2003 bevestigd en geactualiseerd. De afspraken zijn samengevat en opgenomen in een document: het NBW-actueel uit 2008. Hierin zijn onder andere afspraken opgenomen over de samenwerking, communicatie, watertoets, maar ook over inhoudelijke opgaven en doelstellingen. Het NBW heeft tot doel om in 2015 het watersysteem op orde te hebben en daarna op orde te houden, zodat problemen met wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit zoveel mogelijk worden voorkomen.

Het Nationaal Bestuursakkoord Water-actueel (looptijd tot 2015) en het Bestuursakkoord Waterketen (2007, looptijd tot 2011) hebben de basis gelegd voor het Bestuursakkoord Water uit 2011. Het Bestuursakkoord Water is één van de vijf onderdelen die vallen onder het Hoofdlijnenakkoord tussen rijk en decentrale overheden over decentralisatie. Dit Hoofdlijnenakkoord bevat naast afspraken over bestuur, financiën en het verminderen van regeldruk, richtinggevende kaders voor vijf terreinen van decentralisatie, waaronder water. Het Bestuursakkoord Water gaat uit van de algemene uitgangspunten van het kabinet: rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven beperken zich tot hun kerntaken; taken worden op een niveau zo dicht mogelijk bij de burger gelegd; per terrein zijn ten hoogste twee bestuurslagen betrokken bij hetzelfde onderwerp.

De speerpunten van het Bestuursakkoord Waterketen waren gericht op samenwerking, benchmarking, inzicht in kosten, innovatie en betrokkenheid van de burger. Uit de tussentijdse evaluatie in 2010 bleek dat met het uitvoeren van het Bestuursakkoord Waterketen in de regio een goede basis is gelegd voor de veranderingen die de komende jaren in het kader van doelmatig beheer in de waterketen nodig zijn.

De maatregelen in het Bestuursakkoord Water zijn gericht op:

- Heldere verantwoordelijkheden, minder bestuurlijke druk;
- Beheersbaar programma voor de waterkeringen;
- Doelmatig beheer van de waterketen;
- Werkzaamheden slim combineren;
- Het waterschapsbestuur.

Het overzicht hieronder uit het Bestuursakkoord Water geeft het overzicht van kaderstelling, toezicht en plannen hoe het nu is en hoe het wordt straks.

Nu	Straks
<p><b>Kaderstelling</b></p> <p>Waterveiligheid: rijk Wateroverlast: provincie Waterkwaliteit: rijk en provincie</p>	<p>Uitgangspunt normstelling per onderdeel bij één algemene democratie: geen wijziging.</p>
<p><b>Toezicht</b></p> <p>Rijk houdt toezicht op provincie en provincie op waterschappen voor alle domeinen (3-lagen). Rijk kan toezicht houden op waterschappen indien er sprake is van nationaal belang of internationale wetgeving (EU).</p>	<p>Normsteller houdt toezicht op uitvoerende overheid (2-lagen). Dit wordt als volgt ingevuld:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Waterveiligheid (primaire waterkeringen): rijk op Rijkswaterstaat en waterschap (rol van de provincie in toetsingsproces vervalt)</li> <li>- Wateroverlast inclusief secundaire waterkeringen: provincie op waterschap</li> <li>- Waterkwaliteit: rijk op Rijkswaterstaat en provincie op waterschap</li> </ul>
<p><b>Plannen</b></p> <p>Rijk en provincies maken waterplannen die tevens structuurvisie zijn voor de ruimtelijke aspecten. Uitgebreide set van planvereisten.</p> <p>Waterbeheerders maken beheerplannen. Waterbeheerplan van het waterschap wordt goedgekeurd door de provincie.</p> <p>Stroomgebiedbeheerplannen, zowel met betrekking tot waterkwaliteit als overstromingsrisico's, worden opgesteld door het rijk op basis van informatie van alle overheden.</p>	<p>Rijk en provincies streven naar integrale plannen (water, milieu, ruimtelijke ordening en waar mogelijk andere onderdelen van de leefomgeving). Geen waterplannen meer. Minimale set van planvereisten (in ieder geval EU-proof).</p> <p>Waterbeheerders maken beheerprogramma's. Geen formele goedkeuring door provincie, maar jaarlijks voortgangsoverleg.</p> <p>Geen wijziging. Nadere verkenning naar vereenvoudiging van de wijze waarop.</p>

### 3.4.2

#### *Waterbeheersplan 2010-2015 Waterschap Zeeuws-Vlaanderen*

Waterschap Zeeuws-Vlaanderen (thans Waterschap Scheldestromen) heeft een waterbeheersplan opgesteld voor de periode 2010-2015. In dit plan staat beschreven hoe het Waterschap ervoor zorgt dat er overal voldoende water in de sloten en kreken is. Het Waterschap streeft met haar beleid, beheer en onderhoud naar een optimale status en aanwezigheid van oppervlaktewater en grondwater, dat van geschikte kwaliteit is voor mens en omgeving. Dit wordt bereikt met veilige en duurzame systemen voor wateraanvoer, -afvoer en -berging. Het Waterschap draagt zorg voor een veilig en goed bewoonbaar gebied met gezonde en duurzame watersystemen. Recreatief medegebruik en 'beleving' van het water krijgen daarbij ook aandacht.

Water heeft meerdere functies, een van deze functies is natuur. Het uitgangspunt bij de functie natuur is het behoud en ontwikkeling van natuurwaarden. Voor de waterhuishouding is de samenhang binnen het gebied en met de aangrenzende gebieden belangrijk. Op voorwaarde dat de situatie voor de overige functies niet actief verslechtert, wordt de waterhuishouding afgestemd op behoud en ontwikkeling van natuurwaarden in het gebied.

3.4.3 *Gezamenlijke Zeeuwse waterbeheerders: Zeeuwse handreiking Watertoets*  
Hoe met de watertoets om te gaan, is onder andere beschreven in de door het (toenmalige) Ministerie van Verkeer en Waterstaat in december 2003 gepubliceerde 'Handreiking watertoets 2'. Voor veel plannenmakers is evenwel niet altijd even duidelijk hoe er mee te werken en hoe de Zeeuwse waterbeheerders ermee omgaan. Vandaar dat de Zeeuwse waterbeheerders, de beide waterschappen, de provincie en Rijkswaterstaat het initiatief hebben genomen voor een Zeeuwse handreiking, als aanvulling op de landelijke. Deze handreiking kan als zelfstandig document worden gebruikt. De Zeeuwse handreiking heeft tot doel plannenmakers duidelijk te maken hoe de Zeeuwse waterbeheerders invulling geven aan de watertoets en aan welke criteria wordt getoetst.

3.4.4 *Stedelijk waterplan Zeeuws-Vlaanderen*  
Daarnaast werken de drie gemeenten in Zeeuws-Vlaanderen (Hulst, Sluis en Terneuzen) samen met het Waterschap Scheldestromen aan een stedelijk waterplan.

Het waterplan Zeeuws-Vlaanderen kent de volgende doelen:

- het verkrijgen van een gezamenlijke en realistische visie op het stedelijk waterbeheer;
- het afstemmen van het waterbeleid binnen de gemeenten, tussen de gemeenten en het Waterschap en met andere partijen, zodat de kwantitatieve en kwalitatieve stedelijke wateropgaven gehaald worden tegen de laagste maatschappelijke kosten;
- het maken van concrete afspraken over normen, maatregelen, de bekostiging daarvan en de doorwerking in de ruimtelijke ordening.

Het planproces is verdeeld in een drietal fasen. Als eerste is in een verkenningnota de huidige toestand van het water in beeld gebracht, inclusief kansen en knelpunten. Vervolgens is in de Visienota is een visie gepresenteerd op het stedelijk water in Zeeuws-Vlaanderen. Er wordt daarbij inzicht gegeven waar men naartoe wil met het stedelijk waterbeheer. Hierin komen de volgende onderwerpen aan de orde als verantwoordelijkheden, waterkwantiteit, waterkwaliteit en ecologie, water en ruimtelijke ordening, afvalwater en afkoppelen regenwater, monitoring en evaluatie, organisatie en communicatie.

3.4.5 *Conclusie beleid waterschap*  
Het onderhavig project 'ontpoldering Hertogin Hedwigepolder' draagt bij aan de natuurdoelstelling van water. Het uitgangspunt van het waterschap bij de functie natuur, is het behoud en ontwikkeling van natuurwaarden. Daarop is het plan voor de Hedwige gericht. Daarnaast is voor het waterschap, wat betreft de waterhuishouding, de samenhang binnen het gebied en met de aangrenzende gebieden belangrijk. Ook hieraan levert het onderhavig project een bijdrage: de relatie tussen het open water van de Schelde en natte, estuariene natuur wordt geïntensiveerd.

### 3.5 Gemeentelijk beleid

#### 3.5.1 *Structuurvisie gemeente Hulst 15 mei 2012*

De gemeentelijke structuurvisie wordt op hoofdlijnen het beste weergegeven aan de hand van de daarin opgenomen belangrijkste 10 besluiten. Hierna zijn deze in het kort opgenomen. De gemeente Hulst:

1. Onderschrijft expliciet de grensoverschrijdende ontwikkelingsvisie Linieland van Waas en Hulst. Hulst ontleent haar kracht voor een groot deel aan elementen en structuren in de omgeving, zoals het havengebied en de aanwezige infrastructuur;
2. Positioneert de binnenstad van Hulst als het levendige centrum;
3. Zet in op een moderne dorpsamenleving, waarin mensen zowel permanent als in deeltijd rustig wonen en werken;
4. Levert maatwerk in het streven naar een efficiënte, betaalbare en toekomstvaste clustering van multifunctionele onderwijs-, sport-, zorg- en welzijnsvoorzieningen, waarbij bereikbaarheid en evenwicht in vraag en aanbod leidende principes zijn;
5. Optimaliseert de bereikbaarheid van de (binnen)stad Hulst;
6. Faciliteert nieuwe of te verplaatsen ruimtevragende economische activiteiten uitsluitend op geconcentreerde locaties;
7. Ziet de landschappelijke onderlegger als drager van het buitengebied;
8. Vermarkt het cultuurhistorisch erfgoed en landschap en maakt zich sterk voor een verdergaande realisering van de;
9. Stelt apart beleid op voor de woningmarkt, waarin herstructurering, levensloopbestendigheid, bewaken van de sociale samenhang in de dorpen en vergroten van de energetische kwaliteit belangrijke sleutelbegrippen zijn;
10. Houdt de balans tussen de economische en de natuurlijke functie van de Westerschelde in ere.

Recreatie is dus een belangrijke functie voor de gemeente Hulst, hier liggen kansen. De binnenstad van Hulst is daarbij het paradepaardje. Routestructuren worden bij voorkeur geënt op de landschappelijke onderlegger en worden bij voorkeur gekoppeld aan dorpen met een eigen identiteit. Ook de dijk langs de Westerschelde biedt aanknopingspunten voor een uitbreiding en versterking van de dijkrecreatie, zulks in evenwicht met de belangen vanuit waterkering en natuurontwikkeling.

In de Structuurvisie wordt aangegeven dat natuurontwikkeling zal plaatsvinden conform de Ecologische Hoofdstructuur. Daar waar mogelijk wordt natuur beleefbaar (toegankelijk) gemaakt. Hierbij wordt gezocht naar een evenwicht tussen de aanwezige natuurwaarden en gevolgen van verschillende vormen van recreatief medegebruik.

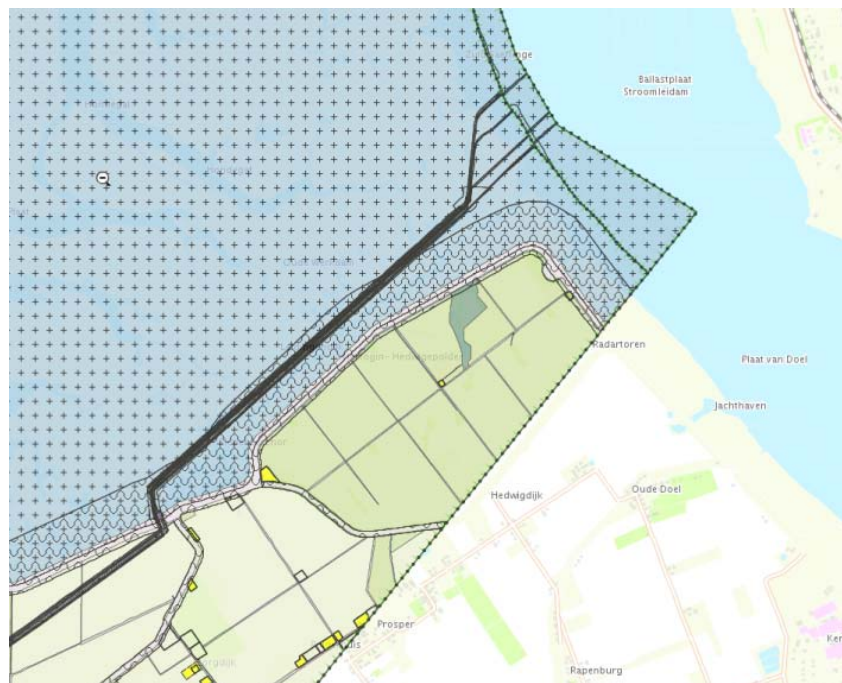
Specifiek wordt als volgt ingegaan op onderhavig projectgebied de Hertogin Hedwigepolder: Op het moment van opstellen van de structuurvisie, was er sprake van onderzoek van alternatieven en was de stand van zaken zodanig dat de Nederlandse regering (in 2011) de voorkeur uitgesproken had voor een buitendijkse compensatie. In de structuurvisie wordt hierbij reeds aangetekend dat het de vraag is in hoeverre deze voorkeur past binnen de door Nederland gesloten internationale verdragen. De gemeente Hulst geeft duidelijk aan hiervan expliciet voorstander te zijn: vanuit het adagium dat eenmaal gewonnen land niet aan de zee moet worden teruggegeven. Voor grootschalige polders als de Hedwige wordt behoud van uitstraling en functies bepleit, met beperkte mogelijkheden voor recreatief medegebruik zolang de bestaande functies niet gehinderd worden.

### 3.5.2 Bestemmingsplan 'Buitengebied' gemeente Hulst Voorheen gold het bestemmingsplan 'Buitengebied Zuid'.

Op 16 mei 2013 is het bestemmingsplan 'Buitengebied Hulst' vastgesteld. Dit bestemmingsplan is nog niet onherroepelijk, maar al wel in werking getreden. Het grootste gedeelte van de gronden van de Hedwigepolder zijn in het ontwerpbestemmingsplan bestemd als 'Agrarisch met waarden - Natuur- en landschapswaarden'. Deze gronden mogen onder meer worden gebruikt ten behoeve van een duurzame agrarische bedrijfsuitoefening, agrarisch gebruik en het behoud en / of herstel van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke waarden en kenmerken. Daarnaast is een gedeelte van de gronden bestemd als 'Natuur' en zijn een drietal percelen als 'Wonen' bestemd. De waterkerende zeedijk is bestemd als 'Waterstaatswerken'. Over de leidingendam met zone aan weerszijden is de 'gebiedsaanduiding veiligheidszone – leiding' gelegd.

Zoals ook in hoofdstuk 4 (beschrijving situatie, paragraaf 4.4) van dit rijksinpassingsplan beschreven, geldt er voor een deel van onderhavig plangebied een middelhoge archeologische verwachtingswaarde. De gemeente heeft in het bestemmingsplan geen dubbelbestemming hiervoor opgenomen. De archeologische waarden worden beschermd via de toets van een omgevingsvergunningaanvraag. Ten behoeve hiervan is, behorend bij het gemeentelijke archeologische beleidsdocument, een archeologische toetsingsregeling vastgesteld: 'Handleiding gemeentelijke toets archeologiebeleid', januari 2013. Aan deze regeling worden aanvragen voor een omgevingsvergunning en ruimtelijke procedures getoetst. Door het vaststellen van de betreffende handleiding geeft de gemeente invulling aan de zorgplicht en wordt bijgedragen aan het verder verkrijgen van inzicht in de geschiedenis van het gebied. In dit rijksinpassingsplan is afwijkend van het gemeentelijke bestemmingsplan, in overleg met de gemeente Hulst voor de gebieden met een archeologische verwachtingswaarde wel een dubbelbestemming opgenomen.

Onderstaand een relevante uitsnede van de verbeelding van het bestemmingsplan 'Buitengebied Hulst'.



### 3.5.3

#### *Conclusie gemeentelijk beleid*

Het bestemmingsplan 'Buitengebied' van de gemeente Hulst biedt geen mogelijkheden voor de realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder. Door middel van het voorliggende rijksinpassingsplan wordt dit mogelijk gemaakt door aan de betreffende gronden de bestemming "Natuur – Estuariene natuur" te geven.

In de gemeentelijke structuurvisie is het adagium opgenomen 'dat eenmaal gewonnen land niet aan de zee moet worden teruggegeven'.

Het onderhavig rijksinpassingsplan is niet passend in het gemeentelijk beleid.

Omdat het project van een dermate groot (internationaal en nationaal) belang is, wordt een rijksinpassingsplan opgesteld.

In dit rijksinpassingsplan is ervoor gekozen om ten aanzien van de middelhoge archeologische verwachtingswaarde, in afwijking van het gemeentelijk bestemmingsplan wel een dubbelbestemming archeologie op te nemen.

### 3.6

#### **Conclusie**

Realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder geeft uitvoering aan het provinciaal, nationaal beleid en internationaal beleid. Realisering van estuariene natuur geeft uitvoering aan de Natura 2000 doelstellingen, geeft uitvoering aan het Verdrag dat met Vlaanderen is gesloten, en geeft uitvoering aan een van de specifieke beleidskeuzes voor de Zuidwestelijke Delta als aangegeven in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte.

Samengevat kan dan ook geconcludeerd worden, dat realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder ingebed is in en uitvoering geeft aan het provinciaal, nationaal en internationaal beleid. De ontwikkeling is echter niet passend in het gemeentelijk beleid.

## 4 Gebiedsbeschrijving en locatiekeuze

### 4.1 Algemeen

In dit hoofdstuk wordt, voorafgaand aan de gebiedsbeschrijving, ook het proces van de locatiekeuze beschreven. Zoals zal blijken uit paragraaf 4.2, is er veel onderzoek verricht alvorens de uiteindelijke locatiekeuze is gemaakt. De reden hiervoor is dat het project ingrijpende gevolgen heeft voor het betreffende gebied en de directe omgeving waardoor gedegen onderzoek een noodzakelijke voorwaarde is. Zoals zal blijken, is de uiteindelijke keuze voor de Hertogin Hedwigepolder ingegeven door ecologische, maatschappelijke, en economische motieven.

### 4.2 Locatiekeuze

In de inleiding is aangegeven dat in het kader van de Ontwikkelingsschets 2010 door de Vlaamse en Nederlandse regering is besloten om in ecologische zone 3 minimaal 520 en maximaal 600 hectare nieuwe estuariene natuur te ontwikkelen die voldoet aan de eisen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Aan dit besluit is een uitvoerig studietraject voorafgegaan dat is beschreven in paragraaf 2.1.

In dit hoofdstuk komen specifiek de rapporten en adviezen aan de orde die hebben geleid tot de keuze voor de locatie Hertogin Hedwigepolder alsook de adviezen waarin deze keuze bevestigd wordt.

#### *Rapport "Voorstel voor natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010"*

In juni 2003 is door het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ), de Universitaire Instelling Antwerpen (UIA) en het Instituut voor Natuurbehoud (IN) een rapport opgesteld waarin verkend wordt welke concrete maatregelen genomen kunnen en moeten worden om het streefbeeld natuur 2030 uit de Langetermijnvisie te kunnen realiseren. Dit rapport is beschreven in paragraaf 1.2. Hier wordt herhaald, dat het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder één van de maatregelen is die genoemd wordt bij het alternatief dat het beste invulling geeft aan de doelstelling.

#### *Strategisch MER*

Voordat de Ontwikkelingsschets 2010 is opgesteld, zijn ter voorbereiding de mogelijke gevolgen van de maatregelen die in de Ontwikkelingsschets opgenomen zouden worden, onderzocht en is naar aanleiding van dit onderzoek een Strategisch Milieueffectenrapport opgesteld. In het kader van het Strategische MER<sup>34</sup> is onderzocht wat de gevolgen waren van een aantal voorbeeldmaatregelen (waaronder de gevolgen voor het grensgebied, onder andere de Hedwige – Prosper – Doelpolder) in de Westerschelde. Gebleken is dat de onderzochte alternatieven zich niet of nauwelijks onderscheidten ten aanzien van de effecten op het milieu.

Voor wat betreft de ecologische en maatschappelijke effecten blijkt er wel verschil te zijn: De Hertogin Hedwigepolder en het noordelijke gedeelte van de Prosperpolder blijken binnen zone 3 zowel ecologisch als maatschappelijk het meest geschikt te zijn.

<sup>34</sup> Strategisch milieueffectenrapport Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010, Proses, september 2004

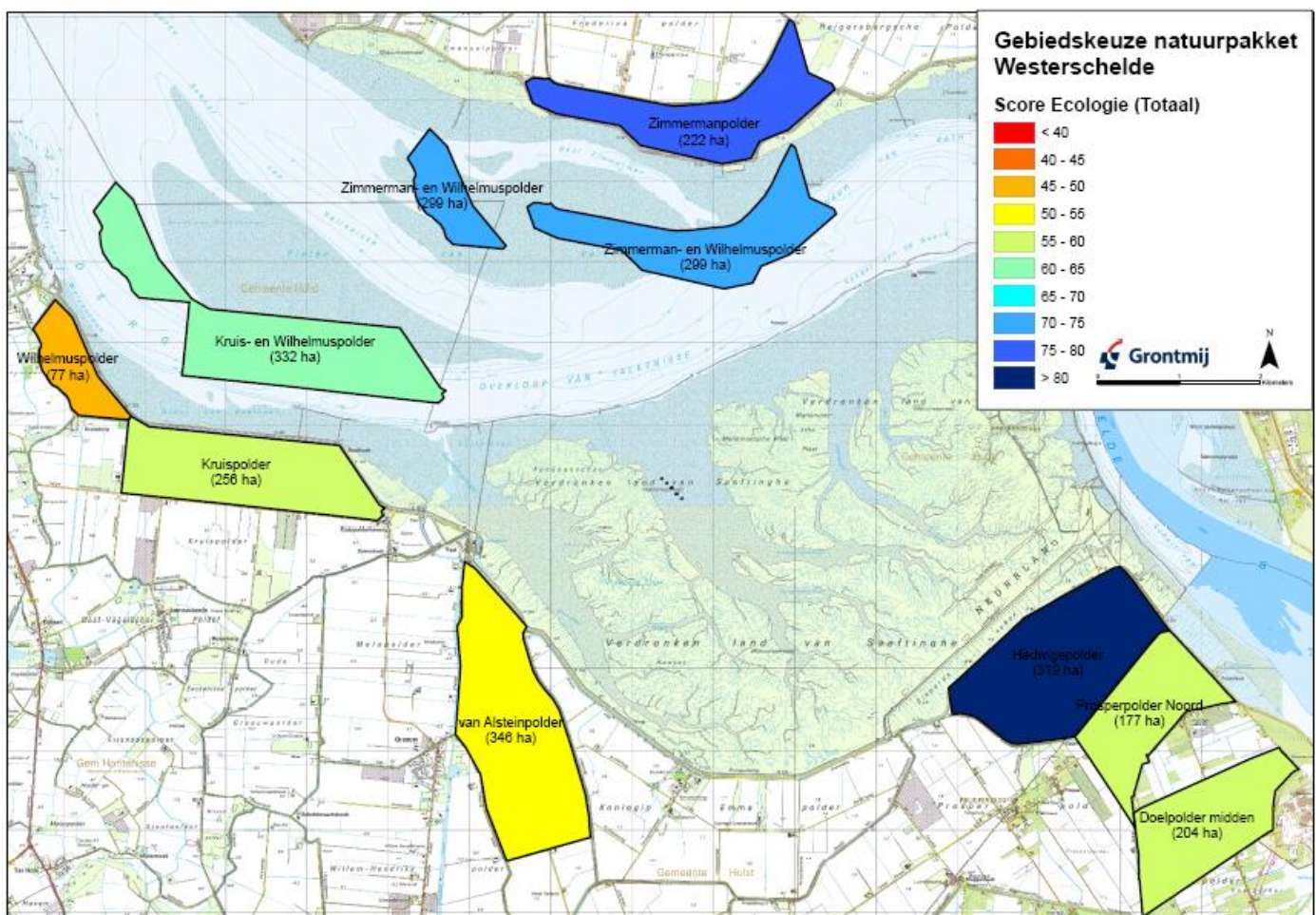


*Rapport 'Locatiekeuze Hedwige- en Prosperpolder'*

Relevant in dit verband is het onderzoek en het naar aanleiding daarvan opgestelde rapport 'locatiekeuze Hedwige- en Prosperpolder'<sup>35</sup>, waarin een onderbouwing wordt gegeven van de ecologische en maatschappelijke geschiktheid van de Hertogin Hedwigepolder en Prosperpolder in relatie tot andere locaties in zone 3. Bij deze beoordeling zijn alle mogelijke locaties langs de Schelde tot aan Rupelmonde meegenomen.

Dit heeft geleid tot de selectie van de volgende potentiële gebieden: Zimmermanpolder (222 ha), Wilhelminuspolder (77 ha), Kruispolder (256 ha), Van Alsteinpolder (346 ha), Hedwigepolder (305 ha), Prosperpolder (139 ha) en Doelpolder (293 ha). Op basis van de oppervlakte-eis voor het Nederlands grondgebied zijn de volgende gebiedscombinaties samengesteld: Kruispolder en Wilhelminuspolder (333 ha) en Zimmermanpolder en Wilhelminuspolder (299 ha). De ecologische geschiktheidbeoordeling heeft plaatsgevonden aan de hand van een selectie van beoordelingscriteria, classificatie en weging van beoordelingscriteria en het uitvoeren van de beoordeling in GIS. Tevens is een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd. In de aangegeven stappen zijn diverse benodigde deskundigen geraadpleegd. In onderstaande figuren zijn de resultaten van de ecologische en maatschappelijke beoordeling weergegeven:

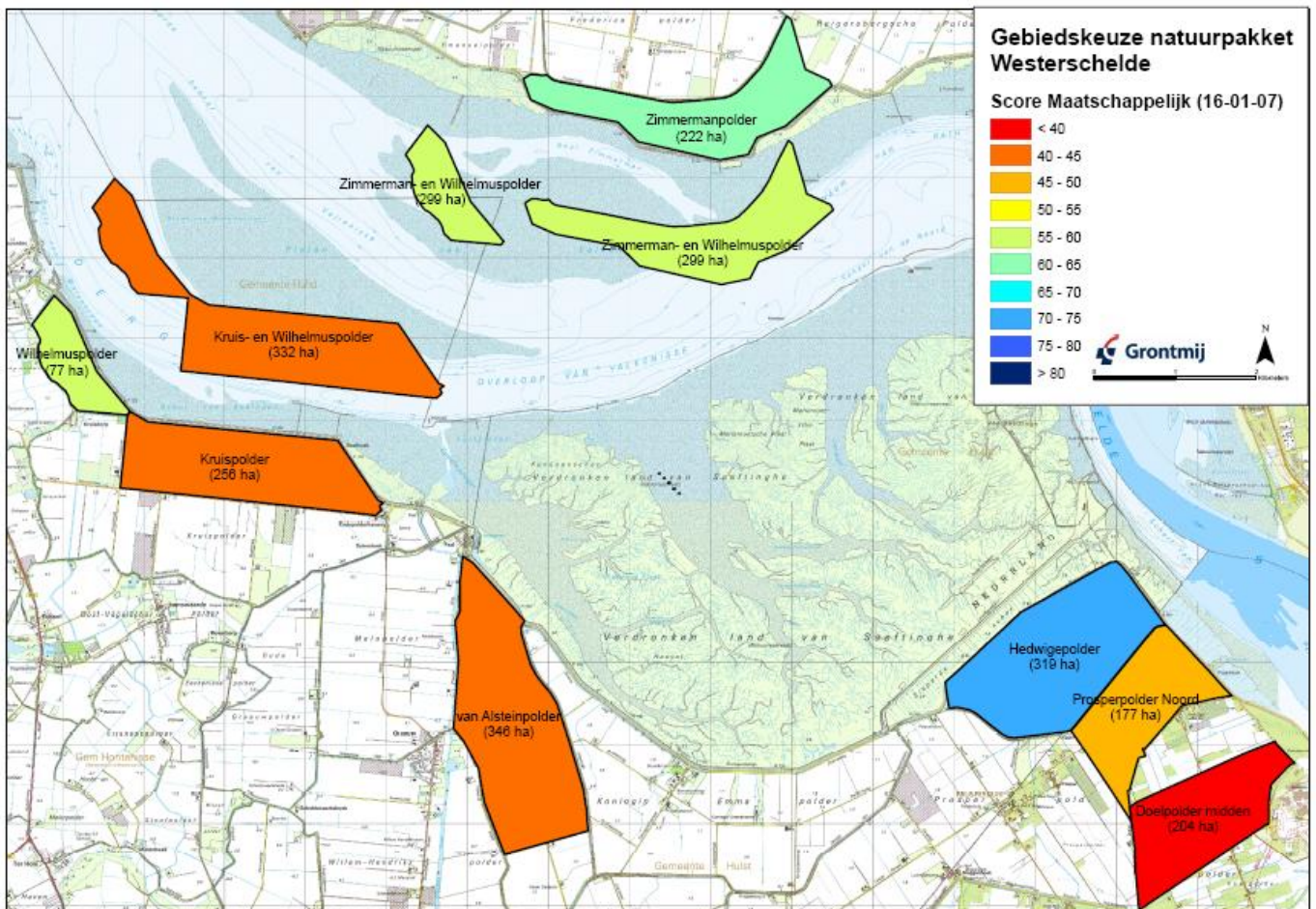
**Figuur 1 Beoordeling relatieve geschiktheid op basis van ecologische criteria. Hoogste score voor schor c.q. slik.**



35 Locatiekeuze Hedwige- en Prosperpolder, Grontmij Nederland b.v., Houten, 20 april 2007.



**Figuur 2 Beoordeling relatieve geschiktheid op basis van maatschappelijke criteria**



In de ecologische beoordeling scoort de Hedwigepolder onderscheidend het hoogst en wel voor schor. Dit betekent dat in Hedwigepolder met de minste inspanningen de hoogste natuurkwaliteit kan worden gerealiseerd. De Zimmermanpolder (222 ha) scoort voor de Nederlandse gebieden 'second-best', (eveneens voor schor) maar voldoet niet aan de eis die aan de oppervlakte worden gesteld (circa 300 ha). De combinatie Zimmerman-Wilhelmuspolder voldoet hier wel aan (299 ha), maar scoort weer lager in de ecologische beoordeling. De combinatie Kruispolder-Wilhelminapolder scoort het best op de ontwikkeling van slik, maar deze relatieve geschiktheid is beduidend lager dan de geschiktheid van de Hedwigepolder voor schorontwikkeling.

De Hedwigepolder scoort ook maatschappelijk wezenlijk beter dan de andere polders, met name vanwege een lage bewoningsdichtheid, een hoge kosteneffectiviteit en een logische begrenzing. De andere polders scoren beduidend lager vanwege een combinatie van wisselende minder gunstige aspecten.

Aanvullend op de onderscheidend hoogste scores in de geschiktheidsbeoordeling heeft de locatiekeuze voor de Hedwigepolder ook nog als voordeel, dat de Hedwigepolder het enige gebied is dat aansluit bij de Vlaamse gebieden (Prosperpolder) en hiermee een grotere gebiedseenheid vormt dan bij de andere

gebieden mogelijk is. Dit is van groot belang vanuit het oogpunt van duurzaamheid en diversiteit.

*Advies 'Wennen aan de Westerschelde'*

In het kader van de goedkeuring van het Verdrag betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium, is naar aanleiding van de toezegging van de regering aan de Tweede Kamer op de door de Tweede Kamer aanvaarde motie Koppejan van 10 december 2007 de Commissie Natuurherstel Westerschelde ingesteld (zie ook paragraaf 1.2.5).

Naar aanleiding van het onderzoek komt de Commissie Natuurherstel Westerschelde tot een aantal conclusies, welke beschreven zijn in het advies 'Wennen aan de Westerschelde'<sup>36</sup>:

Ten aanzien van de vraag wat nodig is in de Westerschelde, luiden de conclusies als volgt:

1. De commissie concludeert dat het nemen van voldoende maatregelen die leiden tot herstel van de estuariene natuur in de Westerschelde noodzakelijk en onvermijdelijk is.
2. De commissie adviseert om op korte termijn een besluit te nemen over de in te zetten natuurherstelmaatregelen.
3. De commissie concludeert dat het besluit maatregelen moet bevatten die gelijk of gelijkwaardig zijn aan circa 300 ha 'ontpolderingen', als onderdeel van 600 ha natuurmaatregelen. Het gaat hierbij, gezien de eerder vastgestelde beleidsvoornemens om een eerste stap, waarna aanzienlijke additionele gebieden moeten worden gerealiseerd.
4. De commissie concludeert dat gebieden met gecontroleerd gereduceerd getij een alternatief kunnen vormen voor ontpolderen.

Ten aanzien van vrijwillige grondverwerving en onteigening luiden de conclusies:

5. De commissie adviseert om in het geval van natuurherstelmaatregelen in de Westerschelde de benodigde gronden te verwerven op basis van onteigening.

Ten aanzien van de Hertogin Hedwigepolder:

6. De commissie concludeert dat het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder de best denkbare maatregel is.

Ten aanzien van de vijf alternatieven:

7. De commissie concludeert dat er vijf kansrijke alternatieven zijn voor de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder. In volgorde van afnemende kwaliteit zijn dat:
  - Grote ontpoldering Zimmermanpolder en een gedeelte van de Fredericapolder;
  - Gecontroleerd gereduceerd getij in de Zimmermanpolder en de Fredericapolder (geen ontpoldering);
  - Ontpoldering Molen- en Perkpolder, plus aanvullende maatregelen kreekherstel;
  - Meerdere kleine ontpolderingen plus aanvullende maatregelen kreek herstel;
  - Natuurherstel met gecontroleerd gereduceerd getij, plus aanvullende maatregelen kreekherstel (geen ontpoldering).
8. De commissie concludeert dat er geen reële alternatieven zijn voor de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder buiten het gebied van de Westerschelde. Ook de aangeboden petities vormen geen reëel alternatief.

*Ten aanzien van bestuurlijke en financiële maatregelen:*

9. De commissie adviseert het Rijk zelf de benodigde besluiten te nemen over natuurherstelmaatregelen. Heldere kaders van het Rijk – ook over de verwerving van gronden – zijn nodig om snel vooruitgang te boeken en om in de regio te kunnen werken aan verbetering van de onderlinge verhoudingen.
10. De commissie concludeert dat de bestuurlijke en maatschappelijke verhoudingen in het gebied moeten worden verbeterd. De commissie adviseert daarom dat op initiatief van de provincie Zeeland actief wordt gewerkt aan herstel van de goede verhoudingen.

36 Wennen aan de Westerschelde, advies Commissie Natuurherstel Westerschelde: alternatieven voor ontpoldering Hertogin Hedwigepolder.

11. De commissie adviseert om alle activiteiten gericht op de opgaven van Natura 2000, die betrekking hebben op de verdieping van de Westerschelde en die voortkomen uit het advies van de Deltacommissie, te bundelen in een regionale uitvoeringsorganisatie. Deze uitvoeringsorganisatie dient als regionaal samenwerkingsverband te worden opgezet. De commissie adviseert om de financiële middelen die beschikbaar zijn voor de realisatie van het natuurherstel, onder te brengen in een Westerscheldefonds.

Kort samengevat komt ook de Commissie Natuurherstel Westerschelde in een gedegen en helder advies tot de conclusie dat ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder de best denkbare optie is.

*Validatieonderzoek buitendijks natuurherstel Westerschelde<sup>37</sup>*

In de eerder genoemde brief van 17 april 2009 van de Minister van LNV aan de Tweede Kamer (zie onderdeel 1.2.5) is aangegeven dat het kabinet er de voorkeur aan gaf om herstel van de 300 hectare estuariene natuur in de Westerschelde te realiseren zonder ontpoldering. Daartoe heeft het kabinet besloten om een uiterste poging te doen om dit natuurherstel buitendijks te realiseren. De daarbij voorgestelde maatregelen zijn vervolgens aan een validatieonderzoek onderworpen.

De leidende hoofdvraag bij het uitvoeren van het validatieonderzoek was: hoe kan het natuurherstel van de Westerschelde gerealiseerd worden door middel van buitendijkse maatregelen (alternatief "schoraanleg, eventueel aangevuld met Saeftinghe" ten behoeve van de habitattypen H1130 (Estuaria), H1310 (Eénjarige pioniersvegetaties) en H1330 (Atlantische schorren)). Deze vraag is beantwoord vanuit morfologische, ecologische en juridische hoek.

*De hoofdconclusies luiden als volgt:*

(1) Morfologisch: Buitendijkse schoraanleg en buitendijkse schorontwikkeling hebben beide een te verwaarlozen effect op het morfodynamische systeem (waaronder het meergeulenstelsel) en op de veiligheid. De schoraanleg en/of schorontwikkeling leiden niet tot relevante verandering van de waterstanden en overstromingsrisico's. Door de verdieping van delen van Saeftinghe kan zelfs een lichte verlaging van de waterstanden bereikt worden.

(2) Ecologisch: Buitendijkse schoraanleg leidt niet tot verbetering van de staat van instandhouding van het estuarium. Bij het alternatief waarbij natuurlijke schor- en slikvorming wordt gestimuleerd door de aanleg van strekdammen kan maximaal 125 ha hoogdynamisch slik worden omgezet in laagdynamisch slik en kan 214 ha hoogdynamisch ondiep water worden omgezet in laagdynamisch slik en schor.

(3) Juridisch: De herstelopgave kan niet gerealiseerd worden omdat deze gericht is op herstel van een combinatie aan estuariene habitattypen en elke uitbreiding van een van deze habitattypen ten koste gaat van een van de andere estuariene habitattypen. Daarnaast leidt dit verlies tot een compensatieopgave in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 die niet kan worden gerealiseerd door middel van buitendijkse maatregelen in het estuarium van de Westerschelde.

Samenvattend wijst het validatierapport uit, dat de voorkeursvariant van buitendijks natuurherstel niet leidt tot verbetering van de staat van instandhouding van de estuariene natuur in de Westerschelde. De nieuw te creëren natuurwaarden veroorzaken een belangrijke aantasting van de bestaande beschermde

<sup>37</sup> Validatieonderzoek buitendijks natuurherstel Westerschelde, Onderzoek naar de effectiviteit, de effecten en de uitvoerbaarheid van buitendijkse schoraanleg, eventueel aangevuld met bodemverlaging van het Land van Saeftinghe, Grontmij Nederland BV, Houten, 2 oktober 2009, in opdracht van het ministerie van LNV.

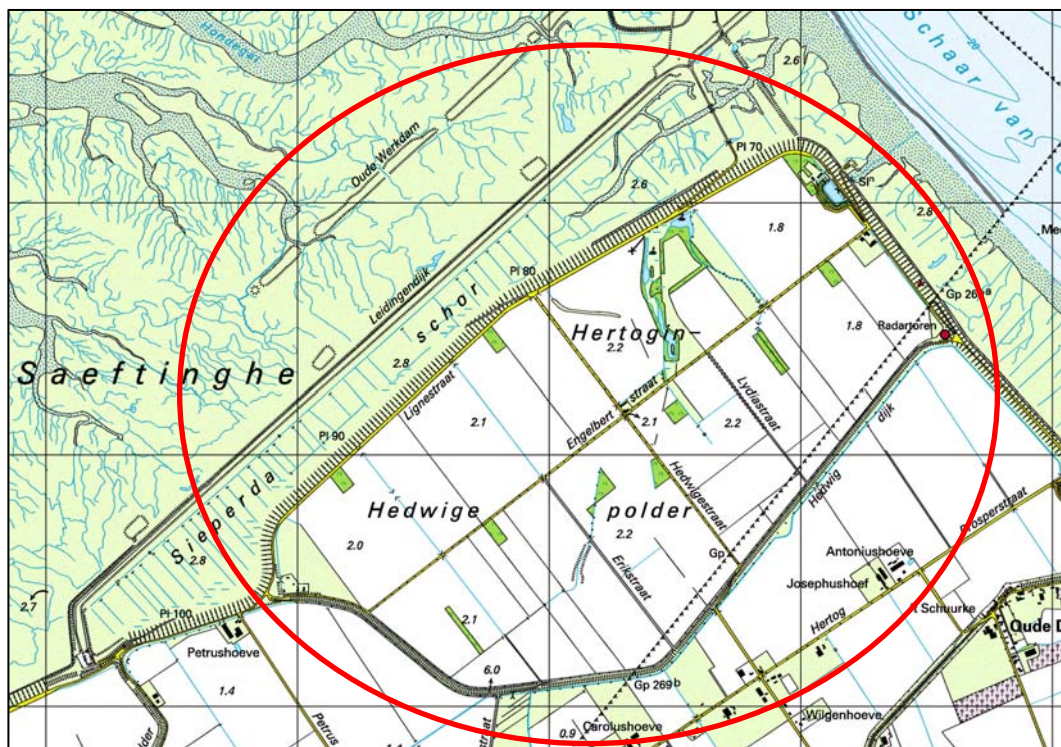
natuurwaarden en daarnaast leidt de voorkeursvariant niet tot de noodzakelijke uitbreiding van de oppervlakte estuariene natuur.

#### *Conclusie*

Zoals blijkt uit bovenstaand overzicht, is aan de keuze voor de locatie uitvoerig en veelvuldig onderzoek vooraf gegaan. Uit de eerdere onderzoeken is met name de geschiktheid van de Hertogin Hedwigepolder voor de realisering van estuariene natuur gebleken, uit de latere onderzoeken blijkt dat er echt geen alternatief is voor het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder. De keuze voor de locatie Hertogin Hedwigepolder is hiermee ruim voldoende onderbouwd en staat vast.

### 4.3 Ligging plangebied

Het Vlaams – Nederlandse projectgebied ligt op de grens tussen de provincies Oost-Vlaanderen (België) en Zeeland (Nederland), net ten zuiden van het Verdronken land van Saefthinghe. Dit rijksinpassingsplan heeft alleen betrekking op het Nederlandse deel. Onderstaande kaart geeft globaal het plangebied weer.



### 4.4 Ruimtelijke structuur

De ruimtelijke structuur van het plangebied is uitvoerig beschreven in het MER. In deze paragraaf worden de verschillende aspecten van de ruimtelijke structuur kort toegelicht. Deze toelichting op de verschillende aspecten is steeds zelfstandig leesbaar. Volledigheidshalve en om de onderliggende informatie beter toegankelijk te maken, wordt daarnaast ook verwezen naar de paragraaf van het MER waarin het betreffende aspect uitvoerig aan de orde komt.

#### *Hoogteligging en reliëf*

De Hertogin Hedwigepolder heeft een gemiddelde hoogteligging van +2.0 m NAP en is redelijk vlak met een lichte stijging van het maaiveld naar het oosten. Een



kreekrestant is duidelijk zichtbaar in het reliëf. De Nederlandse Prosperpolder heeft een gemiddelde hoogteligging van + 1,5 m NAP.

Als gevolg van de uitvoering van de werken op Vlaams grondgebied is de terreingesteldheid in Prosperpolder Noord inmiddels gewijzigd en in belangrijke mate verstoord, door de aanleg van gronddepots en werkwegen, de stapeling van gronden langs werkwegen, de aanleg van de nieuwe primaire waterkering en de inrichting van tijdelijke natuur. Na realisatie van het permanente natuurgebied 'Doelpolder-Noord/Midden' zullen de maaiveld wijzigingen ten gevolge van de terreinaanlegwerken voor de tijdelijke compensatie in Prosperpolder-Noord hersteld worden, zodat het gebied kan ontwikkelen tot estuariene natuur zoals gedefinieerd in de Ontwikkelingsschets 2010 van het Schelde-estuarium. Het maaiveld zal hiertoe weer aangepast worden naar de uitgangssituatie voorafgaand aan de aanleg van de tijdelijke natuur.

Zie ook: paragraaf 6.2.1 MER

#### *Bodem*

Ter hoogte van het plangebied bestaat de ondergrond hoofdzakelijk uit zandige afzettingen, al dan niet kleihoudend, die bovenaan worden bedekt door klei, kleirijk zand en veenafzettingen.

Voor wat betreft de bodemgesteldheid geeft de bodemkaart van Nederland voor de Hedwigepolder poldervaaggronden aan van het type zavel of klei op zand. In het Sieperdaschor komen gorsvaaggronden (zware zavel en klei, geen zand in de laag tot 80 cm onder de oppervlakte) en kalkrijke nesvaaggronden (klei) voor.

Voor wat betreft de bodemkwaliteit geldt dat de kleigronden in de Hedwige- en Prosperpolder na decennia intensief agrarisch grondgebruik in zekere mate verontreinigd kunnen zijn met zware metalen, fosfaat en pesticiden. Er is echter geen informatie beschikbaar omtrent de mate van mogelijke verontreiniging.

Bij de gemeente Hulst en via het bodemloket ([www.bodemloket.nl](http://www.bodemloket.nl)) is nagegaan of er recente bodemonderzoeken binnen de Hedwigepolder bekend zijn die geen deel uit maken van de bodemkwaliteitskaart (zie hierna) of het uitgevoerde historische bodemonderzoek. Binnen de Hedwigepolder is één recent bodemonderzoek bekend, het oriënterend bodemonderzoek uitgevoerd in 2008 ter plaatse van de Engelbertstraat 5 (kruising Engelbertstraat en Hedwigestraat). De conclusie van dit onderzoek is dat er geen vervolgacties noodzakelijk zijn; er zijn dus geen bodemverontreinigingen aangetroffen.

#### *Bodemkwaliteits- en bodemfunctiekaart*

Vanwege het in werking treden van het Besluit bodemkwaliteit per 1 januari 2008, is door de gemeente Hulst, in samenwerking met de gemeenten Sluis en Terneuzen, een nieuwe bodemkwaliteitskaart opgesteld. De bodemkwaliteitskaart bestaat uit een ontgravingskaart (kwaliteit vrij te komen grond op een locatie) en een toepassingskaart (eisen voor de kwaliteit van toe te passen grond op een locatie). De grond van de Hedwigepolder wordt op basis van de ontgravingskaart van de bovengrond<sup>38</sup> ingedeeld in de kwaliteitsklasse 'Industrie'. Op de bodemkwaliteitskaart van Zeeuws Vlaanderen uit 2009 is de Hertogin Hedwigepolder ook als zodanig aangegeven. De ondergrond<sup>39</sup> wordt ingedeeld in kwaliteitsklasse 'Achtergrondwaarde' (schone grond). Op de functiekaart is de Hedwigepolder niet

<sup>38</sup> bovengrond: vanaf maaiveld tot 0,5 m onder maaiveld.

<sup>39</sup> ondergrond: van 0,5 tot 2,0 m onder maaiveld.

ingedeeld, wat betekent dat sprake is van de functie 'natuur of landbouw' (AW 2000).

Het bovenstaande betekent, dat de grond uit de onderlaag vrij toepasbaar is binnen het beheersgebied van de bodemkwaliteitskaart (Zeeuwsch-Vlaanderen). Voor de grond uit de bovenlaag geldt, dat hergebruik van de vrijkomende bovenlaag binnen het project is toegestaan. Mits het niet wordt gemengd met de onderlaag. Buiten de projectgrens mag de vrijkomende grond uit de bovenlaag worden hergebruikt binnen de zone "Industrie". Na partijkeuring mag de vrijkomende grond uit de bovenlaag elders worden hergebruikt mits wordt voldaan aan de kwaliteit van de te ontvangen zone/bodem.

In de Hedwigepolder heeft een historisch bodemonderzoek plaatsgevonden (onderzoek conform NEN 5725: Strategie voor het uitvoeren van vooronderzoek bij verkennend en nader onderzoek, NNI, januari 2009)<sup>40</sup>.

#### *Verdachte locaties en verkennend bodemonderzoek*

Op basis van de onderzoeksresultaten zijn er de volgende verdachte locaties:

- bovengrondse olietanks;
- bestrijdingsmiddelenopslag;
- asbestmaterialen (asbest golfplaten en eternit leidingen);
- dammen (mogelijk versterkt met puingranulaat).

Deze locaties zijn gesitueerd (met uitzondering van de dammen) ter plaatse van de boerderijen.

Ter plaatse van de erven van de boerderijen wordt aanbevolen om deze conform NEN 5740 te onderzoeken. Aan de Engelbertstraat 1 en 3 zijn asbestplaten als dakbedekking gebruikt. Ter plaatse dient een verkennend asbestonderzoek conform NEN 5707 plaats te vinden. Bij het verwijderen van het asfalt van bestaande wegen dient onderzoek naar de teerhoudendheid plaats te vinden conform 'CROW Richtlijn omgaan met vrijkomend asfalt, publicatie 210'. Afgesproken is, dat deze onderzoeken zodra de gronden verworven zijn of anderszins toestemming is verleend bodemonderzoek uit te voeren, gedaan zullen worden. Dit is in ieder geval ruimschoots voor de uitvoering van de feitelijke werkzaamheden.

Omdat het ten tijde van terinzagelegging van dit rijksinpassingsplan nog niet mogelijk is om de toestand van de gronden te onderzoeken en een grondstromenplan op te stellen, wordt voorafgaand aan de uitvoering het noodzakelijke onderzoek uitgevoerd en voorafgaand aan de uitvoering een grondstromenplan opgesteld. Dit wordt besproken met het bevoegd gezag.

Zie ook: paragraaf 6.2.2 MER
------------------------------

#### *Bodemkwaliteit af te graven schordelen*

In 2008 werd een milieuhygiënisch bodemonderzoek uitgevoerd voor de af te graven schordelen<sup>41</sup>. Voor de geul door het Sieperdaschor geldt dat alle bodem en waterbodem voor het uitgraven van deze geul gebruikt kan worden als bouwstof.

Voor de uitgraving van de geul door de dijkopening Hedwige-Schelde geldt dat de uit te graven bodem niet gebruikt kan worden als bouwstof. Voor de te verwijderen waterbodem uit de bestaande geul zijn er geen overschrijdingen van de uitloogbaarheid van metalen en bijgevolg kan deze wel gebruikt worden als bouwstof. Voor

<sup>40</sup> Historisch bodemonderzoek Hertogin Hedwigepolder in de gemeente Hulst, Oranjewoud, 22 februari 2010

<sup>41</sup> Verslag inzake milieuhygiënisch bodemonderzoek, Afgraven schorgebied Hedwige- Prosperpolder te Doel (België) en Hulst (Nederland), Ecotal 2 april 2008.

de geul doorheen de dijkopening Prosper-Schelde geldt ook dat de uit te graven bodem en de te verwijderen waterbodem niet voldoen voor hergebruik als bodem, eveneens kan de bodem niet gebruikt worden als bouwstof, de te verwijderen waterbodem uit de bestaande geul kan wel gebruikt worden als bouwstof.

#### *Grondwater*

Zonder drainerende grachten komt in de directe omgeving van de Schelde het gemiddeld grondwaterpeil grosso modo overeen met het gemiddeld Scheldepeil, daar er geen hydraulische barrière bestaat tussen de Schelde en de aangrenzende polders. Het grondwaterpeil wordt kunstmatig beheerst via een netwerk van draineringsbuizen, ontwateringsgrachten en spuisluizen. Het waterschap heeft aangegeven, dat de grondwaterstand in de HHP in zowel zomer als winter 0,4 m NAP bedraagt. De getijdeninvloed is zichtbaar in de diepte over het gehele watervoerende pakket. De grondwaterstand is duidelijk seizoensgebonden waarbij de verschillen gemiddeld groter zijn in de ondiepe peilbuizen dan in de diepe peilbuizen.

Het grondwater is reeds erg verzilt. De landbouwactiviteit is in deze grenspolders mogelijk door de plaatsing van drainagebuizen onder de akkers die het opstijgende verzilte grondwater opvangen en afvoeren naar ontwateringsgrachten.

Zie ook: paragraaf 6.2.3 MER

#### *Oppervlaktewater*

De Hedwigepolder is een autonome hydrologische entiteit, hiermee wordt bedoeld dat de polder geen oppervlaktewater ontvangt van andere poldervlakken. Het oppervlaktewater en het drainagewater wordt verzameld door een netwerk van grachten, die uitmonden in een waterloop die gelegen is langs de Deltadijk. Deze ringgracht mondt uit in een spuikom langs de Schelde en bij laagwater stroomt het water naar de Schelde.

In het Omgevingsplan Zeeland (2006-2012) is opgenomen dat geen enkel oppervlaktewater in de Hertogin Hedwigepolder voldoet aan alle kwaliteitsnormen uit het Nationaal waterplan. Er komen één of meer stoffen in te hoge concentraties voor. Het gaat dan met name om meststoffen, zware metalen, organische microverontreinigingen, verschillende gewasbeschermingsmiddelen of afbraakproducten daarvan. Het gehalte aan koper in het oppervlaktewater ligt 2 tot 5 keer boven de norm. Het gehalte aan stikstof ligt tot 2 keer boven de norm. De algehele waterkwaliteit in de Hertogin Hedwigepolder is getoetst aan landelijk (Nederland) chemische normen dan ook onvoldoende.

Ook het water van de (Wester)Schelde is getoetst aan de nieuwe waterkwaliteitsnormen (in 2012 is het laatst getoetst). In het algemeen wordt ter hoogte van het projectgebied een duidelijk positieve trend voor het zuurstofverzadigingspercentage en het zuurstofgehalte waargenomen over de periode 2000-2011. De milieukwaliteitsnorm wordt echter nog niet gehaald. Het chlorofyl-a-gehalte vertoonde een stijgende trend sinds 2008, maar deze lijkt in 2011 te zijn gestopt. Ook de gehalten aan zwevende stof vertonen een stijgende trend sinds 2007. De nutriënten (stikstof en fosfor) vertonen een dalende trend. De milieukwaliteitsnorm voor orthofosfaat wordt evenwel nog overschreden. Ook voor silicium wordt een dalende trend vastgesteld. Voor de metalen wordt een stijgende trend vastgesteld voor chroom, koper en vanadium, maar de milieukwaliteitsnormen worden niet overschreden. Het zinkgehalte vertoont geen duidelijke trend, maar ook voor deze parameter wordt de milieukwaliteitsnorm niet overschreden. Voor boor en uranium wordt een vrij grote variatie tussen de jaren vastgesteld en de

milieukwaliteitsnormen worden overschreden. De gehalten van vervuilende stoffen in zwevende stof (metalen, PAK's, PCB's) zijn ter hoogte van het projectgebied in het algemeen stabiel of dalend over de periode 2000-2011.

#### *Waterbodemkwaliteit*

De waterbodemkwaliteit in de Westerschelde wordt in Vlaanderen en in Nederland elk jaar door de VMM bepaald conform de eisen van het (Nederlandse) Besluit bodemkwaliteit. Het meest recente onderzoek betreft de monitoring over 2012. Alle meetresultaten voldoen aan de normen voor zoute bagger. Dat betekent dat verspreiding in zoute wateren is toegestaan voor deze baggerspecielocaties.

Zie ook: paragraaf 6.2.4 MER

#### *Geluid*

In het plangebied is in de huidige situatie sprake van verstoring door diverse geluidsbronnen. Het betreft vooral het geluid van industrie- en haventerreinen, scheepvaart en baggerschepen en (in mindere mate) wegverkeer. In het kader van de Strategische milieueffectrapportage voor de Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010 zijn de geluidscontouren van het verkeer (weg, spoor en scheepvaart) berekend voor het jaar 2002 in en rondom de Westerschelde en de Beneden-Zeeschelde. Deze berekening vormt een benadering van de bestaande situatie. Als gevolg van de scheepvaart in de Schelde is het geluidsbelast oppervlak aan habitatgebied groot. Ook het Verdrongen Land van Saefthinghe, Hedwige- en Prosperpolder worden momenteel al verstoord door scheepvaart.

Voor het gebied direct achter het huidige dijklichaam (Milieubeschermingsgebied) zijn bij Provinciale Milieuverordening Zeeland (in huidige vorm in werking sinds 9 november 2011) milieukwaliteitseisen vastgesteld. Ter bescherming van de omgevingskwaliteit 'rust en stilte' is het gebied aangemerkt als een gebied waarvoor een richtwaarde geldt van 48 dB(A) of indien deze waarde lager, is het referentieniveau van het omgevingsgeluid. In overleg met de Provincie zal moeten worden bepaald of en onder welke voorwaarden (tijdelijk) hogere geluidsniveaus in het gebied door de voorgenomen werkzaamheden zijn toegestaan, waarbij in ogenschouw genomen moet worden dat door het huidige scheepvaartverkeer op de Schelde de geluidsniveaus in het gebied al hoger zijn dan genoemde richtwaarde van 48 dB(A). In het kader van de realisatie, zal op dat moment door de uitvoerende partij zo nodig een ontheffing aangevraagd dienen te worden.

Zie ook: paragraaf 6.2.7.1.1 MER

#### *Lucht*

Luchtverontreiniging wordt in hoofdzaak veroorzaakt door emissies afkomstig van verkeer, industrie, landbouw en energieproductie. De luchtkwaliteit in het plangebied wordt dan ook medebepaald door deze bronnen van verontreiniging.

In Nederland wordt de algemene luchtkwaliteit gemeten via het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit. In de nabijheid van het studiegebied bevindt zich een meetpost in de gemeente Huijbergen, op een afstand van ca. 8 km ten noordoosten van het gebied. In dit meetstation wordt de concentratie gemeten van verschillende verontreinigende stoffen waaronder ozon (O3), stikstofdioxide (NO, NO2), zwaveldioxide (SO2) en fijn stof (PM10).

Nergens in het onderzoeksgebied leiden de geplande werkzaamheden tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase tot overschrijdingen van de grenswaarden zoals



deze zijn opgenomen in Bijlage 2 van de Wet milieubeheer. Dit laat het luchtkwaliteitsonderzoek<sup>42</sup> zien, waarbij de concentraties stikstofdioxide (NO<sub>2</sub>) en fijn stof (PM<sub>10</sub>) uitgerekend zijn op een aantal toetspunten in het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied.

Aanvullend hierop is in beeld gebracht of er sprake is van stikstofdepositie op de drie Natura 2000-gebieden die in de omgeving van het plangebied gelegen zijn:

- Brabantse Wal inclusief Kalmthoutse Heide (NL en B);
- Klein en Groot Schietveld (B);
- Bossen en heiden van zandig Vlaanderen (B).

De eventuele effecten vinden plaats in de uitvoeringsfase, waar werkzaamheden plaatsvinden als het afgraven en afvoeren van materiaal. Aangezien voor deze werkzaamheden gebruik wordt gemaakt van werktuigen en transportmiddelen met een verbrandingsmotor is sprake van een emissie van luchtverontreinigende stoffen naar de omgeving. Deze emissie kan mogelijk leiden tot negatieve effecten op natuurgebieden in de directe omgeving van deze wegen. Om de effecten in beeld te brengen zijn aanvullende berekeningen uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn opgenomen in het rapport 'Aanvulling op het MER Hertogin Hedwigepolder, Oranjewoud, projectnummer 225938, november 2013' (bijlage 8 bij dit rijksinpassingsplan). Het aanvullende onderzoek laat zien Het meest nabijgelegen gebied kent habitattypen die momenteel in de context van de stikstofdepositie, niet in een overspannen situatie verkeren. Op grotere afstand van het plangebied liggen Natura 2000-gebieden waar mogelijk wel sprake is van een overspannen situatie, maar waarvan het niet waarschijnlijk is dat de tijdelijke bron van werkverkeer zal leiden tot significant negatieve effecten.

Tijdens de beheer- en exploitatiefase genereren de (via een wijzigingsbevoegdheid) mogelijk gemaakte recreatieve voorzieningen (ecolodges en paviljoen / bezoekerscentrum) een extra verkeersbijdrage. Het onderzoek laat zien dat het aannemelijk is dat het verkeer als gevolg van deze uitbreiding niet in betekenende mate bijdraagt aan de luchtkwaliteit. Op basis van het onderzoek kan geconcludeerd worden dat (op de afzonderlijke toetspunten) voldaan wordt aan de daar van toepassing zijnde grenswaarde zoals opgenomen in bijlage 2 van de Wet Milieubeheer. Derhalve kan geconcludeerd worden dat Titel 5.2 Luchtkwaliteitseisen van de Wet milieubeheer (Art. 5,16, lid 1, onder a) geen belemmering vormt.

Zie ook: paragraaf 6.2.7.1.2 MER en bijlage 8 'Aanvulling op het MER Hertogin Hedwigepolder'

#### *Landschap*

Op macroniveau is het plangebied onderdeel van het estuarium van de Schelde, gelegen tussen de Schelde, de estuariene natuur van het Verdrongen Land van Saefthinghe en een uitgestrekt en grensoverschrijdend agrarisch poldergebied, dat bestaat uit recent ingepolderde delen en meer historische polders. Het plangebied ligt in de nabijheid van de haven van Antwerpen.

Op mesoniveau is het plangebied gelegen tussen het Verdrongen Land van Saefthinghe en de Scheldepolders ten noorden van de haven van Antwerpen.

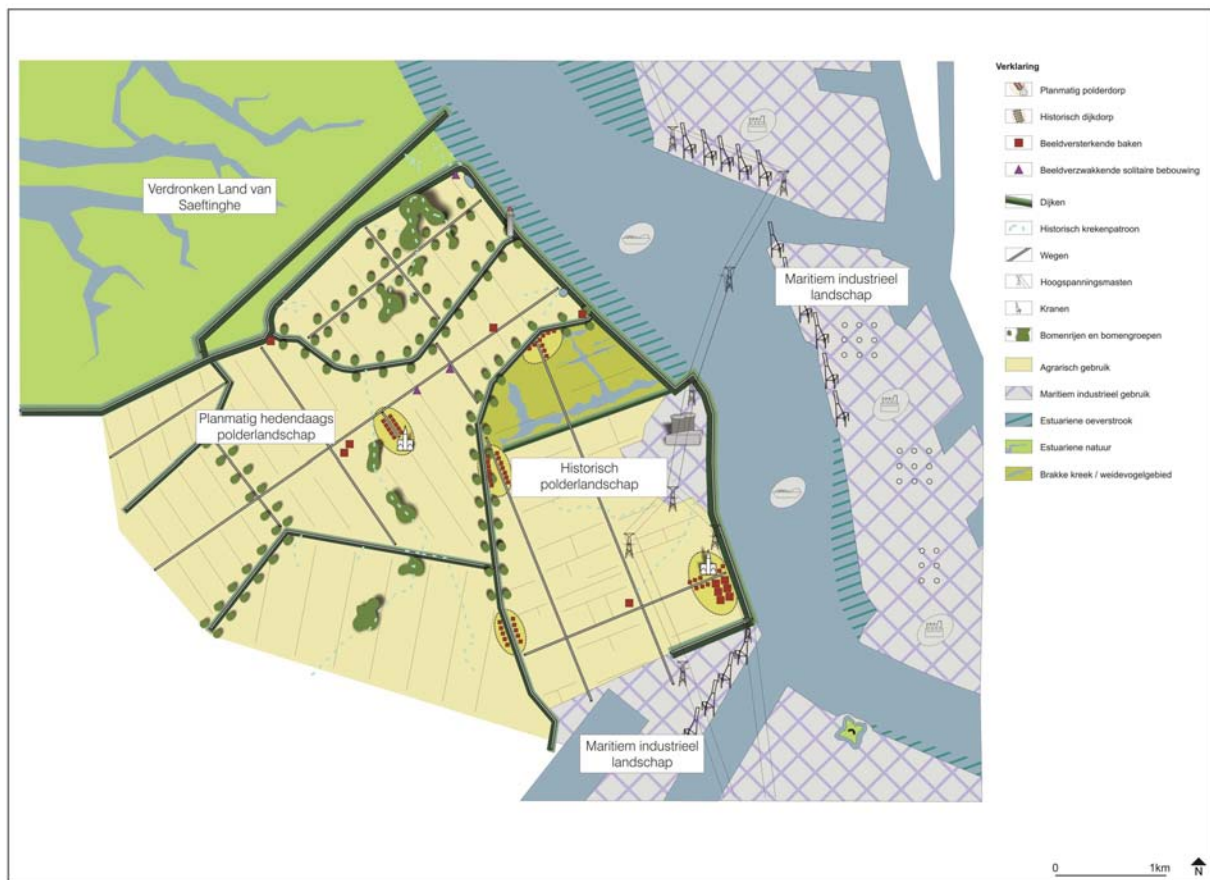
Op microniveau wijzen de grootschalige percelen en de planmatige indeling op de relatief recente inpoldering van de Hedwigepolder (1907). De polderdijken en wegen

42 Luchtkwaliteitsonderzoek in het kader van het MER voor de ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder, 18 juni 2013, Oranjewoud, projectnummer 225938.

zijn rechtlijnig en staan loodrecht op elkaar. Verspreid langs wegen en dijken komt bebouwing voor. Op de dijken komen bomenrijen voor.

Blikvangers die de beleving in positieve zin beïnvloeden zijn:

- het open poldergebied met overwegend akkerland en in beperkte mate grasland;
- de dijken met populieren en vaak bijbehorende watergangen;
- plaatselijk de Scheldeboorden met slik en schor;
- het krekens- en schorrenlandschap van het Verdrongen Land van Saeftinghe.



Op bovenstaande figuur zijn de beeldbepalende elementen aangegeven.

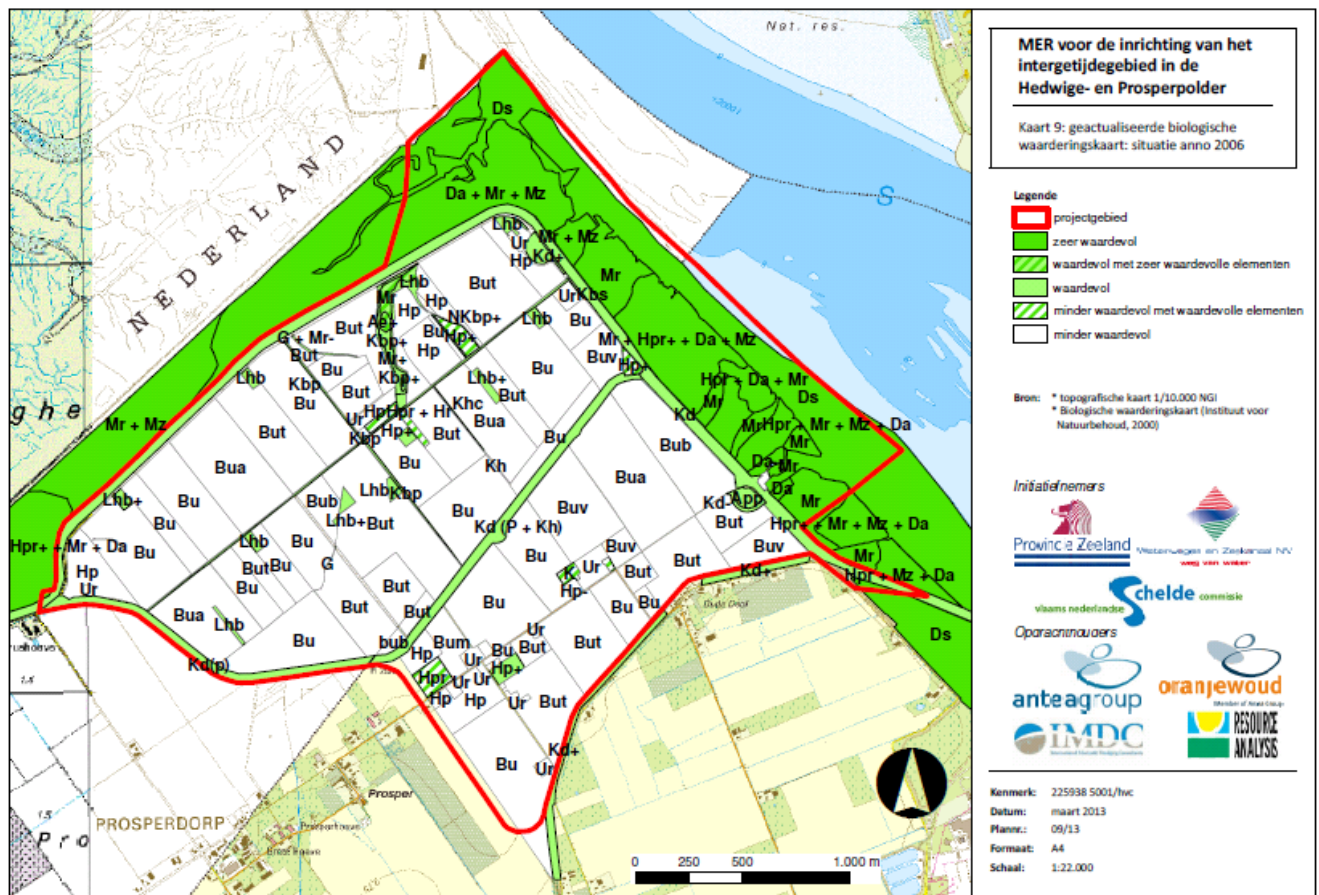
Tot slot wordt opgemerkt dat de polderdijken met opgaande begroeiing een belangrijke visuele schermwerking hebben waardoor de havenactiviteiten in Antwerpen vanuit de Hertogin Hedwigepolder niet zichtbaar zijn.

Zie ook: paragraaf 6.2.6.2 van het MER.

#### *Natuur*

De vegetatie wordt in beeld gebracht op de geactualiseerde biologische waarderingskaart, welke als kaart 9 in het MER is opgenomen:

<p><i>Ae: Eutrofe plas, minder dan 3m diep</i>  <i>App: Diep water met steile vegetatieloze oevers</i>  <i>Bu: Akker op kleiige bodem (t: tarwe; v: vlas; b: biet; a: aardappel; m: mais)</i>  <i>Da: Zeeschorre of dicht begroeid slik</i>  <i>Ds: Bij hoogtij overstroomd slik of spuikom</i>  <i>G: Waterloop</i>  <i>Hc: Dottergrasland</i>  <i>Hp: Regelmatig begraasde, permanente weide</i>  <i>Hpr: Weilandcomplex met veel sloten en/of microreliëf</i></p>	<p><i>Hr: Geruderaliseerd mesofiel grasland</i>  <i>Kb: Bomenrij (p: populier; s: wilg)</i>  <i>Kd: Dijk</i>  <i>Kh: Houtkant (c: Eenstijlige meidoorn)</i>  <i>Kj: Hoogstamboomgaard</i>  <i>Lhb: Populierenaanplant op vochtige grond met elzenondergroei</i>  <i>Mr: Rietland</i>  <i>Mz: Zeebiesvegetatie</i>  <i>N: Loofhoutaanplant</i>  <i>Ur: Bebouwing in agrarische omgeving</i></p>
--	--



De polders worden vooral gebruikt ten behoeve van landbouw, met name akkers en in mindere mate weilanden. De akkers zijn soortenarm, op de randen komen wat meer planten voor zoals glanshaver, zevenblad, fluitenkruid, akkerdistel, scherpe boterbloem, kruipende boterbloem, grasmuur, witte klaver en kropjaar.

De dijken met op de flanken rijen populieren zijn over het algemeen met gras begroeid. Op verschillende plaatsen komen hoge grassen en kruiden voor. Langs de meeste wegen in het plangebied komen relatief oude populierenrijen voor en komen daarnaast enkele kleine populierenbosjes voor. De sloten bevatten verschillende water- en moerasplanten, en sporadisch worden rietvlakken aangetroffen. Ook komen kleinere vijvers (spuikommen) voor. Voor wat betreft de vegetatie aan de rivierzijde, ontwikkelen zich langs de Schelde schorren, slikken en brede rietkragen.

Zowel in het Vlaamse als het Nederlandse deel van het projectgebied werden in 2009 geen beschermde planten vastgesteld. Ook bij de actualisatie in 2013 zijn voornamelijk geen beschermde plantensoorten aangetroffen.

Voor wat betreft de fauna is het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' van belang. Dit gebied omvat het Land van Saeftinghe (net ten noorden van de Hedwigepolder), het Sierperdaschor en de schorren en slikken langs de Westerschelde en overlapt deels het plangebied. In het voorjaar en zomer van 2010 en idem in 2013 heeft een natuurinventarisatie van het Sierperdaschor en Hedwigepolder plaatsgevonden (Wieland, 2010). Van ten minste de volgende soorten zijn territoria vastgesteld: Buizerd (4), Steenuil (1), Ransuil (2). Buiten de onderzoeksperiode om zijn ook: Havik, Sperwer, Boomvalk, Kerkuil en Boerenzwaluw in de broedperiode in het studiegebied waargenomen. Voor een aantal vogels geldt dat de nesten als vaste 'rust- en verblijfplaats' jaarrond beschermd zijn in het kader van de Flora- en faunawet.

Vanuit het Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe zijn voor het Nederlands grondgebied de volgende vogelsoorten relevant: Kleine zilverreiger, Lepelaar, Zeearend, Bruine kiekendief (als broedvogel), Slechtvalk, Kluut, Strandplevier, Goudplevier, Rosse grutto, Zwartkopmeeuw, Grote stern, Visdief, Dwergstern, Blauwborst, Zeearend (als niet-broedvogel). Tevens is het gebied specifiek als trekvogel aangewezen voor de volgende soorten: Fuut, Kolgans, Grauwe gans, Bergeend, Smient, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Pijlstaart, Slobeend, Middelste zaagbek, Scholekster, Bontbekplevier, Zilverplevier, Kievit, Kanoet, Drieteenstrandloper, Bonte strandloper, Wulp, Zwarte ruiter, Tureluur, Groenpootruiter.

De Hedwigepolder is niet aangewezen als Vogelrichtlijngebied; de schorren en slikken aan de Scheldezijde van de Hedwigepolder zijn wel als dusdanig aangewezen. Tegelijk met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan, wordt een voorlopig aanwijzingsbesluit van kracht, waarmee het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'.

Het Land van Saeftinghe één van de belangrijkste watervogelgebieden van Nederland, voor zowel de broedvogels als de soorten die in het winterhalfjaar in het gebied verblijven. Voor trekvogels is het gebied een belangrijke schakel op de trekroute van Noord- naar Zuidwest-Europa en West-Afrika. In de winter verblijven er vele duizenden eendachtigen en steltlopers,

Waarnemingen in de periode 2009-2012 laten de volgende Rode Lijstsoorten zien: Grauwe kiekendief, Velduil, Groene specht, Patrijs, Kerkuil, Koekoek, Goudplevier, Slechtvalk, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Blauwe kiekendief, Spotvogel, Veldleeuwerik, Kneu, Gele kwikstaart, Kramsvogel, Kleine zilverreiger en Huismus. De waarnemingen betreffen voor het merendeel winterwaarnemingen en enkele losse waarnemingen in voorjaar en zomer.

Waarnemingen van de roofvogelwerkgroep van de natuurbeschermingsvereniging tonen onder andere de aanwezigheid van buizerds, een boomvalk, een sperwer, een paar torenvalken en een paar steenuilen aan.

De overige gewervelde fauna komt beperkt voor. Reptielen en amfibieën zijn afwezig, op enkele exemplaren van gewone pad, groene en bruine kikker na. Voor wat betreft zoogdieren komt de Europese egel, de Europese mol, de dwergmuis, de bruine rat, de muskusrat, het wild konijn, de haas, mogelijk ook de hermelijn en de bunzing, sporadisch de vos en zeer sporadisch de gewone zeehond voor. Het geïndustrialiseerde gebied tussen de Schelde en Deurganckdok ten noorden van Kallo-sluis blijkt niet van belang voor vleermuizen. Tijdens de natuurinventarisatie (ook de actualisatie in 2013) van het Sierperdaschor en Hedwigepolder zijn Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger waargenomen. In het verleden is ook de Rosse vleermuis in het studiegebied vastgesteld.

De aangetroffen bodembewonende soorten aan de rivierzijde van de Scheldedijk behoren tot verschillende diergroepen. Er is sprake van kreeftachtigen zoals aasgarnalen, garnalen, vlokreeften, de gewone strandkrab en zeepissebedden. Ook komen diverse soorten wormen en schelpdieren (o.a. kokkel, nonnetje, wadslakje) voor. Ook zijn muggen- en vliegenlarven en waterwantsen aangetroffen, en tot slot de schorreviltbij (broedparasiet van de Schorrezijdebij).

In kader van de Flora- en faunawet is nagegaan of de beschermde soorten (de veldspitsmuis, de waterspitsmuis, de watervleermuis, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de laatvlieger en de volgende vogels met een vaste verblijfplaats: steenuil, ransuil, buizerd, boomvalk en boerenzwaluw) in het plangebied voorkomen. In verband met af te graven schordelen is het vervolgens ook relevant om in te gaan op mogelijk beschermde vissoorten in het plangebied. Uit de inventarisatie sin 2009 en 2013 blijkt dat er strikt beschermde soorten in de Hedwigepolder voorkomen, te weten: 3 vleermuissoorten (Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger), naar alle waarschijnlijkheid Veldspitsmuis, (tabel 3-soort, Bijlage IV). Daarnaast vogels met een vaste verblijfplaats: Ransuil en Buizerd. De volgende soorten met jaarrond beschermde nesten worden ook als broedvogel in het plangebied verwacht: Kerkuil en Huismus. In de omgeving van het plangebied breidt de populatie Rugstreeppadden zich uit door de ontpolderingswerkzaamheden in de Prosperpolder. Voor de volgende soorten is ten behoeve van de Flora- en faunawet een ontheffing noodzakelijk: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, veldspitsmuis, buizerd, ransuil, kerkuil en rugstreeppad. Een ontheffing voor het verwijderen/vernietigen van vaste rust- en verblijfplaatsen en foerageergebied van deze soorten is alleen mogelijk wanneer voldoende mitigerende en compenserende maatregelen genomen worden.

Voor verdere informatie over flora en fauna, wordt verwezen naar paragraaf 6.5.3 van dit rijksinpassingsplan, 7.4 van het MER en de Passende beoordeling (bijlage 28a bij het MER).

#### *EHS (Ecologische Hoofdstructuur)*

De EHS binnen het plangebied betreft de buitendijks gelegen gebieden schorren (Sierperdaschor en een deel van de Scheldeschor) die tevens deel uitmaken van het Natura 2000-gebied en het binnendijkse kreekrestant in de Hedwigepolder langs de Lignestraat. De populierenbosjes en het water- en groencluster nabij de spuikom in de noordelijke hoek van de Hedwigepolder maken geen deel uit van de EHS in Zeeland. Naast de beschermde gebieden die deel uitmaken van de EHS hebben de populierenrijen een verbindende functie voor dieren die in de polder leven, met

name vleermuizen, grondgebonden zoogdieren en vogels. Binnen het plangebied staat het kreekrestant reeds op de nominatie om op termijn als EHS (in ontwerp EHS van 2013 opgenomen) aangeduid te worden. De direct aangrenzende agrarische gronden aan het kreekrestant zijn aangemerkt als agrarisch beheersgebied in het Natuurbeheerplan Zeeland (maar deze maken geen onderdeel uit van de ruimtelijk begrensde EHS in de Verordening ruimte van de provincie Zeeland). De rijksoverheid is voornemens de EHS te realiseren in het jaar 2021. De gehele Hedwigepolder zal na realisatie van de ontpoldering onderdeel worden van de EHS en eveneens van het Natura2000-gebied. Met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan wordt het voorlopige aanwijzingsbesluit op grond van artikel 12, derde lid Natuurbeschermingswet 1998 van kracht, waarmee het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrictlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrictlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. Onderstaand een uitsnede van de EHS ontwerp 2013 (zie ook paragraaf 3.3 en 6.5 van dit rijksinpassingsplan).



Zie ook: paragraaf 6.2.5 en 7.4 van het MER

### *Cultuurhistorie en archeologie*

#### Cultuurhistorie

Uit de Cultuurhistorische hoofdstructuur (CHS) van de provincie Zeeland blijkt dat ter hoogte van het plangebied de volgende structuren aanwezig zijn:

- twee historische boerderijen in de Engelbertstraat, met een geringe cultuurhistorische waarde;
- kreekrestant;
- spuikom en aanpalend tijhaventje met loskade en kraantje;
- de dijken als waterstaatskundige historische landschapselementen;
- het Verdronken Land van Saeftinghe aangemerkt als waardevol gebied binnen de CHS;
- de dijkbeplanting op de Zeedijk van de Prosperpolder;
- grenspalen uit ca. 1844;

- de Erikstraat als onverharde weg en er kan gesteld worden dat de dijken als waterstaatskundige historische landschapselementen ook waardevol zijn;
- net buiten het projectgebied bevindt zich de historische Petrushoeve.

In het plangebied bevinden zich geen Rijksmonumenten beschermd in het kader van de Monumentenwet.

In de KICH databank (Kennisinstructuur Cultuurhistorie) komen de volgende elementen voor die cultuurhistorische waarde hebben: de zeedijk van de Prosperpolder en de Lignestraat-Hertogin Hedwigepolder (beide zeewaterkerende dijken van ca. 1501 tot 1549). In het Inrichtingsplan wordt nader ingegaan op de cultuurhistorie (zie paragraaf 5.2.3).

#### Archeologie

De Indicatieve Kaart Archeologische Waarden laat voor de Hertogin Hedwigepolder slechts een kleine kans zien voor het aantreffen van terrestrische, in de grond aanwezige archeologische relictten. Voor de diepere lagen (120 cm en meer) zijn er aanwijzingen betreffende de mogelijke aanwezigheid van resten van prehistorische occupatie, laatmiddeleeuwse nederzettingen en postmiddeleeuwse frontenlijnes.

Echter het actuelere en gedetailleerdere gemeentelijk archeologiebeleid geeft hierop aanvullende informatie. De gemeenten Reimerswaal, Borsele, Goes, Hulst, Kapelle, Noord-Beveland, Sluis, Terneuzen en Tholen hebben in 2011 gezamenlijk een gemeentelijk archeologiebeleid laten opstellen. Op 22 december 2011 heeft de gemeenteraad van Hulst dit archeologie-beleid vastgesteld. Conform het Rijks- en Provinciaal beleid en de geest van het Verdrag van Malta hanteert de gemeente het uitgangspunt dat het gemeentelijk bodemarchief zoveel mogelijk ongestoord moet blijven (behoud in situ). Alleen als de gemeente van mening is dat andere belangen prevaleren, kan de gemeente eisen dat belangrijke archeologische resten en sporen die door planontwikkeling worden bedreigd, veiliggesteld worden door een opgraving.

Op grond van het gemeentelijk archeologiebeleid is er een hogere archeologische verwachting dan op grond van de IKAW. Daarnaast heeft het verdronken dorp Casuele in het gemeentelijke beleid de status van 'Terrein van Archeologische Waarde' gekregen op basis van een inventarisatie door SCEZ. Het plangebied heeft een grotendeels gematigde verwachtingswaarde en voor een kleiner deel ook een lage verwachtingswaarde. Dit wil zeggen dat er volgens deze kaart een grotendeels middelhoge kans is op het aantreffen van archeologische resten.

In het gebied zijn vondstmeldingen bekend. In de Hedwigepolder zelf betreffen het Archis-waarnemingen 408.256 en 408.674. Beide betreffen de mogelijke resten van het verdronken dorp Casu(w)ele (deze ligging komt overeen met de aanduiding van een terrein van archeologische waarde HULT-13 op de beleidskaart voor kaartlaag 1 van het archeologiebeleid van de gemeente Hulst). Of Casu(w)ele daadwerkelijk op deze plaats ligt is niet 100% zeker. Trachet (2010)<sup>43</sup> geeft een andere locatie aan als waarschijnlijke ligging van Casu(w)ele, namelijk in westelijk deel van de Hedwigepolder ten zuiden van de Engelbertstraat. Een situering van Casuele in het westelijk deel van de Hedwigepolder is het meest waarschijnlijk en tevens het uitgangspunt voor het gemeentelijk en provinciaal beleid. Met deze ligging is in het MER rekening gehouden. De exacte ligging van Casuele is daarbij, gezien het inrichtingsplan, minder relevant. In het inrichtingsplan voor de Hedwigepolder (bijlage 5 bij het rijksinpassingsplan) is in paragraaf 4.9 als aandachtspunt

<sup>43</sup> Jan Trachet, 2010: Verdronken dorpen in het zuidoosten van Zeeland, Deel I. Thesis Universiteit Gent



opgenomen dat getracht zal worden door middel van een quickscan de locatie van Casuele vast te stellen zodat eventuele restanten kunnen worden gevrijwaard tijdens de werkzaamheden. Zie voor achterliggende informatie de rapportage Aanvulling bij het MER, bijlage 8 van dit rijksinpassingsplan.

Ten noordoosten van de Hedwigepolder liggen twee vondstmeldingen op het schor in de aan te leggen geul J.1, te weten Archis-waarnemingen 236.143 en 434.428. Beide betreffen de resten van voormalige dijken uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe Tijd. Buiten het plangebied ligt in de Schelde nog Archis-waarneming 36.844, de locatie van het verdwenen Fort Haaften.

In het kader van de ontgrondingenvergunning ten behoeve van de realisatie van onderhavig project, is door de provincie Zeeland een archeologisch advies opgesteld. Navolgend kaartbeeld is daarin opgenomen.



In dit rijksinpassingsplan is voor de gebieden met een archeologische verwachtingswaarde een dubbelbestemming archeologie opgenomen. Het Terrein van Archeologische Waarde heeft een specifieke dubbelbestemming. Bij de duiding en afbakening van de verschillende typen dubbelbestemmingen archeologie, is aangesloten op het gemeentelijk archeologiebeleid, zoals opgenomen in de 'Handleiding gemeentelijke toets archeologiebeleid' (januari 2013).

In de beide ontgrondingenvergunningen worden voorwaarden opgenomen ten aanzien van de zorgplicht voor archeologische waarden. Er dient een archeologisch vooronderzoek plaats te vinden om de aanwezigheid van eventuele archeologische waarden vast te stellen voorafgaand aan de werkzaamheden. Dit dient plaats te vinden in de vorm van bureauonderzoek en controleboringen. Hiervoor dienen de richtlijnen van de provincie Zeeland gevolgd te worden.



Zie ook: paragraaf 6.2.6 MER en bijlage 8 'Aanvulling bij het MER' van dit rijksinpassingsplan

#### *De waterkeringen en de leidingendam*

De Hedwige- en Prosperpolder wordt omgeven door primaire waterkeringen (Sieperdadijk en Scheldedijk) en secundaire waterkeringen (Zeedijk van de Prosperpolder).

Ten noorden van de Sieperdadijk, direct grenzend aan het plangebied, bevindt zich een leidingendam met een lengte van ca. 3,5 km. In en naast deze dam liggen een aantal transportleidingen. Het betreft gasleidingen (Gasunie, SHELL en ZEBRA) en waterleidingen (Evides).

#### **4.5**

#### **Functionele structuur en eigendomssituatie**

Er komt enige bebouwing voor in het plangebied, verspreid langs wegen en dijken. Op basis van informatie uit de gemeentelijke basisadministratie van de gemeente Hulst gaat het (anno 2006) om 4 woningen in de Engelbertstraat (huisnummers 1, 2, 3 en 5). Op basis van de gemeentelijke basisadministratie zijn huisnummer 1 en 3 bewoond. Huisnummers 2 en 5 zijn niet bewoond. Op basis van informatie van de Dienst Landelijk Gebied is er daarnaast sprake van 1 woning in de Lignestraat (in totaal dus 5 woningen in het plangebied). De gemeentelijke basisadministratie bevat geen inschrijvingen op deze straat.

Verspreid in het gebied komen daarnaast een aantal stallen en schuilhutten voor.

In de noord-oosthoek van het plangebied, tegen de Nederlands-Belgische grens staat de Schelderradartoren.

De historische boerderij Petrushoeve valt buiten het plangebied.

De gronden in de Hertogin Hedwigepolder zijn bijna geheel in eigendom van één particuliere eigenaar. Daarnaast heeft het Waterschap Zeeuws Vlaanderen grond in eigendom en is grond in eigendom bij de Staat (RVOB) en bij het Zeeuws Landschap. De leidingendam is in eigendom van Delta. Het grootste gedeelte van de gronden is verpacht en wordt door de pachters gebruikt ten behoeve van met name landbouw (hakvrucht- en akkerbouwbedrijven). Er zijn geen hoofdvestigingen van een agrarisch bedrijf gelegen in het plangebied. Er zijn hierbij 4 Nederlandse landbouwers betrokken. Uit de inventarisatie (april 2013) blijkt dat deze Nederlandse landbouwers ca. 58,1 ha grond pachten in de Hedwigepolder. Wat betreft de productieomvang van de bedrijven kan gesteld worden dat het bij 3 van de 4 betrokkenen gaat om een klein/matig groot bedrijf of dat aan hobby-landbouw wordt gedaan.

De dijken in het gebied worden gebruikt voor recreatievormen als fietsen en wandelen. Naast wandelen en fietsen is het plangebied tevens in trek bij ruiters en vogelspotters. Op de polderwegen komt weinig verkeer voor, voornamelijk bestemmings- en landbouwverkeer. Als gevolg van de inrichtingswerken in het Vlaams gedeelte van het projectgebied is de toegankelijkheid (voor recreanten) van het noordelijk gedeelte van de Prosperpolder onderbroken, evenals de recreatieve routes die doorheen de Prosperpolder lopen.

### *Onttrekking van wegen*

Ten behoeve van de ontpoldering worden de bestaande wegen in het plangebied geamoveerd. Hiervoor is een onttrekkingsbesluit aangevraagd, welke meeloopt met de procedure van de rijkscoördinatierегeling. Door de amovering van de wegen in het plangebied, is er geen sprake van een onderbreking van doorgaande wegenstructuren. De huidige (te amoveren) wegen eindigden in het plangebied en hebben geen verbindende functie. Derhalve ontstaan er geen knelpunten en is geen vervangende wegenstructuur specifiek gericht daarop nodig. Wel maken recreatieve en onderhouds-/dienstwegen onderdeel uit van het inrichtings- en projectplan, zoals beschreven in volgende hoofdstuk.

Via dit rijksinpassingsplan worden verkeersaantrekkende functies niet direct mogelijk gemaakt. Via een wijzigingsbevoegdheid is het realiseren van bepaalde recreatieve voorzieningen mogelijk. In de daarvoor te zijner tijd te doorlopen juridische planologische procedure worden de daaraan gekoppelde de verkeerskundige aspecten nader onderzocht en onderbouwd. In het MER is vooruitlopend hierop reeds onderzocht wat de eventuele effecten hiervan zijn.

Zie ook: paragraaf 6.2.7 MER en de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER
--

## 5 Gewenste ontwikkeling

### 5.1 Beschrijving van het project

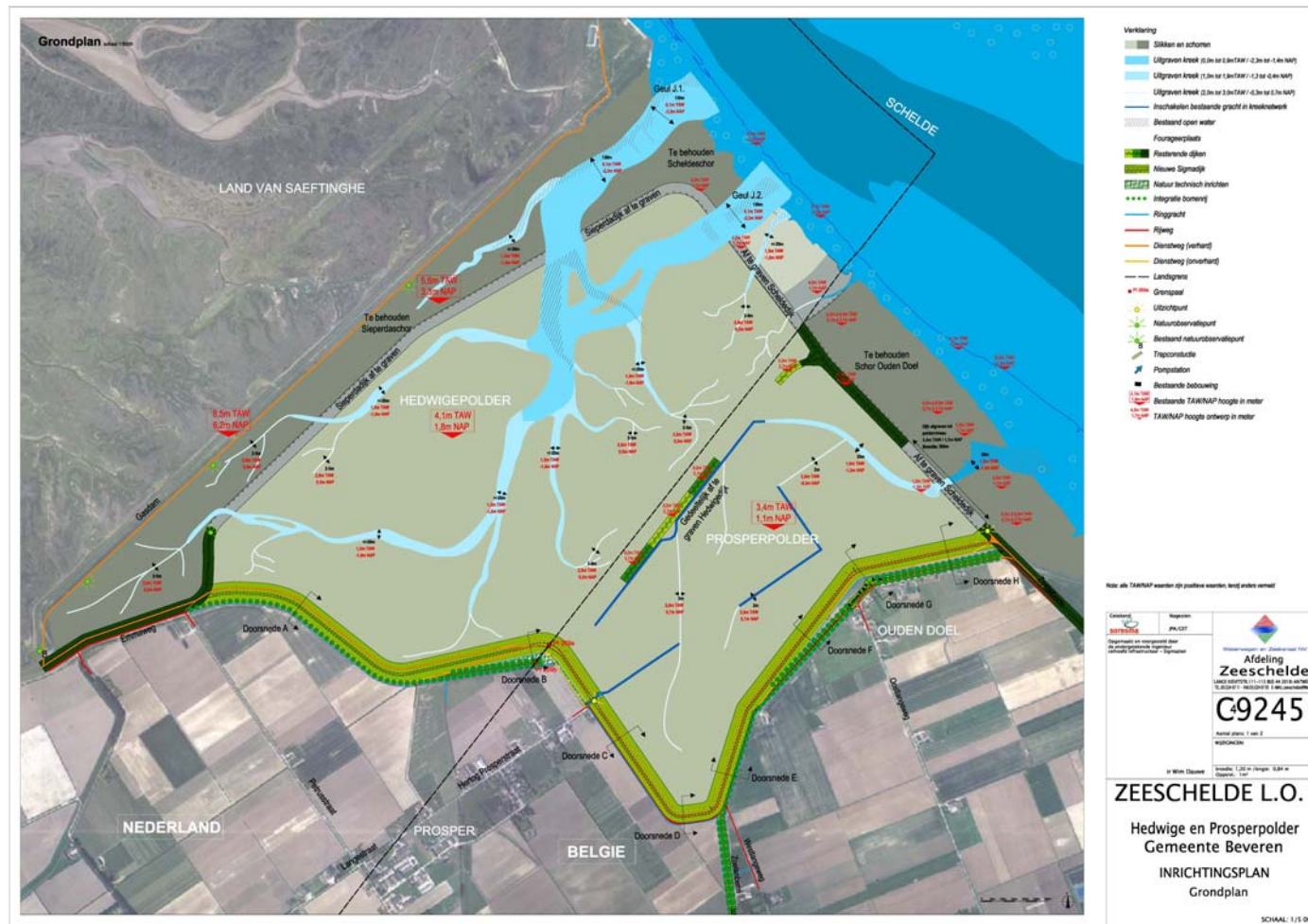
Hoofddoel van het project is bij te dragen aan het noodzakelijke natuurherstel van de Westerschelde. Belangrijkste voorwaarde voor dat herstel, is dat er meer ruimte gegeven wordt aan de rivier. Met de ontpoldering van de Hedwige wordt daaraan voor een belangrijk deel invulling gegeven. Het creëren van extra ruimte, geeft de mogelijkheden voor het ontstaan van getijdestromen en van estuariene processen als erosie en sedimentatie en bevordert het meergeuldig karakter van de Westerschelde.

Met de ontpoldering worden ook nieuwe estuariene habitats gecreëerd die van betekenis zijn. Het project wordt gerealiseerd met het oog op het realiseren van een zo groot mogelijk, duurzaam slikken- en schorregebied met een maximale kans op ontwikkeling van een dynamische sedimentatie/erosie situatie door middel van een éénmalige ingreep waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen tot estuariene natuur binnen een aantal randvoorwaarden.

Gezien de staat van instandhouding en de doelstellingen van de habitattypen voor het Natura 2000-gebied, voor zowel Estuaria, Zilte pionierbegroeiingen als Schorren en zilte graslanden, zijn hiervoor verbeter- en uitbreidingsdoelstellingen geformuleerd. Uitbreidingsdoelstellingen zijn alleen te realiseren door toevoeging van nieuwe gebieden aan het Natura 2000-gebied, of door omvorming van het ene type naar het andere. Een estuarien natuurgebied is geen statisch geheel, de oppervlakteverdeling van habitattypen is aan continue verandering onderhevig. Dynamiek van het systeem vormt juist een van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied.

Naast dit hoofddoel ten aanzien van natuurherstel van de Westerschelde, draagt de realisatie van het project ook bij aan andere belangrijke opgaven, zoals het milderen van de (te) hoge getij-energie, het verminderen van de troebelheid van het water, het optimaliseren van de stikstof- en zuurstofhuishouding, het optimaliseren van de primaire productie en de condities voor organismen die leven op de waterbodem. Het creëren van meer ruimte voor de rivier door ontpoldering is een zeer geschikte manier om deze doelstellingen te realiseren. Ontpoldering geeft immers ruimte aan de estuariene processen (zuurstofvoorziening, stikstofverwijdering, siliciumcyclering), laat sedimentatie van materiaal in suspensie toe, en doet iets aan de verminderde ecotopendiversiteit door het creëren van een nieuw habitat. Bovendien zorgt ontpoldering plaatselijk voor een wijziging in de verhouding tussen de diepte en de breedte van de rivier, wat een effectieve maatregel is om de getij-energie te milderen. Omdat ontpoldering in deze zone ook een efficiënte manier is om deze opgaven aan te pakken is deze maatregel destijds ook opgenomen in de beleidsbeslissingen van de Ontwikkelingsschets 2010.

Om de realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder mogelijk te maken wordt er een nieuwe primaire waterkering aangelegd ter plaatse van de Zeedijk van de Prosperpolder. Tussen het aansluitpunt met de Sieperdadijk en de knik in het tracé ter hoogte van de Mariastraat wordt de dijk gebouwd tegen de bestaande dijk. Tussen deze knik en de grens, komt de nieuwe dijk los van de



bestaande dijk in noordelijke richting. De lengte van de dijk op Nederlands grondgebied bedraagt ruim 1500 meter.

Het plangebied wordt onderdeel van een groter geheel dat integraal beheerd zal gaan worden. De Hertogin Hedwigepolder gaat onlosmakelijk onderdeel uitmaken van een groter geheel: een estuarien natuurgebied van circa 4.100 hectare. Samen met de Hedwigepolder, betreft het de gebieden Land van Saeftinghe, de Sieperdaschor en de Prosperpolder. Juist de grote omvang en robuustheid, is van belangrijke betekenis voor het herstel van de natuur. De Hedwigepolder vormt hierin een onmisbare schakel tussen de Prosperpolder en het Land van Saeftinghe. Alleen hierdoor kan op termijn een groot natuurgebied van internationaal belang ontstaan, dat bijzondere potenties biedt voor soorten met een grote ruimtebehoefte.

Naast het hoofddoel op het gebied van natuur en veiligheid en de bijdragen aan de andere eerder genoemde opgaven, is het de ambitie een meerwaarde te creëren in het gebied voor recreatief medegebruik en natuurbeleving. Het gebied zal een extensief recreatief medegebruik kennen, waardoor de natuurwaarden beleefd kunnen worden zonder aantasting daarvan. Het gebied zal waar mogelijk openbaar en publiek toegankelijk zijn en gemaakt worden. Er zal gewandeld en gefietst kunnen worden op de dijken en (zo mogelijk, zie hierna) ook op de leidingendam. Onder leiding van een gids kunnen er rondleidingen door het gebied plaatsvinden. In het verlengde hiervan kunnen andere initiatieven wellicht ook ontplooid worden. Er wordt ten behoeve van zowel natuur en als recreatie nagedacht over de ontwikkeling van een samenhangend, grensoverschrijdend Grenspark. Zowel de Hedwigepolder als de Prosperpolder zullen hier onderdeel van zijn.

In paragraaf 2.5 van dit rijksinpassingsplan is beschreven, dat het voorkeursalternatief (VKA), het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) is (voortkomend uit het m.e.r.-traject) is aangevuld met enkele mogelijkheden voor recreatief gebruik, uitbreiding van het krekensysteem en vergroting van het plangebied. Het VKA is verankerd in dit rijksinpassingsplan. De recreatieve mogelijkheden ter plaatse van de leidingendam worden niet direct mogelijk gemaakt, hiervoor bevat dit rijksinpassingsplan een wijzigingsbevoegdheid.

#### *Activiteiten en maatregelen VKA en mitigerende maatregelen*

Hieronder zijn in verschillende blokken de maatregelen opgenomen welke onderdeel zijn van het VKA: het aangevulde MMA (recreatie, krekensysteem, vergroting plangebied) en vervolgens de bijkomende en mitigerende maatregelen:

##### Maatregelen MMA:

De Scheldedijk wordt volledig afgegraven tot op polderniveau.

De Sieperdadijk wordt volledig afgegraven tot op polderniveau overgaand naar het schorniveau in het Sieperdaschor.

Het Nederlandse Scheldeschor wordt niet afgegraven ter hoogte van de monding Sieperdaschor.

Het Nederlandse Scheldeschor wordt over een breedte, gaande van de Scheldeschor-doorsteek naar de spuikom tot enkele tientallen meter ten noorden van de Belgisch-Nederlandse grens, afgegraven. Deze afgraving gaat van GLW-niveau bij de Schelde tot polderniveau nabij de (af te graven) Scheldedijk.

Tussen de overgang van het afgegraven Nederlandse Scheldeschor en het niet afgegraven Schor Ouden Doel wordt een zeer flauwe helling gerealiseerd teneinde het niveauverschil van ca 2m. te overbruggen. De afgraving in de overgang vindt plaats langs een schuine lijn ten opzichte van de oever (niet loodrecht) zodat er zoveel mogelijk geleidelijke overgangen worden gecreëerd.

Bij de Scheldeschor-doorsteek ter hoogte van de spuikom wordt een ca. 130m brede geulaanzet gegraven tot op GLW-niveau, en doordringend tot in de Hedwigepolder. Geulaanzetten in de Hedwigepolder worden gegraven en takken rechtstreeks of onrechtstreeks aan op de spuikom-geulaanzet. Tevens worden zowel vanuit de bestaande kreekopening van het Sieperdaschor als vanuit de te maken opening in de Schelgedijk middels het graven van kreekaanzetten de aanwezige kreekrelicten in Sieperdaschor en Hedwigepolder met elkaar verbonden, waardoor een optimale uitwisseling met de Schelde wordt gegarandeerd. Behoud van de Kreekrestant in Hedwigepolder.

#### Bijkomende ingrepen

1. Het voorafgaand aan het in werking treden van het estuariene gebied verwijderen van bestaande verharde structuren.
2. Het voorafgaand aan het in werking treden van het estuariene gebied verwijderen van alle opgaande begroeiing.
3. Aanleg tijdelijke bouwwegen.
4. Het dempen van het bestaande drainagestelsel en ontwerpen van een krekken- en geulennetwerk (het uitgebreide krekkenstelsel).

#### Ingrepen op Nederlands grondgebied vanuit VKA

1. Er wordt voorzien in een uitgebreid krekken- en geulstelsel
2. Er wordt een wijzigingsbevoegdheid in het rijksinpassingsplan opgenomen ten behoeve van recreatievoorzieningen, waarbij gedacht wordt aan ecolodges op het restant van de Sieperdadijk en een natuurpaviljoen met pad er naar toe (de belevingsas), op de kop van de leidingendam.

#### Mitigerende maatregelen die rechtstreeks samenhangen met het MMA:

1. De mitigerende maatregelen aan Nederlandse zijde zijn dat het Scheldeschor niet wordt afgegraven ter hoogte van de monding van het Sieperdaschor en dat door het Scheldeschor en de spuikom in de Hedwigepolder een verbinding wordt gemaakt met de bestaande kreekrestant in dezelfde polder.
2. Tussen de overgang van het afgegraven Nederlandse Scheldeschor en het niet-afgegraven Schor Ouden Doel wordt een zeer flauwe helling gerealiseerd teneinde het niveauverschil van ca. 2m te overbruggen.
3. De Sieperdadijk wordt over de volledige lengte afgegraven tot polderniveau. Dit zal naar verwachting tot gevolg hebben dat rond de leidingendam het schor zal opslibben, zodat dit als een natuurlijke buffer kan fungeren ten aanzien van de leidingendam.

#### Mitigerende maatregelen die niet rechtstreeks samenhangen met het MMA

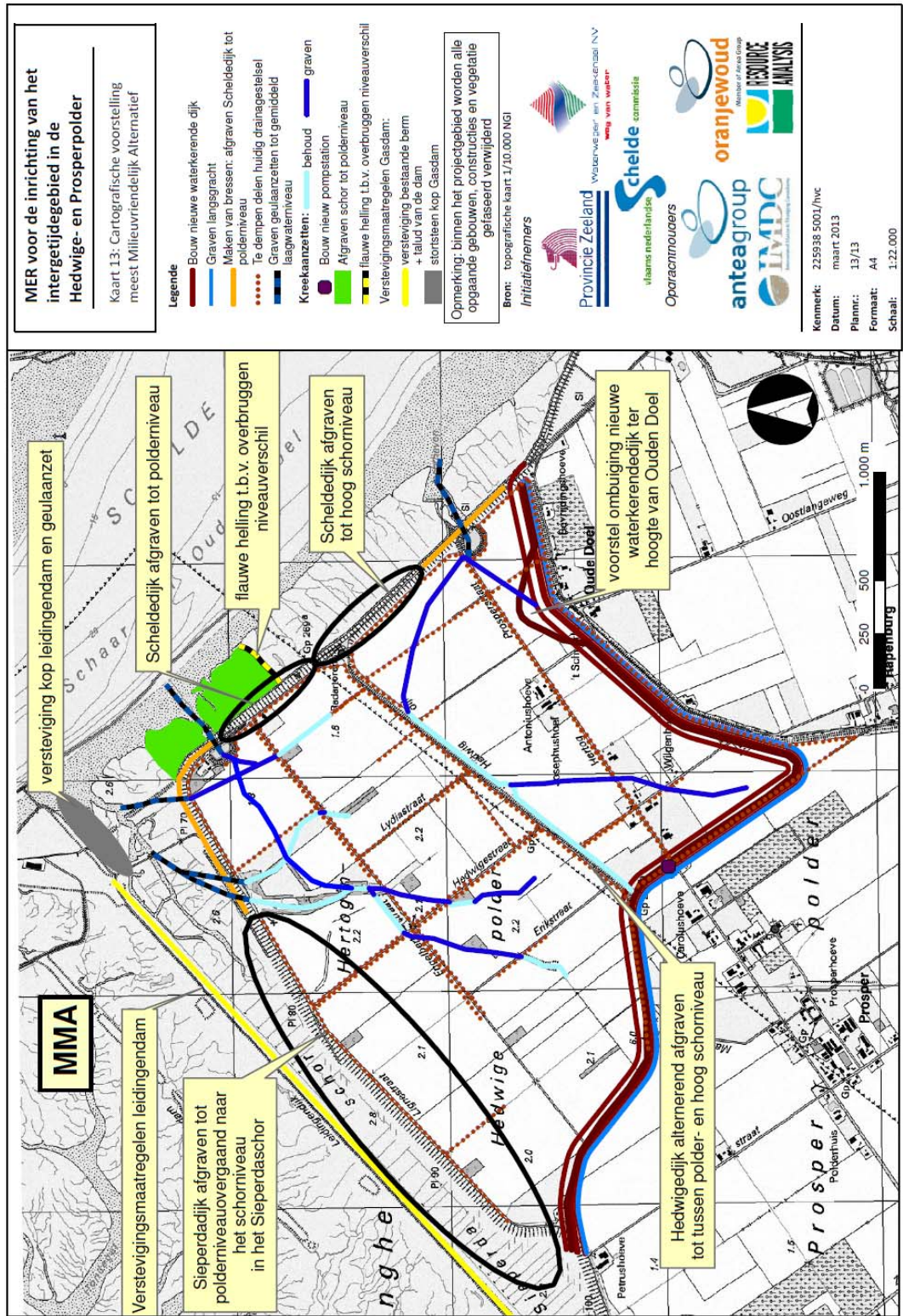
De maatregelen zijn in paragraaf 10.2 MER geformuleerd en uitgesplitst in de onderdelen bodem en morfologie; water; natuur; landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie, en mens.

#### Mitigerende maatregelen teneinde de stabiliteit van de leidingendam te garanderen (zie bijlage 3b bij dit rijksinpassingsplan):

1. De bestaande kleiberm wordt aan de zuidzijde uitgebreid met goede kleigrond;
2. Het talud van de leidingendam boven de berm wordt verstevigd;
3. De kop van de dijk en de geulaanzetten wordt verstevigd middels een steenbestorting.

Bovengenoemde maatregelen (met uitzondering van de mitigerende maatregelen aan de leidingendam, de wijzigingsbevoegdheid en het krekkenstelsel) leveren het volgende kaartbeeld op:





Naast de maatregelen die rechtstreeks samenhangen met de formulering van het VKA (zijnde aangevuld MMA), worden als mitigerende maatregelen voorgesteld:

*Bodem en morfologie:*

- o Aangezien het de verwachting is dat het gebied vrij snel zal opslibben wordt in de uitgangssituatie een kale bodem voorzien.*
- o Tijdelijke opslag van afgegraven materiaal als gevolg van het afgraven van de Scheldedijk zal plaatsvinden langs de binnenzijde van het toekomstige estuariene gebied.*
- o Bij het verdichten van de waterdichte afdeklaag (kleibekleding) van de nieuwe waterkerende dijk zal laagsgewijs haaks op de dijk van onderen naar boven worden gewerkt. Dit bevordert de waterdichtheid van de dijk.*

*Water:*

- o Waar lokaal een meer doorlatende ondergrond voorkomt wordt een toename van het lekdebiet onder de nieuwe dijk voorkomen door het voorzien van een cementbetonietwand aan de zijde van het estuariene gebied.*
- o De minimale capaciteit van het pompgemaal voor de afwatering van het resterende deel van de Prosperpolder dat niet mee in het estuariene gebied opgenomen wordt, is zodanig ontworpen dat de vrije waterafvoer van Nederland richting België wordt gegarandeerd. Het pompgebouw wordt ontworpen zodat een latere uitbreiding op eenvoudige wijze mogelijk is.*

*Natuur:*

- o Door fasering wordt in ecologisch opzicht tegemoet gekomen aan de eis vanuit de Flora- en faunawet dat de functionaliteit van het leefgebied voor de soorten met een beschermde rust- en verblijfplaats (vogels en vleermuizen) niet wezenlijk mag worden aangetast. In drie fasen worden biotoop vrij gemaakt in de polder, er worden tijdelijke en vervolgens permanente voorzieningen als vast rust- en verblijfsplaatsen aangebracht en er wordt foerageergebied ingericht en beheerd ter compensatie van verlies aan foerageergebied.*
- Inrichten tijdelijk leefgebied voor de rugstreeppad in de Hedwigepolder bij begin van de werkzaamheden, wegvangen van rugstreeppadden en verplaatsen naar dit gebied, aanbrengen amfibiekerend raster langs de zuidelijke grens van het plangebied.*
- Nieuw leefgebied Veldspitsmuis realiseren aan de zuidzijde van de nieuwe Scheldedijk en het beheer van het zuidelijk talud van deze dijk wordt aangepast zodat ook hier geschikt leefgebied voor de Veldpitsmuis zal ontstaan.*
- o Indien de landzijde van de nieuwe ringdijk wordt beplant dient dit te gebeuren met inheemse boomvormende soorten zoals Notelaar of Gewone es. Er zal dan ook een onderlaag van struiken aangebracht worden.*
- Door het voorzien van een visvriendelijk pompgemaal wordt er gestreefd om vismigratie tussen het estuariene gebied en de achterliggende polders mogelijk te maken.*
- De werkzaamheden aan dijken en schorren, inclusief de verstevigingswerken aan de leidingendam, zullen worden uitgevoerd in een periode waarin de flora- en fauna-activiteit tot een minimum beperkt is (bv. augustus – oktober). Op die manier wordt verstoring van broedende vogels, pleisterende en foeragerende vogels en planten tot een minimum beperkt.*
- Door het werken aan de zuidzijde van de huidige leidingendam bij het versterken van deze dam wordt er min of meer uit het zicht en het geluidsveld van de avifauna van Saefthinghe gewerkt.*
- o Door het opbreken van de weg naar het plateau van de leidingendam in het oostelijk deel van het Sieperdaschor verdwijnt de toegangsweg voor vee van de Emmapolder naar het Verdrongen Land van Saefthinghe. Ten behoeve van de bereikbaarheid van het plateau is op de te verstevigen berm van de leidingendam een nieuwe dienstweg voorzien. Ten aanzien van de huidige (Natura2000-)waarden is (i.v.m. de beperkte gebruikintensiteit) geen negatieve impact te verwachten in vergelijking met de impact die er nu reeds is.*



- o Omwille van zorgvuldig handelen in verband met beschermde verblijfplaatsen van vogelsoorten en vleermuizen worden optioneel enkele specifiek aan te wijzen beplantingen nog tijdelijk gehandhaafd.*

*Landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie:*

- o Ontgrondingswerkzaamheden tot een grotere diepte dan 2m vereisen bijkomend archeologisch onderzoek.*
- o Om de (ruimtelijke) landschappelijke inpassing van het estuariene gebied en de nieuwe waterkerende dijk te realiseren zijn twee inrichtingsplannen opgemaakt één voor het projectgebied van de Hedwige-Prosperpolder zelf en één voor de ruimere omgeving voor het project Hedwige-Prosperpolder (zgn. 'rijksinpassingsplan'). Nieuwe inrichtingsplannen kunnen geen nieuwe of bijkomende ingrepen toevoegen die belangrijke negatieve milieueffecten kunnen genereren die niet in het MER besproken zijn.*
- o Om de cultuurhistorische waarden van het gebied na inrichting tot estuarien gebied in herinnering te houden, zal zowel op recreatief als ruimtelijk structurerend vlak naar mogelijkheden gezocht moeten worden. Dit onderzoek heeft plaats gevonden in ten behoeve van de inrichtingsplannen.*

*Mens:*

- o Geluid: Om de geluidsimpact van de verschillende werkzaamheden tijdens de uitvoeringsfase te beperken zullen geluidsarme machines ingezet worden of zal er op toegezien worden dat de Europese richtlijn voor het gebruik van geluidsarm materiaal op een correcte manier wordt toegepast. Daarnaast zal de geluidhinder ook door de manier van werken (opstelling machines) worden beperkt. Voor het transport geldt dat de routes zullen worden gekozen die het minste hinder veroorzaken. Verder geldt dat voor de meest luidruchtige werkzaamheden rekening gehouden zal worden met de broedperiode.*
- o Verkeer: In elke fase van de werkzaamheden zal gestreefd worden naar het voorkomen van verkeershinder op welke manier dan ook.*
- o Veiligheid: de zuidkant van de zuidelijke bres (oostelijke kop dijkopening Prosper-Schelde, zie Figuur 3.3) zal worden verstevigd (met stortsteen) zodat de bresopening die aansluit op de nieuwe waterkerende dijk geen erosie kan ondergaan. De toekomstige geomorfologische processen van geulen en krekenvorming mogen ook niet leiden tot aantasting van de standzekerheid van de waterkering. Hetzelfde geldt voor wat betreft de stabiliteit en erosiebestendigheid van de leidingendam. Gelijktijdig met de verstevigingsmaatregelen aan de leidingendam kunnen oplossingen gecreëerd worden voor de toegankelijkheid van het op het plateau gelegen zomerverblijf (van stichting Het Zeeuwse Landschap), het Verdrongen Land van Saefthinghe en de leidingendam en daarnaast het recreatief medegebruik.*
- o Recreatie: de dijken in het project- en studiegebied worden intensief gebruikt voor zachte recreatievormen zoals fietsen en wandelen. Er wordt naar gestreefd om het projectgebied gedurende de werken zolang mogelijk in de tijd toegankelijk te houden voor recreanten.*
- o Landbouw: er wordt naar gestreefd om het landbouwkundige gebruik van de gronden in de Hedwige- en Prosperpolder gedurende een groot gedeelte van de eerste fase van de werken mogelijk te blijven houden.*
- o Natuurbeheer: door het opbreken van de weg naar het plateau in het oostelijk deel van het Sieperdaschor verdwijnt de toegangsweg voor vee van de Emmapolder naar het Land van Saefthinghe. Een oplossing wordt gevonden door de verstevigingsmaatregelen aan de leidingendam te combineren met de aanleg van een bijkomende dienstweg bovenop de bermuitbreiding.*

## 5.2 Het Projectplan

### 5.2.1 *Wettelijk kader van het Projectplan*

In de Waterwet is bepaald, dat de aanleg of wijziging van een waterstaatswerk geschiedt overeenkomstig een door de beheerder vastgesteld projectplan (voorheen genoemd dijkverleggingsplan). Indien echter – zoals in het voorliggend geval – toepassing wordt gegeven aan afdeling 3.5 van de Wro (inpassingsplan), is deze bepaling niet van toepassing. Het projectplan maakt onderdeel uit van het rijksinpassingsplan en wordt daarmee in het kader van het rijksinpassingsplan vastgesteld.

Er gelden de volgende inhoudelijke vereisten voor het projectplan, zoals beschreven in artikel 5.4 van de Waterwet:

- het plan bevat tenminste een beschrijving van het betrokken werk en de wijze waarop dat zal worden uitgevoerd;
- een beschrijving van de te treffen voorzieningen, gericht op het ongedaan maken of beperken van de nadelige gevolgen van de uitvoering van het werk;
- indien het plan de verlegging van een primaire waterkering betreft, kan het voorts voorzieningen bevatten met betrekking tot de inpassing in de omgeving van het gebied tussen de plaats waar de oorspronkelijke primaire waterkering is gelegen, en de plaats waar de nieuwe primaire waterkering komt te liggen.

### 5.2.2 *Beschrijving van het Projectplan*

De ontwikkeling van het estuariene gebied gebeurt in twee hoofdstappen. In een eerste stap wordt over een lengte van ca 4700 meter (waarvan ruim 1500 m op Nederlands grondgebied) een nieuwe waterkerende dijk (meer landinwaarts) conform de daarvoor geldende Nederlandse normen aangelegd. Ook in het Vlaamse deel zijn / worden deze Nederlandse normen gevolgd, welke hoger zijn dan de Vlaamse. In een tweede stap moet het getij van de Schelde zorgen voor het spontaan ontstaan van een estuarien gebied met slikken en schorren. Een directe relatie tussen het plangebied en de Schelde moet hiertoe worden gecreëerd.

Als separate bijlage 2a-c bij dit rijksinpassingsplan is het Projectplan Hulst Hertogin Hedwigepolder gevoegd. Dit plan bevat een gedetailleerde beschrijving van de verlegging van de primaire waterkering ten noorden van de Hertogin Hedwigepolder en bevat alle onderdelen als genoemd in artikel 5.4 Waterwet en geeft daarmee informatie omtrent de wijze waarop het project wordt uitgevoerd.

#### *Het dijkontwerp*

De nieuwe primaire waterkering wordt geconstrueerd ter plaatse van de Zeedijk van de Prosperpolder. Daarbij wordt uitgegaan van twee principes: tussen het aansluitpunt van de Sieperdadijk en de knik in het tracé ter hoogte van de Mariadijk wordt de dijk gebouwd tegen de bestaande dijk, en tussen de Nederlands-Belgische grens en de eerstvolgende knik in het traject komt de nieuwe dijk los van de bestaande dijk.

Het dijktracé van de nieuwe waterkerende dijk is goed zichtbaar in de figuren die zijn opgenomen bij het Projectplan (bijlage 7 bij het Projectplan).

De dijk bestaat uit een zandige kern beschermd met een kleibekleding van 2,5 m buitendijkse kant van het estuariene gebied en 0.8 m binnendijkse (aan de landzijde) kant polders. Buitendijks wordt de kleilaag afgedekt met een zandige kleilaag welke ingezaaid wordt. Tot op peil +2.7 m NAP wordt een bescherming van teen en talud voorzien in stortsteen 10 – 60 kg, van 0,5 meter dik. Deze stortsteen is bestand tegen de golfslagbelasting. Onder de volledige teenconstructie wordt een grond dicht geotextiel voorzien. Het geotextiel wordt doorgetrokken tot het einde van de steenbestorting.

De kruinhoogte is bepaald op +10.2 meter NAP. Dit is in overeenstemming met het kruinpeil van de hierop aansluitende nieuwe waterkering in Vlaanderen.

Dit profiel sluit zo goed als mogelijk aan bij het profiel van de huidige dijk en wordt eveneens aangehouden voor de profielen in het Vlaamse gedeelte van dit plangebied. Het binnentalud heeft, net als de huidige primaire dijken, een hellingshoek van 12/4 (H/V) of 1:3 (V/H). Het bovenste deel van het buitentalud heeft, net als de huidige primaire dijken, een hellingshoek van 16/4 (H/V) of 1:4 (V/H); het onderste deel van het buitentalud heeft een hellingshoek van 24/4 (H/V) of 1:6 (V/H). De kruinbreedte is 7 m en de breedte van de berm (buitentalud, gem. peil +6.7 m NAP) is 7.5 m. De sloot langs de bestaande dijk binnendijks blijft behouden. Buitendijks wordt de sloot gedempt. Daar waar de nieuwe dijk afbuigt van de bestaande dijk, wordt een nieuwe sloot voorzien welke aansluit op de bestaande gracht in Vlaanderen.

De bomen op de bestaande dijken worden behouden voor zover de bomen geen schade kunnen toebrengen aan de nieuwe waterkering. Binnen de zone waarin het eerste principe van toepassing is, worden de bomen binnendijks (tot de kruinweg) op de huidige dijken behouden. Voor de zone waarin het tweede principe van toepassing is, worden alle bomen op de huidige dijken behouden. In de overgangszone blijven de bomen behouden indien de bomen (incl. wortels) gelegen zijn buiten het standaardprofiel van de nieuwe dijk.

Wat betreft dienstwegen / (verharde) paden en de (recreatieve) toegankelijkheid is het volgende opgenomen in het Projectplan: de onderhoudsweg gelegen langs de binnenwaartse zijde van de bestaande dijk wordt toegankelijk gemaakt voor fietsers en wandelaars. Over de bestaande berm wordt een verharding aangelegd. Ter hoogte van de Mariastraat loopt deze weg over de bestaande dijk op, om van daaruit langs het talud van de nieuwe dijk over te gaan naar de kruin van de nieuwe dijk. Deze weg loopt in België door over de kruin van de dijk. Tevens wordt een wandel- en fietspad op de buitenwaartse berm van de dijk voorzien van de dijk op de berm. Dit pad maakt een aansluiting met de bestaande infrastructuur ter hoogte van de Petrushoeve (ten westen, tegen Sieperdaschor) en het pad op de kruin van de aansluitende dijk in Vlaanderen (op de landsgrens). Tussen de bestaande dijk en de binnenwaartse (zuidelijke) sloot blijft een onverharde onderhoudsweg bestaan. Waar de nieuw te bouwen dijk los komt van de bestaande dijk, wordt tussen de nieuwe sloot en de nieuwe dijk een onverharde onderhoudsweg voorzien tussen de nieuwe sloot en de nieuwe dijk. Deze onderhoudsweg is gelegen op een onderfundering op steenslag bedekt met teelaarde.

De ontsluiting tussen de dijk en de Petrusstraat blijft behouden. Het deel van die ontsluiting langs de dijk tussen de Petrushoeve en de Mariastraat wordt verhard uitgevoerd. Het overige deel blijft onverhard.

### *Dijkveiligheid*

De dijken worden ontworpen voor een levensduur van 60 jaar. De studie die in het dijkverleggingsplan is uitgevoerd, moet daarom een oplossing bieden die de dijkveiligheid voor de komende 60 jaar garandeert. Het ontwerp van het Projectplan dient te voldoen aan de norm die is vastgelegd in de Waterwet en bijbehorende randvoorwaarden zoals voorgeschreven door Rijkswaterstaat. Dit komt neer op een norm van 1/4000 per jaar.

De nieuwe waterkerende dijk wordt gedimensioneerd op mogelijke waterpeilen op de Schelde van ca. 9,5m TAW (7,2m NAP). De getijdegegevens op de Schelde geven evenwel aan dat tussen 1971 en 2000 het waterpeil gedurende 99,5% van de tijd lager dan 6m TAW (3,7m NAP) gebleven is. Twee oplossingen zijn dus mogelijk:

- een opvoerhoogte tot ca. 10m TAW (7,7m NAP) om in elke situatie maximaal te kunnen lozen,
- een opvoerhoogte tot ca. 6m TAW (3,7m NAP) om in 99,5% van de gevallen maximaal te kunnen lozen. Bij zeer hoge waterstanden en gevaar op overstromingen kan de reservepomp mee ingeschakeld worden om de polders te ontwateren.

Op het vlak van hoogwaterveiligheid zijn beide oplossingen gelijkwaardig. Omwille van financiële redenen kiest Waterwegen en Zeekanaal voor de laatste oplossing (opvoerhoogte tot ca. 6m TAW of 3,7m NAP). Een grotere opvoerhoogte vergt immers zwaardere (of meerdere) pompen en zwaardere (of meer) leidingen.

### 5.2.3 *Toekomstige inrichting van het gebied*

#### *Recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden*

Als bijlage 5 bij dit rijksinpassingsplan is het Inrichtingsplan opgenomen. De kaart hierin geeft een beeld van van de inrichting van het gehele Nederlandse en Vlaamse plangebied en laat globaal zien hoe het gebied er uit zal zien na afronding van het project. Onderdeel hiervan zijn ook de recreatieve voorzieningen welke niet rechtstreeks mogelijk gemaakt worden met onderhavig rijksinpassingsplan. Een uitdrukkelijke wens is dat de te realiseren natuur beleefbaar wordt. Bij een eerste verkenning zijn de volgende drie recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden rondom de leidingendam uitgewerkt:

- een paviljoen/bezoekerscentrum aan het eind van de Leidingendam;
- de leidingendam als verbindings- en belevingsas;
- overnachten in de vorm van ecolodges.

In het inrichtingsplan, dat als bijlage 5 bij dit rijksinpassingsplan is gevoegd, wordt meer uitvoerig ingegaan op deze recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden. In de planregels is een wijzigingsbevoegdheid opgenomen ten behoeve van het recreatief medegebruik ter plaatse van de leidingendam, in de vorm van deze drie benoemde elementen.

#### *Cultuurhistorie*

In het kader van het Inrichtingsplan (zie bijlage 5) is tevens een verkenning naar de mogelijkheden en kansen omtrent het thema cultuurhistorie uitgevoerd. Bekeken is welke voorstellen, mede gelet op de vergevorderde voorbereiding van de besluitvorming en de afspraken met Vlaanderen, goed verenigbaar zijn met de (natuur)doelstelling van het project en haalbaar zijn in tijd om mee te nemen in het inrichtingsplan.

In het inrichtingsplan zijn de volgende maatregelen benoemd die ervoor zorgdragen dat de identiteit van de Hedwige- en Prosperpolder leesbaar blijft na de realisatie van het project:

- Ter hoogte van de leidingenstraat, de Engelbertstraat en de scheiding tussen de Hedwigepolder en de Prosperpolder kunnen uitkijkpunten en infopunten worden gesitueerd, die de cultuurhistorie versterken en het verhaal vertellen van de verschillende inpolderingen die voorafgingen aan de realisatie van de estuariene natuur.
- Binnen het estuariene gebied blijven verlaagde restanten van de Hedwigedijk behouden als broedeilanden voor de vele vogels in het gebied. Op die manier blijft tegelijk een relict aanwezig van het historische dijkenpatroon en het polderlandschap. Bovendien bevindt het eiland zich op geringe afstand van de vista die gevormd zal worden door het nieuwe pompstation en kan ook dit deel van het estuariene gebied worden beleefd en geobserveerd.
- Uit archeologisch onderzoek blijkt dat er in het verleden een jachthut aanwezig was in het plangebied. Dit kan een opportuniteit vormen om een nieuwe jachthut te bouwen, zij het dan voor een observatie- of verblijfsfunctie. De hut verwijst, samen met de jachtbosjes, naar de statigheid van de polder. De oorspronkelijke vorm ervan kan als inspiratie dienen voor het ontwerp.
- Als verwijzing naar de rijke historiek van de polder en het grensgegeven dienen de metalen grenspalen en de houten eigendomspalen van Van Arenberg behouden te blijven of terug te worden gezet. Ook de toponiemen kunnen opnieuw worden gebruikt. Vandaag dragen de straten de namen van de familie van Arenberg, om een soort stamboom in de open ruimte te vormen. Deze toponiemen kunnen als referentie naar de familie van Arenberg opnieuw worden gebruikt bij bijvoorbeeld de naamgeving van de geplande ecolodges of het paviljoen.
- De overgang van het fietspad van binnen naar buitendijks fietsen kan de as van de Engelbertstraat markeren. Dit komt overeen met het voorstel uit de schetsschuit om het fietspad langs de nieuwe dijk afwisselend aan de binnenzijde en aan de buitenzijde te leggen. Het punt waar deze wisseling plaatsvindt, is een punt waar men extra aandachtig het gebied inkijkt. Indien hier een gedeelte van de Engelbertstraat blijft liggen, kan dit punt nog worden versterkt doordat men er een eindje het gebied in kan lopen;
- Ter hoogte van de boerderij langs de Engelbertstraat kan een kunstwerk worden gecreëerd. Dit kan deel uitmaken van een cultuurhistorische informatievoorziening over het gebied.
- Een deel van de structuur van de Engelbertstraat gelegen tegen de nieuwe ringdijk en ter plaatse van bovengenoemd informatiepunt kan behouden blijven. Dit op een dusdanige manier dat de geschiedenis van de inpoldering van de Hedwigepolder en het verhaal hierover bij het informatiepunt kan worden versterkt.
- Bovengenoemde maatregelen worden tijdens de inrichting meegenomen. In een later stadium worden de maatregelen exact uitgewerkt in overleg met de belanghebbende organisaties.



## 6 Planologisch relevante aspecten

### 6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek naar de milieukundige haalbaarheid beschreven en er wordt ook een toets aan andere waarden uitgevoerd. Hierbij worden thema's belicht als: bedrijven en milieuzonering, geluid, geur, luchtkwaliteit, externe veiligheid, bodemkwaliteit, waterhuishouding, natuur, cultuurhistorie & archeologie.

Bovengenoemde thema's zijn onderzocht in het kader van het MER, en deels zijn de onderzoeken als separate bijlage bij het MER gevoegd. De beschrijving van de effecten op genoemde thema's in deze toelichting is zelfstandig leesbaar. Volledigheidshalve en om de onderliggende informatie beter toegankelijk te maken, wordt daarnaast ook verwezen naar de paragraaf of bijlage van het MER waarin het betreffende aspect uitvoerig aan de orde komt.

In het kader van de hernieuwde start eind 2012 heeft er een screening en vervolgens een actualisatie van het MER plaatsgevonden. De resultaten hiervan zijn verwerkt in onderhavig rijksinpassingsplan. Omdat realisatie van het Vlaams deel reeds nagenoeg gereed is, is bij de actualisatie van het MER specifiek ingegaan op het Nederlands deel. Uiteraard zijn wel de effecten in samenhang bekeken.

- Het MER d.d. 29 september 2010 is geactualiseerd (juni 2013) in het algemeen en specifiek ten aanzien van wet- en regelgeving, de huidige stand van zaken / ontwikkelingen in de omgeving van het plangebied, de geldigheidsdatum van onder-liggende onderzoeken (zoals voor het flora- en faunaonderzoek).
- Ook de KEA (kosteneffectiviteitsanalyse) d.d. 13 november 2009 is geactualiseerd (juni 2013).
- Het Projectplan d.d. 19 november 2009 is geactualiseerd (juni 2013).
- Het Inrichtingsplan d.d. september 2010 is niet geactualiseerd.

#### **MMA en VKA**

In het MER is het zogenaamde meestmilieuvriendelijke alternatief (MMA) onderzocht. Het betreft het alternatief dat het beste tegemoet komt aan de projectdoelstelling en waarbij tegelijk de nadelige gevolgen voor het milieu zoveel mogelijk worden voorkomen, dan wel zo veel mogelijk worden gemitigeerd of gecompenseerd. In dit rijksinpassingsplan wordt het voorkeursalternatief (VKA) voor de Hedwigepolder verankerd. Het VKA betreft de inrichting van de Hedwige- en Prosperpolder zoals deze bepaald is op basis van de uitkomsten van het MER (MMA) alsmede de kosteneffectiviteitsanalyses (KEA). Het VKA is eigenlijk een 'aangevuld MMA'. Het VKA is uitgewerkt in het inrichtingsplan. De basis voor het VKA wordt gevormd door het zogenaamde meestmilieuvriendelijke alternatief (het MMA) zoals dat beschreven en onderzocht is in het MER.

In het voorkeursalternatief (VKA) is het MMA aangevuld met de volgende punten:

- de mogelijkheden van recreatief gebruik, welke middels een wijzigingsbevoegdheid verankerd zijn in dit RIP en daarmee niet rechtstreeks mogelijk wordt gemaakt: aan de kop van de leidingendam wordt de mogelijkheid geboden een natuurspaviljoen te realiseren. Naast de realisatie van het natuurspaviljoen wordt de mogelijkheid geboden om maximaal vijf ecolodges te realiseren;

- de uitwerking van het krekensysteem, waardoor (beter) bijgedragen wordt aan de beoogde natuurontwikkeling.
- en de grenzen van het plangebied: het plangebied van dit rijksinpassingsplan is ten opzichte van het plangebied zoals beschouwd in het MER vergroot met het Sieperdaschor en de leidingendam, evenals het gebied op de kop van het Sieperdaschor. De reden voor de uitbreiding is gerelateerd aan de uitwerking van het krekensysteem, een deel hiervan is gelegen in de Sieperdaschor. De leidingendam krijgt in het kader van de mitigerende maatregelen extra bescherming in de vorm van een kleiberm en erosiewerende matten en steenbestorting op de kop.

Zie hoofdstuk 15 van het MER voor de slotbeschouwing, waarin opgenomen de vergelijking van het MMA en het VKA.

## 6.2 Milieuaspecten

### 6.2.1

#### *Bodem*

##### *Vorbereidingsfase*

In de voorbereidingsfase worden een aantal tijdelijke bouwwegen (ca 3,3 km) aangelegd, die naast de bestaande verharde wegtracé's dienst zullen doen als transport- en bouwroute. Als gevolg hiervan zal enige verdichting van de bodem optreden. Daarnaast zal er opslag van zand en klei plaatsvinden. Ook dit zal verdichting van de bodem tot gevolg hebben. Voor de toekomstige ontwikkeling van het estuariene gebied heeft dit echter geen specifieke negatieve invloed. Daarnaast is er enige kans op uitloging. Maar omdat de te gebruiken grondspecie moet voldoen aan de kwalitatieve voorwaarden van grondverzet, wordt verwacht dat de gevolgen van eventuele uitloging beperkt zullen zijn.

##### *Uitvoeringsfase*

In de uitvoeringsfase kan ten gevolge van de uit te voeren ingrepen eveneens verdichting in het plangebied optreden. Deze verdichting zal de werking van het toekomstige estuariene gebied echter niet op het spel zetten. De oppervlakte waarover niet-gewenste profielverstoring is te verwachten, is nihil.

De inrichting van de Hertogin Hedwigepolder gaat gepaard met omvangrijk grondverzet ten behoeve van het bouwen van de nieuwe waterkerende dijk, het verwijderen van bestaande dijkdelen, het afgraven van schordelen tot polderniveau, het graven van geulaanzetten tot gemiddeld laagwaterniveau, het graven van het krekensysteem en het dempen van (delen van) het drainagestelsel.

Ondanks het voornemen tot het zo sluitend mogelijk houden van de grondbalans is dit een streven dat niet gerealiseerd kan worden. Het creëren van grondoverschotten is acceptabel indien deze op deskundige wijze buiten het plangebied geborgd en/of verwerkt kunnen worden. Afhankelijk van de milieuhygiënische en geotechnische kwaliteit kunnen de grondoverschotten buiten het plangebied in aanmerking komen om te worden hergebruikt als bodem of bouwstof. In de tussentijd zullen de grondoverschotten opgeslagen moeten worden in tijdelijke opslagplaatsen.



In Nederland wordt de tijdelijke opslag van grond in depots geregeld door het Besluit Bodemkwaliteit. Het belangrijkste uitgangspunt voor de tijdelijke opslag van grond of baggerspecie is dat de opslag vooraf gaat aan een nuttige toepassing van de grond of baggerspecie. Hoofdstuk 4, artikel 35 van dit Besluit, is van toepassing op (onder andere):

- de toepassing van grond of baggerspecie in bouw- en wegconstructies, waaronder mede worden begrepen wegen, spoorwegen en geluidswallen;
- toepassing van grond of baggerspecie in ophogingen in waterbouwkundige constructies en voor het verondiepen en dempen van een oppervlaktewaterlichaam met het oog op de hoogwaterbescherming, de doelstellingen van artikel 4 van de Kaderrichtlijn water, de bevordering van de natuurwaarden en de vlotte en veilige afwikkeling van de scheepvaart;
- tijdelijke opslag van grond of baggerspecie, bestemd voor de toepassingen, bedoeld in onderdeel a tot en met e (van artikel 35) gedurende maximaal drie jaar op of in de bodem, met uitzondering van de bodem of oever van een oppervlaktewaterlichaam, of gedurende maximaal tien jaar in een oppervlaktewaterlichaam;

Dit betekent dat de tijdelijke opslag van grond in depots valt onder het Besluit Bodemkwaliteit. Het bevoegd gezag heeft bevestigd dat er in dat geval geen vergunning op grond van de Wet milieubeheer nodig is. Er hoeft alleen een melding als bedoeld in het Besluit Bodemkwaliteit te worden ingediend. Hierbij dient te worden aangetoond dat de kwaliteit van de baggerspecie voldoet aan de kwaliteitsklasse van de ontvangende landbodem.

Gezien de zandige samenstelling van de tussenliggende Hedwigedijk kan de vrijkomende grond als gevolg van de afgraving ervan, aangewend worden bij de bouw van de nieuwe waterkende dijk<sup>44</sup>.

Het risico van bodemverontreiniging gedurende de uitvoeringfase van de werken is zo minimaal dat dit geen beletsel vormt voor het uitvoeren van de voorgenomen activiteit.

Onderzoek volgt nog alsook het grondstromenplan, waarbij de vereiste maatregelen worden getroffen zoals wettelijk is voorgeschreven.

Door de afgravingsingrepen in het plangebied komt de grondwaterspiegel dichterbij het maaiveld te liggen en zal een vernatting van het bodemvochtregime optreden. Door de eventuele bemaling kan tijdelijk en plaatselijk een beperkte verdroging van de bodem optreden. Beide elementen vormen echter geen beletsel om de voorgenomen activiteit uit te voeren.

#### *Beheersfase*

De huidige bodemkwaliteit van de Hedwige- en Prosperpolder vormt de basis van de kwaliteit van het gebied. De kleigrond in de Prosperpolder is na decennia agrarisch grondgebruik licht verontreinigd met zware metalen, fosfaten en pesticiden. Redelijkerwijs kan worden aangenomen dat dit ook geldt voor de Hedwigepolder<sup>45</sup>. De verwachte kwaliteit van vrijkomende grond in de Hedwigepolder is gebaseerd op de bodemkwaliteitskaart (2009). Hieruit blijkt dat de bovengrond wordt ingedeeld in de kwaliteitsklasse 'industrie' en dat de grond dieper dan 50 cm schoon is (voldoet aan achtergrondwaarden voor landbodem). De kwaliteit van de grond ter plaatse

<sup>44</sup> In Vlaanderen werd een deel van de grond die vrijgekomen is bij afgraving van de Hedwigedijk inmiddels aangewend in de nieuwe waterkerende dijk.

<sup>45</sup> Omwille van eigendomsaspecten kon geen verkennend bodemonderzoek plaats vinden in de Hedwigepolder.

van verdachte deelgebieden (zoals onder wegen, erven en dammetjes) is nog niet onderzocht.

Na realisatie van het project zal de landbodem van de Hedwigepolder deel uit maken van het watersysteem. De landbodem wordt vanaf dat moment dan ook beschouwd als waterbodem. Het is daarom van belang te onderzoeken hoe de huidige landbodemkwaliteit zich verhoudt tot de normen voor waterbodem. Daarom is een vergelijking gemaakt van de gemeten waarden voor de verschillende parameters in het onderzoek voor de bodemkwaliteitskaart en de normen voor baggerspecie. Hieruit volgt dat de kwaliteit van de toekomstige waterbodem in de Hedwigepolder vermoedelijk zal voldoen aan klasse A baggerspecie en aan de maximale waarden voor verspreiding in zout oppervlaktewater. Dat betekent dat er geen belemmeringen zijn te verwachten voor de overgang van landbodem naar waterbodem.

Op de bodem van de polder zal zich als gevolg van het proces van erosie en sedimentatie een nieuwe sedimentlaag van materiaal vormen, wat er als zwevend stof het gebied binnenstroomt en bezinkt. Zwevende stof is afkomstig uit de Zeeschelde en de Westerschelde. Om de kwaliteit van het toekomstig aanslibbende materiaal te bepalen moet dus veeleer gekeken worden naar de kwaliteit van het zwevende stof in de Zeeschelde en de Westerschelde, dan naar de huidige bodemkwaliteit van de polders. Door de werking van het estuariene gebied zal er immers een netto sedimentatie optreden, waardoor de oorspronkelijke kleigronden zullen worden bedekt door een nieuwe sliblaag.

De directe afzetting van verontreinigd slib na de inlaat van het Scheldewater in het plangebied kan een belangrijke bron van verontreiniging vormen. Uit studies blijkt dat zware metalen, PCB's, PAK's en organochloorpesticiden hoofdzakelijk aan zwevend stof en sediment hechten. De samenstelling en kwaliteit van zwevende stoffen in waterlopen kan wel sterke verschillen vertonen afhankelijk van de locatie en het tijdstip (seizoenaal en tidaal) in het estuarium.

De toekomstige bodemkwaliteit van de Hedwige- en Prosperpolder in deze benadering is daarmee het meest afhankelijk van de kwaliteit van het zwevende stof. Ook gehalten aan vervuilende stoffen in sediment (de waterbodem) uit de Westerschelde geven een beeld van de toekomstige Hedwige- en Prosperpolder. Gehalten in sediment zullen minder aan verandering onderhevig zijn aangezien vervuilende stoffen als Cd, Pb en PCB's nauwelijks afbreken in sediment. Wel zal zich op den duur een verse toplaag vormen door het neerslaan van zwevende stof dat afkomstig is van de rivier stroomopwaarts en van resuspenderend sediment. Deze nieuwe sliblaag kan een andere kwaliteit wat betreft vervuilende stoffen bevatten. Gehalten in sedimenten zijn heterogeen. Dit wil zeggen dat ze sterk verschillen, al op kleine afstanden.

Om te bepalen in hoeverre gehalten aan vervuilende stoffen in zwevende stof of sediment een risico vormen voor planten en dieren zijn er in Nederland zogenaamde Maximaal Toelaatbare Risico's (MTR's) afgeleid voor sediment of zwevende stof voor een selectie aan vervuilende stoffen). Als gehalten beneden deze norm liggen wordt verondersteld dat de gehalten aan deze vervuilende stoffen niet tot risico's voor planten en dieren kunnen leiden, terwijl een gehalte boven de MTR niet kunnen uitsluiten dat er geen risico's voor planten en dieren zijn. De MTR voor sediment (waterbodem) of bodem zijn vaak vastgesteld voor een standaardbodem, dat wil zeggen een bodem die bestaat uit 10% Organisch Koolstof (OC) en/of 25% lutum. Door Imares (van den Heuvel – Greve, M. e.a., 2010) is een onderzoek uitgevoerd, dat als bijlage 29 bij het MER is opgenomen. Op basis van de huidige gegevens

wordt niet verwacht dat de kwaliteit van de toekomstige estuariene natuur in de Hedwigepolder zal leiden tot problemen voor planten, dieren en mensen in dit gebied, mogelijk met uitzondering van een beperkt risico voor enkele diersoorten (met name genoemd worden de grauwe gans, scholekster en bontbekplevier). Naar verwachting zal de ontwikkeling van estuariene natuur in de Hedwigepolder leiden tot uitbreiding van areaal van habitattypen H1130 (Estuaria) en H1330 (Schorren en zilte graslanden), en een tijdelijke uitbreiding van pioniervegetatie (H1310A: Zilte pionierbegroeiingen). Wel wordt aanbevolen om tijdens de ontwikkeling van het natuurgebied, naast ecologische en hydrografische monitoring, de kwaliteit van het gebied op verschillende niveaus te volgen met het oog op eventuele effecten van vervuilende stoffen.

Gezien de stabiele of dalende gehalten van vervuilende stoffen in zwevende stof bij de locatie Schaar van Ouden Doel wordt verwacht dat de kwaliteit van de bodem in de estuariene natuur in de Hedwigepolder overeenkomstig of mogelijk beter zal zijn dan de omliggende buitendijkse gebieden.

Zware metalen hechten zich hoofdzakelijk op de zwevende stofdeeltjes in het water. De concentraties in de Schelde ter hoogte van het projectgebied zijn de voorbije jaren gedaald. Uit de concentraties vermeld in het MER kan worden gesteld dat voor wat betreft cadmium en lood de kwaliteit van zwevende stof en sediment in de Westerschelde ter hoogte van Schaar van Ouden Doel blijkt te voldoen aan de geldende kwaliteitswaarden. Er kan geconcludeerd worden dat er in het estuariene gebied door overstroming met Scheldewater geen noemenswaardige verhoging van de gehalten van zware metalen zal optreden.

Vastgehecht aan zwevende stofdeeltjes kunnen PAK's door sedimentatie in het estuariene gebied terechtkomen. Door hun geringe wateroplosbaarheid slaan PAK's snel neer in de waterbodem, waar ze zeer weinig mobiel zijn. Uitloging naar de diepere lagen (grondwater) vindt zelden plaats. Gezien de nog steeds hoge PAK-gehalten in het Scheldewater is het te verwachten dat er PAK's in het afzettingsslaagje slib zullen achterblijven bij het terugtrekken van het water uit het estuariene gebied. Uit de concentraties vermeld in het MER kan worden gesteld dat voor wat betreft PAK's de MTR voor zwevende stof en sediment in de Westerschelde ter hoogte van Schaar van Ouden Doel mogelijk wordt overschreden. Dit geldt ook voor PCB's.

Door het rechtstreekse effect van het zoute Scheldewater zal de polderbodem binnen het plangebied verzilten. Buiten het plangebied zal er geen rechtstreeks verziltingseffect optreden op de polderbodems. Indirect kan wel verzilting optreden via het grondwater. Grondwater dat door de kweldruk van de nieuwe dijk in de omliggende polders terechtkomt wordt opgevangen met het aanwezige drainagestelsel en afgevoerd naar de gracht langs de nieuwe waterkerende dijk. In het kader van eventuele verzilting wordt een nulmeting uitgevoerd en dit zal vervolgens gemonitord worden.

Naast slib, kan ook drijvend materiaal zoals plastic, olie en hout, afkomstig uit de Schelde in het estuariene gebied achterblijven, hetgeen een bijkomende vervuiling van de bodem kan veroorzaken.

Het neerslaan van verontreinigende zwevende stoffen (waaronder PAK's) in het toekomstige estuariene gebied is in het MER licht tot matig negatief beoordeeld. De verwachting is dat de kwaliteit van het zwevend materiaal in de Schelde in de toekomst zal verbeteren, naarmate de waterzuivering in het Schelde-estuarium

toeneemt. Vanuit dit oogpunt is ten aanzien van het effect van het Scheldewater op de bodemkwaliteit in het estuariene gebied geen beletsel om de voorgenomen activiteit uit te voeren.

Tengevolge van het proces van sedimentatie en erosie van het estuariene gebied zal er zich geleidelijk aan een nieuwe bodemsamenstelling, vergelijkbaar met bodems in buitendijks slikken- en schorregebieden ontwikkelen.

Gezien de ligging van het plangebied in een luwe binnenbocht van de Schelde en ten gevolge van het voorkomen van een turbiditeitsmaximum (mate van troebelheid), zal erosie en zeker ook sedimentatie in het plangebied vrij snel verlopen, zeker zodra vegetatievestiging optreedt.

#### *Conclusie*

Gelet op het bovenstaande zijn er ten aanzien van de effecten op de bodem geen beletselen om de voorgenomen activiteit uit te voeren en is de haalbaarheid van het voorliggende rijksinpassingsplan voor het aspect bodem voldoende aangetoond. Hierbij wordt tevens verwezen naar het uitgevoerde historische bodemonderzoek zoals opgenomen in paragraaf 4.4. Aanvullend bodemonderzoek volgt nog alsook het grondstromenplan. Met deze onderzoeksresultaten wordt omgegaan zoals wettelijk is voorgeschreven. Ten aanzien van het proces van erosie en sedimentatie en de effecten daarvan op de natuurdoelen voor de Hertogin Hedwigepolder, wordt verwezen naar bijlage 9a bij dit rijksinpassingsplan (en de daaraan gerelateerde bijlage 9b).

Zie ook: paragraaf 7.2 MER, de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER en bijlage 9a 'Notitie opslibbing Hedwigepolder' bij dit rijksinpassingsplan en de daaraan gerelateerde bijlage 9b Verwachte bodemontwikkelingen Hedwigepolder en omgeving ten gevolge van ontpolderen

### 6.2.2

#### *Geluid*

##### *Vorbereidingsfase*

Met betrekking tot de voorbereidingsfase is de belangrijkste geluidsbron, buiten de aan- en afvoer van materieel, het verwijderen van plantengroei en het ontbossen. Voor het beoordelen van de geluidsimpact tijdens bouwwerkzaamheden (die langer duren dan 50 dagen) geldt een richtwaarde ter hoogte van woningen van 60 dB(A) (gebaseerd op de Circulaire Bouwlawaai). Bij een totale duur van werkzaamheden korter dan 50 dagen kan een toetsingsnorm van 65dB(A) worden gehanteerd. Voor nog korter durende werkzaamheden zijn de normen nog soepeler (ten hoogste 30 dagen: 70 dB(A); ten hoogste 15 dagen: 75 dB(A); ten hoogste 5 dagen 80 dB(A)). In het MER is de toetsingsnorm van 60 dB(A) gehanteerd omdat over het volledige projectgebied beschouwd de rooiwerkzaamheden meer dan 50 werkdagen in beslag zullen nemen. Ten aanzien van de voorbereidingsfase wordt geconcludeerd dat deze toetsingsnorm van 60 dB(A) door de rooiwerkzaamheden op de gevels van woningen niet zal worden overschreden. Het geluidsbelast natuurgebied (toetsingsnorm 55 dB(A)) bedraagt in maximale termen ca. 65 ha. maar ligt, dankzij de afschermdende werking van de Sieperda- en Scheldedijk en de conservatieve inschatting van het totale geluidsniveau, naar verwachting een stuk lager.

##### *Uitvoeringsfase*

Voor de uitvoeringsfase is het afbreken en aanleggen van de dijken de belangrijkste fase met betrekking tot een mogelijke relevante geluidsproductie. De mogelijkheid dat de toetsingsnorm van 60 dB(A) voor geluidsbelasting op de gevels van woningen hierdoor overschreden wordt, doet zich alleen voor ter hoogte van de Petrushoeve.

Dit betreft een tijdelijke situatie. Door materieel met lagere bronvermogens te gebruiken (toepassen van Best Beschikbare Technieken) en / of het werkproces optimaal in te richten kan de overschrijding worden weggenomen. Het geluidsbelast natuurgebied (toetsingsnorm 55 dB(A)) tengevolge van de afbraakwerkzaamheden aan de dijk bedraagt maximaal ca. 65 ha. Wanneer blijkt dat tijdelijk, tijdens de uitvoeringsfase de norm voor het milieubeschermingsgebied achter de dijk overschreden wordt, zal tegen die tijd een ontheffing aangevraagd moeten worden van de provinciale verordening. Gezien het feit dat het een tijdelijk effect betreft en het feit dat er sprake is van reeds een hogere geluidsnorm dan de richtnorm door scheepvaartverkeer op de Schelde, zal hiervoor naar verwachting geen belemmering zijn.

#### *Beheersfase*

Als de werkzaamheden beëindigd zijn, is er geen sprake meer van relevante geluidsbronnen in het plangebied met uitzondering van het geluid van stromend water dat veroorzaakt wordt door het pompgemaal. Er behoeft geen rekening gehouden te worden met geluidsbelasting veroorzaakt in het plangebied. In de beheersfase van het estuariene gebied kan een toename van het aantal recreanten worden verwacht. Aangezien het voornamelijk zachte recreatie, zoals wandelen en fietsen, betreft, kan de geluidsproductie hiervan gerelativeerd worden. Daarnaast is middels een wijzigingsbevoegdheid het realiseren van een natuurspaviljoen en ecolodges opgenomen. Als gevolg hiervan vindt een beperkte toename plaats van het aantal verkeersbewegingen. De resultaten van de geluidsberekeningen laten zien dat vanwege de verwachte vervoersbewegingen, de Lden 48 dB contour (=voorkeurgrenswaarde ingevolge de Wet geluidhinder) nagenoeg tegen de weg ligt. Het geluidsniveau Lden op woningen is daarmee op de langs de route gelegen woningen beneden de voorkeurgrenswaarde ingevolge de Wet geluidhinder. Gezien het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat de geluidsinvloed vanwege bezoekers in de beheersfase op omliggende woningen aanvaardbaar is. Uitgangspunt is verder dat de locatie van het parkeerterrein (binnendijks) zodanig wordt gekozen dat een voldoende afstand tot woningen is gewaarborgd, waardoor een verhoogde kans op geluidshinder wordt voorkomen. In de VNG publicatie Bedrijven en milieuzonering wordt voor parkeerterreinen een minimale afstand tot woningen van minimaal 30 meter aanbevolen.

#### *Conclusie*

De bovengenoemde geluidsbelasting is tijdelijk van aard, en doet zich alleen voor tijdens de voorbereidingsfase en de uitvoeringsfase. Tijdens de beheersfase is er geen sprake van geluidsbelasting. Dit betekent dat de haalbaarheid van het voorliggende rijksinpassingsplan voor het aspect geluid voldoende is aangetoond.

Zie ook paragraaf 7.8.1.1, de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 en bijlage 23 van het MER.

### 6.2.3

#### *Luchtkwaliteit*

Naast enig onderzoek in het kader van het MER, heeft er separaat onderzoek naar de luchtkwaliteit plaatsgevonden<sup>46</sup>. In het kader van de actualisatie van het MER in 2013, is de effectbepaling in eerste instantie op een semi-kwantitatieve manier in beeld gebracht. De methode baseert zich op basis van beschikbare informatie omtrent de grootschalige achtergrondconcentraties en algemene inzichten in de

<sup>46</sup> Bijlage 24 bij het MER: Luchtkwaliteitsonderzoek in het kader van het MER voor de ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder, 18 juni 2013, Oranjewoud, projectnummer 225938. en Luchtkwaliteitsonderzoek Hedwige-Prosperpolder, Luchtkwaliteitsonderzoek MER werkzaamheden afgraven Sieperdadijk/Scheldedijk, aanleg Sigmadijk en inrichtingswerkzaamheden, Oranjewoud, 2010.

concentratiebijdrage van de voorgenomen activiteit. De impact van de voorgenomen activiteit ten aanzien van de luchtkwaliteit wordt voornamelijk bepaald door de uitstoot van de parameters PM10 en NO2 tengevolge van het inzetten van (graaf)machines en het werfverkeer.

Het onderzoek laat zien dat nergens in het onderzoeksgebied de geplande werkzaamheden tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase leiden tot overschrijdingen van de grenswaarden zoals deze zijn opgenomen in Bijlage 2 van de Wet milieubeheer. Hierbij zijn de concentraties stikstofdioxide (NO2) en fijn stof (PM10) uitgerekend op een aantal toetspunten in het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied.

Aanvullend hierop is in beeld gebracht of er sprake is van stikstofdepositie op de drie Natura 2000-gebieden die in de omgeving van het plangebied gelegen zijn:

- Brabantse Wal inclusief Kalmthoutse Heide (NL en B);
- Klein en Groot Schietveld (B);
- Bossen en heiden van zandig Vlaanderen (B).

De eventuele effecten vinden plaats in de uitvoeringsfase, waar werkzaamheden plaatsvinden als het afgraven en afvoeren van materiaal. Aangezien voor deze werkzaamheden gebruik wordt gemaakt van werktuigen en transportmiddelen met een verbrandingsmotor is sprake van een emissie van luchtverontreinigende stoffen naar de omgeving. Deze emissie kan mogelijk leiden tot negatieve effecten op natuurgebieden in de directe omgeving van deze wegen. Om de effecten in beeld te brengen zijn aanvullende berekeningen uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn opgenomen in het rapport 'Aanvulling bij het MER, Oranjewoud, projectnummer 225938, november 2013' (bijlage 8 bij dit rijksinpassingsplan). Het aanvullende onderzoek laat zien dat het meest nabijgelegen gebied habitattypen kent die momenteel in de context van de stikstofdepositie, niet in een overspannen situatie verkeren. Op grotere afstand van het plangebied liggen Natura 2000-gebieden waar mogelijk wel sprake is van een overspannen situatie, maar waarvan het niet waarschijnlijk is dat de tijdelijke bron van werkverkeer zal leiden tot significant negatieve effecten.

Tijdens de beheer- en exploitatiefase genereren de (via een wijzigingsbevoegdheid) mogelijk gemaakte recreatieve voorzieningen (ecolodges en paviljoen / bezoekerscentrum) een extra verkeersbijdrage. Het onderzoek laat zien dat het aannemelijk is dat het verkeer als gevolg van deze uitbreiding niet in betekende mate bijdraagt aan de luchtkwaliteit. Op basis van het onderzoek kan geconcludeerd worden dat (op de afzonderlijke toetspunten) voldaan wordt aan de daar van toepassing zijnde grenswaarde zoals opgenomen in bijlage 2 van de Wet Milieubeheer. Derhalve kan geconcludeerd worden dat Titel 5.2 Luchtkwaliteitseisen van de Wet milieubeheer (Art. 5,16, lid 1, onder a) geen belemmering vormt voor de verdere besluitvorming.

De huidige luchtkwaliteit in het studiegebied is goed (er is sprake van een groot gat tussen de in 2012 opgetreden en de in 2015 verwachte achtergrondconcentraties van PM10 en NO2 en de normen) en het is aannemelijk dat dit gat niet opgevuld zal worden door de (geringe) toename van het verkeer gekoppeld aan het initiatief (inclusief de eventuele recreatieve voorzieningen welke via een wijzigingsbevoegdheid mogelijk zijn gemaakt). Daarbovenop komt dat door het verdwijnen van landbouwgrond een verbetering van de PM10-waarden in het studiegebied mogelijk is.

Zie ook: paragraaf 7.8.1.2, de slotbeschouwing in hoofdstuk 15, bijlage 24 MER, en bijlage 8 bij dit rijksinpassingsplan 'Aanvulling op het MER Hertogin Hedwigepolder'.

#### 6.2.4 *Bedrijven en milieuzonering*

Estuariene natuur is geen bedrijfsmatige activiteit. Er behoort op basis van de handreiking Bedrijven en milieuzonering, dan ook niet getoetst te worden of de estuariene natuur milieueffecten heeft op omliggende milieugevoelige functies. De ontwikkeling van estuariene natuur zelf kan een gevoelige functie zijn voor milieubelastende activiteiten (bedrijven, landbouw, recreatie etc.) in de omgeving. De omgeving bestaat echter hoofdzakelijk uit agrarisch gebied met grondgebonden landbouwbedrijven. Deze landbouwbedrijven zullen door de ontwikkeling van de estuariene natuur niet in hun activiteiten worden beperkt, omdat zij geen ammoniakuitstoot (met name een milieubelastende activiteit op natuur) zullen veroorzaken op de estuariene natuur.

Zie ook: de slotbeschouwing in hoofdstuk 15

#### 6.2.5 *Externe veiligheid (transport(on)veiligheid)*

De uitgevoerde toetsing richt zich op de transport(on)veiligheid van het scheepvaartverkeer met gevaarlijke stoffen op de Westerschelde en Benedenzeeschelde.

Voor het plaatsgebonden risico geldt, dat er geen wijzigingen optreden in het stromingsregime in de vaargeul van de Schelde (noch qua stromingsrichting, noch qua stroomsnelheid) en er bestaande bewoning in het plangebied verdwijnt, kan gesteld worden dat het plaatsgebonden risico ter hoogte van het plangebied zal verbeteren omdat de afstand van de risicocontour van het maritieme gevaarlijke goederenverkeer ten opzichte de (nieuwe) waterkerende dijk groter wordt.

Gelet op het feit dat de stromingsrichting en de stroomsnelheden in de vaargeul van de Schelde als gevolg van de inrichting van het estuariene gebied niet significant wijzigen ten opzichte van de huidige toestand, kan gesteld worden dat er geen dwarsstromen zullen ontstaan met mogelijke negatieve gevolgen voor de scheepvaart. Voor wat betreft het groepsrisico geldt, dat de jaarlijkse kans dat zich op de Schelde een ongeval voordoet met gevaarlijke stoffen onafhankelijk is van de inrichting van het plangebied als estuarien gebied. Het aantal potentiële slachtoffers neemt echter wel af, zodat gesteld kan worden dat het groepsrisico ten gevolge van de voorgenomen activiteit vermindert.

#### *Beoogd gebruik*

Het beoogde gebruik van de Hertogin Hedwigepolder zou beperkt kunnen worden door externe veiligheidsrisico's aldaar. Ook hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het plaatsgebonden risico en het groepsrisico (zie ook de rapportage in bijlage 31 van het MER en rapportage Externe veiligheid m.e.r. Hedwige- en Prosperpolder november 2013 opgenomen als bijlage 10 bij dit rijksinpassingsplan).

#### *Plaatsgebonden risico*

- Westerschelde: Het transport van gevaarlijke stoffen over de Westerschelde geeft qua plaatsgebonden risico geen beperkingen aan de ruimtelijke ontwikkelingen in de Hedwigepolder.
- Buisleidingstraat: Voor de buisleidingen is de 10<sup>-6</sup> /jaar risicocontour vastgelegd voor vier van de vijf leidingen (voor de nieuwe leiding is deze 0 meter). De 10<sup>-6</sup>

/jaar risicocontour valt over een deel van het projectgebied aan de oostzijde van de leidingendam.

#### *Groepsrisico*

De voor het toekomstige estuariene gebied voorziene zeer extensieve vormen van recreatief medegebruik zijn niet van invloed op het groepsrisico.

#### *Conclusie*

Aan de normen voor zowel het plaatsgebonden risico als het groepsrisico aan de normen wordt voldaan. De haalbaarheid van het voorliggende rijksinpassingsplan voor wat betreft het aspect externe veiligheid is hiermee voldoende aangetoond. In de volgende deelparagraaf wordt ingegaan op het aspect externe veiligheid gekoppeld aan de eventuele recreatieve voorzieningen in het gebied, waarvoor in dit rijksinpassingsplan een wijzigingsbevoegdheid opgenomen is.

Zie ook paragraaf 7.8.4.3, de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 en de rapportage Externe veiligheid m.e.r. Hedwige- en Prosperpolder november 2013 opgenomen als bijlage 10 bij dit rijksinpassingsplan

#### 6.2.6

##### *Externe veiligheid recreatieve functies middels wijzigingsbevoegdheid verankerd*

Door middel van de in het rijksinpassingsplan opgenomen wijzigingsbevoegdheid worden recreatieve gebruiksmogelijkheden in de toekomst mogelijk gemaakt. Hiervoor moet te zijner tijd, gekoppeld aan het initiatief, een wijzigingsplan opgesteld worden. De betreffende ontwikkelingen (zoals onderdeel van het VKA, zijnde een verschil ten opzichte van het MMA) zijn dus op basis van dit rijksinpassingsplan niet direct mogelijk. De recreatie-gerelateerde ontwikkelingsmogelijkheden kunnen begrensd worden door externe veiligheidsrisico's. De grootte van deze risico's kan de voorgenomen ontwikkeling beperken. Daarom is een kwalitatieve inventarisatie (eerste onderzoeksstap) uitgevoerd naar potentiële risicobronnen in en in de nabijheid van de polder. Voor onderbouwing en achtergrondinformatie wordt verwezen naar het onderzoek zoals opgenomen in bijlage 10 van dit rijksinpassingsplan <sup>47</sup>. Indien zou blijken, dat er sprake is van risicobronnen met een mogelijke limitering van de gebruiksmogelijkheden van de polder wordt een gedetailleerde tweede onderzoeksstap overwogen (welke plaats zal vinden ten behoeve van het ter zijner tijd op te stellen wijzigingsplan). Het onderzoek naar de externe veiligheidsrisico's omtrent de middels een wijzigingsbevoegdheid verankerde recreatieve voorzieningen heeft geleid tot onderstaande conclusies.

#### *Conclusie*

##### Plaatsgebonden risico

###### *Westerschelde*

Het transport van gevaarlijke stoffen over de Westerschelde geeft qua plaatsgebonden risico geen beperkingen aan de ruimtelijke ontwikkelingen in de Hedwigepolder welke vallen onder de beschrijving van de wijzigingsbevoegd.

47 Bijlage 10 Rijksinpassingsplan, Externe veiligheid m.e.r. Hedwige- en Prosperpolder, SAVE, projectnummer 130874 – 225938.02, 25 november 2013



### *Buisleidingstraat*

Voor de buisleidingen is de  $10^{-6}$  contour vastgelegd voor vier van de vijf leidingen (voor de nieuwe leiding is deze 0 meter). De  $10^{-6}$  /jaar risicocontour valt over een deel van het projectgebied aan de oostzijde van de leidingendam. Op basis van het plaatsgebonden risico kan mogelijk een beperking ontstaan voor de voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen. Hiermee zal rekening gehouden worden met de mogelijke ontwikkellocatie. Het externe veiligheidsonderzoek (zie bijlage 10 bij het rijksinpassingsplan) laat zien, dat realisatie van het natuurspaviljoen ruimtelijk mogelijk is buiten de betreffende relevante contouren (zie ook globaal kaartbeeld hierna).

### Groepsrisico

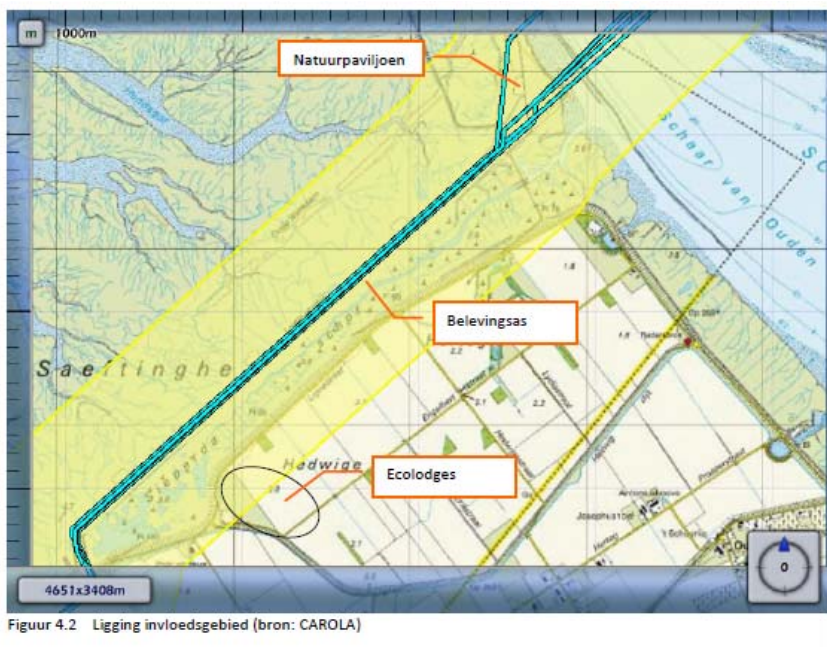
#### *Westerschelde*

Bij realisatie van een natuurspaviljoen op de kop van de leidingendam zal het groepsrisico verwaarloosbaar of in zeer geringe mate toenemen. Een tweede gedetailleerde onderzoeksstap om het groepsrisico als gevolg van transport van gevaarlijke stoffen over de Westerschelde te bepalen heeft naar verwachting geen toegevoegde waarde. Bij realisatie van de ecolodges, op zo'n 3 km afstand van de oever van de Westerschelde, is de toename van het groepsrisico nog veel kleiner als bij het natuurspaviljoen. Een tweede gedetailleerde onderzoeksstap om het groepsrisico voor de ecolodges als gevolg van transport van gevaarlijke stoffen over de Westerschelde te bepalen heeft naar verwachting geen toegevoegde waarde.

### *Buisleidingstraat*

De mogelijke recreatieve ontwikkelingen voldoen aan de bestaande regelgeving, waarin is vastgelegd dat rondom de buisleidingen in dit gebied een bebouwingsvrije zone moet worden gehanteerd van 5 meter. Als gevolg van de met een wijzigingsbevoegdheid te realiseren ontwikkelingen nabij de leidingendam neemt het groepsrisico toe. Omdat het groepsrisico toeneemt moet invulling gegeven worden aan de verantwoording van het groepsrisico. Bij de invulling van de verantwoording kan volstaan worden met het invullen van de elementen betreffende de onderdelen bestrijdbaarheid en zelfredzaamheid. Deze verantwoording dient plaats te vinden in het kader van de uitwerking van de wijzigingsbevoegdheid. Momenteel vinden hierover alvast gesprekken plaats met de Veiligheidsregio.

**Figuur: invloedsgebied leidingendam en globale locaties mogelijke recreatieve ontwikkelingen op basis van opgenomen wijzigingsbevoegdheid.**



Voor zowel het natuurpaviljoen als de ecolodges zullen naar verwachting voor wat het groepsrisico betreft geen onoverkomelijke belemmeringen ontstaan.

Zie ook paragraaf 7.8.4.3, de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 en bijlage 10 bij dit rijksinpassingsplan (geactualiseerde rapportage SAVE).

### 6.3 Archeologie en cultuurhistorie

Het gemeentelijk archeologiebeleid laat zien (zie ook hoofdstuk 4 van dit onderhavig rijksinpassingsplan, de gebiedsbeschrijving) dat in het gebied grotendeels een middelhoge verwachtingswaarde geldt. Ter borging van de waarden is in dit rijksinpassingsplan een dubbelbestemming opgenomen. In het kader van de ontgrondingvergunningen t.b.v. de realisatie van onderhavig plan, is in beeld gebracht dat er in het te ontgronden gebied vier vondstmeldingen bekend zijn. In de polder betreffen het mogelijk resten van het verdronken dorp Casu(w)ele. In de Sieperdaschor betreffen het resten van voormalige dijken uit de Late Middeleeuwen / Nieuwe Tijd. In de beide ontgrondingvergunningen wordt als voorwaarden opgenomen dat er archeologisch vooronderzoek dient plaats te vinden alvorens de werkzaamheden starten. Bij dit vooronderzoek dienen de richtlijnen van de provincie Zeeland gevolgd te worden.

De bestaande bodem van het plangebied en daarin mogelijk aanwezige archeologische resten kunnen worden aangetast door vergraving en/of door erosie. De kans op fysieke aantasting van archeologische relictten is gering omdat er alleen ondiepe graafwerkzaamheden uitgevoerd zullen worden.

De graafwerkzaamheden in het plangebied zijn beperkt tot het graven van krekens en kreekaanzetten. Buiten deze kreek(aanzetten) vindt in het plangebied geen ontgraving plaats. Het ontwerp van het krekenspatroon is voor een belangrijk deel

gebaseerd op het historische krek patroon. Ter plaatse van (voormalige) krek is de archeologische verwachtingswaarde gering. Overigens is het de bedoeling dat het krek patroon nog kan worden aangepast op basis van het geplande morfologische onderzoek en/of nadere inzichten.

Hoewel er geen eensluidende opinie is over de snelheid en over het ruimtelijk patroon van geulen, slikken en schorren dat in het plangebied zal ontstaan zijn de experts het er over eens dat het plangebied zal opslibben (zie ook bijlage 9a bij dit rijksinpassingsplan en de daaraan gerelateerde bijlage 9b)<sup>48</sup>. De opslibbing verloopt in het begin relatief snel; na verloop van tijd neemt het tempo van opslibben af. De opslibbing is het grootst in de delen van het plangebied die het verst af liggen van de hoofdgeulen, dat wil zeggen de zone langs de zuidwestelijke nieuwe zeedijk. De kans op erosie doordat geulen zich verplaatsen is in de delen van het plangebied die ver af liggen van de Schelde gering; naar verwachting is sedimentatie hier het dominante proces. Dit betekent dat in de delen van het plangebied waar de hoogste archeologische verwachtingen aan de orde zijn (het zuidwestelijk deel) de kans op versterking van de bestaande bodem en het bodemarchief door erosie gering is.

De archeologie potentie van het gebied wordt als gevolg van het project naar verwachting dan ook niet in significante mate aangetast (zie ook de rapportage 'Aanvulling bij het MER Rijksinpassingsplan Hedwigepolder' welke als bijlage 8 bij dit rijksinpassingsplan gevoegd is.

Voor wat betreft de cultuurhistorie geldt dat er versterking van het bouwkundig erfgoed zal plaatsvinden. Immers, alle bebouwing in het plangebied zal verdwijnen. De af te breken boerderijen in de Hertogin Hedwigepolder hebben echter een geringe cultuurhistorische waarde (zie voorgestelde maatregelen zoals opgenomen in het inrichtingsplan). Het verwijderen van de Scheldedijk heeft vanuit cultuurhistorisch oogpunt weinig effect omdat deze dijk geen sterke cultuurhistorische waarde heeft. Het verlagen van de Sieperdadijk heeft meer effect omdat deze dijk is benoemd als waterstaatkundig historisch landschapselement. De ingreep waarbij het krekennetwerk wordt aangelegd heeft geen effect op de cultuurhistorische waarden, omdat de krekontwikkeling geënt wordt op het voormalige krekensysteem.

#### *Conclusie*

Voor wat betreft de archeologie geldt dat de kans op versterking gering is, omdat er alleen ondiepe graafwerkzaamheden uitgevoerd behoeven te worden. Door middel van een dubbelbestemming en voorwaarden in de beide ontgrondingvergunningen zijn de archeologische waarden geborgd.

Duidelijk is dat de in het plangebied aanwezige cultuurhistorische objecten zullen verdwijnen, en daarmee de bijbehorende cultuurhistorische waarden. Alles overwegende wordt echter, ondanks dit negatieve effect voor de cultuurhistorische waarden het belang van de realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder voorop gesteld. Het verdwijnen van deze cultuurhistorische objecten wordt dan ook niet beschouwd als een beletsel voor het voorliggende rijksinpassingsplan.

Zie ook: paragraaf 7.7.1., 7.7.4, 7.7.5, de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER en de rapportage 'Aanvulling bij het MER Rijksinpassingsplan Hedwigepolder' welke als bijlage 8 gevoegd is bij dit rijksinpassingsplan.

48 9a: Notitie opslibbing Hedwigepolder, Deltares, kenmerk 1208901-000-ZKS-0005, 14 november 2013, en  
9b: Verwachte bodemontwikkelingen Hedwigepolder en omgeving ten gevolge van ontpolderen, september 2013, Svašek Hydraulics

## 6.4 Landschap

Duidelijk is, dat het landschapsbeeld in de polders zal wijzigen van een eerder landbouwkundig landschapsbeeld van de polders (akkers) in een natuurlijke estuarien landschapsbeeld (estuarien gebied met slikken en schorren). In het licht van de doelstelling van het project wordt dit gezien als een wijziging ten goede. Richting Vlaamse zijde heeft deze wijziging zich reeds gedeeltelijk voltrokken, omdat men daar reeds met de uitvoering gestart is.

Ook heeft het nieuwe landschap qua landschaps(ecologische) structuur een hogere waardering dan het huidige polderlandschap. In de uitvoeringsfase zal er sprake zijn van een aantasting van de landschapsecologische structuur, maar dit is een tijdelijk effect.

De wijziging van landschapsstructurend dijkenpatroon wordt als negatief gezien, maar niet zodanig, dat afgezien zou moeten worden van de voorgenomen activiteit.

Positief tenslotte is ook, dat de vorming van een estuarien gebied vanuit natuurhistorisch oogpunt een gedeeltelijk herstel betekent.

Zie ook: paragraaf 7.7.2, 7.7.3, paragraaf 7.7.4 en de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER.

## 6.5 Natuur

### 6.5.1 *Natuur in het plangebied*

Algemeen kan gesteld worden dat de dijkverlegging een toename van oppervlakte schorren- en slikkengebied oplevert. Wanneer bij de ontwikkeling van het estuariene gebied de drainage vanaf het begin geoptimaliseerd wordt door een aanzet te geven voor het te ontwikkelen kreekstelsel, wordt de structuurdiversiteit en biodiversiteit bevorderd. Kreeken zijn cruciaal voor de bodemdrainage en daarmee de vestigingskansen voor vegetatie en bodemdieren, en zijn bepalend voor de water- en sedimentbeweging in het estuariene gebied. Natuurlijke erosie van kreeken zal hoogstwaarschijnlijk traag verlopen zodat het risico groot is dat slecht gedraineerde zones zullen ontstaan, met zeer vloeibare slibafzetting of mogelijk zelfs permanent water tot gevolg.

#### *Aanlegfase*

Als gevolg van het project is er sprake van ecotoop- en biotoopverlies en – winst als gevolg van de dijkaanleg, de dijkafraving, de dijkoptimalisatie, schorafgraving, aanleg pad en toegangswegen, kappen populieren, dempen waterlopen en aanzetten kreeken en grondverzet. In paragraaf 7.4.2.1 van het MER wordt gedetailleerd ingegaan op deze werkzaamheden. Ook vindt in de aanlegfase bodemverstoring plaats als gevolg van afgravingen, grondtransport, grondberging, inspoeling erosiemateriaal, aanleg van pad en toegangswegen en het dempen van waterlopen en het aanzetten van kreeken. In paragraaf 7.4.2.2 van het MER wordt gedetailleerd op de bodemverstoring ingegaan.

Dan is er in de aanlegfase ook sprake van structuurwijziging van de waterlopen als gevolg van het dempen van waterlopen en het aanzetten van kreeken (paragraaf 7.4.2.3 MER).

Voor het kappen van de bomen is geen kapvergunning vereist. Wel zal conform de Boswet indien nodig voorafgaand aan de uitvoering een kapmelding gedaan worden. Voor zover thans is te overzien, kan in dit geval een ontheffing van de herplantplicht verleend worden.

Tot slot moet rekening gehouden worden met rustverstoring, beperkte tijdelijke barrièrewerking, en met stikstofdepositie als gevolg van het werkverkeer. De beperkte toename van de stikstofconcentraties zorgt echter niet voor een afname van het perspectief op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen en er is tevens geen sprake van schadelijke deposities.

#### *De beheersfase*

Na de inwerkingtreding van het estuariene gebied is er sprake van een significante verhoging van de natuurwaarden. Het is niet mogelijk om nauwkeurig te voorspellen binnen welke termijn welke samenstelling van slikken- en schorrenvegetatie tot ontwikkeling zal komen. Onderdeel van estuariene natuur en estuariene processen, zijn zowel slikken als schorren en zowel laag- als hoogdynamische gebieden. In het Schelde-estuarium is gebrek aan voldoende ondiepe, luwe zones met relatief lage stroomsnelheden, waar slib kan bezinken en waar zich ongestoord de cyclus van vorming van nieuw slik en schor en de periodieke afslag daarvan bij stormvloed, kan voltrekken. Dit zijn noodzakelijke voorwaarden voor de chemische, fysische en biologische processen die dit unieke estuarium in een duurzaam gezonde staat moeten (brengen en) houden. Het project zoals verankerd in onderhavig rijksinpassingsplan, biedt ruimte aan de estuariene processen (zuurstofvoorziening, stikstofverwijdering, siliciumcyclering), laat sedimentatie van materiaal in suspensie toe en bevordert verminderde ecotopendiversiteit door het creëren van een nieuw habitat.

Sedimentatie is deel van het natuurlijke proces dat zal leiden tot vegetatiesuccessie. Voor de habitattypen betekent dit dat een groot deel van het areaal dat aanvankelijk tot habitatype Estuaria (H1130) behoort, zich eerst zal ontwikkelen tot de habitattypen Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal) (H1310A) en Slijkgrasvelden (H1320), en vervolgens tot Schorren en zilte graslanden (buitendijks) (H1330A). Bij het inrichten van de Hedwige-Prosperpolder wordt gestreefd naar een zo groot mogelijk, duurzaam slik- en schorgebied met een maximale kans op het laten ontstaan van een dynamisch sedimentatie/erosieproces door middel van een éénmalige ingreep, waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen, binnen een aantal randvoorwaarden. Er bestaat geen vaste 'norm' van wat de gewenste of optimale vaste verhouding van voorkomen van de habitattypen binnen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe is. Diverse rapporten hanteren een verschillende snelheid van sedimentatie en erosie, al dan niet rekening houdend met de ontwikkeling van vegetatie. Op basis van monitoring (zie paragraaf 6.13 van dit rijksinpassingsplan) zal de ontwikkeling van het gebied gevolgd worden en dat zal moeten uitwijzen in welke mate beheer aan de orde is. De eventuele introductie van beheermaatregelen in de Hedwigepolder moet beschouwd worden in het kader van het gehele Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe en niet alleen in het kader van de plaatselijke ontwikkeling in de Hedwigepolder. De Hedwigepolder maakt na inrichting als estuariene natuur namelijk onderdeel uit van het Schelde-estuarium en zal ook als zodanig beoordeeld (moeten) worden. Met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan wordt ook het voorlopige aanwijzingsbesluit op grond van artikel 12, derde lid Natuurbeschermingswet 1998 van kracht, waarmee het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als

Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. Zie voor achtergronden en aanvullende informatie de rapportage opgenomen in bijlage 9a en bijlage 9b<sup>49</sup>.

Het belang van het plangebied voor vogels is groot, want is gelegen langs een belangrijke vogelroute. De precieze samenstelling van het toekomstige vogelbestand is moeilijk in te schatten, deze samenstelling is afhankelijk van de snelheid van de vegetatie evolutie en de precieze vegetatiesamenstelling. Wel kan gesteld worden dat zich binnen afzienbare tijd (geschat wordt binnen 10 jaar) een volwaardig schor- en slikecosysteem zal ontwikkelen waarin zich in theorie alle Schelde, schorren- en slikkengebonden (vogel) soorten kunnen handhaven. Ook wordt verwacht dat het plangebied een belangrijke rol zal spelen bij de dagelijkse en jaarlijkse vogeltrekbewegingen.

De toekomstige soortensamenstelling van het visbestand is van een aantal factoren afhankelijk. Enerzijds de helderheid en de kwaliteit van het water, en de hoeveelheid planten. Bij een goede zichtbaarheid kan men vissoorten verwachten die in het estuariene gebied bijvoorbeeld kuit komen schieten. Anderzijds zal het hier echter niet gaan om grote aantallen omdat het slik voor het grootste deel relatief hoog ligt om als paaigebied te fungeren. In de restanten van spuikommen en in de (gegraven) geulen zal lokaal wel staand en voldoende diep water aanwezig zijn dat als paai- en kuitzone geschikt is. De in het estuariene gebied aanwezige vissoorten hebben geen rechtstreeks contact met de vissen in de polderwaterlopen.

#### *Conclusie MMA in relatie tot natuur in het plangebied*

- Op basis van het oordeel van experts en ervaring in andere gebieden in het Schelde-estuarium kan gesteld worden dat zeker in een periode van 10 jaar schor- en slikontwikkeling te verwachten is.
- Wanneer bij de ontwikkeling van het estuariene gebied de drainage van begin af aan geoptimaliseerd wordt door een aanzet te geven voor het te ontwikkelen kreekstelsel, zal dit een meerwaarde bieden qua structuurdiversiteit en op korte termijn dus ook qua biodiversiteit. Het actief creëren van een geulen- en krekennetwerk (geënt op historische kreekrelicten) en het (deels) dempen van het huidige drainagestelsel heeft de voorkeur boven een 'natuurlijke' grondverzetvariant.
- Qua dynamiek wordt aangenomen dat het MMA het langst een waardevol en dynamisch slikken- en schorrensysteem kan garanderen, waarbij sedimentatie en schorvorming het traagst zal verlopen.
- Gedurende de uitvoeringsfase zal ecotoop- en biotoopverlies, bodemverstoring, structuurwijziging van de waterlopen, beperkte tijdelijke barrièrewerking, en stikstofdepositie als gevolg van het werkverkeer optreden. Het tijdelijk verlies aan natuurwaarden in de aanlegfase weegt echter niet op tegen de forse winst aan natuurwaarden die gecreëerd wordt met de aanleg van het estuariene gebied. Het afgraven van schorvegetatie heeft een tijdelijk negatief effect en is noodzakelijk om estuariene natuur in de Hedwigepolder te realiseren. Dit heeft echter geen invloed op de natuurdoelen. Het af te graven schor, zal binnen 10 jaar ruimschoots vervangen zijn door nieuw jong schor van een betere kwaliteit

49 9a: Notitie opslibbing Hedwigepolder, Deltares, kenmerk 1208901-000-ZKS-0005, 14 november 2013, 9b: Verwachte bodemontwikkelingen Hedwigepolder en omgeving ten gevolge van ontpolderen, september 2013, 'Svašek Hydraulics.

dan het kwalitatief matige actuele schor. Het tijdelijk verdwijnen van habitattypen is onder de Habitatrictlijn mogelijk, mits het betreffende habitatype op de een of andere manier terugkomt en er voldaan wordt aan de instandhoudingsdoelstellingen. Het tijdelijke effect is niet significant. In de Leidraad bepalen significantie van het Regiebureau Natura 2000 wordt het begrip significante gevolgen uiteengezet en gekoppeld aan de vraag of de instandhoudingsdoelstelling kan worden gehaald. Daarbij wordt aangegeven dat bij het bepalen van de instandhoudingsdoelstellingen wordt uitgegaan van langjarige gemiddelden waarbij een tijdelijk lager niveau (van in dit geval schor) dus niet perse significant negatief hoeft te zijn.

- Het tijdelijk verstoren en het verlies van natuurwaarden in de aanlegfase, door het afgraven van schoroppervlak, weegt niet op tegenover de forse winst van natuurwaarden die gecreëerd wordt met de aanleg van het estuariene gebied. Effecten op de instandhoudingsdoelen van de aanwezige natuurwaarden zijn uitgesloten.
- De dijkverlegging in de Prosper-Hedwigepolder zal een toename van oppervlakte aan estuariene gebied opleveren. Dit zal een belangrijke verhoging van natuurwaarden met zich meebrengen, waardoor een heel scala van potentiële vogelsoorten hier zal kunnen gaan voorkomen. Ten aanzien van het behalen van de Natura 2000-doelstellingen, verplichtingen inzake habitattypes die in de Wester- en beneden Zeeschelde moeten worden gerealiseerd en de hiermee gerelateerde oppervlaktes die behaald moeten worden, draagt het MMA het meest bij tot het behalen van de natura 2000-doelstellingen.
- De mogelijkheden van het doorlopen van de volledige sequentie van voedselrijk slik tot schor (aandeel van de verschillende successiestadia) door de realisatie van een zo dynamisch mogelijk slikken- en schorregebied, zijn duidelijk het grootst bij realisatie van het voorkeursalternatief<sup>50</sup>.
- Het blijkt dat de metalen in enige mate opgenomen kunnen worden door zowel planten als dieren. Dit is echter afhankelijk van de beschikbaarheid van metalen, dat door allerlei externe factoren wordt bepaald. PCB's en PAK's zullen gezien hun hydrofobe karakter minder goed door planten worden opgenomen. Stoffen als PAK's kunnen ongewervelde diersoorten lager in een voedselketen beïnvloeden, zoals slijkgarnalen, terwijl stoffen als cadmium en PCB's door doorgifte en ophoping in de voedselketen mogelijk beperkt effecten kunnen hebben op hogere trofische niveaus, zoals vogels. .

Zie ook: paragraaf 7.4, 7.6, de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER en de rapportage opgenomen in bijlage 9a van dit rijksinpassingsplan 'Notitie opslibbing Hedwigepolder' en de gerelateerde bijlage 9b 'Verwachte bodemontwikkelingen Hedwigepolder en omgeving ten gevolge van ontpolderen, september 2013' .

## 6.5.2

### *Passende beoordeling*

#### *Inleiding*

In verband met de directe nabijheid van Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe is de uitvoering van de werkzaamheden ten behoeve van het estuariene gebied getoetst op mogelijke effecten op de natuurwaarden van Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe in de vorm van een Passende beoordeling. Uitgangspunt voor deze Natura 2000 beoordeling vormen de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit van Natura 2000-gebied n°122 'Westerschelde & Saeftinghe' met de bijbehorende onderbouwing (LNV 2007). Naast de Passende beoordeling die een bijlage vormt bij het MER (bijlage 28a MER), is tevens een Passende beoordeling op inrichtingsniveau (bijlage 6 bij dit

50 Zie paragraaf 7.5.1.7 MER

inpassingsplan) opgesteld, die de basis vormt voor de vergunningaanvraag in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998<sup>51</sup>.

In het kader van de m.e.r. procedure, is de rapportage Aanvulling op het MER Hertogin Hedwigepolder uit november 2013 (zie bijlage 8 bij dit rijksinpassingsplan) opgesteld. In deze Aanvulling is aanvullend onderbouwd waarom aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe uitgesloten kan worden en is tevens een actualisatie opgenomen van verouderde gegevens. Deze actualisatie heeft de uitkomsten van de Passende beoordeling niet beïnvloed. Omdat de aanvulling op het MER relevant is voor de Passende beoordeling, is een Aanvulling op de Passende beoordeling' opgesteld (zie bijlage 12)

Het terrein waarbinnen de werkzaamheden plaatsvinden, grenst in Nederland aan het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe', en ligt ter hoogte van de Sieperda-monding en het Nederlands Scheldeschor deels in dit Natura 2000-gebied. Dit Nederlandse Natura 2000-gebied is een bundeling van het voormalige Habitatrictlijngebied respectievelijk Vogelrichtlijngebied. In hoofdlijnen omvat het aangewezen gebied het estuarium en mondingsgebied van de Westerschelde vanaf de rijksgrens tot de lijn Westkapelle-Cadzand. Daarnaast maken ook een aantal binnendijkse gebieden, die veelal een ecologische relatie hebben met het estuarium, deel uit van het aangewezen gebied. Het Natura 2000-gebied wordt begrensd door de waterkerende Scheldedijk.

Met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan wordt het voorlopige aanwijzingsbesluit op grond van artikel 12, derde lid Natuurbeschermingswet 1998 van kracht, waarmee het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrictlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrictlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'.

Voor de aangemelde habitats en (vogel)soorten en de instandhoudingsdoelen voor Westerschelde & Saeftinghe, wordt, vanwege de omvang van de overzichten, verwezen naar paragraaf 2.4.3 en 2.4.4 van de Passende beoordeling op MER niveau (bijlage 28a bij het MER) en de Passende beoordeling op inrichtingsniveau (separate bijlage 6 bij dit rijksinpassingsplan).

#### *Passende beoordeling op MER niveau*

Het wettelijke toetsingskader van de gebiedsbescherming is in Nederland verankerd in de Natuurbeschermingswet 1998. De individuele soortenbescherming van de Vogel- en Habitatrictlijn is geïmplementeerd in de Flora en faunawet.

Het toetsingskader van de Natuurbeschermingswet 1998 kent de volgende procedurevarianten:

- Er is zeker geen kans op effecten: geen vergunningplicht;

51 Tot slot is een passende beoordeling opgesteld voor de recreatieve ontwikkelingen langs de Leidingendam (bijlage 28b MER), dit betreft de ontwikkelingen die mogelijk gemaakt worden door middel van een wijzigingsbevoegdheid. Deze wordt behandeld in paragraaf 6.5.3.



- Er is een kans op effecten, maar zeker niet significant: vergunningaanvraag via een verslechteringstoets;
- Er is een kans op significante effecten: vergunningaanvraag via Passende beoordeling (alternatieventoets + dwingende redenen van groot openbaar belang + compensatie).

De ontwikkeling van een estuarien gebied in Hedwige- en Prosperpolder heeft als doel: 'een grote bijdrage leveren aan het in een gunstige staat van instandhouding brengen van het Schelde-estuarium, door ruimte te creëren voor natuurlijke processen die leiden tot herstel en behoud van de natuurkwaliteiten van het estuarium.' Door het project zal een nieuw dynamisch slikken- en schorregebied ontstaan, welke een ecologische eenheid vormt met het estuarium en als een essentieel en kenmerkend onderdeel van een estuarien gebied kan worden beschouwd.

Bij de inrichting van de Hertogin Hedwigepolder moet worden uitgegaan van de kwalificatie 'project met mogelijk significante effecten', waarvoor een Natuurbeschermingswet-vergunningprocedure op basis van een Passende beoordeling gevolgd moet worden. Het project mag niet worden gezien als een project dat direct verband houdt met -of nodig is voor- het beheer van het Natura 2000-gebied. Hiervan is geen sprake omdat het project, dat voor een deel wordt uitgevoerd buiten de begrenzing van Natura 2000, toch met name een pakket passende maatregelen betreft als bedoeld in artikel 6 lid 2 Habitatrichtlijn. Een rol hierbij speelt ook dat er nog geen beheerplan is vastgesteld.

Een significant negatief effect op een habitatype is als gevolg van de werkzaamheden in de aanlegfase op voorhand niet uit te sluiten. De ontwikkeling van circa 300 hectare nieuwe estuariene natuur levert echter een absolute toename op in omvang en kwaliteit van de relevante habitattypen en vergroot daarnaast het leef-, foerageer- en rustgebied van vrijwel alle vogelsoorten waarvoor het gebied Westerschelde & Saefthinghe als Natura 2000-gebied is aangewezen. Zoals eerder in deze paragraaf aangegeven, wordt tegelijkertijd met de vaststelling van onderhavig rijksinpassingsplan het voorlopige aanwijzingsbesluit op grond van artikel 12, derde lid Natuurbeschermingswet 1998 van kracht, waarmee het gehele plangebied Hertogin Hedwigepolder onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saefthinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saefthinghe'. Het n Dit laatste geschiedt zodra de huidige primaire waterkering verwijderd is waardoor het gebied landschappelijk en ecologisch ook één geheel is gaan vormen. Het nieuwe estuariene gebied levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. De beperkte (tijdelijke) negatieve effecten als gevolg van het project zijn acceptabel, omdat het project op termijn leidt tot positieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen en significant negatieve effecten zijn hierdoor uitgesloten.

#### *Aanwezige habitats en soorten*

In de Passende beoordeling (op MER-niveau zie bijlage 28a bij het MER en voor inrichtingsniveau zie separate bijlage 6 bij dit rijksinpassingsplan en de Aanvulling bij het MER Rijksinpassingsplan Hedwigepolder, november 2013 in bijlage 8 van dit rijksinpassingsplan) is een overzicht opgenomen van de aanwezige habitats en

soorten. In het voorjaar van 2013 heeft hiervoor een veldinventarisatie plaatsgevonden. Deze data zijn aangevuld met waarnemingen zoals geregistreerd in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFB). In verband met de omvang van dit overzicht, wordt hiervoor verwezen naar de Passende beoordeling. In paragraaf 4.4. van dit rijksinpassingsplan (kopje natuur) zijn op hoofdlijnen de actuele veldinventarisatiegegevens uit het voorjaar van 2013 weergegeven.

#### *Effectbeoordeling*

In de Passende beoordeling worden de effecten per aanwezige habitat en soort beschreven. Voor vrijwel alle soorten en habitats geldt, dat er geen tijdelijk negatieve effecten worden verwacht alsook geen negatieve effecten op de lange termijn. Een significant negatief effect op een habitatype als gevolg van de werkzaamheden in de aanlegfase is echter op voorhand niet uit te sluiten. Voor het grootste gedeelte van de soorten en habitats worden na inwerkingtreding van het estuariene gebied positieve effecten verwacht. In verband met de omvang van dit overzicht, wordt hiervoor verwezen naar de Passende beoordeling.

#### *Aanvulling op de Passende beoordeling december 2013*

Als gevolg van de ter inzage legging, de behandeling van zienswijzen en het advies van de Commissie m.e.r., zijn op enkele deelaspecten aanvullende documenten opgesteld en opgenomen in de rapportage 'Aanvulling op het MER voor de Hertogin Hedwigepolder' (bijlage 8). Deze aanvulling is ook verwerkt in het rijksinpassingsplan. De betreffende aanvullende informatie, is ook van waarde voor de opgestelde Passende Beoordeling bij het Inrichtingsplan. De aanvullende informatie is daarom aan de lopende vergunningaanvraag in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 toegevoegd in de vorm van een 'Aanvulling op de Passende beoordeling'; deze is als bijlage 12 bij dit rijksinpassingsplan gevoegd. Het betreft aanvullende documentatie ter onderbouwing van de voorliggende plannen; het betreft geen nieuwe informatie als aanleiding voor een nieuwe vergunningaanvraag Natuurbeschermingswet 1998. De rapportage 'Aanvulling op de Passende beoordeling' is deels een erratum en deels een addendum.

#### Erratum' kritische analyse en herberekening van de oppervlakten per habitatype'

De nadere beschouwing van het projectvoornemen in de Hertogin Hedwigepolder in relatie tot het vraagstuk van de mogelijke aantasting van natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, leidt tot de puntsgewijze conclusies zoals opgenomen in de hiernavolgende deelparagraaf 'Eindbeoordeling' (zie uitgebreider ook de bijlagen 8 en 12) en betreft op hoofdlijnen: voor het realiseren van een substantiële uitbreiding van de estuariene natuur met voldoende dynamiek in eb- en vloedstromen en golfwerking is het onvermijdelijk dat een zekere oppervlakte van maximaal 26 ha en een mogelijk verdere beperking op detailniveau van 10-20% onvermijdelijk is. Wezenlijk andere alternatieven die de schorafgraving verder drastisch beperken zijn er niet, gegeven de gekozen prioriteit voor dynamische estuariene processen. Ten aanzien van de gevolgen voor de natuurlijke kenmerken is de conclusie dat de ingreep niet leidt tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het systeem. Integendeel, het projectvoornemen draagt substantieel bij aan herstel van deze natuurlijke kenmerken.

#### Addendum 'Stikstofdepositie'

Het addendum omvat ten aanzien van het bepalen van de eventuele negatieve effecten van stikstofdepositie de resultaten van de aanvullende berekeningen voor drie Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied :

- Brabantse Wal inclusief Kalmthoutse Heide (NL en B);
- Klein en Groot Schietveld (B);
- Bossen en heiden van zandig Vlaanderen (B).

De eindconclusie hiervan luidt dat gezien de zeer geringe bijdrage van de ingreep aan de stikstofdepositie en gezien het tijdelijke karakter (alleen in de aanlegfase) een nadere bepaling van eventuele cumulatie met andere voorgenomen activiteiten niet noodzakelijk is (zie ook bijlage 12 en de eerdere paragrafen 4.4 en 6.2.3 van dit rijksinpassingsplan).

#### Addendum 'Actualisatie vogeldata'

Er is een analyse uitgevoerd van actuele gegevens over de aanwezigheid van vogels in het plangebied en in beeld gebracht of en in hoeverre de actuele vogelgegevens invloed hebben op de conclusies die op basis van de informatie in de Passende Beoordeling zijn getrokken. Dit leidt tot de volgende conclusies:

1. Geen andere conclusie ten opzichte van Passende Beoordeling. Uit de analyse van data en effectbeoordeling zoals beschreven in Bijlage 1 en Bijlage 2 van de 'Aanvulling op de Passende beoordeling' (bijlage 12 bij het rijksinpassingsplan) voor respectievelijk broedvogels en niet-broedvogels, blijkt dat de actualisatie van vogeldata voor beide categorieën niet leidt tot een andere conclusie in de Passende Beoordeling bij het MER ten aanzien van de effectbepaling en de kans op significante effecten.
2. Detaillering vergunningvoorwaarden om significantie uit te sluiten. Voor niet-broedvogels geldt dat mitigerende maatregelen ter voorkoming van significant negatieve effecten voor een aantal kritische vogelsoorten (Groenpootruiter, Zwarte ruiter, Tureluur en Kluut), voor een specifiek deelgebied nader moeten worden geconcretiseerd en in de Natuurbeschermingswetvergunning moeten worden opgenomen. De concretisering betreft de werkzaamheden in het zuidwestelijk deel van het Sieperdaschor, inclusief de werkzaamheden aan de dijken en de leidingendam rond het Sieperdaschor, waar op basis van de actualisatie van vogeldata is geconcludeerd dat voor dit deelgebied een maatwerkoplossing nodig is. Deze zijn opgenomen in de Natuurbeschermingswetvergunning. Met deze voorwaarden kunnen significant negatieve effecten alsnog worden uitgesloten.
3. Niet-significante verstoring. Voor de minder -of niet- kritische vogelsoorten zijn ruim voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig bij verstoringe werkzaamheden. Tijdens de uitvoeringsfase worden gepoogd negatieve effecten te beperken, voornamelijk door het beperken van de verstoring. Deze vorm van mitigatie valt buiten de significantiediscussie en maakt dan ook geen deel uit van de Natuurbeschermingswetvergunning.

#### **Eindbeoordeling**

De Passende beoordeling op MER- en inrichtingsniveau in combinatie met de rapportage 'Aanvulling bij het MER Rijksinpassingsplan Hedwigepolder november 2013 (bijlage 8 bij dit rijksinpassingsplan) en de rapportage 'Aanvulling op de Passende beoordeling' (bijlage 12 bij dit rijksinpassingsplan) laten zien, dat voor het voorgenomen plan geldt dat tijdens de uitvoeringsfase, zich tijdelijke negatieve effecten voordoen op de instandhoudingsdoelen van de aangemelde broed- en niet-broedvogelsoorten. Op korte en langere termijn na inwerking treden van het estuariene gebied zijn er echter geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen. De reden daartoe moet gezocht worden in de zeer grote aantallen aangemelde vogelsoorten die zich in Saefthinghe bevinden in relatie tot het gebied waar werkzaamheden uitgevoerd worden. Deze aantallen maken dat het verdwijnen door vergraven van broedplaatsen of verstoren van beperkte aantallen broedvogels of niet-broedvogels bij de Sieperdamonding, het Sieperdaschor of het Nederlandse Scheldeschor op de langere termijn geen negatief effect zal hebben op de instandhoudingsdoelen. In de omgeving zijn voldoende ongestoorde alternatieve

broed- rust- en foerageerlocaties beschikbaar. De ontwikkeling van 295 ha intergetijdennatuur vergroot het leefvoerageer- en rustgebied van het overgrote deel van de relevante vogels en draagt daarbij op termijn voor vrijwel alle vogelsoorten bij aan de gunstige staat van instandhouding van de soort in het Natura 2000-gebied.

De aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied kan bij de uitvoering van het voorgenomen plan worden uitgesloten. Van belang daarbij zijn de volgende aspecten:

1. Voor het realiseren van een substantiële uitbreiding van de estuariene natuur met voldoende dynamiek in eb- en vloedstromen en golfwerking is het onvermijdelijk dat een zekere oppervlakte van maximaal 26 hectare (met een mogelijk optimalisatie op detailniveau van -10-20%) vergraven wordt. Wezenlijk andere alternatieven die de schorafgraving verder drastisch beperken zijn er niet, gegeven de gekozen prioriteit voor dynamische estuariene processen;
2. De ingreep gaat ten koste van ca 26 hectare schor op een totale oppervlakte van ca 2800 hectare in het Natura 2000 gebied Westerschelde & Saeftinghe, welke binnen 10 jaar ruimschoots zal zijn vervangen door nieuw jong schor van een betere kwaliteit dan het kwalitatief matige actuele schor. Pioniervegetatie wordt op korte termijn binnen enkele jaren verwacht in het plangebied te ontstaan.
3. De omzetting van maximaal circa 26 hectare schor en 0,02 ha zilte pioniervegetatie betekent geen aantasting van de natuurlijke kenmerken van het betreffende gebied. Er is sprake van een omzetting van een beperkte oppervlakte huidig oud schor en een kleine oppervlakte pioniervegetatie naar het habitat 'Estuaria'. Deze omzetting is een ondeelbaar element van de maatregel om juist de natuurlijke kenmerken van het systeem te verbeteren (te herstellen) en uit te breiden door middel van de ontpoldering. Zonder afgraving schor geen natuurherstel via het creëren van estuariene natuur in de Hedwigepolder.
4. Direct na realisatie van het projectvoornemen is sprake van de feitelijke aanwezigheid van 295 hectare nieuwe estuariene natuur welke direct onder bescherming van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden gebracht. Vooruitlopend hierop wordt het nog niet aangewezen deel van het plangebied Hertogin Hedwigepolder reeds gelijktijdig met het vaststellen van het rijksinpassingsplan middels een voorlopig aanwijzingsbesluit onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. Daarmee wordt invulling gegeven aan het projectdoel, wordt een bijdrage geleverd aan de instandhoudingsdoelstellingen en vindt versterking plaats van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied.

Onder punt 1 is aangegeven dat de vergraving van schor noodzakelijk is voor het bereiken van het projectdoel. In het onderstaande wordt hierop nader ingegaan.

Allereerst is van belang, dat het niet mogelijk is om estuariene natuur in de Hedwigepolder te realiseren zonder vergraving van schorren. Het vergraven van schorren is daarmee onderdeel van het project realisering estuariene natuur, met andere woorden: de maatregel is deel van het natuurherstel zelf. Het vergraven van

schorren is daarnaast, gelet op het aanwijzingsbesluit Westerschelde & Saeftinghe van 2009 mogelijk. De voorgenomen afgraving van schorren past in de natuurlijke dynamiek van het systeem. Uit recente ecotopenkaarten blijkt dat het estuarium zoveel veerkracht heeft, dat het meerjarig gemiddelde aan oppervlakte schor de beperkte afgraving kan dragen.

Daarnaast is de definitie van 'significante effecten' relevant: in de Leidraad bepaling significantie van het Regiebureau Natura 2000 wordt het begrip significante gevolgen uiteengezet, gekoppeld aan de vraag of de instandhoudingsdoelstelling kan worden gehaald. Daarbij wordt ook aangegeven dat bij het bepalen van de instandhoudingsdoelstellingen wordt uitgegaan van langjarige gemiddelden waarbij een tijdelijk lager niveau (van in dit geval schor) niet perse significant negatief hoeft te zijn.

In totaal wordt er maximaal 26 hectare schor vergraven. Dat is op te splitsen in drie delen:

- schorvergraving ten behoeve van aanvullende berm en weg ter hoogte van de Leidingdam;
- schorvergraving ten behoeve van de noordelijke geul door het Sieperdaschor;
- schorvergraving voor de Hedwigepolder, tevens ten behoeve van de zuidelijke geul rechtstreeks de Hedwigepolder in.

De schorvergraving ten behoeve van de aanvullende berm ter hoogte van de leidingendam staat niet discussie. Deze berm is nodig voor de stabiliteit van de leidingendam en om een weg te maken, in plaats van de huidige weg over de Sieperdadijk. Met deze berm, en enige kleinere ingrepen waarvan de noodzaak niet ter discussie staat, is 5 hectare schorafgraving gemoeid.

Kijkend naar de twee geulen (schorvergraving van maximaal 21 hectare) die zijn voorzien, dient de noordelijke geul door het Sieperdaschor beschouwd te worden als de hoofdgeul. Deze ligt op het oude kreekrestant. De verwachting is dat deze geul na 20 jaar nog steeds ongeveer op dezelfde locatie zal liggen. Dit wordt verklaard door de karakteristieken van het getij. Geulen zijn geneigd zich te richten op de dominante stroming. Hier is de vloedstroom dominant, en de meest noordelijke geul is dan ook op de vloedstroom gericht.

Het niet uitgraven van de zuidelijke geul zou niet leiden tot een minder schorvergraving, omdat het schor voor de Hedwigepolder toch moet worden weggegraven. Dit moet, om voor de realisering van estuariene natuur in de Hedwigepolder niet alleen de in- en uitstroom van water essentieel is, maar ook de golfdynamiek. Afgraven van het schor is hiervoor noodzakelijk: er moet golfslag komen in de Hedwigepolder.

Daarnaast laat de Passende beoordeling op inrichtingsniveau zien, dat bij uitvoering van het plan op Nederlands grondgebied op de langere termijn geen negatief effect op het instandhoudingsdoel van de aangewezen habitattypen optreedt. Het verdwijnen van circa 26 ha schorren (H1330A) veroorzaakt op Nederlands niveau een tijdelijk effect, maar, rekening houdend met de omvang van de nieuwe estuariene uitbreiding en de beoogde ontwikkeling binnen dit gebied, zijn op termijn van circa 10 jaar per saldo negatieve effecten op het instandhoudingsdoel (IHD) uit te sluiten. De nieuw aangelegde krekens in het Sieperdaschor en het nieuwe estuariene gebied in de Hedwigepolder leveren een belangrijke bijdrage aan het behalen van de IHD'en. In de periode dat tijdelijk verlies van schor optreedt, zijn er voor vogels ruim voldoende uitwijkmogelijkheden in de directe omgeving

(Sieperdaschor en Saeftinghe) met een oppervlakte van meer dan 3.000 ha schor. Ook op de IHD'en voor (niet-vogel)soorten is geen negatief effect te verwachten. Zowel inzake (niet-vogel)soorten als inzake habitats kan evenmin gezegd worden dat deze een negatief effect op het realiseren van de IHD'en teweegbrengen. Op Nederlands grondgebied is overigens vooral dynamiek nodig om de natuurdoeltypen waarvoor de huidige staat van instandhouding slecht is, te realiseren. Het plan voor de Hedwigepolder is in staat te zorgen voor deze dynamiek.

Uit het onderzoek in het kader van de Passende beoordeling blijkt dat het project in ieder geval op lange(re) termijn ook een belangrijke herstelbijdrage levert ten behoeve van de habitats en soorten die in het verleden in het Scheldegebied verloren zijn gegaan. Op de langere termijn is er duidelijk een positief effect.

Ook juridisch gezien worden de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aangetast omdat het project niet leidt tot het blijvend en onherstelbare verlies van het - gehele of gedeeltelijke - prioritaire habitattypen. Dit betekent dat naast het latere positieve effect van de voorgenomen maatregelen (uitbreiding habitattypen), ook het effect op zichzelf al niet significant negatief is.

In de Passende beoordeling op inrichtingsniveau is ook gekeken naar effecten van mitigerende maatregelen, waaronder de versteviging van de Leidingendam. De effecten zijn zodanig klein, dat deze ook in cumulatie met de werken langs de Scheldeschorren, een slechts tijdelijk effect op de instandhoudingsdoelstellingen hebben. Bovendien is het werk aan de Leidingendam een noodzakelijke mitigerende maatregel die ertoe bijdraagt dat het gehele gebied in een gunstige staat van instandhouding wordt gebracht. Een dergelijke maatregel kan niet tegelijkertijd een significant negatief effect opleveren, d.w.z. het instandhoudingsdoel in gevaar brengen. Aangegeven wordt wel, dat de werkzaamheden aan en langs de leidingendam moeten worden uitgevoerd in een periode waarin de flora- en fauna-activiteit tot een minimum beperkt is. Op die manier wordt verstoring van broedvogels, pleisterende en foeragerende vogels en planten tot een minimum beperkt.

Samenvattend kan op grond van de Passende beoordeling op MER- en inrichtingsniveau, de Aanvulling bij het MER (zie bijlage 8 bij dit rijksinpassingsplan) en de 'Aanvulling op de Passende beoordeling' (zie bijlage 12 bij dit rijksinpassingsplan) geconcludeerd worden dat de realisatie van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder bijdraagt aan het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen en dat negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen en op de natuurlijke kenmerken van het systeem niet aan de orde zijn.

Voor niet-broedvogels geldt dat mitigerende maatregelen ter voorkoming van negatieve effecten voor een aantal kritische vogelsoorten (Groenpootruiter, Zwarte ruiter, Tureluur en Kluut), voor een specifiek deelgebied nader worden geconcretiseerd en in de Natuurbeschermingswetvergunning worden opgenomen. Met de voorwaarden die zijn opgenomen in de Natuurbeschermingswetvergunning kunnen significant negatieve effecten worden uitgesloten (zie bijlage 12, Aanvulling op de Passende beoordeling).

Het nog niet als zodanig aangewezen deel van de Hertogin Hedwigepolder zal gelijktijdig met het vaststellen van het rijksinpassingsplan middels een voorlopig aanwijzingsbesluit ook onder het beschermingsregime van de Natuurbeschermingswet 1998 worden gebracht. Dit betreft alleen de aanwijzing als Habitatrictlijngebied. Hierdoor valt de Hertogin Hedwigepolder na vaststelling van

het rijksinpassingsplan ook onder het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, voor zover het de aanwijzing onder de Habitatrichtlijn betreft. Deze voorlopige aanwijzing (op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet 1998) vindt plaats vooruitlopend op de definitieve aanwijzing van de Hertogin Hedwigepolder als onderdeel van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. Dit laatste geschiedt enzodra de huidige primaire waterkering verwijderd is waardoor het gebied landschappelijk en ecologisch ook één geheel vormt. Het nieuwe estuariene gebied levert een belangrijke bijdrage aan het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen.

Het Vlaamse projectdeel is inmiddels volop in uitvoering en leidt voorlopig tot de ontwikkeling van tijdelijke nieuwe natuur.

Zie ook: de Passende beoordeling op MER-niveau, opgenomen als bijlage 28a van het MER en op inrichtingsniveau, separate bijlage 6 bij dit rijksinpassingsplan, de rapportage 'Aanvulling bij het MER Rijksinpassingsplan Hedwige', november 2013 opgenomen als bijlage 8 bij dit rijksinpassingsplan en de rapportage 'Aanvulling op de Passende beoordeling bij het rijksinpassingsplan en de vergunningaanvraag Natuurbeschermingswet 1998 op basis van bij het Inrichtingsplan Hertogin Hedwigepolder', december 2013, opgenomen als bijlage 12 bij het rijksinpassingsplan.

### 6.5.3

#### *Passende beoordeling recreatieve ontwikkelingen langs de Leidingendam*

Bij het besluit om de Hertogin Hedwigepolder te ontwikkelen tot natuurgebied, heeft het provinciaal bestuur van Zeeland de wens uitgesproken dat deze natuur beleefbaar wordt.

Om deze wens vorm te geven zijn de recreatieve ontwikkelingswensen in kaart gebracht. Omdat deze ontwikkelingen deel in en deels nabij het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe zijn gelegen, dienen deze getoetst te worden op mogelijke negatieve effecten op de natuurlijke waarde en de instandhoudingsdoelstellingen van dit gebied. Deze recreatieve ontwikkelingen worden in dit plan niet rechtsreeks mogelijk gemaakt. Hiervoor wordt in de regels binnen de bestemming Natuur-estuariene natuur een wijzigingsbevoegdheid opgenomen, waarbij deze recreatieve ontwikkelingen onder voorwaarden wordt toegestaan.

In de Passende beoordeling recreatieve ontwikkelingen langs de Leidingendam (bijlage 28b bij het MER), is realisatie van recreatieve voorzieningen (welke door middel van een wijzigingsbevoegdheid in dit rijksinpassingsplan indirect mogelijk worden gemaakt) onderzocht.

#### *Conclusie*

De Passende beoordeling recreatieve ontwikkelingen langs de Leidingendam is gericht op de volgende drie ontwikkelingen:

- 1) natuurpaviljoen op het plateau aan het einde van de Leidingendam;
- 2) de leidingendam als verbindings- en natuurbelevingsas;
- 3) overnachtingsmogelijkheden in de vorm van ecolodges.

De conclusie van deze passende beoordeling is, dat significant negatieve effecten op broedvogels niet zijn uit te sluiten. De realisatie van de drie recreatieve ontwikkelingen met de bijbehorende bezoekersprognoses, zal zonder aanvullende maatregelen tot verstoring van de aangewezen (broed)vogelsoorten van het Natura

2000-gebied kunnen leiden en effect hebben op de instandhoudingsdoelen. Significant negatieve effecten op broedvogels (Kluut, Strandplevier, Bruine kiekendief) zijn niet uit te sluiten.

Deze conclusie kan als volgt worden toegespitst op de drie afzonderlijke initiatieven:

- De bouw en ingebruikname van de ecolodges leidt tot de minste verstoring. De lodges liggen aan de buitenzijde van het Natura 2000-gebied en leiden tot een beperkt aantal extra bezoekers die bovendien het gebied bezoeken voor rust en natuurbeleving;
- De realisatie van een natuurpaviljoen op het plateau zal bij de geschatte aantallen bezoekers een versturende werking hebben op de directe omgeving. Het betreft vooral optische verstoring in de omgeving van het paviljoen. De verstoring betreft met name de populatie strandplevier in de directe omgeving van het beoogde paviljoen.
- De aanleg van een recreatief pad langs de voet van de leidingendam, de zogenaamde belevingsas, zal zonder aanvullende maatregelen resulteren in een verstoringzone langs de gehele leidingendam. Het betreft optische verstoring aan weerszijden van de dam waar broedende vogels kunnen worden verstoord.

Dit betekent, dat maatregelen getroffen moeten worden die leiden tot een zodanige uitwerking en gebruik van de recreatieve voorzieningen dat geen sprake is van significant negatieve effecten. Deze maatregelen moeten worden opgevolgd op het moment dat gebruik wordt gemaakt van de wijzigingsbevoegdheid in het rijksinpassingsplan.

Uit de analyse komt naar voren dat optische verstoring en recreatie de grootste oorzaak van versturende effecten vormen. Om (significant) negatieve effecten te voorkomen dienen in eerste instantie dan ook mitigerende maatregelen genomen te worden om deze verstoring te minimaliseren, danwel alternatieve plannen te worden aangedragen. Hierbij zijn met name het uitsluiten van effecten op de Strandplevier van belang.

De volgende maatregelen dienen getroffen te worden in het kader van de inrichting: Significante effecten als gevolg van verstoring kan worden voorkomen door de volgende mitigerende inrichtingsmaatregelen tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase:

- de aanleg en duurzaam beheer van een hoge riet- en struweelkraag langs het voet- en fietspad;
- de aanleg en duurzaam beheer van voldoende afscherming van de "vensters" langs het voet- en fietspad;
- het 'strategisch' kiezen van de locaties van de uitkijkpunten, namelijk op voldoende afstand van de klutenkolonies;
- het afschermen de opgang naar de uitkijkpunten.

De volgende maatregelen dienen getroffen te worden in het kader van het gebruik: Significante effecten als gevolg van verstoring kan worden voorkomen door de volgende mitigerende maatregelen voor tijdens de beheerfase:

- sluit potentiële broedlocaties (oeverzone langs de Schelde) van de Strandplevier af in het voorjaar in de periode eind april - eind juni (broedperiode strandplevier);
- creëer jaarlijks optimaal broedbiotoop door het frezen of ploegen van rustige terreindelen op het gasplateau.



#### *Vervolgstappen*

De mogelijkheden voor recreatief medegebruik zijn op conceptueel niveau beschreven, concretisering en detaillering moet nog plaatsvinden. Om deze reden zijn de recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden niet direct mogelijk gemaakt in dit rijksinpassingsplan, maar is een wijzigingsbevoegdheid opgenomen. In het overleg met het bevoegd gezag kunnen de plannen met betrekking tot recreatief medegebruik verder uitgewerkt worden, met inachtneming van bovenomschreven mitigerende maatregelen.

Zie ook: paragraaf 7.4, 7.6 en de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER.

#### 6.5.4

##### *Flora- en faunaonderzoek*

In het voorjaar en zomer 2010 is ecologische inventarisatie uitgevoerd naar beschermde natuurwaarden in de Hertogin Hedwigepolder. In 2013 is dit geactualiseerd en aangevuld. De soortgroepen zoogdieren, broedvogels, amfibieën en vissen zijn onderzocht. Uit het concept rapport (Wieland, 2010 en Wieland 2013). Uit de inventarisaties in 2009 en 2013 blijkt dat er strikt beschermde soorten in de Hedwigepolder voorkomen, te weten: 3 vleermuissoorten (Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger), naar alle waarschijnlijkheid Veldspitsmuis, (tabel 3-soort, Bijlage IV). Daarnaast vogels met een vaste verblijfplaats: Ransuil en Buizerd. De volgende soorten met jaarrond beschermde nesten worden ook als broedvogel in het plangebied verwacht: Kerkuil en Huismus. In de omgeving van het plangebied breidt de populatie Rugstreeppadden zich uit door de ontpolderingswerkzaamheden in de Prosperpolder. Voor de volgende soorten is ten behoeve van de Flora- en faunawet een ontheffing noodzakelijk: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, veldspitsmuis, buizerd, ransuil, kerkuil en rugstreeppad. Een ontheffing voor het verwijderen/vernietigen van vaste rust- en verblijfplaatsen en foerageergebied van deze soorten is alleen mogelijk wanneer voldoende mitigerende en compenserende maatregelen genomen worden.

#### *Vervolgstappen*

In het kader van de Flora- en faunawet is voor enkele soorten een ontheffing aangevraagd. De ontheffing wordt in het kader van de rijkscoördinatie-regeling tegelijk met dit rijksinpassingsplan ter inzage gelegd. De noodzakelijke mitigerende en compenserende maatregelen worden in overleg met het bevoegd gezag bepaald en uitgevoerd.

#### 6.5.5

##### *Ecologische hoofdstructuur*

In het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (AMvB Ruimte) van het rijk, is een verplichting opgenomen tot het stellen van regels bij provinciale verordening ter bescherming van de ecologische hoofdstructuur (EHS). Op kaarten in de bijlagen bij de Verordening ruimte van de provincie Zeeland, is de bestaande natuur en begrensde evenals de agrarisch beheergebieden. Ook de wezenlijke kenmerken en waarden van deze gebieden zijn in het Natuurbeheerplan vermeld. Er is in de Verordening aangesloten bij de begrenzing van de gebieden in het Natuurbeheerplan Zeeland. De Verordening beoogt hiervoor een planologisch beschermingsregime te bieden. Het provinciale belang (dat in dit geval tevens een gedeeld rijksbelang is) is gelegen in behoud en ontwikkeling van een bovenlokaal netwerk van natuurgebieden en bescherming van deze gebieden via het ruimtelijk spoor. Voorts levert dit beleid een bijdrage aan het behoud van belangrijke kenmerken van de provincie (open, 'groen en blauw' estuarien deltagebied). De bedoelde gebieden zijn tevens belangrijk voor de recreatie in Zeeland.

In de Verordening is opgenomen (art. 2.12, instructieregel), dat voor deze gebieden een bestemmingsplan of beheersverordening moet gelden waarin de primaire natuurfunctie wordt geregeld. Dat wil niet zeggen dat hiernaast geen andere functies mogelijk zijn. In dit rijksinpassingsplan is voor het gebied een natuurbestemming opgenomen, waardoor de EHS beschermd wordt.

Een klein deel van het plangebied van het rijksinpassingsplan maakt in het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 en de Verordening Ruimte van Zeeland nu reeds onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en is begrensd als bestaande natuur. Het gaat hier om het Sieperdaschor, een deel van de Scheldeschor (beiden zijn tevens onderdeel van het Natura2000 gebied) en om een kreekrestant in de Hedwigepolder. Een deel van die kreekrestant is benoemd als agrarisch beheergebied (zie ook de kaart uitsnede van de ontwerp EHS 2013 in hoofdstuk 4). Deze agrarische beheersgebieden maken geen onderdeel uit van de ruimtelijke EHS zoals vastgelegd in de Verordening ruimte van de provincie Zeeland, maar wel van de instrumentele EHS zoals opgenomen in het Natuurbeheerplan Zeeland (waarvoor beheerssubsidies gelden).

In het kader van het MER en de Passende Beoordeling voor zowel het MER als voor de recreatieve voorzieningen op/aan de leidingendam (welke met een wijzigingsbevoegdheid in dit rijksinpassingsplan indirect mogelijk gemaakt worden) is onderzocht of en wat de eventuele effecten zijn van het project ontpoldering Hedwigepolder op de natuurwaarden (zie hiervoor ook het MER en de daarbij behorende bijlagen 28a en 28b, de Passende beoordelingen en ook de Passende beoordeling op inrichtingsniveau en de rapportage Aanvulling bij het MER Rijksinpassingsplan Hedwigepolder november 2013 welke als separate bijlagen (respectievelijk 6 en 8) bij dit rijksinpassingsplan opgenomen zijn).

De onderzoeken laten zien dat de EHS gebieden (bestaand en de agrarische beheergebieden) als natuur behouden blijven en na inrichting van de Hedwigepolder onderdeel gaan uitmaken van een groter EHS gebied. Daarnaast draagt de beoogde ontwikkeling bij aan behoud, versterking en ontwikkeling van de ecologische kwaliteiten van het estuarium. Er is sprake van een tijdelijke aantasting van de huidige natuurwaarden tijdens de realisatiefase, maar de relatief omvangrijke toename van het oppervlak aan EHS en de kwaliteitswinst voor de kwetsbare estuariene natuur wegen daar ruimschoots tegenop. Ten aanzien van het kreekrestant geldt, dat dit een overblijfsel is van de oude geul en deze zal na inrichting weer onderdeel uitmaken van de hoofdgeul.

Concluderend: naast een kwaliteitsverbetering zal per saldo de oppervlakte EHS toenemen, aangezien na inrichting van de polder deze opgenomen zal worden binnen de begrenzing van de bestaande natuur EHS.

Hiermee wordt voldaan aan de Verordening ruimte Zeeland. Er is geen sprake van een significante aantasting. Op termijn zal er sprake zijn van een vergroting van de EHS en daarmee aanpassing van de EHS. Dit kan conform de Verordening wanneer er sprake is van een verbetering van de EHS, een betere samenhang en het oppervlak ten minste gelijk blijft. Dat is in deze het geval, er is sprake van uitbreiding. Het nieuwe EHS-gebied zal te zijner tijd worden opgenomen in het provinciaal natuurbeheerplan, inclusief aanduiding van de bijbehorende provinciale doeltypen / beheertypen. Het nieuwe EHS-gebied zal ook opgenomen worden in de Verordening ruimte van de provincie Zeeland.

Ten aanzien van de wijzigingsbevoegdheid die opgenomen is voor recreatieve voorzieningen geldt, dat naar de eventuele effecten gekeken is in de vorm van een

Passende beoordeling. Deze is als bijlage 28b opgenomen bij het MER. Voor de conclusies verwijzen we graag naar voorgaand onderdeel 6.5.3 van dit rijksinpassingsplan. In deze Passende beoordeling zijn tevens mitigerende maatregelen opgenomen. De kosten van deze maatregelen zijn onderdeel van het eventuele toekomstige recreatieve initiatief. Op basis van het rijksinpassingsplan is realisatie niet direct mogelijk.

## 6.6 Leidingen en infrastructuur - de leidingendam

Tussen Saefthinghe en het nieuwe natuurgebied ligt een dijk met diverse leidingen, leidingendam genoemd. Deze leidingendam kan op grond van zijn functie als belangrijkste slagader van Zeeuws-Vlaanderen (en ook vanwege de hoge verplaatsingskosten) niet verwijderd worden en blijft derhalve ter plaatse ook in de toekomst een gedeeltelijke waterscheiding vormen.

De aanval van wind, golven en stroming op de noordzijde van deze leidingendam blijft ongewijzigd na de aanleg van het nieuwe estuariene gebied. De aanval vanuit het zuiden zal wel veranderen in verband met het aanleggen van de zeewering.

De belangrijkste aanpassingen in het kader van het MMA in relatie tot de leidingendam zijn:

- Afgraven van de Scheludedijk onder helling tot polder-/schorniveau;
- Afgraven van de Sieperdadijk onder helling tot polder-/schorniveau;
- Graven van een 130 meter brede geulaanzet bij de Scheldeschordeursteek tot op gemiddeld laagwater niveau, welke tot in de Hedwigepolder doordringt;
- Graven van geul- en kreekaanzetten in de Hedwigepolder.

Volgens de NEN 3650 moet er een voorafgaande veiligheidsevaluatie plaatsvinden, wanneer de omgeving van een leiding aanzienlijk wordt gewijzigd of zou kunnen gaan wijzigen ten gevolge van planologische ontwikkelingen. Onder andere wordt gewezen op secundaire gevolgschade zoals inundatie, ontgronding en instabiliteit van leidingen.

Deze veiligheidsevaluatie heeft inmiddels plaatsgevonden en is vastgelegd in de "Technische detailstudie Hedwige- Prosperpolder Gasdam", welke studie als separate bijlage 3 a-c bij dit rijksinpassingsplan is gevoegd.

In deze studie is een overzicht gegeven van de mogelijke risico's voor de leidingen in de leidingendam en wordt ingegaan op de effecten op de stabiliteit van de leidingendam. Geconcludeerd wordt dat reeds in de huidige toestand de grasbekleding (en dunne kleilaag) van de leidingendam zorgt voor een bescherming tegen falen door golfwerking en/of overloop van maar ongeveer 15 à 25 jaar. Het is de vraag of dit voldoende is voor een dam die dergelijke belangrijke leidingen beschermt. Er wordt echter vanuit gegaan dat de huidige staat van de dam een aanvaardbaar veiligheidsniveau heeft en als standaard kan beschouwd worden. Door het afgraven van de Sieperdadijk daalt de terugkeerperiode van de storm waartegen de dam bestand is aan de zuidkant van de leidingendam door de verhoogde golfwerking en langs de leidingendam in de richting van de huidige primaire dijk (richting zuidwest) door het verhoogde peilverschil aan weerszijden van de dijk. Om deze (reeds lage) terugkeerperiode van de huidige toestand te behouden dient extra bescherming te worden aangebracht.

Waar de praktijk aantoont dat de globale stabiliteit van de leidingendam voldoet, kan gesteld worden na het herinrichten van de Hedwige- en Prosperpolder de globale stabiliteit van de dam niet zal reduceren.

Ten aanzien van de golfwerking behoudt de leidingendam het oorspronkelijk veiligheidsniveau niet, doordat het afgraven van de Sieperdadijk enerzijds een golfaanval vanuit het zuiden mogelijk wordt, en anderzijds de geulvorming zal beïnvloeden.

Hoewel het mogelijk is om met maatregelen de stabiliteit van de leidingendam voldoende te garanderen, is tussen partijen gezocht naar een oplossing voor de in de leidingendam thans aanwezige asbest-cement leidingen. Asbest-cement leidingen zijn, in vergelijking met stalen leidingen veel gevoeliger voor zettingen in het grondpakket. Dit heeft erin geresulteerd dat de asbest-cementleidingen vervangen worden door stalen leidingen, welke in de top van de leidingendam gelegd zullen worden. Hiermee wordt een meer optimale oplossing met betere toegankelijkheid en ontwikkelingsmogelijkheden bereikt.

Met toepassing van de volgende maatregelen<sup>52</sup> in combinatie met de vervanging in staal (en verplaatsing) van de asbest-cementleidingen wordt het huidige veiligheidsniveau zeker gehandhaafd:

- versteviging van de bestaande berm door uitbreiding langs de zuidkant met goede kleigrond over een kruinbreedte van 10 meter, met een kruinpeil van 4.06 meter NAP over een lengte van 3500 meter. Deze berm wordt voorzien van een zone van 6 meter waar een dienstweg gerealiseerd kan worden (eenrichtingsverkeer met eilandjes waar het verkeer kan kruisen). Door de vervanging van de asbest-cement leidingen, kan versteviging van de bestaande berm plaatsvinden in de vorm van verhoging en/of verdichting van het bestaande grondpakket. Uitvoering van deze uitbreiding kan plaatsvinden na vervanging en verplaatsing van de asbest-cementleidingen en voor afgraven van de Sieperdadijk;
- versteviging van het talud van de dam boven de berm. Door vervanging en verplaatsing van de asbest-cementleidingen kan dit plaatsvinden door het aanbrengen van een kleipakket tegen het bestaande talud. De dikte van het kleipakket wordt bepaald door de golfbelasting. Ingeval onvoldoende goede klei voorhanden is, kan dit geschieden middels een verzwaarde erosiewerende mat. De versteviging dient plaats te vinden wederom over de volle lengte van de leidingendam;
- (eventueel) versteviging van de kop van de dijk en van de geulaanzetten door een steenbestorting ter hoogte van het deel van de dam in het afwaartse deel van het Sieperdaschor (tussen het huidige bruggetje en de Schelde).

In het kader van de Passende beoordeling op MER niveau (bijlage 28a MER) die beschreven is in de vorige paragraaf, heeft ook een beoordeling plaatsgevonden van bovengenoemde maatregelen. De conclusie is dat de effecten van de versteviging van de leidingendam zodanig klein zijn, dat deze, ook in combinatie met de werkzaamheden bij de Scheldeschorren, geen effect op de instandhoudingsdoelstellingen hebben. De werkzaamheden aan de leidingendam betreffen een noodzakelijk mitigerende maatregel die ertoe bijdraagt dat het hele gebied in een gunstige staat van instandhouding wordt gebracht.

Met bovenstaande maatregelen kan de stabiliteit van de leidingendam voldoende gegarandeerd worden zodat hierin geen beletsel aanwezig is om het voorgenomen project uit te voeren. Dit wordt bevestigd door de resultaten van een expertmeeting in mei 2013. Op deze meeting zijn de mitigerende maatregelen besproken. In het algemeen konden de experts zich goed vinden in de voorgestelde mitigerende

<sup>52</sup> beschreven in het rapport 'Technische detailstudie hedwige - Prosperpolder – Gasdam, deel 2: mitigerende maatregelen, als bijlage 3b bij dit rijksinpassingsplan gevoegd.

maatregelen. Men was van mening dat deze maatregelen voldoende zijn alsook dat de maximale zettingen die verwacht worden, laag zijn. De aanbeveling is gedaan om voorafgaand aan uitvoering van de maatregelen nader onderzoek te doen naar de grondopbouw van de leidingendam. Dit zal als zodanig meegenomen worden in het bestek.

## 6.7 Verkeerskundige aspecten

Voor wat betreft mobiliteit en verkeer geldt, dat er in het kader van de inrichting van het estuariene gebied materiaal, grondspecie, aanvulzand en dergelijke aan- en afgevoerd wordt. Door gebruik van speciaal daartoe aangelegde bouwwegen wordt dit effect beperkt. Het (beperkte) bestemmingsverkeer en landbouwverkeer zullen hiervan mogelijk enige hinder ondervinden.

Een rechtstreeks gevolg van het besluit tot ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder is, dat het verkeersbelang van de wegen in de polder komt te vervallen. Door de verwijdering van deze wegen in het plangebied, ontstaan er geen verkeerskundige knelpunten nu de betreffende wegen eindigen in het plangebied en geen verbindende functie hebben.

Wel maken recreatieve en onderhouds-/dienstwegen onderdeel uit van het plan. Met name de recreatieve voorzieningen die met de wijzigingsbevoegdheid als opgenomen in de planregels, kunnen een verkeersaantrekkende werking hebben. In de daarvoor te zijner tijd te doorlopen juridische planologische procedure, worden de daaraan gekoppelde verkeerskundige aspecten nader onderzocht en onderbouwd.

Zie ook: de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER
---

## 6.8 Waterhuishouding

### 6.8.1 *Water in het MER*

De conclusies naar aanleiding van het onderzoek, uitgevoerd in het kader van het MER, luiden als volgt:

- de effecten tengevolge van bemaling zijn slechts tijdelijk van aard (ten behoeve van de uitvoering van de inrichtingswerkzaamheden) en worden licht negatief beoordeeld;
- de optredende wijziging ten aanzien van de infiltratie en afstroming gedurende de uitvoeringsfase van de werken vormen geen beletsel om de voorgenomen activiteit uit te voeren;
- Het risico van waterverontreiniging tijdens de uitvoeringsfase is zo minimaal dat ook dit geen beletsel vormt voor het uitvoeren van de werken;
- de invloed van de aanwezigheid van het estuariene gebied op de grondwaterkwaliteit is neutraal;
- de invloed van de aanwezigheid van het estuariene gebied op de oppervlaktewaterhuishouding van de Scheldevaargeul en de stortlocatie 'schaar van Ouden Doel' wordt neutraal beoordeeld;
- Het nieuwe estuariene gebied als een volwaardige vooroever van de Schelde heeft een structuurkwaliteitsverbeterend effect;
- Het vervangen van de gravitaire uitwateringssluis door een pompemaal heeft tot gevolg dat er meer controle kan worden uitgeoefend op de toekomstige waterstanden in de aanliggende Prosperpolder;
- De realisatie van het estuariene gebied draagt in positieve zin bij aan de waterkwaliteit in zone 3 van het Schelde-estuarium. Zone 3 betreft het gebied van Hansweert tot de grens, inclusief de Hertogin Hedwigepolder.

## 6.8.2

### *Watertoets*

#### *Doel van de watertoets*

Het doel van de watertoets is waarborgen dat waterhuishoudkundige doelstellingen expliciet en op evenwichtige wijze in beschouwing worden genomen bij alle waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen en besluiten. Via de 'waterparagraaf' in de toelichting op ruimtelijke plannen heeft de watertoets inhoudelijk een expliciete plaats in de totstandkoming van ruimtelijke plannen en besluiten.

Water is een essentieel onderdeel van onze leefomgeving. Sinds 2003 is voor het verkrijgen van goedkeuring voor een wijziging of actualisering van een rijksinpassingsplan een toevoeging van een zogenoemde 'waterparagraaf' een voorwaarde. In een waterparagraaf in de toelichting op een rijksinpassingsplan dient te worden ingegaan op de waterveiligheid (waterkeringen) waterhuishoudkundige (watersysteem) en rioleringstechnische (waterketen) aspecten van het desbetreffende plangebied.

De fase van de opmaak van kennisgeving/ startnotitie vormde in termen van de watertoets de 'initiatiefase'. In die fase zijn de eisen, wensen en randvoorwaarden voor water, op inspraak van o.a. de waterbeheerders, vastgelegd. In de antwoordnota is ingegaan op welke wijze in het MER, onder meer bij de vorming van alternatieven en varianten, de discipline water de gewenste plaats krijgt. De opmaak van het MER kan beschouwd worden als de 'ontwikkel- en adviesfase'. Op basis van de gegevens in voorliggend MER, welke op het vlak van het watersysteem worden samengevat in paragraaf 15.3 van de MER, kan de waterbeheerder de voorgenomen activiteit toetsen aan de afgesproken criteria, zodat vervolgens een 'wateradvies' kan opgesteld worden.

#### *Beleidskader*

Relevante beleidsstukken op het gebied van water zijn Europese Kaderrichtlijn Water, Nationaal Waterplan, Waterbeheer voor de 21<sup>ste</sup> eeuw, (Nationaal) Bestuursakkoord Water, het omgevingsplan Zeeland, de Zeeuwse Handreiking Watertoets, het Waterbeheersplan van Waterschap Zeeuws-Vlaanderen 2002-2007 en het Stedelijk Waterplan Zeeuws Vlaanderen. In hoofdstuk 3 van dit rijksinpassingsplan zijn deze beleidsdocumenten op Europees-, nationaal-, provinciaal- en waterschapsniveau uitgebreid beschreven, graag verwijzen we hiernaar.

Het belangrijkste gezamenlijke punt uit deze beleidsstukken is dat water een belangrijk sturend element is in de ruimtelijke ordening. Water legt een ruimteclaim op het (stads)landschap waaraan voldaan moet worden.

De bekende driestapsstrategieën zijn hierbij leidend:

- vasthouden-bergen-afvoeren (waterkwantiteit);
- voorkomen-scheiden-zuiveren (waterkwaliteit).

#### *Water in relatie tot de beoogde ontwikkeling*

##### Waterveiligheid

De thans langs de noordwestelijke en noordoostelijke zijde van de Hedwigepolder gelegen primaire waterkering, maakt onderdeel uit van dijkkring 32 (Zeeuws-Vlaanderen). Een van de belangrijkste ontwikkelingen die in het kader van de ontpoldering zal worden uitgevoerd is het verleggen van de primaire waterkering. In de Hertogin Hedwige- en Prosperpolder zal estuariene natuur gecreëerd worden door dijkverplaatsing. In een eerste stap wordt landinwaarts een nieuwe primaire

waterkering aangelegd die dezelfde bescherming biedt als de huidige Scheldedijk. In een tweede stap wordt het getij van de Schelde in het gebied gelaten. Na uitvoering van de terreinwerkzaamheden moet zich hier vanzelf estuariene natuur gaan ontwikkelen.

In het voorkeursalternatief is gekozen om in Nederland de bestaande primaire dijk aan de Schelde en langs het Sieperdaschor af te graven op polderniveau. In Vlaanderen is gekozen om de verharding van de bestaande dijk aan de Schelde te verwijderen en een bres te graven van 500 meter tot op polderniveau ter hoogte van de Prosperhaven.

Bij het initiatief, met de dijkverlegging als integraal onderdeel daarvan, is de veiligheid tegen overstromingen een dwingende randvoorwaarde. In het kader van deze dijkverlegging is een Ontwerp- Projectplan (voorheen Dijkverleggingsplan) conform artikel 7 van de Wet op de waterkering opgesteld, wordt opgesteld als onderdeel van het Rijksprojectenbesluit. Dit plan bevat de te treffen voorzieningen (a) gericht op de uitvoering van het werk ten aanzien van een primaire waterkering, (b) gericht op het ongedaan maken of beperking van de nadelige gevolgen van de uitvoering van het werk voor zover rechtstreeks verband houdend met de uitvoering van het werk, en (c) ter bevordering van het belang van landschap, natuur of cultuurhistorie, voor zover rechtstreeks verband houdend met de uitvoering van het werk.

De ontpoldering heeft ook effecten op de hoogwaterstanden in de Beneden-Schelde. Door ontpoldering wordt meer 'ruimte voor water' gerealiseerd, waardoor de waterstanden benedenstreams kunnen dalen. Deze waterstandsdeling is echter zeer miniem, echter in alle gevallen (hoe miniem de waterstandsdeling ook is) een positieve ontwikkeling met het oog op waterveiligheid. Daarnaast bestaat in het meest zuidelijke punt van het plangebied geen gevaar voor golfoploop.

#### Wateroverlast

Bij ontpoldering zal gezien het toekomstige gebruik (estuariene natuur) geen wateroverlast optreden in de polder. Het is bij het beoogde gebruik juist de bedoeling dat water vanuit de Schelde, onder invloed van het getij het plangebied binnentreedt. De drainage c.q. ontwatering, zoals in de huidige situatie aanwezig, wordt stopgezet. Hierdoor zal de dynamiek van grond- en oppervlaktewater evolueren naar een (natuurlijk) evenwichtstoestand met het Scheldepeil.

Evenwel kan, als gevolg van het feit dat Scheldewater in de beoogde situatie verder zuidwaarts oprukt, kwelstroming ontstaan richting de aangrenzende polders. Dit heeft enige effecten op de grond- en oppervlaktewaterhuishouding. In de MER is geconcludeerd dat dit geen wateroverlast in de aangrenzende polders tot gevolg heeft. Het vervangen van een onder vrij verval werkende uitwateringssluis door een pompemaal heeft als gevolg dat er zelfs meer controle kan uitgeoefend worden op de waterstanden in de aangrenzende polder(s). Het waterpeil in deze polder(s) is door installatie van een pompemaal ook minder/ niet afhankelijk van het getij.

Het lekdebiet dat onder de nieuwe primaire waterkering doorkomt, zal na ontpoldering mee variëren met het getij en zal aanleiding geven tot maximaal een verdubbeling van het volume water dat onder de dijk doorkomt bij hoogtij. Het lekdebiet blijft echter marginaal en wordt door de dijksloot afgevoerd. Op plaatsen waar de onderliggende kleilaag onvoldoende aanwezig is zal het lekdebiet worden beperkt door aan de rivierzijde van de nieuwe dijk een damwand te plaatsen.

### Riolering

In de beoogde situatie zal de thans aanwezige bebouwing in de Hedwigepolder worden verwijderd. Dit geldt ook voor de aanwezige infrastructuur en nutsvoorzieningen (alook de riolering).

### Watervoorziening

De beoogde ontwikkeling vindt niet plaats nabij een gebied voor drinkwatervoorziening en heeft hierop derhalve geen negatieve effecten.

### Bodemdaling

De ondergrond in de Hedwigepolder is voor het overgrote deel sterk zettingsgevoelig. Bij nieuwe ontwikkeling dient hiermee rekening te worden gehouden door functies die lage waterstanden vragen te voorkomen in dergelijke (sterk) zettingsgevoelige gebieden. In de beoogde situatie is wordt het plangebied estuariene natuur. Deze natuurfuncties vraagt geen lage waterstanden, maar juist een natuurlijke hydrologische dynamiek. Met het oog op dit aspect zijn er geen belemmeringen voor de ontpoldering.

### Grondwateroverlast

In de polders, grenzend aan de ontpolderde gebieden zal geen vernatting optreden als gevolg van het overstromen van de ontpolderde gebieden. Dit komt met name door het feit dat de ontpolderde gebieden een buffer blijven vormen tussen Schelde en aangrenzende polders. Het bestaande ontwateringsstelsel (inclusie drainagebuizen) van aangrenzende polders zal, indien naar behoren functionerend, ook in de beoogde situatie functioneren. Wel zal landinwaarts kwel optreden. Echter het doorsijpelende zoute water zal via een gracht aan de voet van de nieuwe dijk terug de Schelde in worden geleid. Op enkele plaatsen, waar onvoldoende onderliggende kleilaag aanwezig is, zal een damwand worden geplaatst ter beperking van de kwelstroming.

### Oppervlaktewaterkwaliteit

Ten aanzien van toekomstige oppervlaktewaterkwaliteit wordt in de MER geconcludeerd dat het toekomstige estuariene gebied een belangrijke rol zal spelen in de nutriëntencyclering. Schorren blijken namelijk belangrijk te zijn voor een goede nutriëntenhuishouding. Op deze manier zal het toekomstig estuariene gebied een positief effect op de waterkwaliteit en het ecologisch functioneren van het Schelde-estuarium.

### Grondwaterkwaliteit

Tengevolge van het overstromen van het estuariene gebied met Scheldewater kan bij overstroming met verontreinigd oppervlaktewater en sedimentatie van verontreinigd zwevend stof een verontreiniging van de bodem optreden. Gezien de kleiige bodems in het plangebied en de verwachte tendens van sedimentatie (waardoor de deklaag geleidelijk zal aangroeien), wordt de kans op verslechtering van de grondwaterkwaliteit kleiner. De kans op verdere verzilting van het ondiepe grondwater is uitgesloten aangezien er langs de nieuwe Sigma/Deltadijk ook laagwatergrachten zullen zijn die een hydraulische barrière vormen voor doorsijpelend oppervlaktewater tussen de ontpolderde gebieden en de aanpalende polders. Grondwaterverontreiniging klein geacht. In het kader van eventuele verzilting wordt een nulmeting uitgevoerd en dit zal vervolgens gemonitord worden.

### Verdroging/ natte natuur

Het initiatief beoogt de realisatie van estuariene natuur van forse omvang. Binnen dit gebied zal de waterhuishouding evolueren naar een natuurlijk evenwicht dat met



name gebaseerd is op de getijdenwerking. Er vindt dus een toename plaats van natte natuur. Van verdroging is geen sprake.

#### *Water in relatie tot de verbeelding en de regels*

Het gehele plangebied is bestemd als 'Natuur – estuariene natuur' en is bestemd voor het behoud, herstel en/of de ontwikkeling van natuurwaarden en/of ecologische waarden in het algemeen en van estuariene natuur in het bijzonder en voor waterlopen en waterpartijen, met een Groen bestemming aan twee zijden van het plangebied.

Het extensief recreatief en educatief medegebruik en observatieposten zijn hieraan ondergeschikt. Met deze bestemming is het belang van het natuurlijk gebruik en water veiliggesteld.

Op de verbeelding is een dubbelbestemming 'Waterstaat – waterkering' opgenomen om de keurzonering van de (nieuwe) primaire waterkering aan te geven. Met betrekking tot het waterveiligheidsbelang is in artikel 4.2 (voorrangsregeling) gesteld dat: 'Indien strijd ontstaat tussen het belang van de bescherming van de waterkering als bedoeld in dit artikel en het bepaalde in de overige artikelen, prevaleert de bestemming Waterstaat – Waterkering'. Door het opnemen van deze dubbelbestemming gaat het waterveiligheidsbelang te allen tijde voor het belang van de onderliggende bestemming (in dit geval 'Natuur – estuariene natuur').

#### *Overleg*

Met het waterschap Scheldestromen heeft overleg plaatsgevonden over de hoofdstukken water in het MER. Er heeft telkens afstemming plaatsgevonden. Dit heeft waar nodig geleid tot het treffen van verzachtende maatregelen, met het oog op een duurzaam goede waterhuishouding.

Daarnaast heeft een overleg plaatsgevonden met het waterschap Scheldestromen en met Rijkswaterstaat Zeeland over de in dit rijksinpassingsplan opgenomen watertoets. Onderstaande aspecten zijn in deze overleggen besproken. Daar waar nodig is het bestemmingsplan hierop aangepast.

#### *Rijkswaterstaat*

##### *Algemeen*

- Aanvraag watervergunning: Bij de aanvraag van watervergunningen dient men rekening te houden met de samenloopregeling. Die houdt o.a. in dat een hogere overheid (IenM) in principe het voortouw heeft bij het afhandelen van de watervergunning. In dit geval dient RWS Zeeland en het Waterschap overleg te voeren op welke wijze de vergunningverlening tot stand kan komen.
- Aanpassing dijkkringgebied: Bij de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder zal deze veranderen van een binnendijks gebied in een buitendijks gebied. Hiervoor dient een procedure gevolgd te worden voor aanpassing van het dijkkringgebied. Na juridisch advies bij RWS Zeeland is vastgesteld dat deze procedure van aanpassing moet zijn afgerond alvorens de polder een buitendijks gebied kan worden.

#### *Watertoets onderwerpen*

Bodemkwaliteit /oppervlaktewaterkwaliteit: Op basis van het MER is vastgesteld dat de bovengrond van de polder de kwalificatie 'Industrie' heeft en de ondergrond de kwalificatie 'Schoon'. Volgens artikel 36 lid 3 van het Besluit Bodemkwaliteit (Bbk) kan geen gebruik gemaakt worden van een vrijstellingsregeling. Deze conclusie komt overeen met de mening van Rijkswaterstaat Zeeland.

Door RWS Zeeland als toekomstig waterbeheerder wordt opgemerkt dat het gewenst is om voor het in (water)beheer nemen van het gebied nader inzicht te verkrijgen in de kwaliteit van de grond door middel van een historisch bodemonderzoek en inzicht te verkrijgen in de verplaatsingen daarvan door middel van een grondstromenplan. Informatie voor beiden kan echter pas verkregen worden na verwerving van de gronden.

#### *Afspraken*

Er zal overwogen worden of de vrijstelling voor het uitnemen van de bovengrond kan worden vervangen door een meldingsplicht in het kader van de Besluit bodemkwaliteit. Om het aantal meldingen te reduceren kunnen voor clustering daarvan afspraken gemaakt worden met het bevoegd gezag (gemeente Hulst).

Na de verwerving van de gronden zal informatie verzameld worden voor het opstellen van een grondstromenplan en een historisch bodemonderzoek. Hiervoor zullen bodemonsters worden genomen en zal historisch onderzoek plaatsvinden. Het resultaat van deze onderzoeken zal besproken worden met de toekomstige waterbeheerder: RWS Zeeland. Bij het bodemonderzoek zal extra aandacht besteedt worden aan de kwaliteit van de huidige buitendijkse gronden die ontgraven worden. De bevindingen in het kader van de KRW zullen explicieter in de tekst van de waterparagraaf worden weergegeven.

Morfologie/hydraulica/scheepvaart : Op basis van de resultaten van de MER kan RWS Zeeland akkoord gaan met de conclusies.

Veiligheid waterkeringen: Voor het watertoetsoverleg dient voor dit onderwerp overleg gevoerd te worden met het waterschap Scheldestromen. Wel wordt door RWS Zeeland opgemerkt dat voor de nieuw aan te leggen dijk een levensduur van 60 jaar is aangehouden. Bij de aanleg van nieuwe dijken in Nederland wordt als standaard een levensduur van 50-100 jaar aangehouden. Dit is van invloed op de constructie van de dijk.

#### *Waterschap Scheldestromen*

De Prosperpolder is van belang voor de afwatering van de Hertogin Hedwigepolder. In het verleden heeft er een discussie plaatsgevonden over de dimensionering van het pompstation. Met de huidige capaciteit kan het waterschap leven.

Een aandachtspunt is de waterafvoer tussen de teen van de dijk ter hoogte van de grens en het pompstation. Het waterschap heeft tot op heden nog geen garantie gekregen dat deze waterafvoer er komt en nog geen tekeningen ontvangen op grond waarvan bepaald kan worden wat de dimensionering van de waterafvoer wordt.

Een ander aandachtspunt (tijdelijke situatie) is de situatie als de Prosperpolder al wel ontpolderd zou zijn, maar de Hertogin Hedwigepolder nog niet. De noordoosthoek van de Hertogin Hedwigepolder watert nu af naar Vlaanderen via een duiker onder de dijk door. Aangegeven wordt dat er geen sprake zal zijn van de situatie dat de Prosperpolder al wel ontpolderd is, maar de Hertogin Hedwigepolder nog niet.

Derde aandachtspunt (tijdelijke situatie): Komt er een tijdelijke waterkering tussen de Prosperpolder en de Hertogin Hedwigepolder en zo ja, waar wordt deze gelegd? Hierbij is aangegeven dat er geen tijdelijke waterkering gelegd zal worden.

Het laatste aandachtspunt is de verzilting. Aangegeven wordt dat er een nulmeting uitgevoerd zal worden en er vervolgens gemonitord zal worden. Voor eventueel optredende schade van belanghebbenden komt er een regeling.

6.8.3

*Conclusie*

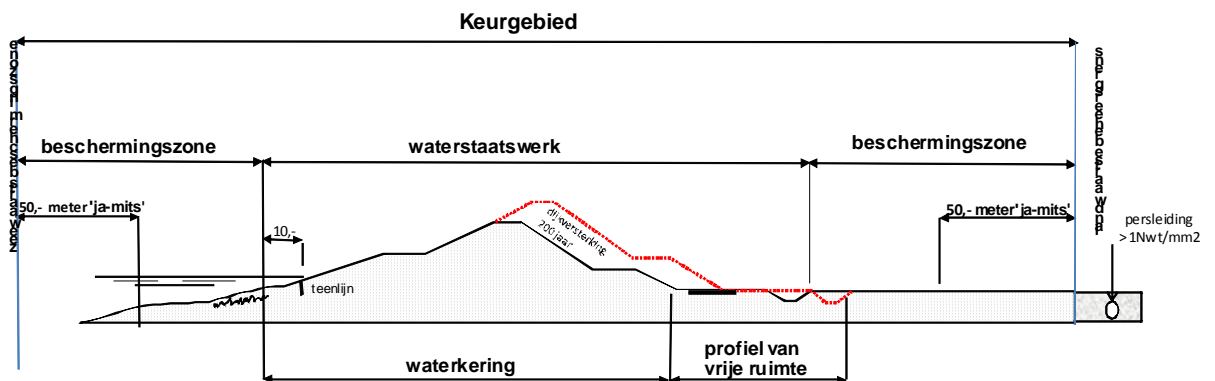
Geconcludeerd kan worden dat ook gezien de omvang van het project en de belangrijke wijzigingen in zowel het grond- als oppervlaktewaterhuishoudingsysteem in voldoende mate rekening is gehouden met relevante wateraspecten. Met het oog op een duurzaam (goede) waterhuishouding kan het initiatief onbelemmerd doorgang vinden. De haalbaarheid van dit rijksinpassingsplan is voor het aspect water hiermee voldoende aangetoond.

Zie ook: paragraaf 7.3 en de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER

6.8.4

*Keur Waterschap Scheldestromen*

De keur stelt regels in het belang van het watersysteem. Het waterschap Scheldestromen heeft de Keur aangepast aan de Waterwet. In de regeling van de Keur is onder andere opgenomen dat het verboden is om zonder vergunning gebruik te maken van een waterkering door in strijd met zijn functie handelingen te verrichten in de zones van de waterkering. Het 'keurgebied' dat betrekking heeft op de waterkering is aangegeven in onderstaande afbeelding. De aanduidingen 'kernzone', 'beschermingszone' en 'buitenbeschermingszone' zijn in de Waterwet vervangen door 'waterstaatswerk' en 'beschermingszone'. Het begrip 'buitenbeschermingszone' is opgenomen binnen het begrip 'beschermingszone'. Aan deze verschillende zones zijn regels gekoppeld om de waterkering te beschermen. Na overleg met het waterschap is in dit rijksinpassingsplan uitsluitend voor het 'waterstaatswerk' een dubbelbestemming 'Waterstaat – Waterkering' op de verbeelding opgenomen.



## 6.9 Gevolgen voor de mens en de sociaal economische effecten

### *Belevingswaarde*

De belevingswaarde van het polderlandschap binnen het plangebied zal enige tijd na herinrichting en natuurontwikkeling in het estuariene gebied voor de meeste burgers toenemen, met uitzondering van de direct betrokkenen bij de Hertogin Hedwigepolder.

De nieuwe functie die aan het gebied gegeven wordt (natuurontwikkeling) gaat ten koste van de binding die de direct betrokkenen voelen met het gebied, maar het verlies aan verbondenheid zal voor de meeste burgers en zeker voor de recreanten, gecompenseerd worden door de toegenomen visuele aantrekkelijkheid van het landschap. De aantrekkelijkheid zal vooral toenemen doordat de polders een afwisselender en dynamischer landschap zullen worden. De aanwezigheid van water met hoogdynamische riviernatuur (slikken en schorren, geulenpatronen) draagt hier in belangrijke mate aan bij.

### *Bewoning*

Voor wat betreft ruimtegebruik geldt dat bewoning in het estuariene gebied niet meer mogelijk zal zijn.

### *Landbouw*

De inrichting van de Hertogin Hedwigepolder als estuarien gebied betekent het verlies van de landbouwgronden in de Hertogin Hedwigepolder. Totaal gaat er in het gebied circa 290 hectare aan landbouwgronden verloren door de ontpoldering. De gronden in de Hertogin Hedwigepolder worden voornamelijk gebruikt door hakvrucht- en akkerbouwbedrijven. Het effect van het verlies van de landbouwgrond hangt samen met de absolute en relatieve verlies aan oppervlakte in relatie tot de totale bedrijfsoppervlakte. Voor de sector als geheel wordt middels een bestuursovereenkomst en een landbouwconvenant aan het verlies van landbouwareaal en landbouwstructuur tegemoet gekomen door het beschikbaar stellen van een grondruilbank en bijbehorende kavelaanvaardingswerken en door steun aan landbouwstructuurversterkende projecten van enige schaal. In het landbouwconvenant tussen de provincie Zeeland en de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) zijn beiden akkoord gegaan met het flankerend landbouwbeleid, dat geldt voor het volledige gebied waarbinnen het Natuurpakket Westerschelde wordt gerealiseerd.

Tijdens de aanlegfase (3 jaar) kan het grootste gedeelte van de gronden nog gebruikt worden voor de landbouw. Naar schatting 50 hectare wordt tijdens de aanleg wel direct ingenomen voor de werkzaamheden.

Voor betrokken eigenaren en pachters die instemmen met vrijwillige grondaankoop wordt er tevens een flankerend beleid voorzien op bedrijfsniveau, welke onder andere gaat over toelagen, ten behoeve van medewerking en ten behoeve van financiering, waarmee eigenaren en pachters elders hun activiteiten kunnen voortzetten. Eigenaren en pachters hebben dezelfde rechten als elders, op basis van de systematiek en jurisprudentie van de Onteigeningswet.

### *Recreatie*

De huidige polders worden frequent bezocht door met name fietsers en wandelaars. Na realisatie van het estuariene gebied blijven deze vormen van recreatie grotendeels in gewijzigde vorm bestaan (fietsen en wandelen op de nieuwe

waterkerende dijk) en komt er voor natuurliefhebbers de beleving van het nieuwe estuariene gebied bij. Als gevolg van de in dit rijksinpassingsplan indirect mogelijk gemaakte recreatieve ontwikkelingen middels een wijzigingsbevoegdheid (de ecolodges, het bezoekerscentrum en de belevingssas) kan er een verdere verbetering optreden van de recreatieve functie.

#### *Mobiliteit en verkeer*

Tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase vindt transport plaats van materiaal via onder andere vrachtwagen. Door gebruik van speciaal daartoe aangelegde bouwwegen wordt overlast zoveel mogelijk voorkomen. Als het estuariene gebied is aangelegd, zijn daarmee de wegen in het plangebied verdwenen. Voor de onttrekking van de wegen, is een onttrekkingsbesluit aangevraagd, welke direct meeloopt in de procedure van de rijkscoördinatieregeling.

Zie ook: paragraaf 7.8.3, hoofdstuk 8 en de slotbeschouwing in hoofdstuk 15 van het MER.

### **6.10 Grondverwerving**

Om het estuariene gebied in de Hertogin Hedwigepolder te kunnen aanleggen, is het nodig om te kunnen beschikken over (het grootste deel van) de gronden in het plangebied. Dit betekent dat het noodzakelijk is om de eigendom van (een groot gedeelte van) het plangebied te verkrijgen. Ook zal de pacht beëindigd moeten worden.

Een klein deel van het plangebied is eigendom van het Waterschap Zeeuws-Vlaanderen: het betreft voornamelijk wegen, dijken, sloten, spuikommen en water. De overige gronden zijn landbouwgronden in privé-bezit. In het VKA wordt het plangebied uitgebreid tot en met de leidingendam. Het Sieperdaschor is eigendom van het Zeeuws Landschap, de leidingendam is eigendom van Delta.

Bij de verwerving van landbouwgronden wordt een flankerend beleid voorzien. Hierbij wordt voor de sector als geheel aan het verlies van landbouwareaal en landbouwstructuur tegemoet gekomen door het beschikbaar stellen van een grondbank en bijbehorende kavelaanvaardingswerken en steun aan landbouwstructuurversterkende projecten van enige schaal. Zoals in de brief d.d. 9 oktober 2009 van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit is aangegeven, wordt op korte termijn getracht de gronden in de Hertogin Hedwigepolder minnelijk te verwerven en wordt zo nodig de onteigeningsprocedure ingezet.

Voorop staat, dat eerst met de eigenaren en pachters wordt onderhandeld om te bepalen of minnelijke verwerving mogelijk is. Mocht het traject van de minnelijke verwerving niet tot het gewenste resultaat leiden, dan zal worden overgegaan tot onteigening. De eigenaar en pachters worden in dit kader volledig schadeloos gesteld. Op basis van de systematiek en jurisprudentie van de Onteigeningswet. Een vastgesteld rijksinpassingsplan geldt op grond van de Nederlandse Onteigeningswet als titel voor onteigening.

### **6.11 Economische uitvoerbaarheid**

Zoals uit het voorgaande blijkt, zijn in het kader van het MER een aantal alternatieven en varianten uitgewerkt die invulling geven aan de natuurdoelstelling (zie paragraaf 2.2) en zijn deze op hun effecten beoordeeld. Naast de effecten die in

het MER onderzocht zijn, zijn ook de sociaal economische effecten van belang bij de uiteindelijke keuze voor het uit te voeren alternatief.

In 2004 is reeds, in uitvoering van de afspraken van het Memorandum van Overeenstemming tussen Vlaanderen en Nederland over het Schelde-estuarium, door VITO, (Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek) een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) op hoofdlijnen uitgevoerd over een aantal voorbeeldprojecten uit het Natuurontwikkelingsplan. Een van deze voorbeeldprojecten betrof de aanleg van het estuariene gebied Hertogin Hedwige- en Prosperpolder. Deze MKBA op hoofdlijnen concludeerde dat het project zou leiden tot aanzienlijke ecologische en recreatiebaten.

Specifiek in het kader van de voorbereiding van het voorliggende rijksinpassingsplan is het rapport 'Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hertogin Hedwigepolder Kosteneffectiviteitsanalyse' (KEA) opgesteld. In dit rapport zijn de kosten en gemonetariseerde baten van de verschillende alternatieven en varianten afgewogen tegen de mate waarin invulling gegeven wordt aan de natuurdoelstelling. In het kader van de hernieuwde start, is het KEA geactualiseerd in april 2013. Deze KEA is als separate bijlage 4 bij dit rijksinpassingsplan gevoegd.

Uit de kosteneffectiviteitsanalyse blijkt, dat de effecten op de leefkwaliteit (o.a. waterkwaliteit, luchtkwaliteit en recreatieve beleving) voor de verschillende alternatieven en varianten min of meer gelijk zijn, en daarom niet bepalend zijn voor de afweging.

Bij de sociaal economische afweging van de alternatieven en varianten moet dan ook vooral gekeken worden naar de mate waarin de doelstellingen ingevuld worden en de aanlegkosten. Daaruit blijkt, dat van de in het MER onderzochte varianten, met het MMA de doelstellingen op meest maximale wijze worden ingevuld, maar ook de hoogste kosten met zich mee brengt. Omdat in het VKA verder gebouwd wordt op het MMA en de kreekaanzet wordt uitgebreid, zijn de kosten daarvan ook hoger. In de KEA, zijn deze meerkosten van de kreekaanzet meegenomen. De meerkosten van recreatieve voorzieningen (natuurpaviljoen, ecolodges en een belevingsas) zijn niet meegenomen bij de berekening van de kosten van het VKA in het KEA. Deze zijn niet meegenomen, omdat hiervoor nog geen exacte invulling ontwikkeld is en ze in dit rijksinpassingsplan niet direct mogelijk worden gemaakt (middels een wijzigingsbevoegdheid zijn deze verankerd). De totale, naar 2013 geactualiseerde kosten van het MMA worden geraamd op 35,2 à 43,4 miljoen € en voor het VKA op 40,0 à 49,3 miljoen €. Specifiek als gevolg van de uitbreiding van het kreekensysteem stijgen de bouwkosten van het VKA ten opzichte van het MMA. Als gevolg van aanvullend onderzoek ten aanzien van de stabilisatie van de leidingendam (mitigerende maatregelen gekoppeld aan het KEA), kunnen de totaalkosten van het VKA nog wijzigen. Ook door andere mitigerende maatregelen kunnen de kosten (van zowel VKA als ook MMA) lager of hoger liggen dan ingeschat (in de KEA is gerekend met een bandbreedte van -10% en + 10%). De kosten hiervan zijn nu nog niet te begroten (zoals een visvriendelijk pompgemaal of het uitvoeren van de werken aan de schorren buiten het broedseizoen).

Gelet op het feit dat met het VKA de doelstellingen maximaal worden ingevuld en tevens de kosten niet als onevenredig beschouwd behoeven te worden, zijn er sociaal economisch gezien geen beletselen om middels dit rijksinpassingsplan het VKA planologisch mogelijk te maken.

In het Verdrag betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium zijn afspraken gemaakt over de kostenverdeling tussen Vlaanderen en Nederland. De afspraken in het Verdrag tussen Nederland en Vlaanderen zijn op hoofdlijnen:

- Vlaanderen betaalt de planvoorbereidingskosten en de inrichtingskosten voor de Hedwigepolder (voor zover samenhangend met het beoogde doel van estuariene natuur realiseren); dat zijn alle inrichtingskosten incl. dijkverlegging op basis van een gezamenlijk overeengekomen inrichtingsplan.
- Vlaanderen vergoedt aan Nederland een bedrag ter grootte van de grondverwervingskosten.
- Nederland betaalt bijkomende kosten. Het gaat dan om inrichtingskosten die niet direct nodig zijn voor het creëren van estuariene natuur, extra kosten in planvoorbereiding als gevolg van wisselende besluitvorming in Nederland, kosten voor landbouwflankwerend beleid, kosten voor meer optimale inrichting van de leidingendam etc. Deze kosten worden gedekt uit het totale budget van 155 mln., dat door het Ministerie van EZ op de begroting is gereserveerd voor het natuurlaanpak Westerschelde (het bedrag betreft een raming, de werkelijke kosten kunnen hiervan afwijken).

Het Project Realisering estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder is zo opgezet, dat schade en nadeel zo veel als mogelijk voorkomen of gecompenseerd wordt. Voor het geval er in een specifieke situatie tot schade of nadeel optreedt, is er een schaderegeling opgesteld (Beleidsregel nadeelcompensatie Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder, welke bij het rijksinpassingsplan en bijbehorende documenten en besluiten gevoegd is). De regeling is van toepassing op de gevolgen van het besluit tot vaststelling van het rijksinpassingsplan als ook voor de benodigde uitvoeringsbesluiten. In deze regeling is aangegeven, waar een verzoek tot vergoeding van schade en nadeel kan worden ingediend, en hoe dit verzoek behandeld zal worden. Onderdeel van de kostenraming en begroting voor het project zijn bijvoorbeeld ook de onderhoudskosten van de dijk en een post voor onvoorziene omstandigheden. Deze laatste kan bijvoorbeeld aangesproken worden voor de kosten verbonden aan het verwijderen van eventueel aanwezige niet gesprongen explosieven in het plangebied. Dit geschiedt voor de start van de realisatie. De ervaringen met de werkzaamheden in de direct aangrenzende Prosper- en Doelpolders, laten zien dat hiermee geen aanzienlijke kosten gemoeid zullen zijn.

De economische haalbaarheid van dit rijksinpassingsplan is hiermee voldoende aangetoond.

## 6.12

### Beheer

Na verwerving en inrichting van de Hedwigepolder zoals in dit rijksinpassingsplan voorzien, is het voornemen om in het gebied na overdracht een integraal beheer te voeren. Dit beheer dient gericht te zijn op zowel op aspecten van natuur, landschap en recreatie als op waterhuishoudkundige aspecten en gevoerd te worden in aansluiting op het beheer van de aangrenzende natuurgebieden. In het hiernavolgende wordt aangegeven, waarom het zo belangrijk is dat er integraal beheer plaatsvindt.

De hoofddoelstelling van het project is natuurherstel van de Westerschelde. Er wordt één grensoverschrijdend project uitgevoerd, waarin de Hertogin Hedwigepolder en de Prosperpolder gezamenlijk tot ontwikkeling worden gebracht. Het Sieperdaschor is in dit project betrokken om zo aansluiting te hebben bij Verdrongen land van Saefthinghe.

Voor de effectiviteit van natuurgebieden is het van groot belang dat deze zo groot en robuust mogelijk zijn. Alleen door uit te gaan van een natuurgebied dat samenhangend, integraal beheerd wordt kan een maximale bijdrage geleverd worden aan de hoofddoelstelling van natuurherstel van de Westerschelde. Een mindere effectieve situatie voor de natuur door een versnipperd beheer, betekent een grotere kans dat er later aanvullende maatregelen voor natuurherstel nodig zijn. Het nieuw te creëren estuariene gebied Hedwige-Prosper (465 ha) maakt straks onderdeel uit van het natuurgebied Groot Saeftinge (3500 ha). Het sluit fysiek aan bij het Sieperdaschor, dat tot de jaren '60 onderdeel was van het Verdronken land van Saeftinge. De ontwikkeling van schor, slik en getijdengeulen in het nieuwe gebied wordt gestuurd door dezelfde morfologische en hydrodynamische processen die ook Saeftinge hebben gevormd. Op basis van modelverwachtingen en gedetailleerde monitoring zal de ontwikkeling van het gebied gevolgd worden en eventueel bijgestuurd. Dit vraagt een gedetailleerd beheerplan, opgesteld door een beheerorganisatie met ervaring in estuariene gebieden. In een dergelijk beheerplan moeten landschapsvorming, habitatontwikkeling, waterhuishoudkundige aspecten en recreatie integraal benaderd worden. De beheerder kan zo de ontwikkeling in bepaalde delen van het nieuwe gebied vergelijken met die in andere delen en reeds bestaande estuariene gebieden (zoals Saeftinge en Sieperdaschor) en op basis daarvan (bij)sturen en handelen.

Het gegeven van een robuust en samenhangend natuurgebied wordt het beste geborgd door het beheer zoveel mogelijk in één hand te houden (één beheerder). Daar komt bij dat tegelijkertijd gestreefd wordt naar een versterking van de belevingswaarde en recreatief medegebruik. Ook dat kan het meest optimaal bereikt worden, wanneer beheer in één hand gehouden wordt. Gedacht wordt aan een concept van een grenspark, dat samenhangend beheerd wordt.

Vanwege de recreatieve potenties zal de Hedwigepolder na inrichting zoveel mogelijk opengesteld worden voor het publiek, dit voorzover dit gelet op de veiligheid en de belangen van natuurbeheer, verantwoord is.

### 6.13 Monitoring

Het doel voor de Hertogin Hedwigepolder is het vergroten van een robuust estuarien gebied, waarin de dynamische, zich evaluerende verhouding van schorren en slikken de omstandigheden creëren voor specifieke planten, bodemdieren en vogels. De dynamiek van het systeem vormt een van de natuurlijke kenmerken van het (Natura 2000-) gebied. De projectdoelstellingen moeten bijdragen aan de verbetering van de Westerschelde als estuarien gebied. Er gelden verbeter- en uitbreidingsdoelstellingen voor de volgende habitattypen:

- H1130 Estuaria (uitbreiding + verbetering)
- H1310A Zilte pionnierbegroeiingen (zeekraal) (uitbreiding)
- H1330A Schorren en zilte graslanden (buitendijks) (uitbreiding + verbetering).

Voor de habitattypen Estuaria H1130 en Slijkgrasvelden H1320 geldt landelijk een zeer ongunstige staat van instandhouding. Voor schorren geldt een ongunstige staat van instandhouding. Onder andere de mate van doelbereiking moet gemonitord worden. Maar monitoring is ook voor andere aspecten aan de orde. Het monitoringsprogramma van de Hertogin Hedwigepolder kent een 5 sporenbeleid:

1. Projectmonitoring en systeemmonitoring (natuurresultaat).
2. Monitoring Gasdam.
3. Monitoring verzilting.
4. Monitoring gezondheidsrisico's.
5. Monitoring vanuit de MER.



Ad 1. De monitoring van de ontpoldering is gericht op het behalen van de gestelde natuurdoelen en specifiek gericht op hydrografische en ecologische aspecten. Hiervoor zal een specifiek model ontwikkeld worden, waarin rekening gehouden wordt met de morfologische, hydrodynamische en vegetatieaspecten.

De verwachte termijn voor ontwikkeling biedt ruim voldoende tijd om de natuurlijke processen voor langere tijd ongestoord te laten. Indien op basis van monitoring, modellering en proces- en systeemkennis toch een minder gewenste ontwikkeling mocht blijken, is er voldoende gelegenheid voor onderzoek, ontwerp en eventueel uitvoering van beheermaatregelen.

Omdat de verwachte termijn voor ontwikkeling van de Hedwigepolder de frequentie voor beoordeling van de staat van instandhouding van het Natura 2000 gebied Westerschelde & Saefthinghe ruim overschrijdt (minimaal tientallen jaren versus zesjaarlijks), moet eventuele introductie van beheermaatregelen in de Hedwigepolder beschouwd worden in het kader van het gehele Natura 2000-gebied Westerschelde & Saefthinghe en niet alleen in het kader van de plaatselijke ontwikkeling in de Hedwigepolder. De Hedwigepolder maakt na inrichting als estuariene natuur namelijk onderdeel uit van het Schelde-estuarium en zal ook als zodanig beoordeeld (moeten) worden.

Tegelijkertijd zal ook op een aantal andere zaken een monitoringsprogramma worden opgezet. Deze zijn met name gericht om risico's tijdig in beeld te krijgen en ook daar waar nodig deze te beperken of bij te sturen. Het gaat daarbij om risico's binnen het projectgebied maar ook in de nevengebieden. Specifiek gaat het over veiligheid, gezondheidsrisico's en verzilting.

Ad 2. Uit het oog van veiligheid zal de stabiliteit en erosiebestendigheid van de (mitigerende maatregelen aan de) leidingendam worden opgevolgd, tijdens de aanlegfase en de beheersfase.

Ad 3. Naar analogie en samenhang met het monitoringsprogramma als opgezet voor Zwin, Perkpolder en Waterdunen, wordt ook voor de Hertogin Hedwigepolder een monitoringsprogramma Verzilting opgezet en uitgevoerd.

Ad 4. Volledigheidshalve vindt tot slot een gezondheidsmonitoring opgezet in relatie tot de sedimentatie van slib in de Hertogin Hedwigepolder.

Ad 5. In het kader van het MER is monitoring een verplicht onderdeel.



## 7 Juridisch-planologische regeling

### 7.1 Algemeen

Een rijksinpassingsplan wordt in principe voor een periode van 10 jaar vastgesteld (artikel 3.1 lid 2 Wro). In het besluit tot vaststelling van dit rijksinpassingsplan is aangegeven voor welke periode de bevoegdheid van de gemeenteraad respectievelijk provinciale staten tot vaststelling van een bestemmingsplan of inpassingsplan binnen het plangebied is uitgesloten (artikel 3.28 lid 5 Wro). Voor dit rijksinpassingsplan is in het vaststellingsbesluit een periode tot 31 december 2020 opgenomen.

Het rijksinpassingsplan bestaat uit een toelichting met een aantal bijlagen, de planregels en de verbeelding (plankaart). De verbeelding en de regels vormen het juridisch bindende gedeelte van het rijksinpassingsplan, de toelichting geeft tekst en uitleg van hetgeen met het rijksinpassingsplan planologisch mogelijk wordt gemaakt. Ook wordt in de toelichting de haalbaarheid van het rijksinpassingsplan op het gebied van beleid, milieu, archeologie en cultuurhistorie en economie onderbouwd.

Bij het ontwerpen van de planmethodiek (de planregels en de verbeelding) voor dit rijksinpassingsplan is zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de uitgangspunten welke ten grondslag hebben gelegen aan de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro):

- decentraal wat kan, centraal wat moet;
- regel slechts datgene wat noodzakelijk is, maar regel het noodzakelijke goed;
- uniforme regelgeving.

Op de verbeelding zijn de bestemmingen aangewezen. Aan deze bestemmingen zijn bouw- en gebruiksregels gekoppeld. Deze bouw- en gebruiksregels maken direct inzichtelijk welke ontwikkelingen worden toegestaan. Verbeelding en planregels bieden daardoor een titel voor bebouwing en gebruik.

Voor wat betreft een dergelijke wijze van bestemmen is aangesloten bij de Standaard vergelijkbare bestemmingsplannen (SVBP 2012) en de gebruikelijke praktijk.

In de volgende paragraaf worden een toelichting gegeven op hetgeen op de planverbeelding en met de planregels is mogelijk gemaakt. Voor de goede orde wordt hier opgemerkt dat aan deze toelichting op de wijze van bestemmen geen rechten ontleend kunnen worden. De verbeelding en de planregels zijn, zoals aan het begin van deze paragraaf aangegeven, de juridisch bindende elementen.

## 7.2

### De bestemmingen

#### Opbouw van de planregels

De indeling van de planregels is als volgt:

##### Hoofdstuk 1: Inleidende regels

Dit hoofdstuk omvat twee artikelen:

- Artikel 1: Begripsbepalingen. Dit artikel bevat alle noodzakelijke begripsomschrijvingen. Hierdoor wordt de interpretatie van de diverse begrippen vastgelegd, waardoor de duidelijkheid wordt vergroot;
- Artikel 2: Wijze van meten. Dit artikel geeft aan hoe bepaalde maten dienen te worden berekend.

##### Hoofdstuk 2: Bestemmingsregels

Dit hoofdstuk bevat de bepalingen die direct verband houden met de op de verbeelding aangegeven bestemmingen. Per bestemming en per artikel geldt in de meeste gevallen het volgende stramien:

- *Bestemmingsomschrijving*: een omschrijving van de doeleinden binnen de bestemming.
- *Bouwregels*: in deze bepaling zijn regels opgenomen omtrent de maximale goothoogte en/of bouwhoogte van bouwwerken en bouwwerken, geen gebouwen zijnde alsmede de bebouwingsdichtheid van de percelen.
- *Afwijken van de bouwregels*: eventueel kunnen afwijkingsmogelijkheden van de bouwplanregels zijn opgenomen.
- *Specifieke gebruiksregels*: in deze bepaling wordt aangegeven welke vormen van gebruik in ieder geval strijdig zijn met de bestemming. Het is dus een aanvulling op de bestemmingsomschrijving. Vormen van gebruik waarvan op voorhand niet (geheel) duidelijk is of er sprake is van strijdig gebruik, worden in deze bepaling opgesomd.

##### Hoofdstuk 3: Algemene regels

In dit hoofdstuk zijn de algemene bepalingen van het bestemmingsplan nader uitgewerkt. Dit hoofdstuk bevat de volgende artikelen:

- *Anti-dubbelregel*: deze bepaling dient te voorkomen dat situaties ontstaan welke niet in overeenstemming zijn met de bedoeling van het plan. Omdat om een gebouw een zeker open terrein is vereist wordt via de anti-dubbelregel voorkomen dat eenzelfde terrein twee keer wordt 'meegenomen' bij de beoordeling van een bouwaanvraag. Grond die al eerder moest worden meegeteld bij de beoordeling van een bouwplan mag niet nog eens worden meegeteld bij een nieuwe bouwaanvraag. Voor de goede orde wordt hier opgemerkt dat het opnemen van de antidubbelregel verplicht is, het nut van deze bepaling is per plan verschillend.
- *Algemene afwijkingsregels*: Algemene afwijking voor alle bestemmingen om een afwijking van maximaal 10% van de voorgeschreven maatvoering toe te staan.
- *Algemene wijzigingsregels*: Algemene wijzigingsbevoegdheid voor de Minister van Economische Zaken om de ligging van de grenzen van bestemmings- en bouwvlakken en aanduidingen zodanig te wijzigen dat de geldende oppervlakte met niet meer dan 10% wordt vergroot of verkleind en geen van de grenzen met meer dan 3 meter wordt verschoven. Na 31 december 2019 gaat deze bevoegdheid over naar burgemeester en wethouders van de gemeente Hulst.

#### **Hoofdstuk 4: Overgangs- en slotregels**

- *Overgangsrecht*. Dit artikel bepaalt dat bouwwerken, die op het moment van inwerkingtreding van het bestemmingsplan aanwezig of in uitvoering zijn, of krachtens een omgevingsvergunning voor het bouwen gebouwd mogen worden, gedeeltelijk mogen worden vernieuwd of veranderd. Na een calamiteit mag een bouwwerk geheel worden vernieuwd of veranderd, mits de aanvraag van de omgevingsvergunning wordt gedaan binnen twee jaar na de dag waarop het bouwwerk teniet is gegaan. Ook ten aanzien van gebruik is een overgangsregeling opgenomen. Voor de goede orde wordt ook hier vermeld dat het opnemen van deze bepaling verplicht is.
- *Slotregel*. Dit artikel geeft de naam van het Rijksinpassingsplan: 'Hertogin Hedwigepolder' (gemeente Hulst).

### **7.3 Beschrijving per bestemming**

#### **Algemeen**

In het rijksinpassingsplan is een aantal afwijkings- en wijzigingsmogelijkheden opgenomen. Het bevoegd gezag is hiervoor per situatie aangegeven (burgemeester en wethouders, Staatssecretaris of de Minister). De Staatssecretaris is het bevoegd gezag bij afwijkings- en wijzigingsmogelijkheden die plaats kunnen vinden tijdens de werkzaamheden aan de Hedwigepolder. Burgemeester en wethouders zijn bevoegd gezag bij de afwijkings- en wijzigingsmogelijkheden die plaats kunnen vinden na het afronden van de werkzaamheden aan de Hedwigepolder. Daarnaast zijn zij het bevoegd gezag voor de wijzigingsbevoegdheden ten behoeve van de extensieve recreatie met bijbehorend paviljoen en de ontwikkeling van de ecolodges.

#### **Artikel 3 Groen**

De gronden met de bestemming Groen omvatten de gronden aan de binnenzijde van de nieuwe waterkerende dijk. Deze gronden zijn bestemd voor groenvoorzieningen, bermen en beplanting, paden (ten behoeve van recreatie en onderhoud) en voorzieningen van algemeen nut.

Op of in deze gronden mogen uitsluitend gebouwen ten behoeve van voorzieningen van algemeen nut worden gebouwd met een maximale hoogte van 3 meter en een maximale oppervlakte van 15 m<sup>2</sup>. Voor het bouwen van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, geldt dat de bouwhoogte maximaal 5 meter mag bedragen en dat overkappingen niet zijn toegestaan.

Tot een strijdig gebruik wordt in ieder geval gerekend het opslaan of het opgeslagen houden van afvalstoffen.

#### **Artikel 4 Natuur – Estuariene natuur**

De gronden met deze bestemming zijn bestemd voor het behoud, herstel en/of de ontwikkeling van natuurwaarden en/of ecologische waarden in het algemeen en estuariene natuur in het bijzonder. Daarnaast zijn waterlopen en waterpartijen toegestaan. Ter plaatse van de aanduiding 'water' is tevens water (kreeken en geulen) toegestaan. Ondergeschikt aan dit hoofdgebruik is extensief recreatief en educatief medegebruik toegestaan alsook paden ten behoeve van recreatie en onderhoud, waaronder wandel- en fietspaden.

Binnen deze bestemming wordt nieuwe natuur ontwikkeld als onderdeel van de EHS. Na realisatie maakt de Hertogin Hedwigepolder hiervan onderdeel uit.

Op de gronden met deze bestemming mogen uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, worden gebouwd. De maximale bouwhoogte hiervan bedraagt 2 meter.

Tot een strijdig gebruik van de gronden en bouwwerken wordt in ieder geval gerekend het plaatsen of geplaatst houden van onderkomens en het opslaan of bergen van onbruikbare, althans aan hun oorspronkelijke gebruik onttrokken voorwerpen, goederen, stoffen en materialen, enz. en het opstaan of storten van vaste of vloeibare afvalstoffen.

Voor de bestemming Natuur geldt een vergunningstelsel voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden. Dit betekent dat het verboden is om zonder vergunning van het bevoegd gezag de aangegeven werken en werkzaamheden uit te voeren op de gronden met de bestemming Natuur. De werken of werkzaamheden zijn slechts toelaatbaar, mits door die werken of werkzaamheden dan wel door de daarvan hetzij direct, hetzij indirect te verwachten gevolgen geen onevenredige aantasting van de landschappelijke waarden van de gronden ontstaat of kan ontstaan. Het verbod is, naast overgangsrechtelijke situaties, niet van toepassing op werken of werkzaamheden die betrekking hebben op normaal onderhoud en beheer of op de ontwikkeling en / of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene natuur als bedoeld in artikel 4.1.

#### *Wijzigingsbevoegdheid Recreatie*

Binnen de bestemming Natuur- Estuariene natuur is voor de ecolodges en de leidingendam als natuur- en belevingsas met bijbehorend paviljoen/bezoekerscentrum een wijzigingsbevoegdheid opgenomen. Indien aan de voorwaarden zoals opgenomen in deze bevoegdheid wordt voldaan, kan hiervan gebruik worden gemaakt.

#### **Artikel 5 Water**

De gronden met de bestemming 'Water' zijn bestemd voor onder andere waterberging en waterhuishouding. Op deze gronden zijn geen gebouwen toegestaan. Bouwwerken, geen gebouwen zijnde zijn toegestaan met een maximale hoogte van 5 meter.

#### **Artikelen 6 Leiding - Leidingenstrook**

De leidingendam is binnen het plangebied opgenomen en wordt beschermd met een dubbelbestemming Leiding - Leidingenstrook. Binnen deze Leidingenstrook is een aantal leidingen opgenomen: 3 gasleidingen, 3 waterleidingen en een Ethyleenleiding. Ook andere of meer leidingen zijn mogelijk mits toelaatbaar op basis van een opgenomen vergunningsstelsel. Op de lage berm van de leidingendam is een aanduiding opgenomen waarbinnen leidingen waardoor het transport van gevaarlijke stoffen plaatsvindt, zijn uitgesloten.

Op de gronden binnen de dubbelbestemming mag niet worden gebouwd, anders dan ten behoeve van de dubbelbestemming zelf. Gebouwen zijn niet toegestaan. Voor bouwwerken, geen gebouwen zijnde is een maximale hoogte opgenomen van 3 meter.

Ook voor deze bestemming geldt een vergunningvereiste voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden. Zonder vergunning van het bevoegd gezag zijn deze werken en werkzaamheden zijn dus verboden. Ook hiervoor geldt dat er geen onevenredige aantasting mag plaatsvinden van het doelmatig functioneren van de leidingen alsook, dat er vooraf schriftelijke advies

wordt ingewonnen bij de betreffende beheerder van de leidingen. Voorts moet worden voldaan aan relevante wet- en regelgeving.

Het verbod is, naast overgangsrechtelijke situaties, niet van toepassing op werken of werkzaamheden die betrekking hebben op normaal onderhoud en beheer of betrekking hebben op de ontwikkeling en/of instandhouding van de doeleinden Natuur – Estuariene natuur als bedoeld in artikel 4 en betrekking hebben op de ontwikkeling van de verbindings- en natuurbelevingsas.

#### **Artikelen 7, 8 en 9 Waarde Archeologie**

Op een groot gedeelte van de gronden binnen het plangebied, rust de dubbelbestemming Waarde – Archeologie 1, 3 of 4. De gronden met deze dubbelbestemming, zijn mede bestemd voor de bescherming en veiligstelling van archeologisch waardevolle terreinen.

Op deze gronden mogen uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde worden gebouwd ten behoeve van de archeologische waarden. Ten behoeve van de andere bestemmingen mag alleen onder bepaalde voorwaarden worden gebouwd, die in de artikelen zijn uiteengezet.

Ook voor deze bestemming geldt een vergunningvereiste voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden. Zonder vergunning van het bevoegd gezag zijn deze werken en werkzaamheden dus verboden.

Het verbod is, naast overgangsrechtelijke situaties, niet van toepassing op werken of werkzaamheden die betrekking hebben op normaal onderhoud en beheer of betrekking hebben op de ontwikkeling en/of instandhouding van de doeleinden Natuur – Estuariene natuur als bedoeld in artikel 4.

#### **Artikel 10 Waarde – Natura 2000**

Het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saefthinghe heeft de dubbelbestemming 'Waarde – Natura 2000 gekregen'. Deze gronden zijn mede bestemd voor de bescherming en instandhouding van de op en/of in deze gronden voorkomende ecologische waarden.

Op deze gronden mag niet worden gebouwd. Hiervan kan via een afwijkingsbevoegdheid worden afgeweken.

Ook voor deze bestemming geldt een vergunningvereiste voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden. Zonder vergunning van het bevoegd gezag zijn deze werken en werkzaamheden dus verboden. De werken of werkzaamheden zijn alleen toegestaan, indien daardoor niet de ecologische waarden van de gronden onevenredig worden of kunnen worden aangetast dan wel de mogelijkheden voor herstel van die waarden niet onevenredig worden of kunnen worden verkleind. Het bevoegd gezag wint omtrent deze voorwaarde vooraf schriftelijk advies in bij de landschaps- en natuurbeschermingsdeskundige.

Het verbod is, naast overgangsrechtelijke situaties, niet van toepassing op werken of werkzaamheden die betrekking hebben op normaal onderhoud en beheer of betrekking hebben op de ontwikkeling en/of instandhouding van de doeleinden Natuur – Estuariene natuur als bedoeld in artikel 4 en betrekking hebben op de ontwikkeling van de verbindings- en natuurbelevingsas.

### **Artikel 11 Waterstaat - Waterkering**

Op een gedeelte van de gronden met de bestemming Natuur – Estuariene Natuur, rust de dubbelbestemming Waterstaat. De gronden met deze dubbelbestemming, zijn mede bestemd voor waterkeringen, watersystemen en waterbergingsgebieden. Daarnaast zijn deze gronden bestemd voor recreatief en educatief medegebruik, met bijbehorende wegen en paden en infrastructurele voorzieningen.

In overleg met het waterschap Scheldestromen is ervoor gekozen om uitsluitend voor de waterkering (het waterstaatswerk) de dubbelbestemming 'Waterstaat – Waterkering' op te nemen. De overige beschermingszones worden voldoende door de Keur van het waterschap beschermd.

Indien strijd ontstaat tussen het belang van de bescherming van de waterkering als bedoeld in dit artikel en het bepaalde in het artikel Natuur – Estuariene natuur, dan gaat het bepaalde in deze bestemming voor.

Op deze gronden mag niet worden gebouwd, anders dan ten behoeve van de bestemming Waterstaat – Waterkering. Gebouwen zijn niet toegestaan. Voor bouwwerken, geen gebouwen zijnde is een maximale hoogte opgenomen van 2,5 meter.

Ook voor deze bestemming geldt een vergunningvereiste voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden. Zonder vergunning van het bevoegd gezag zijn deze werken en werkzaamheden dus verboden. Ook hiervoor geldt dat er geen onevenredige aantasting mag plaatsvinden van het doelmatig functioneren van de waterkering alsook, dat er vooraf schriftelijke advies wordt ingewonnen bij de betreffende beheerder van de waterkering.

Het verbod is, naast overgangsrechtelijke situaties, niet van toepassing op werken of werkzaamheden die betrekking hebben op normaal onderhoud en beheer of betrekking hebben op de ontwikkeling en/of instandhouding van de doeleinden Natuur – Estuariene natuur als bedoeld in artikel 4.



## 8 Conclusie

In de toelichting op dit rijksinpassingsplan is uitvoerig ingegaan op het project dat uitgevoerd zal worden, de realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder. Uit deze toelichting blijkt dat het plan voor alle onderzochte aspecten haalbaar is en wordt met dit rijksinpassingsplan een project mogelijk wordt gemaakt dat uitvoering geeft aan het nationaal beleid en het verdrag dat hierover gesloten is met Vlaanderen. Ook de sociaal- economische uitvoerbaarheid is goed geborgd.

Het nut, en ook de noodzaak van realisering van estuariene natuur in het Westerscheldegebied, zijn duidelijk, en zijn ook uitvoerig gemotiveerd in tal van studies. De feitelijke locatie waarop deze estuariene natuur gerealiseerd wordt, is een punt geweest, waarover al veel gezegd, geschreven en ook geprotesteerd is. Immers, op die locatie moeten de huidige activiteiten verdwijnen, en eventueel op een andere plaats worden voortgezet. En hoewel het nadeel gecompenseerd wordt, betekent dit voor de betrokken gemeente Hulst, de inwoners van Hulst, de eigenaar en de gebruikers van het gebied een verandering in wonen, werken en beleving van de omgeving.

Uit de uitvoerige studies en onderzoeken is echter gebleken dat zowel ecologisch als ook maatschappelijk, de Hertogin Hedwigepolder de beste locatie is om het project uit te voeren. En hoewel het feit, dat er daardoor landbouwgronden en woningen verdwijnen, niet ongedaan wordt gemaakt, zal bij de uitvoering van het project zoveel mogelijk rekening gehouden worden met alle belangen in kwestie, en zal telkens in overleg bestuurlijk en ook maatschappelijk, gezocht worden naar een goede oplossing.



## 9 Maatschappelijke uitvoerbaarheid

### 9.1 Overleg en horen

Het Besluit ruimtelijke ordening (artikel 3.1.1) geeft aan dat bij de voorbereiding van een bestemmingsplan overleg gevoerd wordt met de besturen van betrokken gemeenten en waterschappen en met die diensten van de provincies en het Rijk die betrokken zijn bij de zorg voor de ruimtelijke ordening of belast zijn met de behartiging van belangen welke in het plan in het geding zijn. Het rijksinpassingsplan wordt voor de toepassing van dit artikel gelijkgesteld met een bestemmingsplan in artikel 1.1.1, vierde lid Bro. De instanties die in kennis gesteld moeten worden van dit rijksinpassingsplan zijn geïnformeerd. De beantwoording van de vooroverlegreacties is opgenomen in bijlage 1. De reacties van deze instanties zijn waar noodzakelijk in dit plan verwerkt.

Tevens zijn de reacties omtrent het 'horen' van Provinciale Staten van de provincie Zeeland en de gemeenteraad van de gemeente Hulst, op basis van artikel 3.28 Wro, opgenomen bij de vooroverlegreacties in bijlage 1.

### 9.2 Ontwerpfase

Met de kennisgeving van de ter inzage legging van het ontwerprijksinpassingsplan is de formele procedure voor de vaststelling van het rijksinpassingsplan onder de rijkscoördinatieregeling van start gaan. Van deze terinzagelegging is kennis gegeven in de Staatscourant van 14 augustus 2013, de plaatselijke kranten en de website van de provincie Zeeland ([http://provincie.zeeland.nl/milieu\\_natuur/westerschelde/hedwige/index](http://provincie.zeeland.nl/milieu_natuur/westerschelde/hedwige/index)). Het ontwerprijksinpassingsplan is vervolgens met het MER en de ontwerpuitvoeringsbesluiten gedurende zes weken ter inzage gelegd, te weten vanaf 20 augustus 2013 tot en met 30 september 2013, ter kantore van:

- Provincie Zeeland, Facilitair servicepunt, Abdij 6, Middelburg;
- Gemeente Hulst, Grote Markt 21, Hulst;
- Waterschap Scheldestromen, Kennedylaan 1, Terneuzen;
- Waterschap Scheldestromen, Kanaalweg 1, Middelburg;
- Rijkswaterstaat, Poelendaelesingel 18, Middelburg;
- Rijkswaterstaat Zee en Delta, district Zuid, Buitenhaven 2, Terneuzen;
- Ministerie van Economische Zaken, Servicecentrum, Bezuidenhoutseweg 73, Den Haag;
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Perscentrum, Plesmanweg 1-6, Den Haag;
- Gemeente Beveren, Stationsstraat 2, Beveren (België).

Een ieder heeft hierop zienswijzen kunnen indienen, zowel mondeling, schriftelijk als via een digitaal reactieformulier op genoemde site.

Gelijktijdig met de plaatsing van de kennisgeving is het ontwerprijksinpassingsplan langs elektronische weg toegezonden aan de betrokken gemeenten, provincie, waterschap en uitvoeringsdiensten van het Rijk. Daarnaast is het plan conform de Handreiking voor grensoverschrijdende planconsultaties van ruimtelijke plannen tussen Vlaanderen en Nederland naar de Vlaamse Overheid toegezonden (Departement RWO - Afdeling Ruimtelijke Planning en het Departement LNE Dienst MER). Ook is op 10 september 2013 een informatieavond worden gehouden met als doel de burgers en overige maatschappelijke organisaties in het gebied te informeren over het ontwerprijksinpassingsplan, het MER en de ontwerpuitvoeringsbesluiten. Ter voorbereiding op de start van deze fase, heeft in

juni 2013 een inloop- en informatieavond over het project plaatsgevonden. Tijdens deze bijeenkomst was er gelegenheid tot het stellen van vragen.

### 9.3

#### **Vaststellingsfase**

Na afronding van de terinzagelegging, zijn de ingediende zienswijzen in de Nota van Beantwoording Hertogin Hedwigepolder samengevat en voorzien van commentaar (bijlage 7 bij dit rijksinpassingsplan). Daarbij is aangegeven of een zienswijze aanleiding heeft gegeven tot aanpassing van het rijksinpassingsplan danwel de uitvoeringsbesluiten. Daarnaast zijn bij de vaststelling van het rijksinpassingsplan en de uitvoeringsbesluiten ambtelijk wijzigingen doorgevoerd. Een volledig overzicht van deze aanpassingen en wijzigingen is opgenomen in de nota.

Na vaststelling van het rijksinpassingsplan door de Minister van EZ en de Minister van I&M wordt opnieuw een kennisgeving gedaan en wordt het vastgestelde rijksinpassingsplan en de uitvoeringsbesluiten opnieuw gedurende zes weken ter inzage gelegd. Gedurende deze fase is het voor belanghebbenden die tijdig een zienswijze hebben ingediend, mogelijk om beroep in te stellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Er kan geen beroep ingesteld worden door gemeenten en andere overheden.

## 10 Literatuur & studieopgave en Bijlagen

### 10.1 Literatuur en studieopgave

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de rapporten en onderzoeken die de grondslag vormen van het voorliggende rijksinpassingsplan. De relevante rapporten als het MER, de KEA, het Projectplan en het Inrichtingsplan, zijn als bijlagen bij dit rijksinpassingsplan gevoegd (zie 10.2).

- Natura 2000 Doelendocument, Ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, juni 2006
- Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied n°122 Westerschelde en Saeftinghe, PDN/2009-122
- Lange Termijnvisie Schelde – estuarium en bijbehorende memoranda, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, januari 2001
- Voorstel voor natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde - estuarium, juni 2003
- Ontwikkelingsschets 2010 Schelde – estuarium, september 2004
- Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Vlaams Gewest betreffende de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium betreffende de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010, ondertekend 21 december 2005
- Natuurprogramma Westerschelde, Ministerie van LNV 15 september 2005
- Advies Commissie Nijpels 'Wennen aan de Westerschelde', oktober 2008
- Validatieonderzoek buitendijks natuurherstel Westerschelde, Ministerie van LNV, 2 oktober 2009
- Startnotitie / kennisgeving MER Hedwige –en Prosperpolder, 1 januari 2006
- Strategische MER Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium, september 2004
- Brief aan de Tweede Kamer d.d. 7 september 2005, kamerstuk 30 244 nummer 1
- Brief aan de Tweede Kamer d.d. 17 april 2009, kamerstuk 30 862, nummer 25
- Brief aan de Tweede kamer d.d. 9 oktober 2009, kamerstuk 30 862, nummer 38

## 10.2 Separate bijlagen

- Bijlage 1: Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder: Besluit-MER / Plan-MER Nederland met 33 bijlagen, Oranjewoud 19 juni 2013
- Bijlage 2a: Projectplan Hulst Hertogin Hedwigepolder, Technum 18 november 2013;
- Bijlage 2b: Bijlage 7 bij het Projectplan
- Bijlage 2c: Technische detailstudie Hedwige – Prosperpolder Ontwerp Dijken, Technum 22 november 2007;
- Bijlage 3a: Technische detailstudie Hedwige – Prosperpolder – Gasdam Beschrijving Effecten, Technum, 27 november 2013;
- Bijlage 3b: Technische detailstudie Hedwige – Prosperpolder – Gasdam Mitigerende maatregelen, Technum, 25 november 2013;
- Bijlage 3c: Aanvullende notitie kabelexploitanten, Technum, 28 november 2013;
- Bijlage 4: Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hertogin Hedwigepolder, Kosteneffectiviteitsanalyse, 19 juni 2013
- Bijlage 5: Inrichtingsplan met betrekking tot de toekomstige inrichting van het gebied, Soresma, september 2010
- Bijlage 6: Oranjewoud, Passende beoordeling op inrichtingsniveau, Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder, 12 juni 2013
- Bijlage 7: Nota van Beantwoording Hertogin Hedwigepolder, Ministerie van Economische Zaken, 9 december 2013;
- Bijlage 8: Aanvulling bij het MER Rijksinpassingsplan Hertogin Hedwigepolder, Oranjewoud, projectnummer 225938, 29 november 2013;
- Bijlage 9a: Notitie opslibbing Hedwigepolder, Deltares, kenmerk 1208901-000-ZKS-0005, 14 november 2013.
- Bijlage 9b Verwachte bodemontwikkelingen Hedwigepolder en omgeving ten gevolge van ontpolderen, september 2013, 'Svašek Hydraulics.
- Bijlage 10: Externe veiligheid m.e.r. Hedwige- en Prosperpolder, SAVE, projectnr 130874 – 225938.02, 28 november 2013
- Bijlage 11: Toetsingsadvies over het milieueffectrapport, Commissie voor de milieueffectrapportage, rapportnummer 1773-238, 10 december 2013
- Bijlage 12: Aanvulling op de Passende beoordeling bij het rijksinpassingsplan en de vergunningaanvraag Natuurbeschermingswet 1998 op basis van bij het Inrichtingsplan Hertogin Hedwigepolder', Oranjewoud, projectnr. 225938, december 2013.

**Bijlage 1:**  
**Vooroverlegreacties**





## Vooroverlegreacties: Rijksinpassingsplan 'Hertogin Hedwigepolder'

Het voorontwerp-Rijksinpassingsplan 'Hertogin Hedwigepolder' is overeenkomstig artikel 3.1.1 Bro naar de overlegpartners gestuurd. De hieronder opgenomen vooroverlegreacties zijn binnengekomen.

1.	<p>DELTA N.V., mede namens DELTA Kabel-comfort Netten BV en DELTA Netwerkdrijf BV Postbus 5048 4330 KA Middelburg</p>	Datum dagtekening: 11 maart 2010
	<p>a. Inspreker gaat ervan uit dat over de verwijdering van de (bovengrondse en ondergrondse) infrastructuur overleg zal worden gevoerd en dat een voorstel wordt gedaan voor het beëindigen van de zakelijke rechten en /of intrekking van de verleende vergunningen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor zover er sprake zal zijn van verwijdering van infrastructuur en het beëindigen van zakelijke rechten en/of intrekking van de verleende vergunningen, wordt hiervoor ruimschoots voor de aanvang van de werkzaamheden een voorstel gedaan aan de leidingbeheerders. Ook vindt periodiek overleg plaats met de leidingbeheerders, waarin deze aspecten meegenomen worden.</i></li> </ul> <p>b. Inspreker is er niet van overtuigd dat de te verwachten effecten van ontpoldering afdoende worden weggenomen zodat de huidige capaciteit voor transport via de leidingen gewaarborgd kan blijven. Inspreker stelt als voorwaarde om de veiligheid van de watertransportleiding (van EVIDES) en het behoud van capaciteit voor nieuwe leidingen te waarborgen, dat de lage berm wordt aangevuld met vrijkomende grond uit de ontpoldering en het afgraven van de dijken.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het ophogen van de berm is als optie onderzocht, maar de bestaande AC-leidingen in de lage berm kunnen een dergelijke ophoging waarschijnlijk niet weerstaan en wordt om deze reden niet mogelijk geacht. Verwezen wordt naar paragraaf 5.7.6 van de rapportage 'Beschrijving effecten' (bijlage bij het inpassingsplan). Om deze reden wordt er naast de lage berm, een extra berm aangelegd.</i></li> </ul> <p>c. Inspreker wenst dat de uiteindelijk te nemen maatregelen worden beoordeeld op hun effectiviteit d.m.v. een monitoringsprogramma en dat zo nodig aanvullende maatregelen worden genomen om de stabiliteit van de Gasdam te waarborgen. Inspreker wil deze monitoring graag in eigen beheer uitvoeren.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het is inderdaad de bedoeling om een monitoringsprogramma met betrekking tot de stabiliteit van de Gasdam te ontwerpen en te implementeren. In onderling overleg zullen hierover nadere afspraken gemaakt worden.</i></li> </ul>	

	<p>d. Inspreker gaat ervan uit dat bovengenoemde monitoring en eventuele maatregelen voor rekening en risico van het ministerie en/of provincie worden uitgevoerd. Verder behoudt inspreker zich het recht voor om aanvullend vergoeding van schade als gevolg van de ontpoldering te vorderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In onderling overleg zullen nadere afspraken gemaakt worden omtrent monitoring. Indien inspreker van mening is dat er sprake is van schade, kan deze een verzoek tot schadevergoeding indienen. Er wordt een aparte schaderegeling voor dit project vastgesteld.</i></li> </ul> <p>e. De door inspreker aangegeven oplossing betekent dat de ligging van de beoogde toegangsweg opnieuw onderwerp van studie moet zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Doordat er geen sprake is van nieuwe mitigerende maatregelen, zal de beoogde toegangsweg niet opnieuw onderwerp van studie zijn.</i></li> </ul> <p>f. Inspreker verzoekt om het gebruik van de weg ten behoeve van kabels en leidingen op te nemen in de regeling van het plan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In de regels van het inpassingsplan is gebruik van de weg ten behoeve van onderhoud opgenomen.</i></li> </ul> <p>g. Gewenst is dat duidelijkheid wordt verschaft omtrent de rechten van de weg (openbare weg/privaatrechtelijke regeling).</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Er zullen afspraken worden gemaakt over de rechten in verband met gebruik van de weg. Het overleg hierover is reeds opgestart.</i></li> </ul>
2.	<p>Gemeente Hulst (B&amp;W) <span style="float: right;">Datum dagtekening: 1 februari 2010</span>          Postbus 49          4560 AA Hulst</p>
	<p>a. Inspreker behoudt zicht het recht voor om in het proces met nadere aanvullingen te komen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor kennisgeving aangenomen.</i></li> </ul> <p>b. Het gemeentebestuur heeft zich unaniem uitgesproken tegen ontpoldering. De ontpoldering heeft negatieve gevolgen voor o.a. de uitkering gemeentefonds, werkgelegenheid en leefbaarheid. Daarnaast zijn de bestuurlijke verhoudingen met België verstoord.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het is bekend dat in de regio weerstand is tegen het kabinetsbesluit en er is begrip voor het standpunt van de gemeente Hulst. Na uitvoerige studies en onderzoeken is gebleken dat, zowel ecologisch als maatschappelijk, de Hertogin Hedwigepolder de beste locatie is om estuariene natuur te realiseren. Daarom wordt het project op deze locatie uitgevoerd. De diverse gevolgen voor de mens en sociaal-economische aspecten zijn in het MER beoordeeld. Bij de uitvoering van het project zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden met alle belangen waarbij in overleg (bestuurlijk en maatschappelijk) gezocht zal worden naar een goede oplossing. Met België vindt gedurende het proces continue afstemming en overleg plaats om het project goed uit te voeren.</i></li> </ul> <p>c. Inspreker is van mening dat zij niet als volwaardige gesprekspartner is behandeld. Daarnaast is het voor inspreker niet duidelijk op welke wijze zij bij het plan betrokken worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Inmiddels heeft er overleg tussen het ministerie van EZ en gemeente Hulst plaatsgevonden, alsook met de provincie. Ook ambtelijk vindt overleg plaats met provincie en ministerie. Op deze wijze wordt gemeente Hulst geïnformeerd over het planproces en de stand van zaken daarin.</i></li> </ul> <p>d. Inspreker heeft geen standpunt ingenomen t.a.v. de status Nationaal Park / Grenspark voor Groot Saeftinghe.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>De status van Nationaal Park / Grenspark voor Groot Saeftinghe wordt niet vastgelegd in het rijksinpassingsplan 'Hertogin Hedwigepolder'. Wel wordt nagedacht over het concept van een grenspark, dat samenhangend beheerd zal worden. De mogelijkheden hiervoor worden in overleg met provincie Zeeland verkend.</i></li> <li>e. Inspreker vraag om een persoonlijk gesprek op korte termijn.</li> <li>• <i>Overleg heeft inmiddels plaatsgehad.</i></li> </ul>
3.	<p>Provincie Zeeland (PS) <span style="float: right;">Datum dagtekening: 12 maart 2010</span>          Postbus 6001          4330 LA Middelburg</p>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>a. Inspreker betreurt het dat het validatieonderzoek naar een alternatief niet tot een realiseerbaar alternatief heeft geleid.</li> <li>• <i>Het onderzoek dat is uitgevoerd (Validatieonderzoek buitendijks natuurherstel Westerschelde d.d. 2 oktober 2009) is een gedegen onderzoek. De uitkomsten van dit onderzoek maken duidelijk dat het alternatief buitendijkse schorren geen soelaas biedt.</i></li> <li>b. Ontpoldering stuit bij een groot deel van de Zeeuwse samenleving op grote weerstand. Inspreker geeft aan tegen de ontpoldering te zijn.</li> <li>• <i>Er is begrip voor het standpunt van de provincie Zeeland. Bij de uitvoering van het project zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden met alle belangen waarbij in overleg (bestuurlijk en maatschappelijk) gezocht zal worden naar een goede oplossing.</i></li> <li>c. Het inpassingsplan dient voldoende planologische ruimte te bieden voor recreatieve ontwikkelingswensen (in het kader van het inrichtingsplan voor het nieuwe natuurgebied).</li> <li>• <i>In de afgelopen periode zijn de mogelijkheden voor recreatief medegebruik verkend en in kaart gebracht. Er heeft in het kader van de recreatieve ontwikkelingen een inloopbijeenkomst plaatsgevonden waar gelegenheid was tot het stellen van vragen en ruimte is geboden voor suggesties en/of opmerkingen op de ontwikkelingen. Tot slot heeft bestuurlijk overleg plaatsgevonden over de gewenste vormen van recreatief medegebruik. De recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden worden door middel van een wijzigingsbevoegdheid opgenomen in het rijksinpassingsplan.</i></li> <li>d. De brede toegankelijkheid en beleefbaarheid van het nieuwe natuurgebied dient gewaarborgd te worden in het inpassingsplan. Hierbij is de status van Nationaal Park / Grenspark voor Groot Saeftinghe belangrijk, die op dit moment wordt voorbereid. Inspreker hoopt dat deze ambitie wordt ondersteund.</li> <li>• <i>Het verkennen van de mogelijkheden voor recreatief medegebruik met de regio in en rondom het plangebied wordt opgepakt en met veel interesse afgewacht. Om het te vormen grotere natuurgebied "Groot Saeftinghe" een passende uitstraling te geven zullen de mogelijkheden door het ministerie van EZ in overleg met provincie Zeeland worden verkend, waaronder het instellen van een grensoverschrijdend nationaal park.</i></li> </ul>

4.	Evides waterbedrijf Postbus 4472 3006 AL Rotterdam	Datum dagtekening: 11 maart 2010
	<p>a. De ontpoldering en de voorgestelde maatregelen zijn onacceptabel voor de integriteit van de transportleidingen in de Gasdam.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Aan de ontpoldering en bijbehorende maatregelen ligt een uitvoerig studietraject ten grondslag, zoals vastgelegd in de rapporten 'Beschrijving effecten' en 'Mitigerende maatregelen' (bijlagen bij het inpassingsplan). De onderzoeken zijn uitgevoerd door een gerenommeerd bureau, en er is geen aanleiding om te twifelen aan de inhoud van de genoemde rapporten en daarmee aan de effectiviteit van de voorgestelde mitigerende maatregelen.</i></li> </ul> <p>b. In de detailstudie van de Gasdam ontbreekt een grondmechanische onderbouwing van de uitgangspunten zoals berekend in de zettingsberekening.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>De grondkarakteristieken zijn gebaseerd op de sonderingen die om de 50 meter zijn uitgevoerd langs de Sieperdadijk, welke representatief geacht kunnen worden voor de karakteristieken ter plaatse van de Gasdam. Daarnaast zijn door de Afdeling Geotechniek van het Ministerie van de Vlaamse gemeenschap gedurende verschillende meetcampagnes meerdere sonderingen uitgevoerd ter plaatse van de bestaande dijken. De resultaten zijn onderzocht in samenspraak met bovengenoemde afdeling. Voor de grondkarakteristiek wordt verwezen naar de tabellen 5-5 en 5-6 in paragraaf 5.7.1.2 van het rapport 'Beschrijving effecten' (bijlage bij het inpassingsplan).</i></li> </ul>	
	<p><i>Het rapport "Mitigerende maatregelen" geeft de horizontale en verticale verplaatsingen aan ter hoogte van de zuidelijke AC leiding na aanleg van de berm en aanbrengen van verkeersbelastingen op de berm. De verkeersbelastingen bedragen 20 kN/m<sup>2</sup> en zijn hoger dan de lasten welke voorgeschreven worden op de kruin van primaire waterkeringen en de lasten voorgeschreven in de eurocodes (LM1 en LM2). Voor vier gedefinieerde doorsneden is de positie van de berm zo bepaald dat de zettingen beperkt blijven. De horizontale en verticale verplaatsingen ter plaatse van de AC leidingen zijn bepaald voor een onbelaste toestand van de berm (enkel kleiaanvulling) en belasting van de berm met 20 kN/m<sup>2</sup>. De verplaatsingen zijn samengevat in tabel 2-2 en tabel 2-3 van het rapport "Mitigerende maatregelen". De verplaatsingen beperken zich tot een maximale verplaatsing na uitbreiding van de berm van 2.5 en 2.8 mm resp. in horizontale en verticale richting. Deze verplaatsingen kunnen maximaal oplopen tot 7.6 en 4.4 mm ingeval de verkeersbelasting permanent op de uitbreiding van de berm staat.</i></p> <p>c. In de detailstudie wordt er ten onrechte van uitgegaan dat waterleidingen geen risico zouden lopen op opdrijven. Echter door een hoge grondwaterstand en/of het mogelijk overlopen van de berm is dit risico wel aanwezig en wordt niet voldoende gewaarborgd in het ontwerp.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Deze controle is uitsluitend uitgevoerd voor de gas-, Shell- en Zebraleidingen, omdat de situatie voor deze leidingen kan veranderen door een golfaanval en –overslag die in de huidige situatie niet voorkomt. Voor de waterleidingen is dit anders omdat deze leidingen nu al in een zone liggen die regelmatig 'onder water' of 'in het grondwater' komt te liggen. De toekomstige situatie verandert hieraan niets, wat betekent dat er ook geen bijkomend risico ontstaat. De frequentie waarmee de berm "onder water" komt te staan, of waarbij het grondwater in</i></li> </ul>	

*de berm stijgt tot boven het niveau van de AC-leidingen is onveranderd na uitvoering van het project. Door de aanwezigheid van de zandlagen in de toegangseul en de grotendeels zandige opbouw van de gasdam, zal de grondwatertafel zonder aanzienlijke vertraging het tij volgen. De uitvoering van het project heeft hierop een te verwaarlozen effect. 31 cm gronddekking zou bij een AC-Leiding en 38 cm zou bij een stalen leiding volstaan om de buis in lege toestand te beschermen tegen opdrijven. De werkelijke dekking bedraagt ongeveer 1,5 meter. Verwezen wordt naar paragraaf 2.2.1 van het rapport "Technische detailstudie Hedwige-Prosperpolder-voorontwerp Gasdam, reactie Kabelexploitanten" (bijlage bij het inpassingsplan). Voor wat betreft de controle van de overstromingsfrequentie wordt verwezen naar de rapportage 'Mitigerende maatregelen' paragraaf 2.2, Versteving van de bestaande berm. In zowel de huidige toestand als in de toekomstige toestand kan de berm overstromen als gevolg van de normale tijvariatie. In de periode tussen gemiddeld tij en springtij, zal de berm gedurende enkele minuten tot ten hoogste 2 uur overstromen. Verwezen wordt naar figuur 2-2 en paragraaf 2.3 zoals opgenomen in Technische detailstudie Hedwige-Prosperpolder-voorontwerp Gasdam, reactie Kabelexploitanten" (bijlage bij het inpassingsplan).*

d. Het leidingentracé moet altijd bereikbaar zijn voor onderhoud en beheertaken. Dit is niet gewaarborgd in het ontwerp.

- *Hierbij wordt verwezen naar de rapportage 'Mitigerende maatregelen' paragraaf 2.2, Versteving van de bestaande berm. Verwezen wordt naar de beantwoording van onderdeel c van deze inspraakreactie.*

e. De toegangsroute tot de Gasdam wordt verlegd. De hieruit voortvloeiende belasting op de leidingen mag op geen enkele wijze de integriteit van de leidingen (noch de bedrijfsvoering en beheersituatie) negatief beïnvloeden. Dit is niet uitgewerkt in de rapportage.

- *De weg die is ontworpen op de uitbreiding van de berm voldoet aan minstens dezelfde randvoorwaarden als de kruinbelasting op de nieuwe primaire dijken en kan gebruikt worden als toegangsroute ten behoeve van de Gasdam. Deze opbouw is identiek aan de onderhoudsweg langs de nieuwe primaire waterkering rond het intergetijdegebied.*

f. De grondopbouw is niet meegenomen in de studie. Het risico van beschadiging van de leidingendam is onvoldoende gewaarborgd.

- *De grondopbouw is opgenomen in de rapportage 'Beschrijving effecten', paragraaf 5.3.5, Resultaten en paragraaf 5.7 Stabiliteit Gasdam-leidingendijk. Van de dijk wordt verondersteld dat hij tot 99% opgebouwd is uit zand (Lievense), die met een dunne cohesieve laag, tot ten hoogste 20 cm is afgedekt door de aanwezige begroeiing. Met deze gegevens wordt gerekend om de stabiliteit van de gasdam zelf te controleren.*

*Indien het gaat over het risico van golfslag, dat nieuw is en ontstaat door het afgraven van de Sieperdadijk, wordt gerekend op een 60 cm dikke kleilaag, die nieuw aan te leggen is en als bermuitbreiding is opgenomen in de mitigerende maatregelen. Daarbij wordt aan de hand van een complexe statistische analyse waarbij zo'n 10.000 stormen worden losgelaten op de dijk, heel nadrukkelijk de tijd berekend die nodig is om de kleilaag weg te eroderen. Er wordt daarbij aangegeven dat, zodra de kleilaag weggeërodeerd is, de dijk onherroepelijk zal bezwijken door progressieve schadepropagatie. De toetsingsmethode levert dan uiteindelijk de terugkeerperiode voor het al dan niet bezwijken van de dijk, volledig onafhankelijk van de levensduur van de leidingen.*

	<p>g. Volgens inspreker is het vervangen van beide zettinggevoelige AC leidingen naar een ligging in de top van de leidingendam en uitgevoerd in staal de beste oplossing om de beoogde ingrepen te beheersen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het verplaatsen van de waterleidingen naar het centrale gedeelte van de Gasdam is gedurende het proces niet naar voren gekomen als een optie, onder andere omdat hieraan hoge kosten zijn verbonden. Uitgangspunt blijven de voorgestelde mitigerende maatregelen effecten zoals opgenomen in de rapportage 'Mitigerende maatregelen'. De rapportage is opgesteld door een gerenommeerd bureau, en er is geen aanleiding om te twifelen aan de effecten van de mitigerende maatregelen. Er is daarom geen aanleiding om nog meer mitigerende maatregelen te treffen.</i></li> </ul> <p>h. Er zijn in het verleden rechten van opstal gevestigd. Inspreker gaat er van uit dat over de verwijdering van de infrastructuur en de beëindiging van de zakelijke rechten nog overleg wordt gevoerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor zover er sprake zal zijn van verwijdering van infrastructuur en het beëindigen van zakelijke rechten en/of intrekking van de verleende vergunningen, wordt hiervoor ruimschoots voor de aanvang van de werkzaamheden een voorstel gedaan aan de leidingbeheerders. Ook vindt periodiek overleg plaats met de leidingbeheerders, waarin deze aspecten meegenomen worden.</i></li> </ul> <p>i. Inspreker behoudt zicht het recht voor om in het proces met nadere aanvullingen te komen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor kennisgeving aangenomen.</i></li> </ul>
5.	<p>Gemeente Beveren Stationsstraat 8 9120 Beveren</p> <p style="text-align: center;">Datum ontvangst: 15 maart 2010</p> <p style="text-align: right;">Datum dagtekening: 10 maart 2010</p>
	<p>a. Maatregelen dienen genomen te worden om vernatting en verzilting van het landbouwgebied in de omgeving te voorkomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Monitoring ten aanzien van vernatting en verzilting zal plaatsvinden en indien noodzakelijk worden maatregelen genomen.</i></li> </ul> <p>b. Er dient een correct flankerend landbouwbeleid toegepast te worden waarbij grensproblemen in het flankerend beleid ondervangen worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In het kader van de onteigeningsprocedures worden de pachters volledig schadeloos gesteld.</i></li> </ul> <p>c. Acties en projecten voortvloeiend uit de 'Ontwikkelingsvisie Linieland van Waas en Hulst' en het inrichtingsplan mogen niet teruggeschroefd worden door de ontpoldering.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het project 'Linieland van Waas en Hulst' vloeit voort uit de 'Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010' en is een zelfstandig project naast het project 'Intergetijdengebied Hertogin Hedwige-Prosperpolder'. In de ontwikkelingsvisie Linieland van Waas en Hulst zijn 11 concrete projecten benoemd, die momenteel verder worden uitgewerkt. Daar waar het aan de orde is, zal aansluiting gezocht worden bij het project Intergetijdengebied Hertogin Hedwige-Prosperpolder. Daarnaast volgt het project Linieland van Waas en Hulst zijn eigen spoor onder het regime van de Stuurgroep Linieland van Waas en Hulst.</i></li> </ul> <p>d. Op het Vlaamse gedeelte worden 2 vista's gerealiseerd. Deze kunnen ook op het Nederlands grondgebied gerealiseerd worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Ook op Nederlands grondgebied worden enige recreatieve voorzieningen voorzien waaronder enkele fiets- en wandelpaden en vogelkijk- en</i></li> </ul>

	<p><i>uitzichtpunten. Uiteindelijk zullen deze in het inrichtingsplan worden opgenomen.</i></p> <p>e. Voorzien van infrastructuur met aandacht voor de cultuurhistorische erfgoedwaarden in het gebied en omgeving.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Infrastructuur is in ontwikkeling, waarbij rekening wordt gehouden met de waarden in het gebied en omgeving. Waar nodig zal afstemming hierover plaatsvinden.</i></li> </ul> <p>f. De route voor de aan- en afvoer van zand dient in overleg met de gemeente te worden besproken en uitgewerkt te worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Graag wordt voorafgaand aan de uitvoering van de feitelijke werkzaamheden over de route voor aan- en afvoer in overleg getreden.</i></li> </ul>
6.	<p>Gemeente Hulst (gemeenteraad) <span style="float: right;">Datum dagtekening: 1 februari 2010</span>          Postbus 49          4560 AA Hulst</p>
	<p>a. Inspreker betreurt het dat niet de moeite is genomen om met inspreker in debat te gaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Op 1 februari 2010 is de gemeenteraad in het kader van artikel 3.28 Wro de gelegenheid geboden om hun mening kenbaar te maken en vragen te stellen en is namens de toenmalige Minister van LNV een reactie gegeven op de uitgesproken punten. Na schorsing van het project zijn de contacten met de gemeente Hulst weer opgenomen en vindt overleg plaats.</i></li> </ul> <p>b. Inspreker is van mening dat zij niet als volwaardige gesprekspartner is behandeld.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Inmiddels heeft er overleg tussen het ministerie van EZ en gemeente Hulst plaatsgehad alsook met de provincie Zeeland. Ook ambtelijk vindt overleg plaats met provincie en ministerie. Op deze wijze wordt gemeente Hulst geïnformeerd over het planproces en de stand van zaken daarin.</i></li> </ul> <p>c. Inspreker heeft zich unaniem uitgesproken tegen ontpoldering.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het is bekend dat in de regio weerstand is tegen het kabinetsbesluit en er is begrip voor het standpunt van de gemeente Hulst. Uit uitvoerige studies en onderzoeken is gebleken dat, zowel ecologisch als maatschappelijk, de Hertogin Hedwigepolder de beste locatie is om estuariene natuur te realiseren. Daarom wordt het project op deze locatie uitgevoerd. Bij de uitvoering van het project zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden met alle belangen waarbij in overleg (bestuurlijk en maatschappelijk) gezocht zal worden naar een goede oplossing.</i></li> </ul> <p>d. Inspreker is van mening dat door toepassing van de Natura 2000 regels de beleving van de natuurwaarden steeds verder beknot worden, wat gevolgen heeft voor de economische toeristische en recreatieve ontwikkelingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In de afgelopen periode zijn de mogelijkheden voor recreatief medegebruik verkend en in kaart gebracht. Er heeft in het kader van de recreatieve ontwikkelingen een inloopbijeenkomst plaatsgevonden waar gelegenheid was tot het stellen van vragen en ruimte is geboden voor suggesties en/of opmerkingen op de ontwikkelingen. Tot slot heeft bestuurlijk overleg plaatsgevonden over de gewenste vormen van recreatief medegebruik. De recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden worden door middel van een wijzigingsbevoegdheid opgenomen in het rijksinpassingsplan.</i></li> </ul>

	<p>e. De ontpoldering heeft negatieve gevolgen voor o.a. de uitkering gemeentefonds, werkgelegenheid en leefbaarheid. Inspreker vraagt om aan te geven waar compensatie voor de gemeente Hulst uit bestaat.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Uit uitvoerige studies en onderzoeken is gebleken dat, zowel ecologisch als maatschappelijk, de Hertogin Hedwigepolder de beste locatie is om estuariene natuur te realiseren. Daarom wordt het project op deze locatie uitgevoerd. De diverse gevolgen voor de mens en sociaal-economische aspecten zijn in het MER beoordeeld. Bij de uitvoering van het project zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden met alle belangen waarbij in overleg (bestuurlijk en maatschappelijk) gezocht zal worden naar een goede oplossing.</i></li> </ul> <p>f. Inspreker vindt dat het de plicht is van de Minister om zich extra in te spannen voor degenen die direct betrokken zijn bij de ontpoldering.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het overleg met degenen die direct betrokken zijn bij de ontpoldering is opgestart en vinden de gesprekken met de direct betrokkenen plaats. In deze gesprekken wordt informatie verstrekt over het project, de planning en de consequenties die het project voor de direct betrokkenen heeft. Ook wordt de persoonlijke situatie van de individuele direct betrokkenen in beeld gebracht en wordt bekeken wat in de individuele situaties de aandachtspunten zijn.</i></li> </ul> <p>g. Ten aanzien van de gestelde termijn en de periode van de termijn (vlak voor kerstmis) vindt inspreker de handelswijze van de Minister laakbaar.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor kennisgeving aangenomen. Om de partijen meer tijd te geven om te reageren is de gestelde termijn verlengd t/m 15 maart 2010 (zie kamerstuk 30862, nummer 43).</i></li> </ul> <p>h. Inspreker voelt zich in de procedure niet serieus genomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Inmiddels heeft er overleg tussen het ministerie van EZ en gemeente Hulst plaatsgehad alsook met de provincie Zeeland. Ook ambtelijk vindt overleg plaats met provincie en ministerie. Op deze wijze wordt gemeente Hulst geïnformeerd over het planproces en de stand van zaken daarin.</i></li> </ul>
7.	<p>Provincie Zeeland (GS) Postbus 6001 4330 LA Middelburg</p> <p style="text-align: right;">Datum dagtekening: 1 maart 2010</p>
	<p>a. Inspreker betreurt het dat het kabinet tot de conclusie is gekomen dat het geboden alternatief niet tot een realiseerbaar alternatief heeft geleid.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Er is begrip voor het standpunt van GS. Echter, het onderzoek dat is uitgevoerd (Validatieonderzoek buitendijks natuurherstel Westerschelde d.d. 2 oktober 2009) is een gedegen onderzoek. Op de uitkomsten van dit onderzoek (alternatief buitendijkse schorren biedt geen soelaas) wordt dan ook vertrouwd.</i></li> </ul> <p>b. Om het draagvlak van het plan te vergroten zijn recreatief medegebruik, toegankelijkheid en beleefbaarheid uitgangspunten voor de inrichting van het nieuwe gebied.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In de afgelopen periode zijn de mogelijkheden voor recreatief medegebruik verkend en in kaart gebracht. Er heeft in het kader van de re-</i></li> </ul>



*creatieve ontwikkelingen een inloopbijeenkomst plaatsgevonden waar gelegenheid was tot het stellen van vragen en ruimte is geboden voor suggesties en/of opmerkingen op de ontwikkelingen. Tot slot heeft bestuurlijk overleg plaatsgevonden over de gewenste vormen van recreatief medegebruik. De recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden worden door middel van een wijzigingsbevoegdheid opgenomen in het rijksinpassingsplan.*

- c. Het in voorbereiding zijnde inrichtingsplan dient gecoördineerd te verlopen met de voorbereiding van het ontwerp-inpassingsplan.
  - *Verwezen wordt naar reactie onder punt b. De recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden worden vastgelegd in het in voorbereiding zijnde inrichtingsplan.*
- d. Het is van belang om de betrokkenheid met de bewoners van de streek en partijen vorm te geven en de wensen en suggesties te vertalen in de plannen.
  - *Verwezen wordt naar reactie onder punt b.*
- e. Voor het publiceren van het ontwerp - inpassingsplan is het niet noodzakelijk om een uitgewerkt plan beschikbaar te hebben, wel is zicht op hoofdlijnen noodzakelijk. Eventuele ontwikkelingen kunnen via een wijzigingsbevoegdheid worden opgenomen, die in overleg met de gemeente Hulst vormgegeven moeten worden.
  - *Verwezen wordt naar reactie onder punt b. De wijzigingsbevoegdheid maakt onderdeel uit van het inpassingsplan.*
- f. Inspreker wijst op het belang van het project Linieland van Waas en Hulst.
  - *Het project 'Linieland van Waas en Hulst' vloeit voort uit de 'Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010' en is een zelfstandig project naast het project 'Intergetijdengebied Hertogin Hedwige-Prosperpolder'. In de ontwikkelingsvisie Linieland van Waas en Hulst zijn 11 concrete projecten benoemd, die momenteel verder worden uitgewerkt. Daar waar het aan de orde is, zal aansluiting gezocht worden bij het project Intergetijdengebied Hertogin Hedwige-Prosperpolder. Daarnaast volgt het project Linieland van Waas en Hulst zijn eigen spoor onder het regime van de Stuurgroep Linieland van Waas en Hulst.*
- g. Inspreker vraagt om de ambitie om het grensnatuurpark Groot-Saeftinghe een status van Grenspark/Nationaal park te geven, over te nemen.
  - *Om het te vormen grotere natuurgebied "Groot Saeftinghe" een passende uitstraling te geven zullen de mogelijkheden door EZ in overleg met provincie Zeeland worden verkend waaronder het instellen van een grensoverschrijdend nationaal park.*
- h. Na inrichting maakt de polder deel uit van de EHS, Hiervan wordt in artikel 4.5.3 nog geen melding van gemaakt. Inspreker wijst erop dat de Verordening van de provincie een significante aantasting van de EHS pas zal toestaan na ontheffing van het college.
  - *Met de belangen van de EHS wordt rekening gehouden in de planvorming.*
- i. T.a.v. het dijkverleggingsplan geldt dat het ontwerp van de dijken gebaseerd dient te zijn op de nieuwste hydraulische randvoorwaarden.
  - *Ten aanzien van het dijkverleggingsplan heeft afstemming plaatsgevonden met het waterschap.*
- j. Inspreker geeft aan dat het Ministerie van VROM de structuurvisie Buisleidingen aan het voorbereiden is en stellen voor deze structuurvisie

	<p>te verwerken in het plan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>De structuurvisie Buisleidingen is verwerkt in de toelichting op het inpassingsplan.</i></li> </ul>
8.	<p>Waterschap Zeeuwse Eilanden Postbus 1000 4330 ZW Middelburg</p> <p style="text-align: right;">Datum dagtekening: 3 maart 2010</p>
	<p>a. Inspreker geeft aan de reactie het Waterschap Zeeuws-Vlaanderen (d.d. 24 februari jl) te onderschrijven.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Zie reactie onder nummer 9.</i></li> </ul>
9.	<p>Waterschap Zeeuws-Vlaanderen Postbus 1000 4330 ZW middelburg</p> <p style="text-align: right;">Datum dagtekening: 24 februari 2010</p>
	<p>a. Inspreker geeft aan dat het voorontwerp-inpassingsplan in hoofdlijnen in overeenstemming is met het eisenpakket op het gebied van waterbeheer, waterkeringen en wegen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor kennisgeving aangenomen.</i></li> </ul> <p>b. De dubbelbestemming Waterstaat – Waterkering betreft ook de beschermingszone, inclusief de buiten-beschermingszone. Daarnaast dient de bestemming ‘Waterstaat – Waterkering’ gelegd te worden op een binnendijkse strook die nu buiten het plangebied ligt. In de toelichting dient een toelichting op de keur en een kaartje met de keurzones te worden opgenomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>De kernzone van de dijk (het waterstaatswerk) wordt als dubbelbestemming ‘Waterstaat – Waterkering’ wordt op de plankaart opgenomen. In overleg met het waterschap is de bijbehorende beschermingszone niet opgenomen op de plankaart. Wel wordt in de toelichting de keur met bijbehorende zone uiteengezet.</i></li> </ul> <p>c. Inspreker is onverkort van mening dat het onderzoek niet volledig is en inspreker onvoldoende betrokken is geweest bij het onderzoek.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In diverse contacten tussen het toenmalige LNV en het waterschap, waaronder het bestuurlijk overleg op 1 december 2009 heeft LNV toegelicht op welke wijze het alternatief van het waterschap is afgewogen bij het ontpolderingsbesluit. Op 20 april jl. heeft overleg plaatsgevonden met het waterschap. In dit overleg is het kabinetsbesluit en het waterschapsalternatief nog eens besproken. Ook zijn de vervolgstappen voor het inpassingsplan en de uitvoeringsbesluiten geschetst met daarbij de rol van het waterschap.</i></li> </ul> <p>d. Tevens plaatst inspreker vaagtekens bij het korte tijdsbestek waarbinnen het validatierapport moest worden opgeleverd.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het tijdsbestek voor het opleveren van het validatierapport was niet royaal maar voldoende om de rapportage op te leveren.</i></li> </ul> <p>e. Doordat in het onderzoek niet is uitgegaan een variërende hoogte van schorrenaanleg komt in het Validatierapport een hogere kostenraming naar voren (de waterschapvariant kost € 48 mln ipv € 230 mln zoals opgenomen in de rapportage). Daarnaast mist inspreker in het rapport het aspect van een verhoogde dijkveiligheid als gevolg van de aan te leggen schorren.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het validatierapport is opgesteld door gerenommeerde partijen. Er is geen aanleiding om te twijfelen aan de uitkomsten van deze rapor-</i></li> </ul>

	<p><i>tage. Samenvattend wijst het validatierapport uit, dat de voorkeursvariant van buitendijks natuurherstel niet leidt tot verbetering van de staat van instandhouding van de estuariene natuur in de Westerschelde. De nieuw te creëren natuurwaarden veroorzaken een belangrijke aantasting van de bestaande beschermde natuurwaarden en daarnaast leidt de voorkeursvariant niet tot de noodzakelijke uitbreiding van de oppervlakte estuariene natuur. In het voorstel van het waterschap zijn de aanlegkosten voor buitendijks schorrenaanleg geraamd op € 180 mln (zie bijlage 1 Validatieonderzoek). Het validatieonderzoek heeft deze kosten indicatief geraamd op 230 mln en gebaseerd op de volledige aanleg van alle voorgestelde locaties. De kosten kunnen lager uitvallen afhankelijk van de inrichtingsvarianten en wijze van uitvoering. Zo is in het validatieonderzoek een uitvoeringsvariant van het door het waterschap aangedragen voorstel gemaakt, waarvan de kosten worden geschat op circa € 59 mln. Het aspect dijkveiligheid is geborgd in het projectplan en zal bij de uitvoering uitvoerig aan de orde zijn.</i></p> <p>f. Inspreker blijft van mening dat het alternatief een reële en haalbare optie is, en wil graag in overleg treden om een ander toe te lichten.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In diverse contacten tussen het toenmalige LNV en het waterschap, waaronder het bestuurlijk overleg op 1 december 2009 heeft EZ toege-licht op welke wijze het alternatief van het waterschap is afgewogen in het ontpolderingsbesluit. Op 20 april jl. heeft overleg plaatsgevonden met het waterschap.</i></li> </ul>
10.	<p>Gemeente Reimerswaal Postbus 70 4416 ZH Kruiningen</p> <p style="text-align: right;">Datum dagtekening: 13 januari 20120</p>
	<p>a. Bij ondertekening van de regels in artikel 11 dient de juiste departementale aanduiding gebruikt te worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Artikel 11 van de regels is aangepast.</i></li> </ul>
11.	<p>Rijkswaterstaat Postbus 5014 4330 KA Middelburg</p> <p style="text-align: right;">Datum dagtekening: 12 maart 2010</p>
	<p>a. Overleg met RWS dient in het kader van de watertoets nog plaats te vinden. Verzocht wordt om de resultaten van dit overleg in het plan te verwerken.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Overleg met het waterschap heeft inmiddels plaatsgevonden (d.d. 9 maart 2010). Deze resultaten worden, waar nodig, verwerkt in het rijksinpassingsplan.</i></li> </ul> <p>b. p. 38: kaart 1 dient de ligging van het plangebied weer te geven en niet het projectgebied. Een kaart met alleen het plangebied (en eventueel studiegebied) heeft de voorkeur.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Kaart 1 op p. 38 van de toelichting is aangepast.</i></li> </ul> <p>c. Nadere afspraken over het bodemonderzoek zullen worden gemaakt tijdens het overleg over de watertoets.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Deze afspraken zijn tijdens het overleg met het waterschap (d.d. 9 maart 2010) gemaakt.</i></li> </ul>

	<p>d. P. 41 2<sup>e</sup> alinea: 'hydraulisch' moet 'hydrologisch' zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Tekst is aangepast.</i></li> </ul> <p>e. P. 41 3<sup>e</sup> alinea: Vierde Nota Waterhuishouding is vervallen, genoemd moet worden het Nationaal waterplan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Tekst is aangepast.</i></li> </ul> <p>f. P. 47 6<sup>e</sup> alinea: Tekst aanpassen aan de informatie die als bijlage is meegestuurd.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Tekst is waar noodzakelijk aangepast.</i></li> </ul> <p>g. P. 51 kaart 11: - de maatregelen zoals opgenomen op p. 49 en 50 zijn niet volledig op de kaart verwerkt;          - de benamingen in de tekst komen niet altijd terug op de kaart;          - Afbeelding is te klein;          - ontgravingen van dijken worden in legenda weergegeven als kreekaanzettingen;          - het is ongewenst om bij de beschrijving in te gaan op zowel de Hertogin Hedwigepolder als de Prosperpolder.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>De opgenomen kaart is overgenomen uit het MER. De kaart geeft geen nauwkeurige weergave en leent zich daarom niet voor details. De afbeelding dient in samenhang met de bijbehorende tekst gelezen te worden. Het plaatje is ondergeschikt aan de bijbehorende tekst. Daarnaast is het niet mogelijk om de afbeelding te vergroten. De bijbehorende tekst bij de afbeelding gaat niet in op de Prosperpolder. Daar waar de Prosperpolder wel wordt aangehaald, is dit gedaan omdat er sprake is van een grensoverschrijdend project.</i></li> </ul> <p>h. In paragraaf 5.2.1. Wet op de Waterkering vervangen door de Waterwet.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Tekst is aangepast.</i></li> </ul> <p>i. P. 56 t/m 58: aanpassen aan de resultaten uit het overleg over de watertoets.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Tekst is waar noodzakelijk aangepast.</i></li> </ul> <p>j. P. 70 laatste gedachtestreepje: opmerking over waterkwaliteit moet in overeenstemming worden gebracht met de resultaten van het overleg over de watertoets. Daarnaast is het onduidelijk wat wordt bedoeld met 'zone 3'.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In de toelichting is op p. 70 een verwijzing opgenomen naar paragraaf 1.2.3 waarin wordt uitgelegd wat 'zone 3' is.</i></li> </ul>
12.	<p>ZEBRA Gasnetwerk B.V. Datum dagtekening: 11 maart 2010          Postbus 24          4600 AA Bergen op Zoom</p>
	<p>a. Inspreker is er niet van overtuigd dat het maatregelenpakket voldoende is om de veiligheid van de Gasdam te waarborgen. Het faciliteren van de bestaande en nieuwe leidingen moet buiten elke twijfel gegarandeerd zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Aan de ontpoldering en bijbehorende maatregelen ligt een uitvoerig studietraject ten grondslag, zoals vastgelegd in de rapporten 'Beschrijving effecten' en 'Mitigerende maatregelen' (bijlagen bij het inpassingsplan). De onderzoeken zijn uitgevoerd door een gerenommeerd bureau, en er is geen aanleiding om te twijfelen aan de inhoud van de genoemde rapporten en daarmee aan de effectiviteit van de voorge-</i></li> </ul>

	<p><i>stelde mitigerende maatregelen.</i></p> <p>b. Inspreker is van mening dat wanneer leidingen verplaatst moeten worden, dit ten koste gaat van de nog aanwezige ruimte in de Gasdam, wat gevolgen kan hebben voor aanwezige leidingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het verplaatsen van de waterleidingen naar het centrale gedeelte van de Gasdam is gedurende het proces niet naar voren gekomen als een optie, onder andere omdat hieraan hoge kosten zijn verbonden.</i></li> </ul> <p>c. Inspreker wenst dat de uiteindelijk te nemen maatregelen worden beoordeeld op hun effectiviteit d.m.v. een monitoringsprogramma en dat zo nodig aanvullende maatregelen worden genomen om de stabiliteit van de Gasdam te waarborgen. Inspreker wil deze monitoring graag in eigen beheer uitvoeren.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In onderling overleg zullen nadere afspraken gemaakt worden omtrent monitoring.</i></li> </ul> <p>d. Inspreker gaat ervan uit dat bovengenoemde monitoring en eventuele maatregelen voor rekening en risico van het ministerie en/of provincie worden uitgevoerd. Verder behoudt inspreker zich het recht voor om aanvullend vergoeding van schade als gevolg van de ontpoldering te vorderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>In onderling overleg zullen nadere afspraken gemaakt worden omtrent monitoring. Indien inspreker van mening is dat er sprake is van schade, kan deze een verzoek tot schadevergoeding indienen. Er wordt een aparte schaderegeling vastgesteld voor dit project.</i></li> </ul> <p>e. Inspreker is van mening dat de ligging van de beoogde toegangsweg opnieuw onderwerp van studie moet zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Doordat er geen sprake is van nieuwe mitigerende maatregelen, zal de beoogde toegangsweg niet opnieuw onderwerp van studie zijn.</i></li> </ul> <p>f. Inspreker verzoekt om het gebruik van de weg ten behoeve van kabels en leidingen op te nemen in de regeling van het plan.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het gebruik van de weg als onderhoudsweg ten behoeve van kabels en leidingen is in de regels verwerkt.</i></li> </ul> <p>g. Gewenst is dat duidelijkheid wordt verschaft omtrent de rechten van de weg (openbare weg/privaatrechtelijke regeling).</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Er zullen privaatrechtelijke afspraken worden gemaakt over de rechten in verband met gebruik van de weg.</i></li> </ul> <p>h. Inspreker behoudt zich het recht voor om aanvullende bezwaren in een later stadium kenbaar te maken.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor kennisgeving aangenomen.</i></li> </ul>
13.	<p>Stichting Het Zeeuwse Landschap Postbus 25 4450 AA Heinkenszand</p> <p style="text-align: right;">Datum dagtekening: 11 maart 2010</p>
	<p>a. Inspreker is verheugd met het feit dat de uitvoering van het onderhavige plan een aanzienlijk deel van het natuurherstelprogramma voor de Westerschelde in het kader van de Natura 2000 doelstellingen gerealiseerd zal worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor kennisgeving aangenomen.</i></li> </ul> <p>b. Met het inrichtingsplan kan inspreker van harte instemmen. Inspreker verwacht dat na uitvoering van de inrichtingswerken een ecologisch zeer waardevol en indrukwekkend estuarien landschap zal ontstaan. De belevingswaarde zal spectaculair zijn.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor kennisgeving aangenomen.</i></li> <li>c. <i>Inspreker wil zich graag blijven inzetten voor de aanwijzing van een Nationaal Park.</i></li> <li>• <i>Om het te vormen grotere natuurgebied "Groot Saeftinghe" een passende uitstraling te geven zullen de mogelijkheden door EZ in overleg met provincie Zeeland worden verkend waaronder het instellen van een grensoverschrijdend nationaal park.</i></li> <li>d. <i>Inspreker gaat ervan uit dat zij t.z.t. bij de nadere uitwerking van de inrichtingsmaatregelen bij de Gasdam betrokken wordt.</i></li> <li>• <i>In de afgelopen periode zijn de mogelijkheden voor recreatief medegebruik verkend en in kaart gebracht. Er heeft in het kader van de recreatieve ontwikkelingen een inloopbijeenkomst plaatsgevonden waar gelegenheid was tot het stellen van vragen en ruimte is geboden voor suggesties en/of opmerkingen op de ontwikkelingen. Tot slot heeft bestuurlijk overleg plaatsgevonden over de gewenste vormen van recreatief medegebruik. De recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden worden door middel van een wijzigingsbevoegdheid opgenomen in het rijksinpassingsplan.</i></li> <li>e. <i>Inspreker stelt voor om de Gasdam tevens een natuurgerichte recreatiefunctie te geven, bijvoorbeeld door het plaatsen van enkele observatiehutten.</i></li> <li>• <i>Dit voorstel is als suggestie bij bovengenoemde inloopbijeenkomst meegenomen.</i></li> <li>f. <i>Voorgesteld wordt om de ondergrondse resten van het 'verdrongen dorp' ter plaatse duidelijk te maken door bijvoorbeeld een voorlichtingspunt.</i></li> <li>• <i>Dit voorstel is als suggestie bij bovengenoemde inloopbijeenkomst meegenomen.</i></li> <li>g. <i>Gepleit wordt voor een verkenning van de realisatie van enkele 'ecolodges' bij het dijkrestaurant en het creëren van de mogelijkheid om met een touringcar buitendijks te kunnen rijden.</i></li> <li>• <i>Dit voorstel is als suggestie bij bovengenoemde inloopbijeenkomst meegenomen.</i></li> </ul>
14.	<p>ZLTO <span style="float: right;">Datum dagtekening: 10 maart 2010</span></p>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>a. <i>Inspreker is teleurgesteld over de afwijzing van het buitendijkse alternatief.</i></li> <li>• <i>Het onderzoek dat is uitgevoerd (Validatieonderzoek buitendijks natuurherstel Westerschelde d.d. 2 oktober 2009) is een gedegen onderzoek. Op de uitkomsten van dit onderzoek (alternatief buitendijkse schorren biedt geen soelaas) wordt dan ook vertrouwd.</i></li> <li>b. <i>Getwijfeld wordt of, gezien de ligging van het gebied, de beoogde kwaliteiten worden behaald.</i></li> <li>• <i>Na uitvoerige studies en onderzoeken is gebleken dat, zowel ecologisch als maatschappelijk, de Hertogin Hedwigepolder de beste locatie is om estuariene natuur te realiseren. Daarom wordt het project op deze locatie uitgevoerd. De diverse gevolgen voor de mens en sociaal-economische aspecten zijn in het MER beoordeeld. Bij de uitvoering van het project zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden met alle belangen waarbij in overleg (bestuurlijk en maatschappelijk) gezocht zal worden naar een goede oplossing.</i></li> <li>c. <i>In het nieuwe beleid wordt geen rekening gehouden met het feit dat al eerder is meegewerkt aan de begrenzing van de EHS.</i></li> <li>• <i>De natuuropgave voor de Westerschelde is gebaseerd op een tweetal trajecten, te weten het Natura2000-netwerk (Vogel- en Habitatricht-</i></li> </ul>

	<p><i>lijn) en de Langetermijnvisie Schelde-estuarium. Evenals bij de begrenzing van de EHS is gezocht naar consensus over de invulling van het natuurherstel maar bleken de opvattingen meer en fundamenteeler te verschillen. Het Natuurherstel Westerschelde wordt zoveel als mogelijk integraal uitgevoerd, gericht op het meekoppelen van andere belangen en met het oog op draagvlak.</i></p> <p>d. Verzocht wordt om een kwaliteitsborging te laten plaatsvinden van de werken die op Nederlands grondgebied plaatsvinden. Ook de waterafvoer van het Nederlandse deel van de Prosperpolder moet gewaarborgd zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Kwaliteitsborging en waterafvoer zijn onderdelen van de watertoets die met het waterschap besproken en akkoord bevonden zijn.</i></li> </ul> <p>e. Inspreker blijft pleiten voor een vrijwillige verwerving van de gronden, geen gebruik te maken van onteigening.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Alle inspanningen zijn er op gericht om de gronden noodzakelijk voor de realisering van estuariene natuur in de Hertogin Hedwigepolder te verkrijgen via minnelijke verwerving.</i></li> </ul> <p>f. Indien het project doorgezet wordt, wil inspreker de garantie dat dit de eerste en de laatste ontpoldering in de Westerschelde is voor het doel van Natura 2000.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Deze garantie kan in het kader van dit rijksinpassingsplan niet worden gegeven omdat dit plan alleen betrekking heeft op de gronden zoals opgenomen op de plankaart.</i></li> </ul>
15.	<p>ZMF Postbus 334 4460 AS Goes</p> <p style="text-align: right;">Datum dagtekening: 15 maart 2010</p>
	<p>a. Met de in het plan beschreven creatie van nieuwe estuariene natuur zal een belangrijke stap worden gezet in het herstel en dat verheugt inspreker zeer.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor kennisgeving aangenomen.</i></li> </ul> <p>b. Inspreker is voorstander van om de nieuwe eenheid te erkennen als Nationaal Park en pleit voor een verkenning met betrokkenen van de mogelijkheden van het gebied.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Om het te vormen grotere natuurgebied "Groot Saeftinghe" een passende uitstraling te geven zullen de mogelijkheden door EZ in overleg met provincie Zeeland worden verkend waaronder het instellen van een grensoverschrijdend nationaal park.</i></li> </ul>
16.	<p>Stichting De Levende Delta Brugstraat 32 4475 AP Wilhelminadorp</p> <p style="text-align: right;">Datum dagtekening: 13 maart 2010</p>
	<p>a. Inspreker is van mening dat niet echt de gelegenheid is geboden om haar plan toe te lichten.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Voor kennisgeving aangenomen.</i></li> </ul> <p>b. Inspreker verzoekt om van ontpoldering af te zien en om de geboden alternatieven als volwaardig alternatief te benaderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Het onderzoek dat is uitgevoerd (Validatieonderzoek buitendijks natuurherstel Westerschelde d.d. 2 oktober 2009) is een gedegen onder-</i></li> </ul>

*zoek. Op de uitkomsten van dit onderzoek (alternatief buitendijkse schorren biedt geen soelaas) wordt dan ook vertrouwd.*

- c. Inspreker vindt het opvallend dat in het bestemmingsplan niets gezegd wordt over de zorg m.b.t. het meest westelijke punt van het plan. Inspreker verwacht dat de ontwikkelingen zullen leiden tot een frictie tussen de oude en de nieuwe dijk, en daarmee tot instabiliteit. Naar de mening van inspreker is het noodzakelijk om meer aandacht aan de waterveiligheid te geven, waarbij een onderzoek door een waterloopkundig laboratorium noodzakelijk is.
- *Verwezen wordt naar het projectplan (voorheen dijkverleggingsplan), waarin onder andere de veiligheid is onderzocht. De dijkverlegging voldoet aan de veiligheidsnormen.*
- d. Inspreker is van mening dat de verziltingsproblematiek ernstig onderschat wordt en twijfelt aan de effectiviteit van de geboden oplossingsrichting.
- *In het kader van het MER is onderzoek gedaan naar verzilting. Door de bestaande, kunstmatige ontwatering van de polders via draineringsbuizen onder de akkers en via sloten, wordt het ondiepe grondwaterpeil per polder afzonderlijk geregeld. Zolang deze naar behoren functioneren zal het grondwaterpeil niet stijgen tot boven het peil van de drainagebuizen en zal noch vernatting noch verzilting optreden.*
- e. Inspreker vraagt zich af of er voldoende archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden?
- *In het kader van het MER is onderzoek gedaan naar archeologie. Er is een bureauonderzoek uitgevoerd waarbij de bestaande bronnen zijn geraadpleegd. Geraadpleegd is met name de Cultuurhistorisch hoofdstructuur Zeeland waarin de Archeologische waardenkaart (AMK) en de IKAW zijn opgenomen. In het kader van de werken zal aanvullend archeologisch onderzoek en begeleiding voorgeschreven worden.*



## **Regels**



## Inhoudsopgave

### Regels

<b>Hoofdstuk 1</b>	<b>Inleidende regels</b>	<b>3</b>
Artikel 1	Begrippen	3
Artikel 2	Wijze van meten	6
<b>Hoofdstuk 2</b>	<b>Bestemmingsregels</b>	<b>7</b>
Artikel 3	Groen	7
Artikel 4	Natuur - Estuariene natuur	8
Artikel 5	Water	11
Artikel 6	Leiding - Leidingenstrook	12
Artikel 7	Waarde - Archeologie 1	14
Artikel 8	Waarde - Archeologie 3	17
Artikel 9	Waarde - Archeologie 4	20
Artikel 10	Waarde - Natura 2000	23
Artikel 11	Waterstaat - Waterkering	25
<b>Hoofdstuk 3</b>	<b>Algemene regels</b>	<b>27</b>
Artikel 12	Anti-dubbeltelregel	27
Artikel 13	Algemene aanduidingsregels	28
Artikel 14	Algemene afwijkingsregels	29
Artikel 15	Algemene wijzigingsregels	30
Artikel 16	Overige regels	31
<b>Hoofdstuk 4</b>	<b>Overgangs- en slotregels</b>	<b>33</b>
Artikel 17	Overgangsrecht	33
Artikel 18	Slotregel	35
<b>Bijlagen bij de regels</b>		
Bijlage 1	Passende beoordeling recreatieve ontwikkelingen langs de Leidingendam	



# Hoofdstuk 1 Inleidende regels

## Artikel 1 Begrippen

In deze regels wordt verstaan onder:

### 1.1 plan:

het inpassingsplan Hertogin Hedwigepolder met identificatienummer NL.IMRO.0000.EZip13HHP-3000 van de Minister van Infrastructuur en Milieu en de Staatssecretaris van Economische Zaken;

### 1.2 inpassingsplan:

de geometrisch bepaalde planobjecten met de daarbij behorende regels en de daarbij behorende bijlagen;

### 1.3 aanduiding:

een geometrisch bepaald vlak of figuur, waarmee gronden zijn aangeduid, waar ingevolge deze regels regels worden gesteld ten aanzien van het gebruik en/of het bebouwen van deze gronden;

### 1.4 aanduidingsgrens:

grens van een aanduiding indien het een vlak betreft;

### 1.5 bebouwing:

één of meer gebouwen en/of bouwwerken, geen gebouwen zijnde;

### 1.6 belemmeringenstrook:

strook van aan weerszijden van een buisleiding ten behoeve van het onderhoud van de buisleiding;

### 1.7 bestemmingsgrens:

de grens van een bestemmingsvlak;

### 1.8 bestemmingsvlak:

een geometrisch bepaald vlak met eenzelfde bestemming;

**1.9 bouwen:**

het plaatsen, het geheel of gedeeltelijk oprichten, vernieuwen of veranderen en het vergroten van een bouwwerk;

**1.10 bouwwerk:**

een bouwkundige constructie van enige omvang die direct en duurzaam met de aarde is verbonden;

**1.11 ecolodge:**

een houten blokhut die periodiek dient als recreatief nachtverblijf voor recreanten, die hun hoofdverblijf elders hebben;

**1.12 estuariene natuur:**

natuur die zich ontwikkelt in het contact tussen zoet en zout water. Het is een gebied met verschillende natuurlijke overgangen: van droog naar nat, van zoet naar zout en van een stabiele naar een instabiele bodem. Door al deze overgangen zijn er veel verschillende leefgebieden en flora en fauna. Het meest kenmerkend zijn schorren, slikken, ondiepwatergebieden en zachte oevers;

**1.13 extensieve recreatie:**

vrijtijdsbesteding die in hoofdzaak is gericht op natuur- en landschapsbeleving, zoals wandelen en fietsen. De belevingsas langs de Leidingendam en het paviljoen, zoals opgenomen in artikel 4.7.1, alsmede de ecolodges, zoals opgenomen in artikel 4.7.2, vallen niet onder het begrip 'extensieve recreatie';

**1.14 gebouw:**

elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt;

**1.15 horeca:**

het bedrijfsmatig verstrekken van ter plaatse te nuttigen voedsel en dranken;

**1.16 observatieposten:**

een bouwwerk, geen gebouw zijnde, die gebruikt wordt om vanuit een hoog punt de wijde omgeving te kunnen bekijken;

**1.17 paviljoen:**

natuureducatiecentrum met horecavoorziening, inclusief bijbehorende terrassen;

**1.18 peil:**

- voor gebouwen waarvan de toegang onmiddellijk aan de weg grenst: de hoogte van de kruin van de weg ter plaatse van de hoofdtoegang;
- in andere gevallen: de gemiddelde hoogte van het bestaande aansluitende afgewerkte maaiveld;

**1.19 verbindings- en natuurbelevingsas:**

een recreatief pad langs de Leidingendam dat ingekleed wordt in het landschap en toegankelijk is voor langzaam verkeer en beperkt gemotoriseerd bevoorradingsverkeer;

**1.20 voorzieningen van algemeen nut:**

voorzieningen ten behoeve van het op het openbare net aangesloten nutsvoorziening, het telecommunicatieverkeer, het openbaar vervoer en/of het wegverkeer;

**1.21 wet/wettelijke regelingen:**

indien en voorzover in deze regels wordt verwezen naar wettelijke regelingen c.q. verordeningen e.d., dienen deze regelingen te worden gelezen zoals deze luiden op het tijdstip van de tervisielegging van het ontwerpplan, tenzij anders bepaald.

## **Artikel 2     Wijze van meten**

### **2.1     Bij toepassing van deze regels wordt als volgt gemeten:**

a.    de inhoud van een bouwwerk:

tussen de onderzijde van de begane grondvloer, de buitenzijde van de gevels (en/of het hart van de scheidingsmuren) en de buitenzijde van daken en dakkapellen.

b.    de bouwhoogte van een bouwwerk:

vanaf het peil tot aan het hoogste punt van een gebouw of van een bouwwerk, geen gebouw zijnde, met uitzondering van onderschikte bouwdelen, zoals schoorstenen, antennes en naar de aard daarmee gelijk te stellen bouwonderdelen;

c.    de oppervlakte van een bouwwerk:

tussen de buitenwerkse gevelvlakken en/of het hart van de scheidingsmuren, neerwaarts geprojecteerd op het gemiddelde niveau van het afgewerkte bouwterrein ter plaatse van het bouwwerk.



## Hoofdstuk 2 Bestemmingsregels

### Artikel 3 Groen

#### 3.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Groen' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

- a. groenvoorzieningen;
- b. bermen en beplanting;
- c. paden ten behoeve van recreatie en onderhoud (ter hoogte van de Leidingendam ook ten behoeve van onderhoud van kabels en leidingen), waaronder wandel- en fietspaden;
- d. voorzieningen van algemeen nut;
- e. waterlopen en waterpartijen.

#### 3.2 Bouwregels

##### 3.2.1 Gebouwen

Voor het bouwen van gebouwen gelden de volgende bepalingen:

- a. op of in deze gronden mogen uitsluitend gebouwen ten behoeve van voorzieningen van algemeen nut worden gebouwd;
- b. de maximale bouwhoogte bedraagt 3 meter;
- c. de maximale oppervlakte van voorzieningen van algemeen nut bedraagt 15 m<sup>2</sup>.

##### 3.2.2 Bouwwerken, geen gebouwen zijnde

Voor het bouwen van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, gelden de volgende bepalingen:

- a. de bouwhoogte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, mag maximaal 5 meter bedragen;
- b. overkappingen zijn niet toegestaan.

#### 3.3 Specifieke gebruiksregels

Tot een strijdig gebruik van gronden en bouwwerken wordt in elk geval gerekend het gebruik voor:

- a. opslag van onbruikbare of althans aan hun oorspronkelijke gebruik onttrokken voorwerpen, goederen, stoffen en materialen en van emballage en/of afval, behoudens voor zover zulks noodzakelijk is in verband met het op de bestemming gerichte gebruik van de grond;
- b. het opslaan, opgeslagen houden, storten of lozen van vaste of vloeibare afvalstoffen behoudens voor zover zulks noodzakelijk is in verband met het op de bestemming gerichte gebruik van de grond.

## **Artikel 4     Natuur - Estuariene natuur**

### **4.1     Bestemmingsomschrijving**

De voor 'Natuur – Estuariene natuur' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

- a. het behoud, herstel en/of de ontwikkeling van natuurwaarden en/of ecologische waarden in het algemeen en van estuariene natuur in het bijzonder;
- b. waterlopen en waterpartijen;
- c. ter plaatse van de aanduiding 'water', tevens voor water (geulen en kreken);

met daaraan ondergeschikt:

- d. extensief recreatief en educatief medegebruik;
- e. paden ten behoeve van recreatie en onderhoud (ter hoogte van de Leidingendam ook ten behoeve van onderhoud van kabels en leidingen), waaronder wandel- en fietspaden.

### **4.2     Bouwregels**

Voor het bouwen van bouwwerken gelden de volgende bepalingen:

- a. op deze gronden mogen uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, worden gebouwd ten dienste van natuurbeheer en extensief recreatief en educatief medegebruik;
- b. de maximale bouwhoogte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, bedraagt 2 meter.

### **4.3     Afwijken van de bouwregels**

Burgemeester en wethouders kunnen door middel van een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in 4.2 sub a voor het bouwen van schuren uitsluitend ten dienste van het beheer en het onderhoud van de gronden, mits:

1. het bouwwerk ter plaatse onontbeerlijk is voor het beheer en onderhoud van de gronden en
2. de bouwhoogte niet meer dan 3 meter bedraagt en de oppervlakte niet meer dan 20 m<sup>2</sup>.

### **4.4     Specifieke gebruiksregels**

Tot een strijdig gebruik van gronden en bouwwerken wordt in elk geval gerekend het gebruik voor:

- a. het plaatsen of geplaatst houden van onderkomens;
- b. het opslaan of bergen van onbruikbare of althans aan hun oorspronkelijke gebruik onttrokken voorwerpen, goederen, stoffen en materialen en van emballage en/of afval, behoudens voor zover zulks noodzakelijk is in verband met het op de bestemming gerichte gebruik van de grond;
- c. het opslaan, opgeslagen houden, storten of lozen van vaste of vloeibare afvalstoffen behoudens voor zover zulks noodzakelijk is in verband met het op de bestemming gerichte gebruik van de grond.

### **4.5     Afwijken van de gebruiksregels**

De Staatssecretaris van Economische Zaken kan door middel van een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in 4.1 sub c om de aanduiding 'water' te verschuiven met dien verstande dat de totale oppervlakte van de aanduiding 'water' niet mag worden verminderd.

## **4.6 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden**

### *4.6.1 Verbod*

Het is verboden op of in de gronden met de bestemming Natuur – Estuariene natuur zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van burgemeester en wethouders voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

- a. het aanbrengen van verhardingen en het aanleggen van paden;
- b. het verrichten van graafwerkzaamheden anders dan normaal spit- en ploegwerk;
- c. het aanbrengen van boven- en ondergrondse transport-, energie- of telecommunicatieleidingen;
- d. het ontginnen, verlagen, afgraven, ophogen of egaliseren van de bodem;
- e. het graven, verbreden, dempen van sloten en het aanleggen van drainage;
- f. het uitvoeren van heiwerkzaamheden of het op andere wijze indrijven van voorwerpen in de grond;
- g. het verwijderen (vellen, rooien) dan wel aanbrengen van (diepwortelende) beplanting dan wel bomen;
- h. het veranderen van de perceelsindeling;
- i. het diepploegen (meer dan 40 cm);
- j. het permanent opslaan van goederen.

### *4.6.2 Uitzondering*

Het verbod als bedoeld in 4.6.1 is niet van toepassing op werken of werkzaamheden die:

- a. betrekking hebben op normaal onderhoud en beheer;
- b. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het plan;
- c. mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende vergunning;
- d. betrekking hebben op de ontwikkeling en / of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene Natuur inclusief de daarbij behorende ondergeschikte voorzieningen als bedoeld in artikel 4.1. inclusief de aanleg van de nieuwe waterkerende dijk en de mitigerende maatregelen aan de Leidingendam.

### *4.6.3 Toelaatbaarheid*

De werken of werkzaamheden als bedoeld in 4.6.1 zijn alleen toegestaan indien daardoor de in 4.1 sub a t/m c genoemde waarden en wezenlijke kenmerken van de gronden:

- a. niet worden aangetast;
- b. niet significant worden aangetast of kunnen worden aangetast, danwel de mogelijkheden voor het herstel van de waarden niet onevenredig worden of kunnen worden verkleind en indien mitigerende en zonodig compenserende maatregelen worden getroffen.

## **4.7 Wijzigingsbevoegdheid**

### *4.7.1 Recreatie met bijbehorend paviljoen*

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd het inpassingsplan ter plaatse van de aanduiding 'Wetgeviingszone - wijzigingsbevoegdheid 1' te wijzigen ten behoeve van extensieve recreatie met een paviljoen en een belevingsas, onder de volgende voorwaarden:

- a. het paviljoen mag uitsluitend gebruikt worden als natuureducatiecentrum met daaraan ondergeschikt en daarmee samenhangende horeca inclusief terras en bijbehorende voorzieningen waaronder een fietsenstalling en laad- en losruimte;
- b. langs de Leidingendam is een (verbindings- en natuur)belevingsas toegestaan;
- c. de vloeroppervlakte van het paviljoen mag niet meer bedragen dan 400 m<sup>2</sup>;
- d. de hoogte van het paviljoen mag niet meer bedragen dan 8 meter;

- e. door middel van specifiek onderzoek dient te worden aangetoond, dat voldaan wordt aan de relevante (milieuhygiënische) wet- en regelgeving op het gebied van onder andere bodemkwaliteit, luchtkwaliteit, geurhinder, flora en fauna, externe veiligheid, water en archeologie;
- f. de wijzigingsbevoegdheid mag geen significante invloed hebben op de ontwikkeling en/of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene Natuur als bedoeld in artikel 4.1;
- g. voldaan dient te worden aan de mitigerende maatregelen zoals geformuleerd in de Passende beoordeling recreatieve ontwikkelingen langs de Leidingendam (bijlage 28b MER, Oranjewoud juni 2013) op zodanige wijze dat een vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet verleend kan worden;
- h. daardoor geen onevenredige aantasting plaatsvindt van het doelmatig functioneren en de belangen van de aanwezige leiding(en). Burgemeester en wethouders winnen omtrent deze voorwaarde vooraf schriftelijk advies in bij de beheerder van de betreffende leiding(en).

#### 4.7.2 Recreatie met lodges

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd het inpassingsplan ter plaatse van de aanduiding 'Wetgevingszone - wijzigingsbevoegdheid 2' te wijzigen ten behoeve van extensieve recreatie met bijbehorende lodges, onder de volgende voorwaarden:

- a. er zijn maximaal 5 lodges toegestaan met een maximale vloeroppervlakte van 50 m<sup>2</sup> per lodge;
- b. de hoogte van een lodge mag niet meer bedragen dan 3,5 meter;
- c. per lodge is een overkapping toegestaan met een maximale oppervlakte van 15 m<sup>2</sup>;
- d. door middel van specifiek onderzoek dient te worden aangetoond, dat voldaan wordt aan de relevante (milieuhygiënische) wet- en regelgeving op het gebied van onder andere bodemkwaliteit, luchtkwaliteit, geurhinder, flora en fauna, externe veiligheid, water en archeologie;
- e. de wijzigingsbevoegdheid mag geen significante invloed hebben op de ontwikkeling en/of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene Natuur als bedoeld in artikel 4.1;
- f. voldaan dient te worden aan de mitigerende maatregelen zoals geformuleerd in de Passende beoordeling recreatieve ontwikkelingen langs de Leidingendam (bijlage 28b MER, Oranjewoud juni 2013) op zodanige wijze dat een vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet verleend kan worden.

## **Artikel 5 Water**

### **5.1 Bestemmingsomschrijving**

De voor 'Water' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

- a. waterberging;
- b. waterhuishouding;
- c. waterlopen en waterpartijen;
- d. geulen en krekken;
- e. groenvoorzieningen;
- f. infiltratievoorzieningen.

### **5.2 Bouwregels**

Voor het bouwen van bouwwerken gelden de volgende regels:

- a. Op of in deze gronden mogen geen gebouwen worden gebouwd.
- b. De bouwhoogte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, mag niet meer bedragen dan 5 meter.

### **5.3 Specifieke gebruiksregels**

Tot een strijdig gebruik van gronden en bouwwerken wordt in elk geval gerekend het gebruik voor:

- a. het opslaan van onbruikbare of althans aan hun oorspronkelijke gebruik onttrokken voorwerpen, goederen, stoffen en materialen en van emballage en/of afval, behoudens voor zover zulks noodzakelijk is in verband met het op de bestemming gerichte gebruik van de grond;
- b. het opslaan, opgeslagen houden, storten of lozen van vaste of vloeibare afvalstoffen behoudens voor zover zulks noodzakelijk is in verband met het op de bestemming gerichte gebruik van de grond.

## **Artikel 6      Leiding - Leidingenstrook**

### **6.1      Bestemmingsomschrijving**

De voor 'Leiding - Leidingenstrook' aangewezen gronden zijn behalve voor de andere daar geldende bestemming(en), mede bestemd voor:

- a. de aanleg en instandhouding van drie ondergrondse leidingen voor het transport van aardgas (hierna te noemen: aardgasleiding(en)) met de daarbij behorende belemmeringenstrook;
- b. de aanleg en instandhouding van een ondergrondse leiding voor het transport van ethyleen (hierna te noemen: ethyleenleiding(en)) met de daarbij behorende belemmeringenstrook;
- c. de aanleg en instandhouding van drie ondergrondse leidingen voor het transport van water (hierna te noemen: waterleiding(en)) met de daarbij behorende belemmeringenstrook;
- d. de aanleg en instandhouding van meer of andere ondergrondse leidingen dan reeds genoemd onder a. t/m c. met de daarbij behorende belemmeringenstrook, met inachtnaam van artikel 6.4;
- e. ter plaatse van de functieaanduiding 'specifieke vorm van leiding uitgesloten – bevb', zijn geen leidingen zijn toegestaan waardoor vervoer van gevaarlijke stoffen plaatsvindt als bedoeld in artikel 2 eerste lid van het Besluit externe veiligheid buisleidingen;
- f. (onderhouds)wegen en paden ten behoeve van de leiding(en).

### **6.2      Bouwregels**

#### *6.2.1    Voorrangsregeling*

Indien strijd ontstaat tussen het belang van de bescherming van de leiding(en) als bedoeld in dit artikel en het bepaalde in de overige artikelen prevaleert de bestemming 'Leiding - Leidingenstrook'.

#### *6.2.2    Algemeen*

In afwijking van het bepaalde bij de andere bestemmingen mogen op deze gronden uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, ten behoeve van deze bestemming worden opricht, waarvoor de volgende regels gelden:

- a. de bouwhoogte bedraagt maximaal 3 meter.

### **6.3      Afwijken van de bouwregels**

Burgemeester en wethouders kunnen door middel van een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in 6.2 en toestaan dat in de andere bestemming gebouwen en bouwwerken, geen gebouwen zijnde, worden gebouwd, mits:

- a. vooraf schriftelijk advies wordt ingewonnen bij de beheerder van de betreffende leiding(en) omtrent de onder c genoemde voorwaarde;
- b. de bij de andere bestemming behorende bouwregels in acht worden genomen;
- c. de veiligheid met betrekking tot de in de belemmeringenstrook gelegen leiding niet wordt geschaad en geen kwetsbaar object wordt toegelaten.

## **6.4 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden**

### *6.4.1 Verbod zonder omgevingsvergunning*

Het is verboden op of in de gronden met de bestemming 'Leiding - Leidingenstrook' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van burgemeester en wethouders voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, of van werkzaamheden, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

- a. het aanleggen van paden, wegen en parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- b. het verlagen, afgraven of ophogen van de bodem;
- c. het bebossen of beplanten van gronden met houtgewassen;
- d. het indrijven van voorwerpen in de bodem;
- e. het rooien van diepwortelende beplantingen en bomen;
- f. het permanent opslaan van goederen;
- g. het aanleggen, vergraven, verruimen of dempen van sloten, vijvers en andere wateren;
- h. het aanleggen of verplaatsen van leidingen.

### *6.4.2 Uitzonderingen*

Het verbod als bedoeld in 6.4.1 is niet van toepassing op werken of werkzaamheden die:

- a. betrekking hebben op het normaal onderhoud en beheer van de gronden;
- b. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het bestemmingsplan;
- c. mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende vergunning;
- d. betrekking hebben op de ontwikkeling en / of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene Natuur als bedoeld in artikel 4.1 inclusief de aanleg van de nieuwe waterkerende dijk en de mitigerende maatregelen aan de Leidingendam;
- e. betrekking hebben op de ontwikkeling van het paviljoen met de (verbindings- en natuur)belevingsas als bedoeld in artikel 4.7.1;
- f. betrekking hebben op mitigerende maatregelen ten behoeve van de leiding(en)dam.

### *6.4.3 Toelaatbaarheid*

De werken of werkzaamheden als bedoeld in 6.4.1 zijn slechts toelaatbaar, indien:

- a. daardoor geen onevenredige aantasting plaatsvindt van het doelmatig functioneren en de belangen van de aanwezige leiding(en). Burgemeester en wethouders winnen omtrent deze voorwaarde vooraf schriftelijk advies in bij de beheerder van de betreffende leiding(en);
- b. er wordt voldaan aan de voor het werk of de werkzaamheden relevante wet- en regelgeving.

## **Artikel 7 Waarde - Archeologie 1**

### **7.1 Bestemmingsomschrijving**

De voor 'Waarde - Archeologie 1' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar geldende bestemming(en), mede bestemd voor de bescherming en veiligstelling van archeologisch waardevolle terreinen.

### **7.2 Bouwregels**

Op deze gronden mag worden gebouwd en gelden de volgende regels:

- a. op de gronden mogen ten behoeve van de in 7.1 genoemde bestemming uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, worden gebouwd;
- b. ten behoeve van de andere, voor deze gronden geldende bestemming(en) mag - met inachtneming van de voor de betrokken bestemming(en) geldende (bouw)regels - uitsluitend worden gebouwd, indien:
  1. burgemeester en wethouders beschikken over een verklaring van de archeologisch deskundige waaruit blijkt dat het opstellen van een rapport met daarin een beschrijving van de archeologische waarden van de betrokken locatie niet noodzakelijk is;
  2. niet is voldaan aan het bepaalde onder b sub 1: de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het bouwen een rapport heeft overlegd waarin de archeologische waarde van de betrokken locatie naar het oordeel van burgemeester en wethouders in voldoende mate is vastgesteld;
  3. de betrokken archeologische waarden, gelet op het onder b sub 2 genoemde rapport, door de bouwactiviteiten niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het bouwen regels te verbinden, gericht op het behoud van de archeologische resten in de bodem, het doen van opgravingen dan wel het begeleiden van de bouwactiviteiten door de archeologische deskundige;
- c. het bepaalde in dit lid onder b is niet van toepassing, indien het bouwplan betrekking heeft op één of meer van de volgende activiteiten of bouwwerken:
  1. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte, voor zover gelegen op of onder peil, niet wordt uitgebreid en waarbij gebruik wordt gemaakt van de bestaande fundering;
  2. een bouwwerk met een oppervlakte van ten hoogste 50 m<sup>2</sup>;
  3. een bouwwerk dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 40 cm kan worden geplaatst.

### **7.3 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden**

#### *7.3.1 Verbod zonder omgevingsvergunning*

Het is verboden op of in de gronden met de bestemming 'Waarde - Archeologie 1' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van burgemeester en wethouders voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, of van werkzaamheden, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

- a. het uitvoeren van groundbewerkingen op een grotere diepte of hoogte dan 40 cm, waartoe worden gerekend afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren, ontginnen en aanleggen van drainage tenzij noodzakelijk voor de uitvoering van een bouwplan waarbij 7.2 in acht is genomen;
- b. het verlagen of verhogen van het waterpeil;
- c. het aanleggen of rooien van bos of boomgaard waarbij stobben worden verwijderd;
- d. het aanleggen van ondergrondse kabels en leidingen en het aanbrenge van daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur;
- e. ophogen van gronden met meer dan 40 cm.



### 7.3.2 Uitzonderingen

Het verbod als bedoeld in 7.3.1 is niet van toepassing op werken en/of werkzaamheden:

- a. die betrekking hebben op het normaal onderhoud en beheer van de gronden;
- b. die reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het bestemmingsplan;
- c. die mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende vergunning;
- d. waarbij geen groundbewerkingen plaatsvinden dieper dan 40 cm beneden het maaiveld;
- e. waarvan de oppervlakte van de verstoring ten hoogste 50 m<sup>2</sup> bedraagt;
- f. ten dienste van het archeologisch onderzoek worden uitgevoerd;
- g. betrekking hebben op de ontwikkeling en / of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene Natuur als bedoeld in artikel 4.1 inclusief de aanleg van de nieuwe waterkerende dijk en de mitigerende maatregelen aan de Leidingendam.

### 7.3.3 Toelaatbaarheid

De werken en werkzaamheden, als bedoeld in 7.3.1, zijn slechts toelaatbaar, indien de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken en werkzaamheden aan de hand van archeologisch onderzoek kan aantonen dat op de betrokken locatie geen archeologische waarden aanwezig zijn. Voorts wordt een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden in ieder geval verleend indien:

- a. de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden aan de hand van archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat op de betrokken locatie geen archeologische waarden aanwezig zijn;
- b. de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden een rapport heeft overlegd waarin wordt aangetoond dat de archeologische waarden van het betrokken terrein in voldoende mate worden veiliggesteld;
- c. de betrokken archeologische waarden, gelet op dit rapport, door de activiteiten niet worden geschaad of mogelijke schade wordt voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden regels te verbinden, gericht op:
  1. het treffen van maatregelen waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
  2. het doen van opgravingen;
  3. begeleiding van de activiteiten door de archeologisch deskundige.
- d. alvorens omtrent het verlenen van een omgevingsvergunning te beslissen, winnen burgemeester en wethouders schriftelijk advies in bij de archeologisch deskundige.

## 7.4 Wijzigingsbevoegdheid

### 7.4.1 Wijzigen dubbelbestemming

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 1' te wijzigen:

- a. in de bestemming Waarde - archeologie 2, Waarde - Archeologie 3 of Waarde - Archeologie 4 indien uit archeologisch onderzoek blijkt dat deze gronden van een lagere archeologische waarde zijn.

### 7.4.2 Wijzigen grenzen dubbelbestemming

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om de grenzen van de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 1' te wijzigen, mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- a. wijziging is op grond van archeologisch onderzoek noodzakelijk of gewenst met het oog op de bescherming of de veiligstelling van de ter plaatse aanwezige archeologische waarden;
- b. zonder verandering van de vorm van het bestemmingsvlak kan de bebouwing ten behoeve van de voor de gronden geldende andere bestemming niet of niet doelmatig worden gerealiseerd;
- c. er wordt geen onevenredige afbreuk gedaan aan de ingevolge de bestemming gegeven gebruiksmogelijkheden van aangrenzende gronden en bouwwerken;

- d. alvorens omtrent de vaststelling van een wijziging te beslissen, winnen burgemeester en wethouders schriftelijk advies in bij de archeologisch deskundige.

#### *7.4.3 Geheel of gedeeltelijk verwijderen dubbelbestemming*

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 1' geheel of gedeeltelijk te verwijderen, mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- a. uit archeologisch onderzoek is gebleken dat ter plaatse geen archeologische waarden aanwezig zijn;
- b. op grond van archeologisch onderzoek het niet meer noodzakelijk wordt geacht dat het bestemmingsplan ter plaatse in bescherming en veiligstelling van archeologische waarden voorziet;
- c. alvorens omtrent de vaststelling van een wijziging te beslissen, winnen burgemeester en wethouders schriftelijk advies in bij de archeologisch deskundige.

## **Artikel 8 Waarde - Archeologie 3**

### **8.1 Bestemmingsomschrijving**

De voor 'Waarde - Archeologie 3' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar geldende bestemming(en), mede bestemd voor de bescherming en veiligstelling van de in de grond aanwezige of verwachte archeologische waarden.

### **8.2 Bouwregels**

Op deze gronden mag worden gebouwd en gelden de volgende regels:

- a. op de gronden mogen ten behoeve van de in 8.1 genoemde bestemming uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, worden gebouwd;
- b. ten behoeve van de andere, voor deze gronden geldende bestemming(en) mag - met inachtneming van de voor de betrokken bestemming(en) geldende (bouw)regels - uitsluitend worden gebouwd, indien:
  1. burgemeester en wethouders beschikken over een verklaring van de archeologisch deskundige waaruit blijkt dat het opstellen van een rapport met daarin een beschrijving van de archeologische waarden van de betrokken locatie niet noodzakelijk is;
  2. niet is voldaan aan het bepaalde onder b sub 1: de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het bouwen een rapport heeft overlegd waarin de archeologische waarde van de betrokken locatie naar het oordeel van burgemeester en wethouders in voldoende mate is vastgesteld;
  3. de betrokken archeologische waarden, gelet op het onder b sub 2 genoemde rapport, door de bouwactiviteiten niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het bouwen regels te verbinden, gericht op het behoud van de archeologische resten in de bodem, het doen van opgravingen dan wel het begeleiden van de bouwactiviteiten door de archeologische deskundige;
- c. het bepaalde in dit lid onder b is niet van toepassing, indien het bouwplan betrekking heeft op één of meer van de volgende activiteiten of bouwwerken:
  1. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte, voor zover gelegen op of onder peil, niet wordt uitgebreid en waarbij gebruik wordt gemaakt van de bestaande fundering;
  2. een bouwwerk met een oppervlakte van ten hoogste 500 m<sup>2</sup>;
  3. een bouwwerk dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 40 cm kan worden geplaatst.

### **8.3 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden**

#### *8.3.1 Verbod zonder omgevingsvergunning*

Het is verboden op of in de gronden met de bestemming 'Waarde - Archeologie 3' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van burgemeester en wethouders voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, of van werkzaamheden, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

- a. het uitvoeren van groundbewerkingen op een grotere diepte of hoogte dan 40 cm, waartoe worden gerekend afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren, ontginnen en aanleggen van drainage tenzij noodzakelijk voor de uitvoering van een bouwplan waarbij 8.2 in acht is genomen;
- b. het verlagen of verhogen van het waterpeil;
- c. het aanleggen of rooien van bos of boomgaard waarbij stobben worden verwijderd;
- d. het aanleggen van ondergrondse kabels en leidingen en het aanbrenge van daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur;
- e. ophogen van gronden met meer dan 40 cm.

### 8.3.2 Uitzonderingen

Het verbod als bedoeld in 8.3.1 is niet van toepassing op werken en/of werkzaamheden:

- a. die betrekking hebben op het normaal onderhoud en beheer van de gronden;
- b. die reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het bestemmingsplan;
- c. die mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende vergunning;
- d. waarbij geen groundbewerkingen plaatsvinden dieper dan 40 cm beneden het maaiveld;
- e. waarvan de oppervlakte van de verstoring ten hoogste 500 m<sup>2</sup> bedraagt;
- f. ten dienste van het archeologisch onderzoek worden uitgevoerd;
- g. betrekking hebben op de ontwikkeling en / of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene Natuur als bedoeld in artikel 4.1 inclusief de aanleg van de nieuwe waterkerende dijk en de mitigerende maatregelen aan de Leidingendam.

### 8.3.3 Toelaatbaarheid

De werken en werkzaamheden, als bedoeld in 8.3.1, zijn slechts toelaatbaar, indien de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken en werkzaamheden aan de hand van archeologisch onderzoek kan aantonen dat op de betrokken locatie geen archeologische waarden aanwezig zijn. Voorts wordt een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden in ieder geval verleend indien:

- a. de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden aan de hand van archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat op de betrokken locatie geen archeologische waarden aanwezig zijn;
- b. de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden een rapport heeft overlegd waarin wordt aangetoond dat de archeologische waarden van het betrokken terrein in voldoende mate worden veiliggesteld;
- c. de betrokken archeologische waarden, gelet op dit rapport, door de activiteiten niet worden geschaad of mogelijke schade wordt voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden regels te verbinden, gericht op:
  1. het treffen van maatregelen waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
  2. het doen van opgravingen;
  3. begeleiding van de activiteiten door de archeologisch deskundige.
- d. alvorens omtrent het verlenen van een omgevingsvergunning te beslissen, winnen burgemeester en wethouders schriftelijk advies in bij de archeologisch deskundige.

## 8.4 Wijzigingsbevoegdheid

### 8.4.1 Wijzigen dubbelbestemming

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 3' te wijzigen:

- e. in de bestemming 'Waarde - Archeologie 1' of 'Waarde -Archeologie 2' indien uit archeologisch onderzoek blijkt dat deze gronden van een hogere archeologische waarde zijn;
- f. in de bestemming 'Waarde - Archeologie 4' indien uit archeologisch onderzoek blijkt dat deze gronden van een lagere archeologische waarde zijn;

### 8.4.2 Wijzigen grenzen dubbelbestemming

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om de grenzen van de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 3' te wijzigen, mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- a. wijziging is op grond van archeologisch onderzoek noodzakelijk of gewenst met het oog op de bescherming of de veiligstelling van de ter plaatse aanwezige archeologische waarden;
- b. zonder verandering van de vorm van het bestemmingsvlak kan de bebouwing ten behoeve van de voor de gronden geldende andere bestemming niet of niet doelmatig worden gerealiseerd;
- c. er wordt geen onevenredige afbreuk gedaan aan de ingevolge de bestemming gegeven gebruiksmogelijkheden van aangrenzende gronden en bouwwerken;

- d. alvorens omtrent de vaststelling van een wijziging te beslissen, winnen burgemeester en wethouders schriftelijk advies in bij de archeologisch deskundige.

#### *8.4.3 Geheel of gedeeltelijk verwijderen dubbelbestemming*

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 3' geheel of gedeeltelijk te verwijderen, mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- a. uit archeologisch onderzoek is gebleken dat ter plaatse geen archeologische waarden aanwezig zijn;
- b. op grond van archeologisch onderzoek het niet meer noodzakelijk wordt geacht dat het bestemmingsplan ter plaatse in bescherming en veiligstelling van archeologische waarden voorziet;
- c. alvorens omtrent de vaststelling van een wijziging te beslissen, winnen burgemeester en wethouders schriftelijk advies in bij de archeologisch deskundige.

## **Artikel 9 Waarde - Archeologie 4**

### **9.1 Bestemmingsomschrijving**

De voor 'Waarde - Archeologie 4' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar geldende bestemming(en), mede bestemd voor de bescherming en veiligstelling van de in de grond aanwezige of verwachte archeologische waarden.

### **9.2 Bouwregels**

Op deze gronden mag worden gebouwd en gelden de volgende regels:

- a. op de gronden mogen ten behoeve van de in lid 9.1 genoemde bestemming uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, worden gebouwd;
- b. ten behoeve van de andere, voor deze gronden geldende bestemming(en) mag - met inachtneming van de voor de betrokken bestemming(en) geldende (bouw)regels - uitsluitend worden gebouwd, indien:
  1. burgemeester en wethouders beschikken over een verklaring van de archeologisch deskundige waaruit blijkt dat het opstellen van een rapport met daarin een beschrijving van de archeologische waarden van de betrokken locatie niet noodzakelijk is;
  2. niet is voldaan aan het bepaalde onder b sub 1: de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het bouwen een rapport heeft overlegd waarin de archeologische waarde van de betrokken locatie naar het oordeel van burgemeester en wethouders in voldoende mate is vastgesteld;
  3. de betrokken archeologische waarden, gelet op het onder b sub 2 genoemde rapport, door de bouwactiviteiten niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het bouwen regels te verbinden, gericht op het behoud van de archeologische resten in de bodem, het doen van opgravingen dan wel het begeleiden van de bouwactiviteiten door de archeologische deskundige;
- c. het bepaalde in dit lid onder b is niet van toepassing, indien het bouwplan betrekking heeft op één of meer van de volgende activiteiten of bouwwerken:
  1. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte, voor zover gelegen op of onder peil, niet wordt uitgebreid en waarbij gebruik wordt gemaakt van de bestaande fundering;
  2. een bouwwerk met een oppervlakte van ten hoogste 2.500 m<sup>2</sup>;
  3. een bouwwerk dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 40 cm kan worden geplaatst.

### **9.3 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden**

#### *9.3.1 Verbod zonder omgevingsvergunning*

Het is verboden op of in de gronden met de bestemming 'Waarde - Archeologie 4' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van burgemeester en wethouders voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, of van werkzaamheden, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

- a. het uitvoeren van groundbewerkingen op een grotere diepte of hoogte dan 40 cm, waartoe worden gerekend afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren, ontginnen en aanleggen van drainage tenzij noodzakelijk voor de uitvoering van een bouwplan waarbij lid 9.2 in acht is genomen;
- b. het verlagen of verhogen van het waterpeil;
- c. het aanleggen of rooien van bos of boomgaard waarbij stobben worden verwijderd;
- d. het aanleggen van ondergrondse kabels en leidingen en het aanbrenge van daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur;
- e. ophogen van gronden met meer dan 40 cm.

### 9.3.2 Uitzonderingen

Het verbod als bedoeld in 9.3.1 is niet van toepassing op werken en/of werkzaamheden:

- a. die betrekking hebben op het normaal onderhoud en beheer van de gronden;
- b. die reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het bestemmingsplan;
- c. die mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende vergunning;
- d. waarbij geen grondbewerkingen plaatsvinden dieper dan 40 cm beneden het maaiveld;
- e. waarvan de oppervlakte van de verstoring ten hoogste 2.500 m<sup>2</sup> bedraagt;
- f. ten dienste van het archeologisch onderzoek worden uitgevoerd;
- g. betrekking hebben op de ontwikkeling en / of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene Natuur als bedoeld in artikel 4.1 inclusief de aanleg van de nieuwe waterkerende dijk en de mitigerende maatregelen aan de Leidingendam.

### 9.3.3 Toelaatbaarheid

De werken en werkzaamheden, als bedoeld in 9.3.1, zijn slechts toelaatbaar, indien de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken en werkzaamheden aan de hand van archeologisch onderzoek kan aantonen dat op de betrokken locatie geen archeologische waarden aanwezig zijn. Voorts wordt een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden in ieder geval verleend indien:

- a. de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden aan de hand van archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat op de betrokken locatie geen archeologische waarden aanwezig zijn;
- b. de aanvrager van de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden een rapport heeft overlegd waarin wordt aangetoond dat de archeologische waarden van het betrokken terrein in voldoende mate worden veiliggesteld;
- c. de betrokken archeologische waarden, gelet op dit rapport, door de activiteiten niet worden geschaad of mogelijke schade wordt voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde of werkzaamheden regels te verbinden, gericht op:
  1. het treffen van maatregelen waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
  2. het doen van opgravingen;
  3. begeleiding van de activiteiten door de archeologisch deskundige.
- d. alvorens omtrent het verlenen van een omgevingsvergunning te beslissen, winnen burgemeester en wethouders schriftelijk advies in bij de archeologisch deskundige.

## 9.4 Wijzigingsbevoegdheid

### 9.4.1 Wijzigen dubbelbestemming

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 4' te wijzigen:

- a. in de bestemming 'Waarde - Archeologie 1', 'Waarde - Archeologie 2', of Waarde - Archeologie 3' indien uit archeologisch onderzoek blijkt dat deze gronden van een hogere archeologische waarde zijn.

### 9.4.2 Wijzigen grenzen dubbelbestemming

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om de grenzen van de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 4' te wijzigen, mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- a. wijziging is op grond van archeologisch onderzoek noodzakelijk of gewenst met het oog op de bescherming of de veiligstelling van de ter plaatse aanwezige archeologische waarden;
- b. zonder verandering van de vorm van het bestemmingsvlak kan de bebouwing ten behoeve van de voor de gronden geldende andere bestemming niet of niet doelmatig worden gerealiseerd;
- c. er wordt geen onevenredige afbreuk gedaan aan de ingevolge de bestemming gegeven gebruiksmogelijkheden van aangrenzende gronden en bouwwerken;
- d. alvorens omtrent de vaststelling van een wijziging te beslissen, winnen burgemeester en wethouders schriftelijk advies in bij de archeologisch deskundige.

#### *9.4.3 Geheel of gedeeltelijk verwijderen dubbelbestemming*

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd om de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie 4' geheel of gedeeltelijk te verwijderen, mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- a. uit archeologisch onderzoek is gebleken dat ter plaatse geen archeologische waarden aanwezig zijn;
- b. op grond van archeologisch onderzoek het niet meer noodzakelijk wordt geacht dat het bestemmingsplan ter plaatse in bescherming en veiligstelling van archeologische waarden voorziet;
- c. alvorens omtrent de vaststelling van een wijziging te beslissen, winnen burgemeester en wethouders schriftelijk advies in bij de archeologisch deskundige.



## **Artikel 10 Waarde - Natura 2000**

### **10.1 Bestemmingsomschrijving**

#### *10.1.1 Bestemmingsomschrijving*

De voor 'Waarde - Natura 2000' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar geldende bestemming(en), mede bestemd voor:

- a. de bescherming en instandhouding van de op en/of in deze gronden voorkomende ecologische waarden.

### **10.2 Bouwregels**

#### *10.2.1 Voorrangsregeling*

Deze bestemming is primair ten opzichte van de overige aan deze gronden toegekende bestemmingen.

#### *10.2.2 Algemeen*

In afwijking van het bepaalde bij de andere bestemmingen mag niet worden gebouwd.

### **10.3 Afwijking van de bouwregels**

Burgemeester en wethouders kunnen door middel van een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in 10.2 en toestaan dat ten behoeve van de andere bestemming(en) kan worden gebouwd, mits:

- a. geen onevenredige aantasting ontstaat of kan ontstaan van de bescherming van de ecologische waarden van het Natura 2000-gebied.

### **10.4 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden**

#### *10.4.1 Verbod zonder omgevingsvergunning*

Het is verboden op of in de gronden met de bestemming 'Waarde - Natura 2000' zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van burgemeester en wethouders de volgende werken, geen bouwwerk zijnde, aan te leggen, of de volgende werkzaamheden uit te voeren:

- a. het aanbrengen van verhardingen en het aanleggen van paden;
- b. het aanbrengen van boven- en ondergrondse transport-, energie- of telecommunicatieleidingen;
- c. het ontginnen, verlagen, afgraven, ophogen of egaliseren van de bodem;
- d. het graven, verbreden, dempen van sloten en het aanleggen van drainage;
- e. het verwijderen (vellen, rooien) dan wel aanbrengen van (diepwortelende) beplanting dan wel bomen;
- f. het veranderen van perceelsindeling;
- g. de aanleg van teeltondersteunende voorzieningen.
- h. het diepploegen (meer dan 40 cm).

#### *10.4.2 Uitzonderingen*

Het verbod als bedoeld in 10.4.1 is niet van toepassing op werken of werkzaamheden:

- a. die betrekking hebben op het normaal onderhoud en beheer van de gronden;
- b. die reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het bestemmingsplan;
- c. die mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende vergunning;
- d. betrekking hebben op de ontwikkeling en / of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene Natuur als bedoeld in artikel 4.1 inclusief de aanleg van de nieuwe waterkerende dijk en de mitigerende maatregelen aan de Leidingendam;
- e. betrekking hebben op de ontwikkeling van de verbindings- en natuurbelevingsas als bedoeld in artikel 4.7.1 sub b.

#### *10.4.3 Voorwaarden voor een omgevingsvergunning*

De werken of werkzaamheden als bedoeld in 10.4.1 zijn slechts toelaatbaar, indien daardoor niet de ecologische waarden van de gronden onevenredig worden of kunnen worden aangetast dan wel de mogelijkheden voor herstel van die waarden niet onevenredig worden of kunnen worden verkleind. Burgemeester en wethouders winnen omtrent deze voorwaarde vooraf schriftelijk advies in bij de landschaps- en natuurbeschermingsdeskundige.

## **Artikel 11 Waterstaat - Waterkering**

### **11.1 Bestemmingsomschrijving**

De voor 'Waterstaat – Waterkering' aangewezen gronden zijn, behalve voor de daar voorkomende bestemming, mede bestemd voor:

- a. waterkeringen;
- b. watersystemen als fysiek systeem van waterlopen en andere met de waterhuishouding samenhangende voorzieningen;

met daaraan ondergeschikt:

- c. extensief recreatief en educatief medegebruik;
- d. paden ten behoeve van recreatie en onderhoud, waaronder wandel- en fietspaden.

### **11.2 Bouwregels**

#### *11.2.1 Voorrangsregeling*

Indien strijd ontstaat tussen het belang van de bescherming van de waterkering als bedoeld in dit artikel en het bepaalde in de overige artikelen, prevaleert de bestemming Waterstaat - Waterkering.

#### *11.2.2 Algemeen*

In afwijking van het bepaalde bij de andere bestemmingen mag niet worden gebouwd, anders dan ten behoeve van deze bestemming.

#### *11.2.3 Gebouwen*

Op of in deze gronden mogen geen gebouwen worden gebouwd.

#### *11.2.4 Bouwwerken, geen gebouwen zijnde*

Voor het bouwen van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, geldt dat de hoogte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde niet meer mag bedragen dan 2,5 meter.

### **11.3 Afwijken van de gebruiksregels**

Burgemeester en wethouders kunnen door middel van een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in 11.1 sub a en toestaan dat wordt afgeweken van de opgenomen dijkprofielen, met dien verstande dat:

- a. geen onevenredige aantasting plaatsvindt van het doelmatig functioneren van de waterkering;
- b. vooraf schriftelijk advies wordt ingewonnen bij de betreffende beheerder van de waterkering.

## **11.4 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden**

### *11.4.1 Verbod*

Het is verboden op of in de gronden met de bestemming Waterstaat - Waterkering zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning van burgemeester en wethouders voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of werkzaamheden, de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

- a. het aanleggen van wegen, paden, banen en andere oppervlakteverhardingen;
- b. het veranderen van het huidige maaiveldniveau door ontginnen, bodemverlagen, egaliseren, afgraven of ophogen;
- c. het aanbrengen van diepwortelende beplantingen en/of bomen;
- d. het uitvoeren van heiwerkzaamheden en het op een of ander wijze indrijven van voorwerpen;
- e. diepploegen;
- f. het aanleggen van kabels en leidingen en daarmee verband houdende constructies;
- g. het aanleggen van watergangen of het vergraven, verruimen of dempen van reeds bestaande watergangen.

### *11.4.2 Uitzondering*

Het verbod als bedoeld in 11.4.1 is niet van toepassing op werken of werkzaamheden die:

- a. betrekking hebben op normaal onderhoud en beheer;
- b. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het plan;
- c. mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende vergunning;
- d. betrekking hebben op de ontwikkeling en / of instandhouding van de doeleinden van de bestemming Natuur – Estuariene Natuur als bedoeld in artikel 4.1 inclusief de aanleg van de nieuwe waterkerende dijk en de mitigerende maatregelen aan de Leidingendam.

### *11.4.3 Toelaatbaarheid*

De werken of werkzaamheden als bedoeld in 11.4.1 zijn slechts toelaatbaar, mits:

- a. geen onevenredige aantasting plaatsvindt van het doelmatig functioneren van de waterkering;
- b. vooraf schriftelijk advies wordt ingewonnen bij de betreffende beheerder van de waterkering.

## **Hoofdstuk 3    Algemene regels**

### **Artikel 12    Anti-dubbelregel**

Grond, die eenmaal in aanmerking is genomen bij het toestaan van een bouwplan waaraan uitvoering is gegeven of alsnog kan worden gegeven, blijft bij de beoordeling van latere bouwplannen buiten beschouwing.

## **Artikel 13 Algemene aanduidingsregels**

### **13.1 Vrijwaringszone - radar**

#### *13.1.1 Aanduidingsomschrijving*

De gronden ter plaatse van de aanduiding 'vrijwaringszone - radar' zijn, behalve voor de daar voorkomende bestemmingen, tevens bestemd voor de bescherming van het radarverstoringgebied van Vliegbasis Woensdrecht teneinde de verstoring van het radarbeeld te voorkomen.

#### *13.1.2 Bouwregels*

In afwijking van het bepaalde bij de andere bestemmingen (artikelen 3 tot en met 11) mogen geen bouwwerken worden opgericht met een hoogte van 63 meter ten opzichte van NAP en meer.

#### *13.1.3 Afwijken van de bouwregels*

Burgemeester en wethouders kunnen door middel van een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in 13.1.2 voor het bouwen overeenkomstig het bepaalde in de andere bestemmingen, met dien verstande dat:

- a. het functioneren van de radar niet in onevenredige mate wordt of kan worden aangetast;
- b. vooraf schriftelijk advies wordt ingewonnen van de Minister van Defensie, Dienst Vastgoed Defensie.

## **Artikel 14 Algemene afwijkingsregels**

Burgemeester en wethouders kunnen door middel van een omgevingsvergunning afwijken van de in de regels voorgeschreven maatvoering en een afwijking van ten hoogste 10% toestaan.

## **Artikel 15 Algemene wijzigingsregels**

### **15.1 Algemene wijziging**

De Staatssecretaris van Economische Zaken is bevoegd de in het plan opgenomen bestemmingen te wijzigen ten behoeve van:

- a. overschrijding van bestemmingsgrenzen, voor zover dit van belang is voor een technisch betere realisering van bestemmingen of bouwwerken dan wel voor zover dit noodzakelijk is in verband met de werkelijke toestand van het terrein. De overschrijding mag echter niet meer bedragen dan 3 meter en het bestemmingsvlak mag met niet meer dan 10% worden vergroot;
- b. het aanpassen van opgenomen bepalingen in de voorafgaande artikelen, waarbij verwezen wordt naar bepalingen in wettelijke regelingen, indien deze wettelijke regelingen na het tijdstip van de tervisielegging van het ontwerpplan worden gewijzigd;
- c. de bestemmingsbepalingen ten aanzien van de gebouwen ten behoeve van algemeen nut en toestaan dat gebouwen ten behoeve van algemeen nut zijn toegestaan met een maximale hoogte van 3 meter en een maximale oppervlakte van 15 m<sup>2</sup> per gebouw.



## **Artikel 16 Overige regels**

Na 31 december 2020 zijn burgemeester en wethouders bevoegd tot het toepassen van de afwijkmogelijkheid in 4.5 en de wijzigingsbevoegdheden zoals opgenomen in 15.1.



## Hoofdstuk 4 Overgangs- en slotregels

### Artikel 17 Overgangsrecht

#### 17.1 Overgangsrecht bouwwerken

##### 17.1.1 Algemeen

Een bouwwerk, dat op het tijdstip van inwerkingtreding van het inpassingsplan aanwezig of in uitvoering is, dan wel gebouwd kan worden krachtens een omgevingsvergunning voor het bouwen, en afwijkt van het plan, mag, mits deze afwijking naar aard en omvang niet wordt vergroot:

- a. gedeeltelijk worden vernieuwd of veranderd;
- b. na het teniet gaan ten gevolge van een calamiteit geheel worden vernieuwd of veranderd, mits de aanvraag van de omgevingsvergunning voor het bouwen wordt gedaan binnen twee jaar na de dag waarop het bouwwerk is teniet gegaan.

##### 17.1.2 Afwijking

Het bevoegd gezag kan eenmalig in afwijking van 17.1.1 een omgevingsvergunning verlenen voor het vergroten van de inhoud van het bouwwerk als bedoeld in het bepaalde in 17.1.1 met maximaal 10%.

##### 17.1.3 Uitzondering

Het bepaalde in 17.1.1 is niet van toepassing op bouwwerken die weliswaar bestaan op het tijdstip van inwerkingtreding van het plan, maar zijn gebouwd in strijd met het daarvoor geldende plan, daaronder begrepen de overgangsbepaling van dat plan.

#### 17.2 Overgangsrecht gebruik

##### 17.2.1 Algemeen

Het gebruik van grond en bouwwerken dat bestond op het tijdstip van inwerkingtreding van het inpassingsplan en hiermee in strijd is, mag worden voortgezet.

##### 17.2.2 Verbod

Het is verboden het met het inpassingsplan strijdige gebruik, bedoeld in 17.2.1 te veranderen of te laten veranderen in een ander met dat plan strijdig gebruik, tenzij door deze verandering de afwijking naar aard en omvang wordt verkleind.

##### 17.2.3 Verbod

Indien het gebruik, bedoeld in 17.2.1, na het tijdstip van inwerkingtreding van het plan voor een periode langer dan een jaar wordt onderbroken, is het verboden dit gebruik daarna te hervatten of te laten hervatten.

#### *17.2.4 Uitzondering*

Het bepaalde in 17.2.1 is niet van toepassing op het gebruik, dat reeds in strijd was met het voorheen geldende bestemmingsplan, daaronder begrepen de overgangsbepalingen van dat plan.

## **Artikel 18 Slotregel**

Deze regels worden aangehaald als: Regels van het inpassingsplan 'Hertogin Hedwigepolder' (gemeente Hulst).



**Bijlagen bij de regels**





**Bijlage 1**

**Passende beoordeling recreatieve ontwikkelingen langs de Leidingendam**





# Ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder: Passende Beoordeling op inrichtingsniveau

Opdrachthouders



Voorstudies uitgevoerd in het kader van :



**INTERREG III B**

# Documentcontroleblad

## Document Identificatie

<b>Titel:</b>	Ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder: Passende Beoordeling op inrichtingsniveau
<b>Project:</b>	MER HPP
<b>Opdrachtgever</b>	VNSC
<b>Referentienummer:</b>	Oranjewoud/225938

## Revisies

<b>Versie</b>	<b>Datum</b>	<b>Auteur</b>	<b>Omschrijving</b>
1.0	11/12/2008	Soresma	Conceptversie
2.0	6/2/2009	Soresma	Concept-eindversie
3.0	20/4/2009	Soresma	Eindversie
4.0	18/11/2009	Soresma	Actualisatie t.b.v. van vrijgave voor inspraak
5.0	25/11/2009	Soresma	Actualisatie t.b.v. van vrijgave voor inspraak
6.0	27/11/2009	Soresma	Actualisatie t.b.v. van vrijgave voor inspraak
7.0	12/06/2013	Oranjewoud/ Antea Group	Actualisatie t.b.v. Nederlandse procedure

# Inhoud

---

<b>Inhoud</b>	<b>3</b>
<b>1 Inleiding</b>	<b>5</b>
1.1 Doel project	5
1.2 Doel en aanleiding document	5
1.3 Aanpak Rapportage Passende Beoordeling in Nederland en Vlaanderen	7
<b>2 Algemeen kader</b>	<b>9</b>
2.1 Inventarisatie en verzamelen basisinformatie	9
2.2 Beleidskader (VL)	9
2.3 Wettelijk kader; EU- Vogel- en Habitatrichtlijn	13
2.3.1 Habitatrichtlijn in relatie tot de Natuurbeschermingswet (NL)	14
2.3.2 Habitatrichtlijn in relatie tot Natuurherstel Schelde -estuarium	14
2.4 Gebiedsspecifieke Natura 2000-doelstellingen	15
2.4.1 Natura 2000 (NL)	16
2.4.2 Instandhoudingsdoelen Westerschelde en Saeftinghe	17
2.4.3 Habitatrichtlijn - Vlaanderen (VL)	20
2.5 Beoordelings- en toetsingskader	21
2.5.1 Passende Beoordeling (NL)	21
2.5.2 Vlaamse Achtergrondnota Natuur (VL)	22
2.5.3 Passende Beoordeling (VL)	27
<b>3 Aanwezige habitats en soorten</b>	<b>31</b>
3.1 Nederlandse deel (NL)	31
3.2 Voorkomen 'kwalificerende' natuurwaarden (NL)	31
3.2.1 Voorkomen 'kwalificerende' broedvogels (NL)	31
3.2.2 Voorkomen 'kwalificerende' niet-broedvogels (NL)	32
3.2.3 Voorkomen 'kwalificerende' habitats (NL)	36
3.2.4 Voorkomen overige 'kwalificerende' soorten (NL)	37
3.3 Vlaamse deel	38
3.3.1 SBZ-V op niveau Vlaanderen (VL)	38
3.3.2 SBZ-H op niveau Vlaanderen (VL)	42
<b>4 Inrichtingsplan intergetijdengebied</b>	<b>45</b>
4.1 Het plan	45
4.2 Inrichtingsmaatregelen met invloed op Natura 2000-gebied	45
4.2.1 Verstevingswerken Leidingendam	46
<b>5 Effectbeoordeling</b>	<b>49</b>
5.1 Inleiding	49
5.2 'Kwalificerende' Broedvogels	49
5.3 'Kwalificerende' niet-broedvogels (NL)	51
5.4 Kwalificerende habitats (NL)	54
5.5 Overige kwalificerende waarden (NL)	56
5.6 Effecten op 'oude doelen'	58

<b>5.7</b>	<b>Effecten in Vlaanderen</b>	<b>59</b>
<b>5.8</b>	<b>Versteving Leidingendam</b>	<b>59</b>
5.8.1	Effecten versteving Leidingendam	59
5.8.2	Effectbeoordeling versteving Leidingendam	60
<b>6</b>	<b><i>Duiding van cumulatieve effecten op de Speciale Beschermingszones (NL en VL)</i></b>	<b>63</b>
<b>7</b>	<b><i>Mitigerende maatregelen (NL en VL)</i></b>	<b>67</b>
<b>8</b>	<b><i>Eindbeoordeling Vogel- en Habitatrichtlijn</i></b>	<b>69</b>
8.1	Natura 2000-beoordeling Nederland	69
8.2	Vogel- en habitatrichtlijnbeoordeling Vlaanderen	69
<b>9</b>	<b><i>Inventarisaties, bronnen en informatie</i></b>	<b>71</b>

# 1 **Inleiding**

---

Dit rapport is opgebouwd uit tien hoofdstukken, inclusief dit inleidende hoofdstuk. In het document is ingegaan op zowel het Nederlandse als het Vlaamse projectdeel. Voor de relevante projectdelen is een duidelijk onderscheid gemaakt in Vlaamse (VL) en Nederlandse (NL) paragrafen. Vlaamse projectdelen die niet direct relevant zijn voor de Nederlandse vergunningaanvraag, maar wel ter toelichting kunnen dienen, zijn in dit rapport in grijs lettertype weergegeven.

Hieronder wordt kort de inhoud per hoofdstuk besproken.

- **Hoofdstuk 2** beschrijft het algemene kader van deze effectbeoordeling. Zowel het wettelijk kader, het beleidskader als het gebiedsspecifieke kader wordt besproken.
- In **hoofdstuk 3** worden de aanwezige soorten alsmede de aanwezige habitats binnen het Natura 2000-gebied besproken.
- In **hoofdstuk 4** is ingegaan op de inrichting (het VKA).
- **Hoofdstuk 5 en 6** omschrijven respectievelijk de effecten en de cumulatieve effecten op de Natura 2000-gebieden.
- In **hoofdstuk 7** worden de mitigerende maatregelen voorgesteld.
- In **hoofdstuk 8** zijn de effecten op Natura 2000-gebieden samengevat beoordeeld.
- **Hoofdstuk 9** sluit af met een overzicht van de geraadpleegde bronnen.

Voorliggend rapport betreft de Passende Beoordeling bij het Inrichtingsplan die de basis vormt voor de vergunningaanvraag in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

## 1.1 **Doel project**

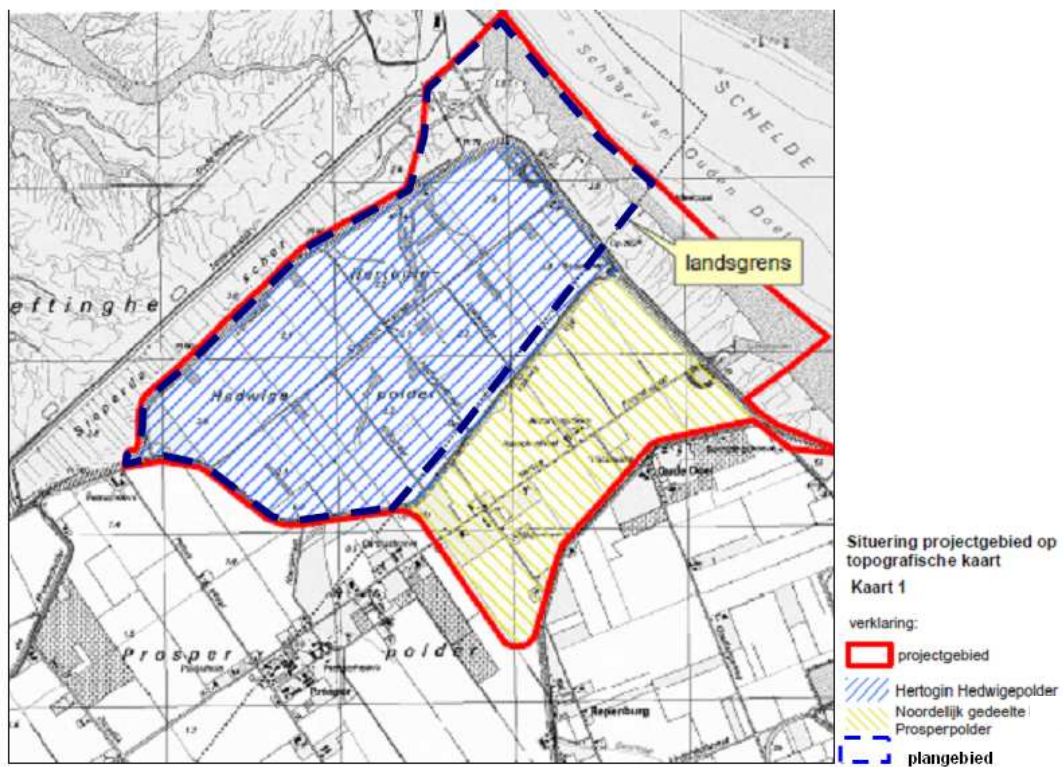
De algemene doelstelling van het project is de volgende:

*Er wordt, ter hoogte van de Hedwigepolder en de Prosperpolder, gestreefd naar een zo groot mogelijk, duurzaam slik- en schorgebied met een maximale kans op ontwikkeling van een dynamische sedimentatie/erosie-situatie door middel van een éénmalige ingreep waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen binnen een aantal randvoorwaarden (Van den Bergh & Mertens, 2005).*

## 1.2 **Doel en aanleiding document**

Het projectgebied van de Prosper- en Hedwigepolder is op niveau Vlaanderen beschermd gebied in het kader van de Vogel- en Habitatrictlijn, en op niveau Nederland gedeeltelijk beschermd gebied in kader van Natura 2000 (alleen de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk en ter hoogte van Sieperdaschor zijn Natura 2000-gebied; de Hedwigepolder zelf is geen Natura 2000-gebied). In het MER is de geactualiseerde biologische waarderingskaart (situatie anno 2013) als kaart 10 opgenomen.

Het **projectgebied** is te omschrijven als de zone waar als gevolg van de uit te voeren werkzaamheden op termijn een eb- en vloedregime zal optreden, vermeerderd met de zone waar diverse infrastructuur-, graaf- en aanlegwerkzaamheden in functie van het intergetijdengebied nodig zijn. Het **plangebied** betreft het Nederlandse gedeelte (zie figuur 1.1). Het plangebied zoals dat vastgelegd wordt in het inpassingsplan is ten opzichte van het plangebied zoals beschouwd in het MER vergroot. Het Sieperdaschor, evenals het gebied op de kop van het Sieperdaschor maken nu onderdeel uit van het inpassingsplan. In figuur 1.2 is dit weergegeven met rode arcering.



Figuur 1.1 Situering project- en plangebied (excl. latere uitbreiding, zie daarvoor figuur 1.2)



Figuur 1.2 Vergroting plangebied Nederlandse zijde



Indien niet verder gespecificeerd wordt met het **Natura 2000-gebied** bedoeld het gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' en/of de Vlaamse SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' en/of de Vlaamse SBZ-H 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent'. De precieze ligging van deze gebieden wordt weergegeven in de paragrafen § 3.1 en § 3.2.1 respectievelijk 3.2.2.

Het Natura 2000-gedeelte van het projectgebied is het deel van het projectgebied dat als Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied of als Natura 2000-gebied is aangeduid. Deze zone komt min of meer overeen met het projectgebied, excl. het Nederlandse deel van de Hedwigepolder. Dit is de rood gearceerde zone in figuur 1.3.



*Figuur 1.3  
Deel van het projectgebied  
dat Natura 2000-gebied is*

In zowel Nederland als Vlaanderen dient getoetst te worden aan de relevante bepalingen uit artikel 6 van de Habitatrichtlijn, welke voor bestaande Natura 2000-gebieden reeds zijn neergelegd in nationale (Nederland) c.q. regionale (Vlaanderen) wetgeving.

In het kader van deze toetsing is het opstellen van een effectbeoordeling of habitattoets nodig indien er (significant) negatieve effecten op de natuur van een beschermd gebied verwacht worden, die door het uitvoeren van de geplande activiteit in en nabij (externe werking) het beschermde gebied veroorzaakt kunnen worden.

De effectbeoordeling heeft de volgende, tweeledige doelstelling:

- Het toetsen van de uitvoering van de intergetijdenwerkzaamheden op mogelijke effecten op de in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn aangewezen/aangemelde natuurwaarden; in het bijzonder de natuurwaarden van:
  - o Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' (op niveau Nederland) in de vorm van een Passende Beoordeling;
  - o SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' (op niveau Vlaanderen) en;
  - o SBZ-H 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' (op niveau Vlaanderen) in de vorm van een Passende Beoordeling
- waar nodig het aangeven van aanpassingen in de wijze van uitvoering van geplande ingrepen, om mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden te beperken.

Dit effectrapport dient ter ondersteuning van de Nederlandse vergunningverlening in verband met de Natuurbeschermingswet 1998, maar aangezien het een integraal grensoverschrijdend project betreft zijn de delen uit de Vlaamse Passende Beoordeling ook in deze effectbeoordeling terug te vinden. Voor het Vlaamse deel van het project bestaat sinds 20 juli 2007 een goedgekeurd MER inclusief Passende Beoordeling op basis waarvan reeds vergunningen zijn verleend.

## **1.3 Aanpak Rapportage Passende Beoordeling in Nederland en Vlaanderen**

In dit rapport worden de noodzakelijke werkzaamheden voor het ontwikkelen van het intergetijdengebied afgewogen tegen:

- de beheersvoorschriften, meer bepaald aan de bepalingen van artikel 6 van de EU-habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG)
- artikel 19d en volgende van de Natuurbeschermingswet 1998, waarin de bepalingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn geïmplementeerd ten aanzien van de Nederlandse situatie, of aan artikel 36ter van het Natuurdecreet van 2003 ten aanzien van de Vlaamse situatie.

Bij de opbouw van dit rapport is rekening gehouden met zowel de Nederlandse als de Vlaamse manier van rapporteren en beoordelen. Dit wordt hieronder kort toegelicht:

- Bij de inrichting van de HHP moet worden uitgegaan van de kwalificatie 'project met mogelijk significante effecten', waarvoor een Nbwet-vergunningprocedure op basis van een Passende Beoordeling gevolgd moet worden.
- Voorts is het in Vlaanderen gebruikelijk de paragraaf Passende Beoordeling stapsgewijs te doorlopen in het MER, en wanneer blijkt dat geen significant effect optreedt wordt het hoofdstuk Passende Beoordeling beëindigd met vermelding van niet-significantie, maar een dergelijk hoofdstuk dient wel aanwezig te zijn in het MER.
- De hoofdstukken die in een Vlaamse Passende Beoordeling aan bod komen overlappen niet steeds met de hoofdstukken die in een Nederlandse Passende Beoordeling gevraagd worden.
- In zowel de Vlaamse als de Nederlandse Passende Beoordeling wordt gefocust op de significantie van de effecten.
- Voor de Natuurbeschermingswetvergunning is in feite alleen van belang wat de effecten zijn op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden. De gebiedsbescherming in de niet-Natura 2000 gebieden verloopt via de kaders van de ruimtelijke ordening.
- Omwille van de verschillen in beleidskader, wettelijk kader en instandhoudingsdoelstellingen tussen Vlaanderen en Nederland is er, in gezamenlijk overleg, voor geopteerd om binnen de effectbeoordeling duidelijk onderscheidende **Vlaamse (VL)** en **Nederlandse (NL)** hoofdstukken uit te schrijven; op die manier kunnen conclusies ook eenduidig worden geformuleerd.

## 2 Algemeen kader

---

### 2.1 Inventarisatie en verzamelen basisinformatie

Aan de hand van een analyse van bestaande documenten, veldinventarisaties en regelgeving is nagegaan of er in of in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied rode lijstsoorten voorkomen, of dat er (zeldzame) dieren en planten voorkomen die een bepaalde beschermingsstatuut genieten.

Wat beleid en wetgeving betreft worden de Natura 2000-aanwijzingsbesluiten als bronnenmateriaal meegenomen.

De beschrijving van het biotisch patroon gebeurt op basis van een gedetailleerde terreininventarisatie, uitgevoerd door Soresma n.v. in het voorjaar en in de zomer van 2006, en op basis van gegevens uit de (Vlaamse) Biologische Waarderingskaart (BWK). Ten behoeve van de uitvoeringsbesluiten zijn deze beschrijvingen d.m.v. terreininventarisaties voorjaar 2010 geactualiseerd. Vervolgens is in het voorjaar van 2013 opnieuw geïnventariseerd. Met deze informatie werd door de Antea Group een nieuwe, gedetailleerde en geactualiseerde Biologische Waarderingskaart opgesteld (voor zowel het Belgische als het Nederlandse grondgebied) (zie kaartbijlage 10 bij het MER).

Het BWK wordt gezien als een wetenschappelijk instrument en is een zinvol beleidsadviserend instrument. De ecologische evaluatie gebeurt door de integratie van vier criteria, zijnde zeldzaamheid, natuurlijkheid, (bio)diversiteit en biologische potentie. Door deze criteria op een correcte en logische wijze naast elkaar te plaatsen, kan men tot zeven verschillende waarderingsklassen komen. Meer informatie hierover is te vinden in § 5.4.3. van het MER. Deze biologische waardering heeft een meerwaarde bij het uitvoeren van de Passende Beoordeling.

Naast de veldinventarisaties en zgn. biologische waardering werden gegevens opgevraagd bij een aantal organisaties en administraties. De volgende natuurinformatie werd gebruikt bij de opmaak van de effectbeoordeling en bij de opmaak van de natuurhoofdstukken van het MER, te weten:

- diverse RIKZ- en RWS-rapporten,
  - 1) Met het tij mee,
  - 2) Monitoring van de effecten van de verruiming 48'/43' MOVE Eindrapport 2006,
  - 3) Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2005/2006 en 2003/2004,
  - 4) Broedsucces van kustbroedvogels in het Deltagebied in 2005
  - 5) Kansen in de Delta; Globale indicatie van kansen voor gebruikers van de Delta bij het herstel van estuariene dynamiek (dec 2006)
- losse Steltkluut-info (kopiees uit diverse studies)
- algemene informatie op [www.steltkluut.nl](http://www.steltkluut.nl)
- dagwaarnemingen voor Saeftinghe, Sieperdaschor en Schelde op [www.saeftinghe.be](http://www.saeftinghe.be)
- dagwaarnemingen voor Prosperpolder, Schor Ouden Doel op [www.scheldeschorren.be](http://www.scheldeschorren.be)
- 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied': resultaten van het eerste, tweede, derde en vierde jaar, via [www.inbo.be](http://www.inbo.be)

In 2013 zijn voor het Nederlands deel de genoemde data aangevuld met waarnemingen zoals geregistreerd in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en een veldinventarisatie. Meer informatie is ook te vinden in § 6.2.5. van het MER. De hier beschreven basisdocumenten zijn openbare documenten, eenvoudig raadpleegbaar (bv. via internet) en beschikbaar in het kader van de formele procedure.

### 2.2 Beleidskader (VL)

Voorafgaand aan de uitwerking van voorliggende 'Voorgenomen activiteit' zijn er een heel aantal studies en visies ontwikkeld in functie van de verdere ontwikkeling van het Schelde-estuarium. In deze rapporten komen aspecten aan bod die Natura 2000-gerelateerd zijn. Om deze reden worden ze hieronder kort benoemd. Het gaat om:

- Langetermijnvisie Schelde-estuarium: streefbeeld natuurlijkheid;

- Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium;
- NOPSE;
- IHD Schelde-estuarium;
- Achtergrondnota Natuur.

De vier eerste worden hieronder kort toegelicht. Aangezien de Achtergrondnota Natuur in een nauwe juridische relatie staat tot de Vlaamse soort- en habitataanmeldingen, en aangezien het een formele status heeft richting Europa, komt dit item aan bod, parallel aan het Nederlandse Aanwijzingsbesluit (in § 2.5.2).

### **Langetermijnvisie Schelde-estuarium: streefbeeld natuurlijkheid**

Binnen het estuarium wordt in 2030 een grote diversiteit aan habitats aangetroffen, met name gekarakteriseerd door slikken, schorren, ondiepwatergebieden en platen in zoet, brak en zout water. Daarbij behorende levensgemeenschappen komen in het estuarium duurzaam voor en zijn waar mogelijk versterkt. Een belangrijke basis daarvoor is gelegd door de ruimte die gecreëerd is voor natuurlijke dynamische fysische, chemische en biologische processen, aangevuld door het feit dat de waterkwaliteit geen limiterende factor meer is. Daarbij behoren twee ecosysteemdooelstellingen met specifieke uitwerking:

#### **1. Ruimte voor natuurlijke dynamische fysische, chemische en biologische processen.**

- Het beheer van het Schelde-estuarium is mede afgestemd op de relatie die het heeft met de Noordzee en het stroombekken. Zowel de export van belastende stoffen naar de Noordzee, als de habitatfuncties van het estuarium zijn daarbij van belang.
- Maatregelen om de kwaliteit van de water- en slibtoevoer naar het Schelde-estuarium te verbeteren zijn genomen met als consequentie dat het enige overgebleven zorgpunt de nalevering van belastende stoffen van het sediment is. De watertoevoer van de Schelde naar de Noordzee is van voldoende kwaliteit.
- Het beheer van de Westerschelde is er tenminste op gericht om de getijdenwerking in verschillende eb- en vloedgeulen te behouden.
- Door ruimte te laten aan de processen van opbouw en afbraak worden de kansen voor uitbreiding van het areaal getijdengebieden (vooral laagdynamische slikken en jonge schorren) benut. Dit kan zowel in gebieden die al buitendijks liggen als in gebieden die aan het estuarium worden toegevoegd.
- Het meanderend karakter van de rivier is in de Zeeschelde behouden. Dit betekent dat bochtafsnijdingen worden vermeden. Voor de bij dit systeem behorende oevers wordt zoveel mogelijk ruimte geboden.
- Bij het beheer van de Schelde wordt voldoende zoet water afgevoerd naar het estuarium om de unieke ecotopen die horen bij zoet-watergetijde en de zoet-zoutovergang in stand te houden. Daarbij wordt rekening gehouden met het zonodig compenseren van nadelige gevolgen van een verruiming van het estuarium.
- Een gezamenlijk Vlaams-Nederlands monitoring- en evaluatieprogramma van de ecologische processen in het Schelde-estuarium is in werking en heeft inmiddels een schat aan informatie opgeleverd over de gevolgen van het overeengekomen beheer van het estuarium.

#### **2. Behoud of versterking van het estuariene ecosysteem met alle typische habitats en levensgemeenschappen langs de volledige zoet-zoutgradiënt.**

Het beheer van het estuarium richt zich op het instandhouden en ontwikkelen van een zo compleet mogelijk representatief voedselweb in alle zones (zoet, brak, zout). Daardoor is de biodiversiteit van het Schelde-estuarium gewaarborgd. Voorbeelden kunnen zijn:

- De bestaande natuurlijke gebieden zijn zoveel mogelijk behouden of versterkt.
- De brakwatercotopen krijgen extra ruimte door het creëren van ruimte voor de rivier.
- De verbindingen van het estuarium met de aangrenzende natuurlijke systemen zijn in voldoende mate aanwezig.
- Het mondingsgebied blijft als eenheid behouden; er vindt geen versnippering van het gebied plaats door nieuwe gebruiksfuncties.
- De natuurwaarden en dynamiek van de Vlakte van de Raan worden beschermd.
- In het gehele estuarium wordt gestreefd naar zoveel mogelijk natuurvriendelijke oevers, die passen bij het ter plaatse aanwezige natuurlijke systeem.
- De fysieke en milieutechnische belemmeringen voor terugkeer van trekvis zijn opgeheven.

### **Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium**

Door verschillende oorzaken, waaronder de vele menselijke ingrepen, zijn er grote veranderingen opgetreden in het ecosysteem van het Schelde-estuarium. De natuur van het Schelde-estuarium mist momenteel de 'robuustheid' om voldoende weerstand te kunnen bieden aan ingrepen op die natuur, ook als die op zichzelf beperkt van aard zijn. Met andere woorden: de huidige staat van instandhouding van het estuarium, in de zin van de Habitatrichtlijn, is niet gunstig, waardoor behoud van de huidige toestand dus geen optie is en herstel noodzaak wordt. Daarom werd in de Langetermijnvisie het volgende streefbeeld /doel geformuleerd: *het estuarien ecosysteem is gezond en dynamisch*.

Ecologisch onderzoek wijst uit dat daartoe vooral meer ruimte aanwezig moet zijn voor morfologische, chemische en biologische processen. Het natuurherstel moet zowel in de Westerschelde als in de Zeeschelde plaatsvinden.

### **NOPSE**

Dit is een studierapport natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium, op basis van een ecosysteemanalyse en verkenning van mogelijke maatregelen om het streefbeeld Natuurlijkheid van de Lange Termijn Visie te bereiken. Dit rapport presenteert twee alternatieven voor een pakket natuurontwikkelingsmaatregelen (planalternatieven genoemd) die volgens de auteurs de beste mogelijkheden bieden om het LTV-streefbeeld voor natuurlijkheid te realiseren.

De belangrijkste ecologische doelen die uit de hiervoor genoemde analyses konden worden afgeleid, zijn de volgende.

- Fysische processen: vermindering van de plaatselijk te grote getij-energie, buffering van de zoetwaterafvoer.
- Chemische processen: verbetering van de zuurstofhuishouding, vermindering van de belasting met Koolstof, Stikstof en Fosfor. Optimalisatie van productie van opgelost Silicium.
- Habitats: matig slibrijk laagdynamisch intergetijdengebied, jonge schorren en ondiep water. Herstel van chemische processen krijgt meer aandacht dan in het LTV-streefbeeld omdat de studie signaleert dat de waterkwaliteit ook in de toekomst zal achterblijven en natuurontwikkelingsmaatregelen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan vermindering van deze problematiek.

Onderstaande maatregelen dragen het meest bij aan de realisatie van de geformuleerde doelen.

- Uitbreiding van het estuarium door de dijken landwaarts te verplaatsen of opgehoogde buitendijkse gebieden af te graven draagt telkens op één of andere wijze bij aan alle geformuleerde doelstellingen.
- Uitbreiding van het estuarium door buitendijkse ingrepen: indien het creëren van voldoende habitat niet mogelijk is door landwaartse uitbreiding van het estuarium kan dit in tweede instantie opgevangen worden door buitendijs maatregelen te treffen zoals de aanleg van kribben, geul verdiepen of verondiepen.
- Doorlaatmiddelen zijn in het hele estuarium belangrijk om het contact met de vallei te herstellen, het voorzien van luwtegebieden voor pelagiale gemeenschappen en als paai- en opgroeigebied voor vissen.
- Het inrichten van binnendijkse wetlands is belangrijk omdat ze de vrachten van nutriënten, organische koolstof, erosieslib en piekdebieten bufferen of gedeeltelijk ophouden door interne verwerking en opname in het voedselweb. Ook beheerslandbouw (bijvoorbeeld via extensivering en aangepast grondwaterbeheer) kan de input verminderen daar waar natuurontwikkeling maatschappelijk gezien niet aanvaardbaar is.

### **IHD Schelde-estuarium (VL)**

Hieronder worden de Instandhoudingsdoelstellingen voor het Schelde-estuarium (op Vlaams grondgebied) opgesomd. Er wordt een opdeling gemaakt in systeem-, habitat- en soortenbenadering. Alleen de IHD'en welke aan het projectgebied potentieel een bijdrage zouden kunnen leveren worden aangehaald.

#### **Systeembenadering**

- Een bijkomend areaal van minstens 500 ha slik t.o.v. de huidige situatie is langs de Zeeschelde nodig om een goede draagkracht van benthos voor vogels en vis te garanderen. Dit is gebaseerd op de te verwachten primaire productie in het estuarium.

- Maatregelen om de hydrodynamiek van het estuarium te temperen zijn nodig. Ontpoldering is hiertoe een goede maatregel. Ontpoldering heeft op dat vlak het meest effect in locaties stroomafwaarts van de zone met het maximum van de tidale energie. Doelstelling is het verminderen van de toename van de hoogwaterstanden, verminderen van de daling van de laagwaterstanden, het tegengaan van de asymmetrie van het getij, het vergroten van de looptijd van het getij. De trends in deze parameters moeten worden gestopt.

#### Habitatbenadering

- Oppervlakte en vorm van slik en schorgebieden moeten zodanig zijn dat een goede topografische heterogeniteit, en een goede kreekverwevenheid duurzaam ontwikkelen. Dit verzekert een grote diversiteit van kwaliteitsvolle habitat- en vegetatietypen en verhindert dat alle habitats naar hetzelfde type, nl. de climaxvegetatie evolueren en onderhoudt een zekere turn-over in de vegetaties. Het aandeel laagdynamische intergetijdengebieden mag niet afnemen en de isolatiegraad mag niet vergroten.

#### Soortbenadering

- Er moet naar gestreefd worden om een zo volledig mogelijke vleermuizenfauna te bereiken, met de aanwezigheid van alle te verwachten soorten in gunstige aantallen.
- Het studiegebied van het Schelde-estuarium dient voldoende ruimte en geschikt habitat te omvatten binnen strikt beschermde natuurgebieden om:
  - voor momenteel niet aanwezige aandachtsoorten, potentiële leefgebieden voor minimaal 1 leefbare populatie te garanderen;
  - voor een aantal aandachtsoorten met grote areaal behoeften en kleine potentiële populaties: potentiële aanwezigheid van 1 of meerdere broedparen (grouwe kiekendief, visarend, wespandief, zeearend, zwarte wouw);
  - voor momenteel aanwezige aandachtsoorten, minimum 1 leefbare kernpopulatie te onderhouden;
  - voor soorten die in grotere aantallen aanwezig zijn dan de vereisten voor 1 kernpopulatie minimum, het huidige populatieniveau te handhaven.
- Het studiegebied van het Schelde-estuarium dient voldoende connectiviteit te kennen om de verschillende deelgebieden van de hierboven opgesomde soorten functioneel met mekaar te verbinden. Dispersieknelpunten dienen vermeden/opgeheven te worden.
- Binnen het studiegebied van het Schelde-estuarium dienen voldoende potentiële leefgebieden voorzien te worden voor de vestiging van minimaal 1 leefbare kernpopulatie (min. 40 broedparen) van de kwartelkoning, verspreid over minimaal 2-3 deelgebieden. Gezien de mobiliteit van deze soort zal connectiviteit tussen deelgebieden hier minder cruciaal zijn.
- Het studiegebied van het Schelde-estuarium dient een voldoende waterkwaliteit en voldoende structurele kwaliteit te kennen om minimaal potentiële leefbare kernpopulaties van volgen vissoorten te herbergen: bittervoorn, elft, Europese meerval, fint, grote modderkruiper, kleine modderkruiper, paling, rivierdonderpad, rivierprik, spiering, zeeforel.
- Het uitvoeren van gepaste maatregelen moet op termijn leiden tot een gediversifieerd visbestand dat de toets zoals opgelegd door KRW kan doorstaan. Dat wil zeggen dat de samenstelling van het Zeeschelde visbestand in 2015 vergelijkbaar moet zijn met dat van een referentievisbestand voor een brak- en zoetwatergetijdenzone en aan de beoordeling 'goed' op basis van de estuariene visindex moet voldoen. Het instandhouden en ondersteunen van de seizoenale dynamiek is een prioritaire doelstelling voor het visbeleid in de Beneden-Zeeschelde.
- De Beneden Zeeschelde draagt door haar goede kinderkamerfunctie significant bij tot de rekrutering van jonge vis tot de volwassen commerciële visstocks van haring, tong, Zeebaars, wijting, schar en schor op de Noordzee.
- Brakwatergrondel, dikkopje, puitaal, kleine zeenaald en slakdolf vinden in de Beneden Zeeschelde voldoende foerageerhabitat om duurzame populaties te ontwikkelen.
- Het voorkomen van 0-groep (individuen die nog geen winter hebben doorgemaakt) katadrome en anadrome vissen in het zoetwatergetijdengebied van de Zeeschelde wijst op de volledige functie-invulling van het Scheldebekken als habitat voor diadrome soorten.

- Het Scheldebekken heeft op korte termijn (2010) zichzelf instandhoudende populaties van rivierprik, fint, spiering en op middellange termijn (2020) van zeeprik, elft en houting.
- Eurytope vissoorten (blankvoorn, brasem, pos, baars, alver, karper, kolblei en snoekbaars) houden duurzame populaties in stand in het zoetwatergetijdengebied. Vanuit de zijrivieren, polderwateren en kanalen kunnen rheofiele en limnofiele vissen komen foerageren in het zoetwatergetijdengebied.

## 2.3 **Wettelijk kader; EU- Vogel- en Habitatrichtlijn**

De EU-Vogelrichtlijn en de EU-Habitatrichtlijn maken deel uit van Europese regelgeving en zijn van kracht in alle Europese lidstaten. Beide kennen een gebiedsbeschermings- en een soortenbeschermingscomponent. Om de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving te verankeren, is in Vlaanderen en in Nederland de landelijke/regionale natuurwetgeving aangepast.

Het aspect soortenbescherming van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn is in de Nederlandse Flora- en faunawet opgenomen. Door een wetwijziging in 2005 is de Natuurbeschermingswet 1998 in overeenstemming gebracht met de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn en is de gebiedsbescherming die voortvloeit uit de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn verankerd in nationale wetgeving.

De Vogelrichtlijn (1979) heeft als doel alle in het wild levende vogelsoorten en hun leefgebied binnen het grondgebied van de Europese Unie te beschermen. In dit kader zijn in Vlaanderen en Nederland gebieden aangewezen als Speciale Beschermingszones (Vogelrichtlijngebieden). Het doel van de Habitatrichtlijn (1992) is het behoud van de totale biologische diversiteit van natuurlijke en halfnatuurlijke habitats en wilde flora en fauna (behalve vogels) op het grondgebied van de Europese Unie. In dit kader zijn in Vlaanderen in 2001 en in Nederland in 2003 aan de Europese Commissie gebieden aangemeld als Speciale Beschermingszones (Habitatrichtlijngebieden). Deze aangemelde gebieden genieten intussen in Vlaanderen de status alsof zij zijn aangewezen als Speciale Beschermingszones. In Nederland zijn de gebieden inmiddels aangewezen als Natura 2000-gebied.

Uit hoofde van de Europese regelgeving dienen ingrepen in of nabij een Speciale Beschermingszone getoetst te worden op hun effecten op soorten en habitats op grond waarvan de beschermingszone is aangewezen. Voor het verlenen van toestemming/vergunning voor de uitvoering van ingrepen is het al dan niet optreden van significant negatieve effecten op aangemelde soorten en habitats van groot belang.

Inzake de gebiedsbescherming heeft de Europese Commissie een afwegingskader geformuleerd waaraan voorgenomen activiteiten dienen te worden getoetst. Dit afwegingskader (uit de Habitatrichtlijn) is ook van toepassing op Vogelrichtlijngebieden. Het voorkómen van kwaliteitsverslechtering/verstoring met significante effecten geldt ook voor activiteiten buiten een SBZ: de natuurwaarden in een SBZ kunnen immers ook door activiteiten daarbuiten (in Nederland spreekt men van de 'externe werking') aangetast worden.

De Natuurbeschermingswet 1998 vormt in Nederland het toetsingskader voor gebieden die binnen het bereik van de richtlijnen vallen. In de Natuurbeschermingswet 1998, artikel 19d, is beschreven wanneer een vergunningplicht voor een project of handeling bestaat; *"Het is verboden zonder vergunning, of in strijd met aan die vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, van gedeputeerde staten of, ten aanzien van projecten of andere handelingen als bedoeld in het vierde lid, van Onze Minister, projecten of andere handelingen te realiseren onderscheidenlijk te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstoring effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten."*

Op Vlaams niveau zijn alle principes uit de Vogel- en Habitatrichtlijn geïntegreerd in art. 36ter van het Natuurdecreet. Zowel de gebieds- als de soortencomponent zit in dit Natuurdecreet vervat.

### **2.3.1 *Habitatrichtlijn in relatie tot de Natuurbeschermingswet (NL)***

Hiervoor is kort het algemene beheersaspect van artikel 6 Habitatrichtlijn geschetst. Hieronder wordt een toelichting gegeven op de specifieke situatie van de Hedwigepolder.

Het project heeft als doel een **grote bijdrage te leveren aan het in een gunstige staat van instandhouding brengen van het Schelde-estuarium, door ruimte te creëren voor natuurlijke processen die leiden tot herstel en behoud van de natuurkwaliteiten van het estuarium**. Door dit project zal een nieuw dynamisch slikken- en schorregebied ontstaan, welke een ecologische eenheid vormt met het estuarium en als een essentieel en kenmerkend onderdeel van een intergetijdengebied kan worden beschouwd.

De werkzaamheden van dit project houden in dat een deel van de bestaande Nederlandse en Vlaamse Scheldeschorren op korte termijn zal verdwijnen. Dit gebeurt met als doel zo veel mogelijk dynamiek te genereren, zodat op lange termijn een groter areaal waardevol slikken- en schorregebied ontstaat.

Ofschoon op lange termijn een groter areaal aan waardevol slikken- en schorregebied zal ontstaan, zal deze ontwikkeling aan Nederlandse zijde vooral plaatsvinden buiten het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe welk gebied per 23 december 2009 formeel is aangewezen als Natura 2000-gebied. De uitvoering van het project zal direct ingrijpen in het Natura 2000-gebied door middel van graafwerkzaamheden in het huidige buitendijkse deel van het projectgebied en extra beschermende maatregelen bij de Leidingendam.

Voor projecten die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied dient op grond van artikel 19f van de Natuurbeschermingswet 1998 een Passende Beoordeling van de gevolgen voor het gebied te worden gemaakt, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling, met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, van dat gebied.

Op lange termijn zal zich in de Hedwigepolder een groot areaal waardevol slikken- en schorregebied hebben ontwikkeld. Dit gebied zal direct na realisatie van het project duurzaam beheerd gaan worden door een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie. Omdat het gebied direct aansluit op het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe en daarmee landschappelijk en ecologisch een geheel zal gaan vormen, ligt het in de lijn der verwachting dat het gebied deel zal gaan uitmaken het van Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Totdat het gebied in het kader van Europese regelgeving kan worden aangewezen als gebied van communautair belang zal planologische waarborging plaats kunnen vinden middels een rijksinpassingsplan.

### **2.3.2 *Habitatrichtlijn in relatie tot Natuurherstel Schelde - estuarium***

Art. 6, lid 1 van de Habitatrichtlijn voorziet in positieve maatregelen voor alle habitattypes en soorten binnen de aangeduide Habitatrichtlijngebieden. Het houdt een duidelijke verplichting in om een resultaat te behalen, nl. de instandhouding, het herstel én de ontwikkeling van de habitats en van de soorten in de aangeduide gebieden. De beoordeling van de staat van instandhouding gebeurt zowel op het niveau van het netwerk als op het niveau van elk gebied. Er dienen beheersplannen uitgewerkt te worden (in Nederland binnen 3 jaar na vaststellen van het aanwijzingsbesluit), waarin maatregelen worden genoemd om de instandhoudingsdoelen te bereiken. Het nemen van 'passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen' is verplicht. In de schorrand van het projectgebied worden maatregelen getroffen om de waarde van de aanwezige habitats door uitbreiding te kunnen garanderen om zo op termijn de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen te halen. Op termijn zal het huidige Scheldeschor steeds verder opslibben tot hoog schor en ruigte, wat een verschuiving van de natuurwaarden impliceert. Het omvormen van het achterliggende



polderlandschap tot een dynamisch geheel van slikken en schorren (van vele 100'en ha groot), en het creëren van een aantal (smalle of brede) doorsteken doorheen de huidige Scheldeschorren hebben duidelijk tot doel om op korte en lange termijn de biologische diversiteit te garanderen, en de huidige schorren- en slikkenoppervlakte langs de Schelde aanzienlijk te vergroten.

Art. 6, lid 2 hecht bijzonder belang aan het tegengaan van 'verslechtering' en van 'significante verstoring'. Dit lid verlangt van de lidstaten een proactieve, anticiperende houding om elke verslechtering van de aanwezige habitats of verstoring van de soorten te voorkomen. Dit houdt in dat lidstaten o.a. voor opzettelijke handelingen de nodige voorzorgsmaatregelen moeten nemen. Belangrijk hierbij is het feit dat zeker maatregelen dienen genomen te worden voor de habitats en soorten binnen het SBZ, maar dat die ook buiten het SBZ kunnen opgelegd worden. Het aanleggen van dit intergetijdengebied getuigt zonder meer van de proactieve houding die wordt gevraagd.

In het beleidskader en wettelijk kader van het voorliggend rapport werd reeds aangegeven dat er de volgende behoeften bestaan:

- de oppervlakte schorren en slikken op Vlaams grondgebied dienen te worden uitgebreid;
- het verwijderen en/of inrichten van schorren- en slikkenzones welke ingrepen positieve gevolgen hebben op de natuurwaarden van de andere delen van het Schelde-estuarium (cfr. Valkenisse, Paardenschor);
- uitgaande van de instandhoudingsdoelstellingen voor de desbetreffende gebieden, bestaat er zowel op Vlaams als Nederlands grondgebied behoefte aan dynamische, erosie-sedimentatie, schor-slikzones ('estuariene natuur');
- de doelen uit het Aanwijzingsbesluit, de Instandhoudingsdoelen voor de Westerschelde en de doelstellingen uit de Achtergrondnota Natuur zullen worden gerealiseerd.

## 2.4 **Gebiedsspecifieke Natura 2000-doelstellingen**

Zowel door Vlaanderen als door Nederland zijn reeds een aantal studies uitgevoerd of beleidsdocumenten opgesteld waarin staat aangegeven wat de doelstellingen zijn en wat in de verschillende Natura 2000-gebieden de gunstige staat van instandhouding van habitats en soorten is (bv. Natura 2000-doelendocument (Min. van LNV, 2006)). O.a. op basis van deze studies werden de te beschermen habitats en soorten aangemeld bij Europa.

Op basis van deze bovengenoemde studies kunnen de volgende relevante Natura 2000-doelen en -kernopgaven voor het projectgebied en zijn omgeving worden geformuleerd:

- voor alle grote wateren geldt dat behoud of herstel van de ruimtelijke samenhang tussen geulen, ondieptes, platen en schorren en de bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen van groot belang zijn;
- voor vogels geldt dat voldoende rust en ruimte om te foerageren en voldoende hoogwatervluchtplaatsen van groot belang zijn;
- voor broedvogels geldt vooral behoud van de huidige toestand;
- voor open wateren geldt het behoud van de kwaliteit van het leefgebied voor zeezoogdieren en het behoud van de foerageerfunctie voor visetende soorten;
- voor zoet-zout-overgangen geldt o.a. verbetering van estuarium-kwaliteit en herstel van de zoet-zout-overgangen;
- voor de meeste SBZ-H-soorten geldt een behoud van de bestaande biotopen en de erin aanwezige soorten. Alleen voor de Gewone zeehond wordt als doel een verbetering van de kwaliteit van het leefgebied vooropgesteld;
- *algemeen*: de doelstellingen zijn overwegend geformuleerd in termen van behoud leefgebied in functie van behoud van de populatie, voor enkele habitats geldt een andere doelstelling (bv. uitbreiding H1130).

Voorliggend project heeft als doel invulling te geven aan de kerndoelstelling/opgave die er ligt vanuit de beleidskaders.

De hoofddoelstelling is neergeschreven in de beschrijving van de voorgenomen activiteit, en is de volgende: 'er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijk, duurzaam slik- en schorgebied met een maximale kans op ontwikkeling van een dynamische sedimentatie/erosie-situatie door middel van een éénmalige ingreep waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen binnen een aantal randvoorwaarden.' (Van den Bergh & Mertens, 2005).

## 2.4.1 **Natura 2000 (NL)**

Uitgangspunt voor de Natura 2000 beoordeling vormen, in Nederland, de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het Aanwijzingsbesluit van Natura 2000-gebied n°122 'Westerschelde en Saeftinghe', met de bijbehorende onderbouwing (LNV 2009).

Het terrein waarbinnen de werkzaamheden plaatsvinden grenst in Nederland aan het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe', en ligt ter hoogte van het Sieperdaschor, de Sieperda-monding en het Nederlands Scheldeschor deels in dit Natura 2000-gebied. Dit Nederlandse Natura 2000-gebied is een bundeling van het voormalige Habitatrichtlijngebied resp. Vogelrichtlijngebied. In hoofdlijnen omvat het aangewezen gebied het estuarium en mondingsgebied van de Westerschelde vanaf de rijksgrens tot de lijn Westkapelle-Cadzand. Daarnaast maken ook een aantal binnendijkse gebieden, die veelal een ecologische relatie hebben met het estuarium, deel uit van het aangewezen gebied. Het Nederlandse Natura 2000-gebied wordt begrensd door de waterkerende Scheldedijk.

Volgende habitats en (vogel)soorten werden bij Europa aangemeld (zie tabel 2.1).

*Tabel 2.1 Aangemelde habitats en (vogel)soorten (de met asterisk aangegeven soorten komen ook in de Vlaamse aanmelding/aanwijzing voor)*

<b>N°</b>	<b>Habitat</b>		
1110	Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken (subtype B).		
1130	Estuaria*		
1310	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met zeekraal en andere zoutminnende soorten*		
1320	Schorren met slijkgrasvegetatie*		
1330	Atlantische schorren*		
2110	Embryonale wandelende duinen		
2120	Wandelende duinen op de strandwal met helm		
2160	Duinen met duindoornstruwelen		
2190	Vochtige duinvalleien		
<b>N°</b>	<b>Soort</b>		
1014	Nauwe korfslak	1103	Fint
1095	Zeeprik	1365	Gewone zeehond
1099	Rivierprik*	1903	Groenknolorchis
<b>N°</b>	<b>Broedvogels</b>		
A081	Bruine kiekendief*	A191	Grote stern
A132	Kluut*	A193	Visdief*
A137	Bontbekplevier	A195	Dwergstern
A138	Strandplevier	A272	Blauwborst
A176	Zwartkopmeeuw*		
<b>N°</b>	<b>Niet-broedvogels</b>		
A005	Fuut	A132	Kluut
A026	Kleine zilverreiger	A137	Bontbekplevier
A034	Lepelaar	A138	Strandplevier
A041	Kolgans	A140	Goudplevier*
A043	Grauwe gans	A141	Zilverplevier
A048	Bergeend	A142	Kievit
A050	Smient	A143	Kanoetstrandloper
A051	Krakeend	A144	Drieteenstrandloper
A052	Wintertaling	A149	Bonte strandloper
A053	Wilde eend	A157	Rosse grutto
A054	Pijlstaart	A160	Wulp

N°	Habitat		
A056	Slobeend	A161	Zwarte ruiter
A069	Middelste zaagbek	A162	Tureluur
A075	Zeearend	A164	Groenpootruiter
A103	Slechtvalk	A169	Steenloper
A130	Schalekster		

*Bijlage 4-soorten*

*Dit zijn soorten die strikt beschermd dienen te worden, dus zowel binnen als buiten het voorliggende Natura 2000-gebied, en zijn opgenomen in de Nederlandse Flora- en Faunawet.*

*Opmerking: Zoals men hierboven kan vaststellen zit er wat verschil in aangemelde soorten tussen Nederland en Vlaanderen (en voor Vlaanderen geldt dan ook nog dat de Achtergrondnota Natuur mee speelt). Het verschil qua aangemelde habitats is minder uitgesproken.*

De eigenlijke afbakening (van oorspronkelijk 23, en momenteel 24 SBZ-V's) in Vlaanderen gebeurde in een wetenschappelijk advies van het Instituut voor Natuurbehoud (*van Vessem & Kuijken, 1986*). Het Vlaamse deel van het projectgebied is gelegen in SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde'. Dit Vlaamse Vogelrichtlijngebied bedekt het volledige, Vlaamse deel van het projectgebied, incl. de reeds aanwezige schorren en slikken langs de Schelde. De vogelsoorten waarvoor dit SBZ-V werd aangemeld zijn weergegeven in tabel 2.2:

*Tabel 2.2 Vogelsoorten waarvoor de SBZ-V werd aangemeld.*

<b>Broedvogels</b>	
Roerdomp	Steltkluit
Lepelaar	Strandplevier
Bruine kiekendief*	Zwartkopmeeuw*
Slechtvalk	Visdief*
Porseleinhoen	Ijsvogel
Kluut*	Blauwborst
<b>Niet-broedvogels</b>	
Kluut	Wilde zwaan
Goudplevier*	Kuifduiker
Kemphaan	Parelduiker
Kleine zwaan	Roodkeelduiker
<b>Habitats</b>	
<i>Van het genoemde Vlaamse Vogelrichtlijngebied zijn – althans volgens de Vlaamse visie op de aanmelding – niet alle habitats beschermd, nl. alleen slikken- en brakwaterschorren, bepaalde landdijken, en polderkreeken en hun oevervegetaties. Voor de Europese Commissie is echter de volledige SBZ-V-zone integraal beschermd.</i>	

## 2.4.2 Instandhoudingsdoelen Westerschelde en Saeftinghe

Het gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' behoort tot het Natura 2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta'. In juni 2005 heeft het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de Natura 2000-Contourennotitie uitgebracht waarin de kaders voor de Natura 2000-doelen zijn aangegeven.

In deze notitie worden voor de doelen een aantal hoofdlijnen geformuleerd zoals:

- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.

- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Deze doelen zijn verder uitgewerkt in het doelendocument van juni 2006 en het besluit tot aanwijzing van het gebied Westerschelde & Saeftinghe als Natura 2000-gebied.

Voor alle grote wateren geldt dat behoud of herstel van de ruimtelijke samenhang tussen geulen, ondieptes, platen en kwelders (of schorren) en de bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen van groot belang zijn. Voor 'Westerschelde & Saeftinghe' zijn in het doelendocument de volgende kernopgaven geformuleerd:

- Verbetering kwaliteit estuarium Westerschelde (ruimte, verhouding tussen deelsystemen/laagproductieve en hoogproductieve onderdelen). Voor deze kernopgave is een 'sense of urgency' met betrekking tot watercondities geformuleerd. Een sense of urgency is toegekend als binnen nu en 10 jaar mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Dit betekent dat binnen een periode van 10 jaar de ecologische vereiste van deze opgave door middel van adequate maatregelen op orde moet gebracht zijn. Deze maatregelen kunnen een wijziging in het huidige beleid noodzakelijk maken.
- Behoud van verbinding met Schelde ten behoeve van paaifunctie voor fint in België.
- Behoud ongestoorde rustplaatsen en optimaal voortplantingshabitat (waaronder embryonale duinen) voor bontbekplevier, strandplevier, kluut, grote en dwergstern, visdief en grijze zeehond.
- Herstel van schorren en zilte graslanden (buitendijks) met alle successiestadia, zoet-zout overgangen, verscheidenheid in substraat en getijregime en mede als hoogwatervluchtplaats.
- Behoud en ontwikkeling kwaliteit binnendijkse brakke gebieden voor noordse woelmuis, broedvogels (kluut, sterns), overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden), brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje), schorren en zilte graslanden (binnendijks) en als hoogwatervluchtplaats.

In het doelendocument is een herstelopgave voor het estuarium van de Westerschelde aangeven d.m.v. een uitbreiding van het estuariene gebied met 600 ha. De maatregel op het Nederlandse deel van de Hedwigepolder voorziet in ongeveer de helft van de omvang van die totale herstelopgave. In het doelendocument worden geen concrete uitspraken gedaan over de termijn van het al dan niet als Natura 2000-gebied aanduiden van de zone tussen Sieperdaschor en de Belgische grens. De realisatie van een intergetijdengebied tussen Saeftinghe en Prosperpolder zal er voor zorgen dat er een groter aaneengesloten slikken- en schorrenstelsel ontstaat. Dit heeft positieve gevolgen op het vlak van vestiging en handhaving van brakwater- en eb- en vloedgebonden fauna en flora.

De kernopgaven zijn in het Aanwijzingsbesluit 'Westerschelde & Saeftinghe' nader vertaald in instandhoudingsdoelen. In het Aanwijzingsbesluit van december 2009 zijn voor de Westerschelde & Saeftinghe de volgende doelen voor habitattypen en -soorten opgenomen (zie tabellen 2.3 en 2.4):

Tabel 2.3: Kwalificerende habitattypen, habitatsoorten en instandhoudingsdoelen waarvoor het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe is aangewezen in het kader van de habitatrichtlijn.

Habitat	Instandhoudingsdoel
H1110 Permanent overstromde zandbanken	Behoud oppervlakte en kwaliteit permanent overstromde zandbanken, <i>Noordzee-kustzone</i> (subtype B)
H1130 Estuaria	Uitbreiding oppervlakte en verbetering van kwaliteit.
H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. en andere zoutminnende planten	Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, <i>zeekraal</i> (subtype A) en behoud van oppervlakte en kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, <i>zeevetmuur</i> (subtype B).
H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H1330 Atlantische schorren	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit schorren en zilte graslanden, <i>buitendijks</i> (subtype A), en behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, <i>binnendijks</i> (subtype B).
H2110 Embryonale wandelende duinen	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2120 Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> ('witte duinen')	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2160 Duinen met <i>Hippophaë rhamnoides</i>	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2190 Vochtige duinvalleien:	Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, <i>kalkrijk</i> (subtype B).

Habitatrichtlijnsoorten	Instandhoudingsdoel
H1014 Nauwe korfslak:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
H1095 Zeeprik	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
H1099 Rivierprik	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
H1103 Fint	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
H1365 Gewone zeehond	Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie ten behoeve van een regionale populatie van ten minste 200 exemplaren in het Deltagebied.
H1903 Groenknolorchis	Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.

Tabel 2.4: Soorten en instandhoudingsdoelen waarvoor het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe is aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn.

Broedvogels ( in paren)					
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste;		Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste			
A081 Bruine kiekendief	20 p.	A132 Kluut	2.000 p.	A176 Zwartkopmeeuw	400 p.
A272 Blauwborst	450 p.	A137 Bontbekplevier	100 p.	A193 Visdief	6.500 p.
		A138 Strandplevier	220 p.	A195 Dwergstern	300 p.
		A191 Grote stern <sup>1</sup>	4.000 p.		
Niet-broedvogels (seizoensgemiddelde)					
A005 Fuut	100	A056 Slobeend	70	A142 Kievit	4.100
A026 Kleine zilverreiger	40	A069 Middelste zaag.	30	A143 Kanoet	600
A034 Lepelaar	30	A075 Zeearend	2	A144 Drieteenstrandl.	1.000
A041 Kolgans	380	A103 Slechtvalk	8	A149 Bonte strandl.	15.100
A043 Grauwe gans	16.600	A130 Scholekster	7.500	A157 Rosse grutto	1.200
A048 Bergeend	4.500	A132 Kluut	540	A160 Wulp	2.500
A050 Smient	16.600	A137 Bontbekplevier	430	A161 Zwarte ruiter	270
A051 Krakeend	40	A138 Strandplevier	80	A162 Tureluur	1.100
A052 Wintertaling	1.100	A140 Goudplevier	1600	A164 Groenpootruiter	90
A053 Wilde eend	11.700	A141 Zilverplevier	1.500	A169 Steenloper	230
A054 Pijlstaart	1.400				

<sup>1</sup> Per Wijzigingsbesluit van het Aanwijzingsbesluit van Westerschelde & Saeftinghe van woensdag 26 september 2012, gepubliceerd in de Staatscourant, is het Rammekensschor toegevoegd aan het Natura 2000-gebied en is het aantal broedpaar Grote stern als instandhoudingsdoel verhoogd van 4.000 naar 6.200 paar .

Het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe omvat drie voormalige beschermde natuurmonument(en), te weten;

- Schor van Waarde;
- Verdrongen land van Saeftinghe;
- Verdrongen Zwarte Polder.

Ingevolge artikel 15a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 heeft het instandhoudingsdoel voor dit deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit (verder: de 'oude doelen').

Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen, zijn deze begrepen in de in de voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. In een aantal gevallen is het onmogelijk om zowel de oude doelen als de Natura 2000-doelen te bereiken, bijvoorbeeld omdat die doelen tegenstrijdig beheer vragen. In deze gevallen gaan de Natura 2000-doelen vóór om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen. In het beheerplan zullen de oude doelen net als de overige instandhoudingsdoelen worden uitgewerkt in ruimte en tijd. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis met betrekking tot oude doelen is toegestaan ten gunste van Natura 2000-doelen.

De oude doelen gelden binnen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe voor de deelgebieden 'Verdrongen Zwarte Polder', 'Schor van Waarde' en het 'Verdrongen land van Saeftinghe'. Deze doelen betreffen in het Verdrongen Land van Saeftinghe:

- Behoud van de natuurwetenschappelijke betekenis (dankzij geografische ligging, uitgestrektheid en milieukundige positie) voor de natuurwetenschap in het algemeen en de fundamentele kennis van geomorfologische processen in het bijzonder.
- Behoud van tot brakwaterestuaria behorende brakke getijdengebieden met daarvoor kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van het gebied als overgangsgebied van water naar land, waarbinnen alle verschillende stadia van bodem- en reliëfvorming zoals zandplaten, slikken en schorren worden aangetroffen, met de voor elk van deze ontwikkelingsstadia kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van sterk uiteenlopende milieuomstandigheden die mogelijkheden scheppen voor het voorkomen van typische zoutplanten (zoals zeekraal, klein schorrekruid, lamsoor, gewone zoutmelde en zeealsem) en plantensoorten die onder minder zilte omstandigheden leven (echt lepelblad, zeebies en een bepaalde variëteit van de akkermelkdistel).
- Behoud van het gebied als leefgebied (in water en bodem) voor mariene, brakke (o.a. een specifiek roeipootkreeftje) en zoetwatersoorten.
- Behoud als broedgebied voor kustbewonende vogelsoorten (o.a. zwartkopmeeuw, bruine kiekendief, visdiefje en kluut), en als foerageergebied en pleisterplaats voor belangrijke aantallen steltlopers (bonte strandloper, rosse grutto, zilverplevier en kluut), eenden (wilde eend, smient, pijlstaart en wintertaling) en ganzen (kolgans, rietgans en grauwe gans) en als belangrijke slaapplekken in de winter van zilver-, storm- en kokmeeuwen.
- Behoud van het natuurschoon, zijnde de grote uitgestrektheid, het grillige patroon van kreken en de door het ritme van eb en vloed voortdurend wisselende aanblik. Ook bijzondere elementen van cultuurhistorische betekenis worden genoemd: schapenstellen (onbewoonde terpen als vluchtplaats voor kudde bij hoogwater).

### **2.4.3 Habitatrictlijn - Vlaanderen (VL)**

Uitgangspunt voor de Habitatrictlijnbeoordeling voor Vlaanderen is de aanmelding van het Vlaamse Habitatrictlijngebied 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' met de bijbehorende onderbouwing. Dit SBZ-H is aangemeld bij de EU vanwege het voorkomen van enkele specifieke habitattypen en soorten. Het gaat om de volgende aangemelde soorten en habitats, weergegeven in tabel 2.5.

Tabel 2.5 Diersoorten waarvoor de SBZ-H werd aangemeld.

N°	Habitat
1130	Estuaria*
1140	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
1310	Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten*
1320	Schorren met slijkgrasvegetaties (Spartinion)*
1330	Atlantische schorren (Glauco-Puccinellietalia maritimae)*
2310	Psammofiele heide met Calluna- en Genistasoorten:
2330	Open grasland met Corynephorus- en Agrostis-soorten op landduinen
3150	Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamium of Hydrocharition
4030	Droge heide (alle subtypen):
6410	Grasland met Molinia op kalkhoudende bodem en kleibodem (Eu-Molinion
6430	Voedselrijke ruigten
6510	Laaggelegen, schraal hooiland (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis):
9160	Eikenbossen van het type Stellario-Carpinetum
91 <sup>F0</sup>	Alluviale bossen met Alnion glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae):
N°	Soort
1149	Kleine modderkruiper
1099	Rivierprik*
1166	Kamsalamander
<i>Bijlage 4-soorten</i>	
<i>Dit zijn soorten die strikt beschermd dienen te worden, dus zowel binnen als buiten het voorliggende Natura 2000-gebied (zie verder).</i>	

## 2.5 Beoordelings- en toetsingskader

### 2.5.1 Passende Beoordeling (NL)

Het wettelijke toetsingskader van de gebiedsbescherming is in Nederland verankerd in de Natuurbeschermingswet 1998 (verder: Natuurbeschermingswet of Nb-wet), die op 1 oktober 2005 in werking is getreden. De individuele soortenbescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijn is geïmplementeerd in de Flora- en faunawet, die in 2002 in werking is getreden.

De Natuurbeschermingswet 1998 biedt de juridische basis voor de aanwijzing en de vergunningverlening met betrekking tot te beschermen natuurgebieden. Hierbij worden drie typen gebieden onderscheiden:

- Natura 2000 gebieden. Dit zijn de gebieden die zijn aangewezen als Speciale Beschermingszone (SBZ) in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn;
- Beschermd natuurmonumenten. Dit zijn de gebieden die onder de oude Natuurbeschermingswet waren aangewezen als Staatsnatuurmonument of Beschermd natuurmonument. De status van Beschermd natuurmonument vervalt als een gebied tevens deel uitmaakt van een Natura 2000 gebied;
- Gebieden die de bevoegde minister aanwijst ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichting zoals wetlands.

De Westerschelde en Saeftinghe is in 2000 aangewezen als SBZ in het kader van de Vogelrichtlijn en in 2004 aangemeld als SBZ in het kader van de Habitatrichtlijn. Begin 2007 heeft het toenmalige Ministerie van LNV een ontwerp-aanwijzingsbesluit van de Westerschelde als Natura 2000-gebied ter inzage gelegd. Het definitieve aanwijzingsbesluit is in december 2009 vastgesteld. Per Wijzigingsbesluit van het Aanwijzingsbesluit van Westerschelde &

Saeftinghe van woensdag 26 september 2012, gepubliceerd in de Staatscourant, is het Rammekensschor toegevoegd aan het Natura 2000-gebied en is het aantal broedpaar Grote stern als instandhoudingsdoel verhoogd van 4.000 naar 6.200 paar.

Zowel op formeel aangewezen gebieden (in het kader van de Vogelrichtlijn) als op bij de Europese Commissie aangemelde gebieden zijn rechtsgevolgen van toepassing op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (art. 19d e.v.) of de Habitatrichtlijn (artikel 6, directe werking of richtlijnconforme toepassing). De informatie aangaande begrenzing, soorten en habitattypen met betrekking tot de aanwijzingen (Vogelrichtlijn) en aanmeldingen (Habitatrichtlijn), zoals door het ministerie van Economische Zaken (EZ) op haar website vermeld ([www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl) en [www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase](http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase)) zijn na de fase van aanmelding overgenomen in het definitieve Aanwijzingsbesluit van 2009.

Het toetsingskader van de Nb-wet kent de volgende procedurevarianten:

1. Er is zeker geen kans op effecten: geen vergunningplicht;
2. Er een kans op effecten, maar zeker niet significant: vergunningaanvraag via een verslechteringsstoets;
3. Er is een kans op significante effecten: vergunningaanvraag via Passende Beoordeling (met adc-toets (alternatieventoets + dwingende redenen van groot openbaar belang + compensatie) wanneer significante negatieve effecten al dan niet na het treffen van mitigerende maatregelen niet kunnen worden uitgesloten).

De ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder heeft als doel: "Een grote bijdrage leveren aan het in een gunstige staat van instandhouding brengen van het Schelde-estuarium, door ruimte te creëren voor natuurlijke processen die leiden tot herstel en behoud van de natuurkwaliteiten van het estuarium." Door het project zal een nieuw dynamisch slikken- en schorregebied ontstaan, welke een ecologische eenheid vormt met het estuarium en als een essentieel en kenmerkend onderdeel van een intergetijdengebied kan worden beschouwd.

Het project is een maatregel in het licht van artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn (*zie kader*).

"Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een Passende Beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden."

De ontwikkeling van het intergetijdengebied Hedwige - Prosperpolder moet worden gezien als een 'project met mogelijk significante effecten', waarvoor een Nbwet-vergunningprocedure op basis van een Passende Beoordeling gevolgd moet worden. Het referentiekader voor de toetsing wordt gevormd door de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe.

## 2.5.2 Vlaamse Achtergrondnota Natuur (VL)

De Achtergrondnota Natuur moet gezien worden als een soort doelstellingendocument dat met de EU wordt afgecheckt om op korte termijn tot een gunstige staat van instandhouding in de Antwerpse Haven te komen. In de Achtergrondnota Natuur wordt weergegeven hoe de natuurbehoudsdoelstellingen in het Antwerpse Havengebied op een duurzame wijze kunnen gerealiseerd worden. De beschermingsgebieden uit de Vogel- en Habitatrichtlijn staan daarbij centraal. Deze keuze om voorafgaand aan de verdere realisatie van het havengebied 'robuuste natuur' rond de zeehaven te realiseren, sluit aan bij de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium en moet toelaten om in de toekomst economische projecten uit te bouwen zonder risico op tijdrovende procedureslagen (i.c. ingebrekestellingen inzake implementatie Natura 2000-verplichtingen).



Er wordt op Vlaams niveau natuur beoogd, die zowel ten bate komt van de estuariene processen als van de IHD's voor SBZ-V en SBZ-H. Hierbij werd vooropgesteld een Europees Habitatype te ontwikkelen (*Europees Habitatype*: 1330 Atlantische schorren), dat tevens dienst doet als leefgebied voor vogels en voldoende ruimte biedt voor de typische dynamische estuariene processen. In de Achtergrondnota Natuur voor de Antwerpse Haven werd dit leefgebied omschreven als "Slik en schor (begrasd)/estuariene natuur" (of "Begrasd schor").

Nadat de Achtergrondnota Natuur op Vlaams niveau werd afgewerkt werd (sinds 2003) gestart met een aantal inrichtingsprojecten praktisch te bestuderen. Hieruit komen tot nog toe een aantal conclusies met mogelijke implicaties op het halen van de instandhoudingsdoelstellingen voor het vogelrichtlijngebied (IHD's SBZ-V) op korte termijn, vermits de beoogde habitats mogelijk een relatief lange ontwikkelingstijd nodig hebben om het beoogde doel te halen (zoals bv. hoog schor). Daarom werd door het INBO nagegaan hoe door een eventuele fasering of herverdeling van de doeltypes over de aangeduide gebieden een optimalisatie mogelijk is om op zo kort mogelijke termijn toch die instandhoudingsdoelstellingen te halen, zij het dat hierbij de robuustheid van het systeem in die eerste fase minder zal zijn dan deze welke finaal wordt beoogd. De robuustheid zal zich wel kunnen ontwikkelen bij het op langere termijn verder evolueren van de gebieden. De INBO-voorstellen zijn m.a.w. een tijdelijke oplossing om in een overgangperiode de grootste nood te lenigen.

Randvoorwaarden die bij deze INBO-voorstellen van toepassing zijn, zijn de volgende:

- a. Momenteel is voorzien dat in het zgn. Noordelijk Gebied waar estuariene natuur moet ontwikkelen het deel Prosperpolder zal worden ontpolderd (niet-stuurbaar systeem), en het deel Doelpolder zal worden ingericht als GGG (stuurbaar systeem). Slikken kunnen een belangrijke ondersteunende rol spelen voor omliggende broedgebieden (polder, hoog schor, Saeftinghe, ...), en daar mogelijk de broeddensiteiten verhogen. Met dit laatste effect wordt geen rekening gehouden, omdat het met de huidige kennis niet kwantificeerbaar is.
- b. Afhankelijk van het gevolgde scenario zal, wanneer Prosperpolder ontpolderd is, Schor Ouden Doel een eiland vormen in een slik-water systeem (bij Basisalternatieven 1 en 2). Daardoor zal het niet mogelijk zijn dit te blijven begrazen. Momenteel is 78,8ha begrasd schor voorzien in de Achtergrondnota Natuur. Deze oppervlakte houdt ook het huidige Paardenschor in, dat zich nu nog in slikfase bevindt. Vermits zeker een deel van het Schor Ouden Doel naar slik wordt omgezet om waterinlaat naar Prosperpolder toe te laten, wordt er bij de berekeningen vanuit gegaan dat nog hooguit 60ha schor overblijft (dit is een schatting die goed overeenkomt met de oppervlakte van de B-varianten), en dat die zal evolueren naar rietschor (wegens ontbreken van begrazing). Vermits alle scenario's in de Achtergrondnota Natuur een tekort vertonen voor rietbroeders, kan dit ook een positief effect hebben op het geheel van de IHD-SBZ.
- c. Hydraulische en hydrologische studies die momenteel lopen voor het gebied Konings Kieldrecht polder en Grote Geule wijzen uit dat de mogelijkheid tot de creatie van natte ecotopen (bv. 'riet en water' om eventueel verlies van deze ecotopen in Schor Ouden Doel op te vangen) in deze regio beperkt is en dat uitgebreide natuurontwikkeling in die zin rond de Grote Geule alleszins zal gepaard gaan met grootschalige afgravingen.
- d. Drijdijck staat in de Achtergrondnota Natuur volledig ingekleurd als weidevogelgebied. Gegeven de inrichting in het kader van het nooddecreet is het realistischer dit te beschouwen als een mengvorm van weidevogelgebied en 'plas en oever'. Er wordt gerekend met 20ha weidevogelgebied en 16ha plas en oever.

Onderstaand het resultaat bij toepassing van de 4 voornoemde randvoorwaarden op de Achtergrondnota-scenario's A1 en A1'.

*Opmerking 1: het verschil tussen Achtergrondnota-scenario's A1 en A1' zit in het feit dat bij A1' bijna 70ha meer 'plas en oever' voorzien wordt ten zuiden van Prosper-dorp.*

*Opmerking 2: Het gaat hier niet alleen om loutere Bijlage I-vogelsoorten, maar ook om zgn. Aandachtssoorten. Strikt genomen moet het in deze Passende Beoordeling alleen gaan om de aangemelde SBZ-vogelsoorten, maar omwille van de verwevenheid van SBZ-V- en SBZ-H-bepalingen met de ideeën uit de Achtergrondnota Natuur werd gekozen om geen uitsplitsing te maken. In onderstaande tabellen, die in samenspraak met het INBO werden opgemaakt, werd gekozen om de SBZ-vogelsoorten met een grijstint te markeren. De toetsing van de aangemelde soorten primeert uiteraard, zoals zal blijken.*

***Aantal broedkoppels in de Achtergrondnota-scenario's A1 en A1' (=Prosperpolder én Doelspolders 'slik en schor (begrasd) / estuariene natuur')***

Het resultaat van de berekeningen wordt voor de scenario's A1 en A1' weergegeven in onderstaande tabel. Vermits de andere scenario's hiermee overlappen voor wat het noordelijk gebied betreft, kunnen de conclusies van aanpassingen ook in deze scenario's worden overgenomen. Er wordt daarom verder gerekend vertrekkend van de scenario's A1 en A1'.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
<b>bruine kiekendief</b>	28	33	<b>22</b>	<b>24</b>
rietzanger	85	95	102	104
<b>baardmannetje</b>	11	14	<b>3</b>	<b>3</b>
<b>blauwborst</b>	303	350	<b>257</b>	<b>270</b>
krakeend	130	150	183	204
kuifeend	125	135	155	182
<b>slobeend</b>	103	106	<b>73</b>	<b>78</b>
knobbelzwaan	10	10	25	30
scholekster	82	132	139	144
tureluur	82	112	359	367
grutto	62	82	81	86
kluut	350	450	582	582

Berekende broedaantallen voor scenario's A1 en A1'. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven. (bron: Achtergrondnota natuur blz. 5.18)

We wijzen op de tekorten die zich voor sommige soorten voordoen. De Achtergrondnota Natuur stelt dat die moeten worden opgevangen door verfijning van de Achtergrondnota-scenario's. Dit vormt een verder aandachtspunt bij de uitgevoerde berekeningen.

**Aantal broedkoppels wanneer het hele noordelijk gebied volledig slik (=Prosperpolder én Doelpolder 'slik' en Schor Ouden Doel 60ha rietschor)**

In onderstaande tabel worden de resultaten weergegeven indien de gebieden Prosperpolder en Doelpolder volledig slik zouden zijn, en Schor Ouden Doel zou bestaan uit 60ha rietschor (zie hoger). Er wordt ook rekening gehouden met de aanpassing aan Drijdijck en Grote Geule zoals hoger vermeld.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
<b>bruine kiekendief</b>	28	33	<b>23</b>	<b>25</b>
rietzanger	85	95	104	105
<b>baardmannetje</b>	11	14	<b>8</b>	<b>8</b>
<b>blauwborst</b>	303	350	<b>251</b>	<b>264</b>
krakeend	130	150	143	164
kuifeend	125	135	157	184
<b>slobeend</b>	103	106	<b>54</b>	<b>59</b>
knobbelzwaan	10	10	25	31
<b>scholekster</b>	82	132	<b>49</b>	<b>54</b>
tureluur	82	112	83	92
grutto	62	82	69	75
<b>kluut</b>	350	450	<b>62</b>	<b>62</b>

Berekende broedaantallen voor overgangsscenario's A1 en A1' met evolutie vanaf slik in het hele noordelijk gebied. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven.

In dit scenario valt op te merken dat dezelfde rietbroeders tekorten vertonen, maar dat door de evolutie van Schor Ouden Doel naar riet de tekorten voor Baardmannetje aanzienlijk zijn verminderd. De tekorten voor Slobeend zijn daarentegen nog sterk toegenomen. Voor de weidevogels zien we dat Scholekster nu ook zeer grote tekorten vertoont, en dat Tureluur flirt met de ondergrens van de IHD. Ook de aantallen Grutto zijn gedaald, en zitten nu in het midden van de vork. Verder moet ook in het achterhoofd gehouden worden dat het succes van weidevogelgebied langs de Grote Geule onzeker is (zie hoger), wat de situatie voor de

weidebroeders nog verslechtert. Voor Kluut zijn de aantallen zeer sterk gedaald, en is er een zeer groot tekort.

Naar inschatting van het INBO moeten de tekorten voor Kluut opgevangen kunnen worden, door relatief kleine oppervlakten geschikt broedgebied in de Prosperpolder te voorzien (bv. op de Hedwigedijk die volledig op Vlaams grondgebied ligt).

Algemeen besluitend kan echter worden gesteld dat dit overgangsscenario problemen zal opleveren voor het behalen van de IHD voor verschillende soorten, en dus niet realistisch haalbaar is. Een tussenoplossing, waarbij een lager getijregime wordt ingesteld in Doelpolder, wordt hieronder onderzocht.

***Aantal broedkoppels wanneer noordelijk gebied deels slik en deels schor (=Prosperpolder volledig slik, Doelpolder Midden deels schor en Schor Ouden Doel 60ha Rietschor)***

Als alternatief overgangsscenario wordt in Doelpolder midden een dusdanig getijregime ingesteld, zodat het slechts deels dagdagelijks overstroomt, en deels op korte termijn evolueert tot schor. Er wordt gerekend met 50% van de oppervlakte schor. Bij een dergelijk getijregime kan worden verwacht dat het hoger gelegen Doelpolder noord niet zal overstroomt. Verzilting in Doelpolder Noord zal dus moeten komen via het grondwater dat in contact staat met de kreken, niet door overspoeling. Dit is ook exact de situatie zoals ze nu voorzien is als weidevogelgebied via het nooddecreet. In dat geval dient voor dit deelgebied volgens het INBO gerekend te worden met broeddensiteiten voor brakke wei en niet voor begraasd schor. Dit zal voor dit deelgebied een afname aan Tureluur en een toename voor Grutto met zich meebrengen. Voor Prosperpolder wordt opnieuw gerekend met ontpoldering, voor Schor Ouden Doel met 60ha rietschor.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
<b>bruine kiekendief</b>	28	33	<b>24</b>	<b>26</b>
rietzanger	85	95	107	108
<b>baardmannetje</b>	11	14	<b>8</b>	<b>8</b>
<b>blauwborst</b>	303	350	<b>279</b>	<b>292</b>
krakeend	130	150	161	182
kuifeend	125	135	165	192
<b>slobeend</b>	103	106	<b>66</b>	<b>71</b>
knobbelzwaan	10	10	25	31
<b>scholekster</b>	82	132	<b>78</b>	83
tureluur	82	112	152	161
grutto	62	82	95	100
<b>kluut</b>	350	450	<b>186</b>	<b>186</b>

*Berekende broedaantallen voor overgangsscenario's A1 en A1' met evolutie vanaf slik in Prosperpolder en deels in Doelpolder midden. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven.*

Voor de rietbroeders is de situatie zeer vergelijkbaar met het vorige overgangsscenario. De tekorten voor Slobeend zijn minder sterk, maar nog steeds groter dan in de uiteindelijke A1 en A1' scenario's. Scholekster vertoont nog steeds een tekort in de overgang naar het A1 scenario, haalt de IHD bij A1', maar zonder enige marge. Grutto en Tureluur komen terug boven de IHD uit. Voor Kluut zijn de tekorten minder groot dan in het vorig overgangsscenario, maar ze zijn nog steeds aanzienlijk. Dezelfde opmerking rond broedeilanden blijft hier van kracht. Dit overgangsscenario is dus haalbaarder dan het vorige, maar blijft gezien de aantallen Scholekster, zeker in A1, precair. De A1' variant moet in dit geval gezien worden als een absolute noodzaak.

*Aantal broedkoppels wanneer noordelijk gebied deels slik en deels schor (=Prosperpolder volledig slik, Doelpolder Midden deels schor en Schor Ouden Doel 60ha Rietschor), en met specifieke maatregelen inzake ontwikkeling van riet- en weidevogelzones.*

Er wordt bij de berekening uitgegaan van 41ha rietschor en 61ha begraasd schor. Ontwikkeling van rietschor gaat in dit geval uiteraard ten koste van broedgelegenheid voor de weidevogels. Er moet dus buiten Doelpolder en Prosperpolder broedgelegenheid voor deze gemeenschap bijkomen. Dit kan binnen het A1' scenario door de extra oppervlakte die in dit scenario voorzien

is als extra plasgebied in eerste instantie te vernatten tot weidevogelgebied (type zoete wei), maar nog niet verder uit te graven tot plas. Uiteraard verminderd hierdoor de oppervlakte plas en oever. Voor de broedvogels van dit habitatype zijn, op Slobeend na, de aantallen gerealiseerd in de overgangscenario's het meest robuust. Voor overwinteraars, die de plassen gebruiken als rust- en foerageergebied, komt op korte termijn in Prosperpolder en Doelpolder midden extra gelegenheid in de delen die dagdagelijks overstromen.

In het A1 scenario is deze mogelijkheid er niet, en moet extra oppervlakte voor broedvogels gezocht worden in Doelpolder midden. Dit gaat dan uiteraard ten koste van de oppervlakte die optimaal estuarien kan ontwikkelen, door instellen van een lager getijregime. In dit geval moet ongeveer 65ha bijkomend begraasd schor worden voorzien. Dit houdt in dat nog slechts 40ha van het gebied kan starten vanaf een slikfase.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	29	29
rietzanger	85	95	120	118
baardmannetje	11	14	12	12
blauwborst	303	350	324	329
krakeend	130	150	165	168
kuifeend	125	135	167	173
<b>slobeend</b>	103	106	<b>69</b>	<b>73</b>
knobbelzwaan	10	10	25	25
scholekster	82	132	82	82
tureluur	82	112	163	141
grutto	62	82	95	115
<b>kluut</b>	350	450	<b>207</b>	<b>152</b>

*Berekende broedaantallen voor overgangsscenario's A1 en A1' met evolutie vanaf slik in Prosperpolder en deels in Doelpolder midden, met ontwikkeling van rietschor en bijkomend weidvogelgebied/begraasd schor in Doelpolder midden. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven.*

In beide gevallen werden de tekorten voor rietvogels weggewerkt. Scholekster haalt de IHD, maar zonder enige marge. Voor Grutto is de situatie in het geval A1' duidelijk robuuster. Dit is niet het geval in A1. Voor Slobeend is het niet mogelijk de IHD te halen, de tekorten blijven. Voor Kluut ontstaan duidelijk tekorten.

Uit deze Achtergrondnota-toelichting blijkt dat in het laatst vermelde verfijnd Achtergrondnota-scenario de gerealiseerde broedaantallen relatief dicht bij de instandhoudingsdoelstellingen voor het SBZ-V komen te liggen. Uiteraard zitten op deze broeddensiteiten onzekerheden en zal er steeds door aanpassing van beheer en inrichting moeten bijgestuurd worden om deze Achtergrondnota-bepalingen te realiseren (o.b.v. de jaarlijkse Linkerscheldeoever-monitoring van het INBO).

Uit bovenstaande toelichting blijkt ook dat door tijdelijke inlevering op robuustheid, zonder daarbij het halen van de IHD uit het oog te verliezen, estuariene ontwikkeling duidelijk een kans kan gegeven worden, met uiteindelijk een duurzamer én robuuster resultaat tot gevolg.

*Aantal broedkoppels wanneer noordelijk gebied deels slik en deels schor (=Prosperpolder volledig slik, Doelpolder Midden deels schor en Schor Ouden Doel 60ha Rietschor), en met specifieke maatregelen inzake ontwikkeling van riet- en weidevogelzones, uitgezet in relatie tot de A- en B-varianten en Basisalternatief 3 van de voorgenomen activiteit.*

Soort	IHD		A-varianten		B-varianten		Basisalt. 3	
	onder	boven	A1	A1'	A1	A1'	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	29	29	<b>27</b>	<b>27</b>	<b>25</b>	<b>25</b>
rietzanger	85	95	120	118	116	114	108	106
baardmannetje	11	14	12	12	11	11	<b>9</b>	<b>9</b>
blauwborst	303	350	324	329	312	317	<b>284</b>	<b>289</b>
krakeend	130	150	165	168	165	167	163	165
kuifeend	125	135	167	173	166	172	165	171

<b>slobeend</b>	103	106	<b>69</b>	<b>73</b>	<b>68</b>	<b>73</b>	<b>67</b>	<b>72</b>
knobbelzwaan	10	10	25	25	25	25	25	25
scholekster	82	132	82	82	82	82	82	82
tureluur	82	112	163	141	163	141	163	141
grutto	62	82	95	115	95	115	95	115
<b>kluut</b>	<b>350</b>	<b>450</b>	<b>207</b>	<b>152</b>	<b>207</b>	<b>152</b>	<b>207</b>	<b>152</b>

#### *Nadere beschouwing*

Uit bovenstaande toelichting blijkt dat bij de B-variant van Basisalternatief 1 en 2 een tekort wordt gecreëerd voor Bruine kiekendief en bereikt het Baardmannetje zijn aantals-ondergrens. Bij toepassen van Basisalternatief 3 worden aanzienlijke tekorten gecreëerd voor Bruine kiekendief, Baardmannetje en Blauwborst. Ook voor Kluten is er een aanzienlijk tekort. Volgens experts van het INBO zou dit tekort makkelijk via 'eilanden' (zones die zeker tijdens het broedseizoen voldoende boven het Scheldewater uitsteken om met nesten te kunnen bezet worden) op linkeroever kunnen worden opgevangen.

Uit bovenstaande blijkt dat vanuit de Achtergrondnota Natuur (en vanuit de verfijningen en optimalisaties die hierop door het INBO werden geformuleerd) een estuariene ontwikkeling van Prosperpolder enkel mogelijk is wanneer er garanties zijn dat een zo groot mogelijke oppervlakte bestaand schor gehandhaafd blijft waar de desbetreffende (riet)vogels (tijdelijk) terecht kunnen (in het bijzonder de bij Europa aangemelde vogelsoorten Bruine kiekendief en Blauwborst), en dat ruimte wordt voorzien waarbinnen Kluut tot broeden kan komen (niet-overstromende, geïsoleerd liggende, vegetatieloze vlakken).

De bovenstaande analyse en beschouwing is intussen bekrachtigd en vertaald in de Vlaamse besluitvorming omtrent de Prosperpolder en in de Vlaamse regeringsbeslissing van 11-09-2009 waarin de keuze voor het "meest maatschappelijke haalbaar alternatief" uit het plan-MER voor de strategische planning wordt bevestigd.

## **2.5.3 Passende Beoordeling (VL)**

### Ontwikkeling criteriaset

Voor het Vlaamse deel van de ontwikkeling dienen in de Passende Beoordeling de effecten op aangemelde/aangewezen soorten en habitats te worden onderzocht. Van bijzonder belang is hierbij te onderzoeken in hoeverre de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten of habitats wordt aangetast. Hierbij wordt het begrip 'significantie' gehanteerd als te toetsen kader en daarnaast ook of de natuurlijke kenmerken van het gebied behouden blijven (zie de EU-brochure 'Beheer van Natura 2000-gebieden, criterium 4 voor habitats en de in dit rapport gehanteerde criteria (bijlage 1)). De Habitatrichtlijn geeft echter geen criteria voor de beoordeling van deze significantie. In dit kader wordt in deze paragraaf door Soresma een set criteria voorgesteld, waarmee effecten van ingrepen op een navolgbare manier kunnen worden getoetst aan de vraag of er sprake is van significante effecten, conform het afwegingskader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.

### Wat is significant ?

Het beoordelingskader van zowel de Vogel- als de Habitatrichtlijn is gebaseerd op het voorzorgsprincipe: 'nee, tenzij...'. In de Vogel- en Habitatrichtlijn spelen de begrippen 'significant effect op de instandhoudingsdoelstelling' en 'aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied' een hoofdrol. Daarom dienen we de term 'significant' nader te verduidelijken. Een *significant effect* kan als volgt worden omschreven:

- veranderingen in abiotische situatie en de ruimtelijke structuur, die de natuurlijke dynamiek te boven gaan en het leefmilieu van planten- en/of diersoorten zodanig beïnvloeden dat er letterlijk unieke situaties verloren dreigen te gaan of ecologische processen blijvend worden verstoord, of het voortbestaan van populaties van nationaal zeldzame soorten of voor dat systeem kenmerkende soorten op termijn niet meer op hetzelfde niveau verzekerd is, dan wel de betekenis van een gebied voor soorten aanmerkelijk afneemt (naar EU 2000).

### Uitgangspunten criteriaset

Voor de formulering van een stelsel van criteria om het begrip 'significantie' te duiden, dat bovendien zowel op Vlaams als op Nederlands grondgebied kan gelden, zijn in deze Passende

Beoordeling de volgende uitgangspunten gehanteerd, analoog aan de toelichting op en interpretatie van artikel 6 van de Habitatrichtlijn door de Europese Commissie (EU 2000):

- het gebied moet duurzaam plaats bieden aan de soorten en levensgemeenschappen die er voorkomen. Dit betekent dat de thans in het gebied aanwezige levensgemeenschappen niet dusdanig mogen afnemen dat de populaties ter plaatse in gevaar komen; dit kan vertaald worden in aantallen niet-broedvogels, aantal broedparen, aantal groeiplaatsen, oppervlakte van groeiplaatsen, aantal paaiplekken, etc.
- het gebied moet binnen het netwerk van Natura 2000 een functionele en substantiële plaats houden voor de betreffende soorten. De functies van een gebied mogen dus niet worden aangetast;
- de ingreep moet in het licht gezien worden van andere ingrepen die al hebben plaatsgevonden of al gepland zijn binnen een speciale beschermingszone. Hiermee wordt ingespeeld op de cumulatieve effecten van een serie (kleine) ingrepen.

De veelheid aan ingreep-effect-relaties en de mogelijke effecten maakt het niet mogelijk om met een enkelvoudig criterium te toetsen. Daarnaast zal in de normering met verschillende argumenten van de aanwijzing rekening gehouden moeten worden. Indien op basis van één van de criteria sprake is van overschrijding, is er sprake van een *significant effect*.

Op grond van het voorgaande zijn criteria geformuleerd voor:

- 1) de vogelsoorten (broedvogels en niet-broedvogels) op basis waarvan een gebied als Vogelrichtlijngebied c.q. Natura 2000-gebied is aangewezen
- 2) de habitattypen (bijlage 1) en soorten (bijlage 2) op basis waarvan een gebied als Habitatrichtlijngebied c.q. Natura 2000-gebied is aangewezen.

De veelheid aan dosis-effectrelaties en de mogelijke effecten maakt het niet mogelijk om met een enkelvoudig criterium te toetsen. Daarnaast zal in de normering met verschillende argumenten van de aanwijzing rekening gehouden moeten worden. Daarom is gekozen voor een stelsel van criteria. Daarbij geldt het meest restrictieve criterium als bindend; met andere woorden, indien op basis van één van de criteria sprake is van overschrijding, kan er sprake zijn van een significant effect. Door criteria in samenhang toe te passen, wordt het meest recht gedaan aan de overwegingen van de wet- en regelgeving.

Van groot belang of een bepaalde ingreep effect heeft op een aangemeld habitatype- of soort zijn de volgende aspecten:

- populatiegrootte
- dispersiecapaciteit
- geschikt habitat
- staat van instandhouding
- belang van het gebied

#### *Uitwerking criteriaset*

Door Bureau Waardenburg – in Nederland een autoriteit op vlak van Passende Beoordelingen en milieueffectbeoordelingen in het rivierengebied – werd gesteld dat het zinvol kan zijn om in bepaalde gevallen van een vaste norm (bv. 5% van een habitat of populatie) af te stappen, en normen te hanteren die liggen tussen 1% en 10% negatieve beïnvloeding van habitattypen of -soorten. Dit is inderdaad van belang indien er slechts heel weinig vogels van een soort voorkomen in het gebied of het habitat een heel kleine oppervlakte heeft (5 % van 100 vogels is immers iets anders dan 5% van 5 vogels).

Echter, het betekenisvolle karakter van een aantasting moet steeds worden vastgesteld in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied zelf, en in het licht van de bijdrage die het gebied levert aan de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk. Het is daarom niet mogelijk om per habitat of soort een overal en altijd geldende kwantificering te doen van die significantie. Het belang van een vermindering van de oppervlakte die door de habitats of de leefgebieden van soorten in kwestie in de SBZ ingenomen wordt, wordt (voor ieder SBZ afzonderlijk) geëvalueerd in het licht van de totale oppervlakte van deze SBZ en van de integriteit van het gebied.

Teneinde te bepalen of een aantasting betekenisvol is in het licht van de doelstellingen van de richtlijn, wordt gebruik gemaakt van volgende factoren:

- de omvang van het natuurlijk verspreidingsgebied van het habitat (hierbij wordt ook gekeken naar de voor dat habitat typische soorten - zie habitatfiches)
- de omvang van het natuurlijk verspreidingsgebied van die soort (de voor die soort geschikte habitats - zie soortenfiches)
- de populatieomvang van de betrokken soort(en)

- het bestaan van een voldoende groot habitat om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden en
- het belang van het netwerk hierin.

Bovenstaande toelichting kan worden beschouwd als de basis voor onderstaande criterialijst.

De gehanteerde criteria in deze Passende Beoordeling, mits het doorvoeren van een noodzakelijke interpretatieslag en mits het gebruik met de nodige omzichtigheid, zijn:

**Criteria broedvogels**

1. het aantal ter plaatse broedende paren van een aangemelde vogelsoort mag door de ingreep (blijvend) met niet meer dan 1 % van de landelijke populatie afnemen
2. het aantal in het Natura 2000-gebied aanwezige broedende paren van een aangemelde vogelsoort mag door de ingreep (blijvend) met niet meer dan 5 % dalen door de ingreep.
3. indien meer dan 10% van de nationale populatie van een soort in het Natura 2000-gebied kan broeden, wordt criterium 2 op 1 % gesteld en indien dit aandeel meer dan 25% van de nationale populatie bedraagt, wordt criterium 2 op 0,5% gesteld.
4. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (blijvend) in kwaliteit afneemt.
5. criteria Achtergrondnota Natuur op niveau Vlaanderen (Achtergrondnota in een nauwe juridische relatie tot de Vlaamse soort- en habitataanmeldingen, en met een formale status richting Europa; zie §7.5.1.8.)

**Criteria niet-broedvogels**

1. het aantal ter plaatse verblijvende vogels van aangemelde soorten mag door de ingreep (blijvend) niet lager worden dan 1 % van de landelijke populatie.
2. de (blijvende) aantalsafname van een bepaalde soort mag niet meer bedragen dan 5% van de in het Natura 2000-gebied voorkomende aantallen.
3. indien meer dan 10% van de totale landelijke populatie van een soort op een bepaald moment in het gebied kan verblijven, wordt criterium 2 op 1% gesteld en indien dit aandeel meer dan 25% van de landelijke populatie bedraagt, wordt criterium 2 op 0,5% gesteld.
4. criteria Achtergrondnota Natuur op niveau Vlaanderen (zie §7.5.1.8)

**Criteria habitattypen** (ook bij deze criteria gaat het om effecten met een 'blijvend' karakter)

1. de oppervlakte van één of meer habitats op grond waarvan het Natura 2000-gebied is aangewezen mag (blijvend) met niet meer dan 5% afnemen.
2. het ruimtelijk voorkomen van een serie van opeenvolgende levensgemeenschappen (bijvoorbeeld een hygro-serie of een aantal opeenvolgende successiestadia), mag niet (blijvend) worden doorbroken.
3. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (blijvend) in kwaliteit afneemt.

**Criteria planten- en diersoorten** (ook bij deze criteria gaat het om effecten met een 'blijvend' karakter)

*Planten*

1. het aantal groeiplaatsen in het Natura 2000-gebied mag met niet meer dan 5% afnemen.
2. de oppervlakte van alle groeiplaatsen samen mag met niet meer dan 5% afnemen.
3. de afname mag er niet toe leiden dat aantal en/of oppervlakte kleiner worden dan de Minimum Viable Population Size.
4. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (metapopulatie) in kwaliteit afneemt.

*Vissen*

1. de oppervlakte geschikte habitat in het Natura 2000-gebied mag met niet meer dan 5% afnemen.
2. in geval van paaiplaatsen mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
3. in geval van opgroeigebieden mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
4. de afname mag er niet toe leiden dat aantal en/of oppervlakte kleiner worden dan de Minimum Viable Population Size.
5. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (metapopulatie) in kwaliteit afneemt.

*Zoogdieren*

2. de oppervlakte geschikte habitat in het Natura 2000-gebied mag met niet meer dan 5% afnemen.
3. in geval van kraamkamers mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
4. in geval van overwinteringsplaatsen mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
5. de afname mag er niet toe leiden dat aantal en/of oppervlakte kleiner worden dan de Minimum Viable Population Size.
6. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (metapopulatie) in kwaliteit afneemt.

Indien op basis van deze criteria één of meer normen worden overschreden, is er sprake van een *significant effect*

*Opmerking: wanneer in onderstaande toelichting tijdsaanduidingen worden gehanteerd, dan dienen deze als relatieve tijdsaanduidingen te worden aanzien. Op 'zeer korte termijn' mag worden*

*geïnterpreteerd als 'onmiddellijk na inwerkingtreding van het intergetijdengebied'; op 'relatief korte termijn' betekent 'binnen de 5 jaar na inwerkingtreding'; op 'relatief lange termijn' of 'op langere termijn' behandelt de periode '5 à 10 jaar na inwerkingtreding', op 'lange termijn' is 'na meer dan 10 jaar'.*



## 3 Aanwezige habitats en soorten

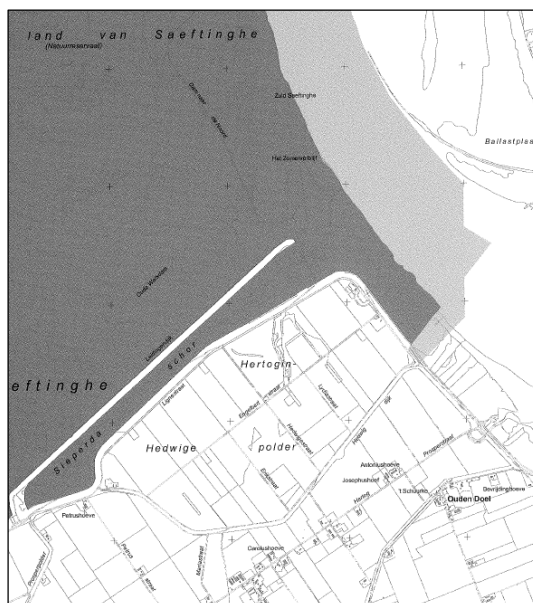
Onderstaand is ingegaan op aanwezige habitats en soorten van zowel het Nederlandse deel als het Vlaamse deel van de Hedwigepolder en Prosperpolder. Met name gezien eventuele cumulatieve effecten is het Vlaamse deel tevens toegelicht.

### 3.1 Nederlandse deel (NL)

Het Nederlandse deel van het projectgebied behoort voor een klein deel tot het Natura 2000-gebied 122 'Westerschelde & Saeftinghe', te weten de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk en een deel van het Sieperdaschor.

Op Nederlands grondgebied zijn het Verdrongen Land van Saeftinghe (net ten noorden van de Hedwigepolder), het Sieperdaschor en de schorren en slikken langs de Westerschelde van groot ecologisch belang, o.a. voor vogels.

Volgens het Aanwijzingsbesluit (2009) is het Verdrongen Land van Saeftinghe één van de belangrijkste watervogelgebieden van Nederland, voor zowel broedvogels als soorten die in het winterhalfjaar in het gebied verblijven.



#### Vogelhabitats

In Nederland worden alle habitats binnen dit Natura 2000-gebied in aanmerking genomen in functie van de bescherming van vogelsoorten.

### 3.2 Voorkomen 'kwalificerende' natuurwaarden (NL)

Het projectgebied maakt ter hoogte van de Sieperdamonding en Nederlands Scheldeschor deel uit van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe', het overige overgrote Nederlandse gedeelte van het projectgebied valt buiten het Natura 2000-gebied (de gehele Hedwigepolder). Het eventuele voorkomen van soorten waarvoor het gebied als Natura 2000-gebied is aangewezen wordt in belangrijke mate onderzocht in het kader van de beoordeling van effecten van inrichting van de Hedwigepolder op instandhoudingsdoelen in het aangrenzende Natura 2000-gebied. Met betrekking tot de kwalificerende natuurwaarden nabij het projectgebied wordt onderscheid gemaakt in broedvogels (§ 3.2.1), niet-broedvogels (§ 3.2.2), habitats (§ 3.2.3) en overige soorten (§ 3.2.4).

*Belangrijke opmerking vooraf: wanneer in onderstaande toelichting gesproken wordt over Sieperdaschor, Schor, Scheldeschor of Saeftinghe, dan dient dit te worden geïnterpreteerd als 'in Natura 2000-gebied aanwezig'*

#### 3.2.1 Voorkomen 'kwalificerende' broedvogels (NL)

Hieronder wordt de aanwezigheid van de kwalificerende broedvogels beschreven.

- **Bruine Kiekendief:** De Bruine Kiekendief is een soort die voorkomt in open landschappen met grote moeras- en rietvegetaties. Vanaf de 70-er jaren is het aantal broedvogels in het Natura 2000-gebied geleidelijk in aantal toegenomen tot een maximum van 23 paren in 2003 in het Verdrongen Land van Saeftinghe en 1 op het Sieperdaschor. Een omvangrijke slaappleats (> 100 exemplaren) bevindt zich in het Verdrongen Land van Saeftinghe. Het

jachtgebied van deze soort reikt tot in de achterliggende polders (buiten het Natura 2000-gebied).

- **Kluut:** De Kluut nestelt op kale of schaars begroeide, vaak buitendijkse terreinen, zoals kwelders, strandvlakten, zandplaten, afgesloten zeearmen, inlagen en kreken, opspuitterreinen en ingepolderde gebieden. Het broedvoorkomen is grotendeels beperkt tot het Wadden-, Delta- en IJsselmeergebied. Na de broedtijd concentreert de soort (zowel eigen broedvogels, hun jongen als vogels van elders) zich in de meest slibrijke delen van het Waddegebied, het Deltagebied en de Oostvaardersplassen. De soort komt tot broeden in het oostelijk deel van het Sieperdaschor (enkele paren hooguit), en in Saeftinghe. In Saeftinghe is de Kluut van oudsher een broedvogel in enkele 100'en paren. De stand in Saeftinghe kenmerkt zich echter door sterke fluctuaties.
- **Bontbekplevier:** De Bontbekplevier broedt bij voorkeur op schaars begroeide plekken, zoals stranden, duinranden, laagtes bij zeedijken, strandweiden en oevers van meren, plassen en rivieren, maar ook op akker- en weiland, kunstmatige zandafzettingen en opspuitterreinen. Tijdens de trek (augustus / september) zijn grote aantallen aanwezig in het Deltagebied en ook in de winter is dit gebied van belang. De soort komt uitzonderlijk tot broeden in (het oostelijk deel van) het Sieperdaschor, maar broedt wel in Saeftinghe (10-tal paar ieder jaar), en overwintert ter hoogte van Saeftinghe in grote aantallen.
- **Strandplevier:** Broedgebieden van de Strandplevier worden gekenmerkt door kale of schaarse begroeiing in open terreinen in de omgeving van meestal zoute of brakke wateren. De soort komt sporadische tot broeden in het oostelijk deel van het Sieperdaschor, en broedt in Saeftinghe. Langs de volledige Westerschelde (= Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe') broeden circa 40 à 50 paar de laatste jaren.
- **Zwartkopmeeuw:** Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in het Deltagebied. Er wordt vooral gebroed op door de mens gecreëerde terreinen zoals eilandjes in zoetwatergebieden in de afgedamde estuaria, maar ook in moeras-, duin-, en kweldergebieden. De soort komt niet tot broeden in of in de onmiddellijke buurt van het projectgebied, maar komt wel in sterk fluctuerende aantallen tot broeden in de rest van het Natura 2000-gebied (3 tot 87 broedparen de afgelopen jaren).
- **Grote Stern:** De Grote stern broedt vrijwel uitsluitend op rustige, schaars begroeide eilandjes langs de kust, o.a. in het Deltagebied, alsmede op opgespoten terreinen langs de kust. De soort komt niet tot broeden in het projectgebied en broedt in zeer sterk wisselende aantallen in het (westelijk deel van het) Natura 2000-gebied.
- **Visdief:** De Visdief broedt voornamelijk op rustige, schaars begroeide eilanden voor de kust, in rivieren en meren, alsmede gras-, zand- of kiezeloevers van rivieren en zoetwaterplassen, strandweiden en (kust)moerassen met voldoende voedsel in een straal tot 10 km van de kolonie en zoveel mogelijk gevrijwaard van landpredatoren. Als rustgebied maakt de soort vooral gebruik van strandvlakten, zandbanken, kwelders en andere vlakke zandige gebieden, waaronder ook de zandplaten aan de Scheldezijde van het projectgebied (= Natura 2000-gebied). Saeftinghe geldt als broedgebied voor deze soort (sinds 1987, minimaal 283 exemplaren/jaar), waarvan hooguit enkele koppels in het projectgebied.
- **Dwergstern:** De Dwergstern broedt voornamelijk in rustige, schaars begroeide en dynamische milieus, zoals zand, kiezel- of schelpenbanken, eilandjes en opgespoten terreinen. De verspreiding van broedende Dwergsterns beperkt zich grotendeels tot het Deltagebied, in het Natura 2000-gebied komen jaarlijks circa 100 paar tot broeden. De soort broedt niet in het projectgebied,
- **Blauwborst:** De Blauwborst broedt in heel Nederland waar de geschikte biotopen aanwezig zijn. Hij leeft in iets verruigde rietvelden en gevarieerde moerassen. Enkele natte stukjes in een ruige vlakte zijn ook al voldoende. De soort broedt vrij frequent in Sieperdaschor en ter hoogte van de spuikom. De soort broedt zeer talrijk in Saeftinghe (620 paar in 1997); enkele paren zijn aanwezig in het projectgebied (Scheldeschor en Sieperdaschor). In de directe omgeving van de Leidingendam zijn ongeveer 20 territoria vastgesteld (Arcadis, 2008). Waarschijnlijk is de soort ook aanwezig in het kreekrestant van de Hedwigepolder.

### 3.2.2 Voorkomen 'kwalificerende' niet-broedvogels (NL)

De Sieperdaschor, de Schorren en het Verdrongen Land van Saeftinghe worden afhankelijk van de soort gebruikt als foerageer- en /of rustgebied door grote groepen eenden, ganzen en steltlopers. De hogere delen dienen als hoogwatervluchtplaats, de aangrenzende schorren

zijn met name foerageergebied voor steltlopers. De polders dienen als foerageer- en rustgebied voor met name ganzen.

- **Fuut.** Na het broedseizoen concentreren Futen zich op de grotere zoete of zoute wateren om te ruïen. Bij strenge vorst ligt het zwaartepunt van de verspreiding in het Deltagebied, langs de rivieren en langs de Noordzeekust. De soort komt sporadisch – hooguit met enkele exemplaren – voor aan de rivierzijde van het projectgebied (= Natura 2000-gebied), maar de aantallen fluctueren zeer sterk.
- **Kleine zilverreiger.** De Kleine Zilverreiger heeft een voorkeur voor ondiepe meren, rivieren, plassen en poelen, of zoute en brakke wateren, doorgaans met weinig begroeiing. Waarnemingen van deze soort zijn in belangrijke mate afkomstig uit het Deltagebied. Ter hoogte van het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend, maar bij recente laagwatertellingen ter hoogte van Saeftinghe bleken meer dan 100 exemplaren aanwezig.
- **Lepelaar.** De Lepelaar heeft een voorkeur voor dynamische milieus op de overgang tussen zoet en zout en broedt daar op eilanden, in duinvalleien en kwelders. In de nazomer verzamelt de soort zich in de grote wateren met een gunstig voedselaanbod en veilige rustplaatsen, zoals het Deltagebied. De soort pleistert in aanzienlijke aantallen Saeftinghe, maar ter hoogte van het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend.
- **Kolgans:** Door een aangepast beheer voor overwinterende ganzen zijn de aantallen de laatste decennia spectaculair gestegen in Europa, en ook in het Deltagebied. Zoals de meeste ganzen wordt steeds teruggekeerd naar traditionele overwinteringsplaatsen. Bij recente laagwatertellingen ging het soms om een paar duizend exemplaren, ter hoogte van Saeftinghe. Sporadisch foerageert de soort met enkele exemplaren in de Hedwigepolder (= geen Natura 2000-gebied) of langs Sieperdaschor. Hier zijn ruim uitwijkmogelijkheden voorhanden.
- **Grauwe gans:** De Grauwe gans is in Nederland zowel broedvogel als wintergast. De grootste aantallen worden in oktober-november gezien. In november vindt massale wegtrek plaats, maar langs de Westerschelde blijven grote aantallen overwinteren. Hier wordt voornamelijk gefoerageerd op ondergrondse knollen of worteldelen van Zeebies, Zeeaster, Riet of Lisdodde. In Saeftinghe komt soms tot 30% van de internationale Grauwe gans-populatie voor, wat neerkomt op meer dan 50.000 exemplaren. De Grauwe gans pleistert in het poldergedeelte van het projectgebied (hooguit enkele tientallen exemplaren tegelijk), net als in heel wat van de omringende polders, en komt o.a. tot broeden in het Sieperdaschor. Genoemde polders en poldergedeelten zijn geen onderdeel van het Natura 2000-gebied.
- **Bergeend.** De Bergeend concentreert zich na het broedseizoen vooral in de kustzone (o.a. de Westerschelde). In juli vindt er langs de Hollandse kust massale trek plaats naar de Duitse ruigebieden. Sinds het begin van de jaren negentig gebruiken grote groepen ook het Nederlandse Waddengebied om te ruïen, en daarnaast komen kleinere ruiconcentraties voor in de Westerschelde. Vanaf september nemen de aantallen vooral in het Waddengebied en iets later ook in het Deltagebied (en vooral in strenge winters) sterk toe. De Bergeend komt tot broeden in het schorgedeelte van het projectgebied. Overvliegend en pleisterend ter hoogte van de in- en uitlaatzone van het Sieperdaschor is deze soort (met hooguit 10 exemplaren) ook vast te stellen. In Saeftinghe bleken tijdens recente tellingen regelmatig enkele 100'en vogels te pleisteren.
- **Smient.** De Smient verblijft het hele jaar door in Nederland, maar vooral van oktober tot maart. Vooral in zachte winters zijn (in Nederland) grote aantallen aanwezig. Vooral in strenge winters verblijft een groot deel van de in Nederland voorkomende smienten in het Deltagebied, waarvan het grootste deel in Saeftinghe (vele 1000'en) en ook enkele exemplaren ter hoogte van de Sieperdamonding en de spuikom.
- **Krakeend.** De Krakeend komt voor op allerlei zoete of zoute wateren. In de winter zijn vooral het IJsselmeergebied, de noordelijke Delta en het benedenrivierengebied van belang. De soort is sporadisch vast te stellen in het oosten van het Sieperdaschor, en ook in Saeftinghe, maar veelal in vrij kleine aantallen (enkele tientallen).
- **Wintertaling.** De Europese vogels overwinteren van West-Europa tot in Noord-Afrika. Naast open polder-, meersen- en slikgebieden komt de Wintertaling 's winters ook in meer beschutte moerassen en moerasbossen voor. De soort komt ook in Saeftinghe voor. Van de gemiddeld 1000 exemplaren die jaarlijks in het Natura 2000-gebied zijn vast te stellen bevindt de overgrote meerderheid zich ter hoogte van Saeftinghe. Enkele exemplaren bevinden zich ook in het poldergedeelte van het projectgebied (buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied).
- **Wilde eend.** In juli en augustus komen grote ruiconcentraties voor in o.a. het Deltagebied. In september en oktober verblijven grote aantallen in o.a. het Deltagebied. Komt jaarlijks

met enkele koppels tot broeden in het Nederlands polderdeel van het projectgebied (= buiten de begrenzing van het huidige Natura 2000-gebied), en bevindt zich met vele 100'ën broedparen in Saeftinghe. De soort pleistert met vele 1000'ën in Saeftinghe.

- **Pijlstaart:** In het najaar beperkt de verspreiding zich grotendeels tot het Waddengebied, waarna ook de meer zuidelijke gebieden zoals Flevoland en uiteindelijk het Deltagebied worden gebruikt. In de winter verblijven de grootste aantallen in het Wadden- en Deltagebied. In strenge winters neemt het belang van het Deltagebied sterk toe. Dan pleistert de soort met enkele 100'ën exemplaren in Saeftinghe, en ook enkele individuen ter hoogte van het projectgebied (nl. ter hoogte van de Sieperdamonding).
- **Slobeend:** De Slobeend is gebonden aan zoet of zout water. In de nazomer komen grote aantallen voor in het IJsselmeergebied en Zuidelijk Flevoland. Wat later maakt de soort ook veel gebruik van het Deltagebied. 's Winters en vooral in strenge winters beperkt het voorkomen zich grotendeels tot het westen en zuidwesten van Nederland, o.a. in het Deltagebied en Saeftinghe. De Slobeend komt sporadisch foerageren in de sloten van de achterliggende polder (= niet Natura 2000-gebied), maar ook ter hoogte van de Sieperdamonding; jaarrond zijn de aantallen ter hoogte van Saeftinghe beperkt tot gemiddeld een 50-tal individuen.
- **Middelste zaagbek:** De Middelste Zaagbek is als viseter gebonden aan open, zoete of zoute wateren. Een belangrijke pleisterplaats is o.a. het westelijke Deltagebied. In het binnenland zijn de aantallen meestal gering. In het winterhalfjaar soms in kleine aantallen in en langs Saeftinghe (seizoensgemiddelde 30 exemplaren); geen waarnemingen ter hoogte van het projectgebied.
- **Zeearend:** Als wintergast, maar tegenwoordig ook in de zomer, verblijven enkele exemplaren in gebieden als de Biesbosch, de Oostvaardersplassen, de Gelderse Poort én Saeftinghe. Nu de druk door jacht en vergiftiging verminderd is, neemt het aantal jaarlijks toe. In Duitsland verdubbelt het aantal dieren elke 5 jaar. Het areaal van deze vogel heeft zich vanuit Duitsland naar Nederland uitgebreid. Sinds 2006 broedt een paar in de Oostvaardersplassen.
- **Slechtvalk:** De Slechtvalk jaagt vooral op vogels die in de vlucht worden gevangen. Als overwinteringsgebied prefereert de soort daarom open landschappen met voldoende prooiaanbod en uitkijkposten, zoals open wateren en agrarische gebieden. In het Deltagebied overwinteren jaarlijks diverse vogels, waaronder ook in Saeftinghe.
- **Scholekster:** De Scholekster overwintert voornamelijk in kustgebieden met een rijk aanbod aan schelpdieren (o.a. kokkels en mossels). In het Deltagebied concentreren zich na het broedseizoen grote aantallen om te ruien en te overwinteren, met soms enkele 100'ën exemplaren ter hoogte van Saeftinghe en enkele exemplaren bij de Sieperdamonding. De soort foerageert ook in de achterliggende polder (= niet Natura 2000-gebied).
- **Kluut:** Naast de aanwezigheid als broedvogel, pleistert de soort ook ter hoogte van Saeftinghe. Een seizoensgemiddelde van  $\pm$  500 pleisterende exemplaren in het Natura 2000-gebied is te vermelden.
- **Bontbekplevier:** Geregeld zijn enkele honderden exemplaren van deze soort vast te stellen in Saeftinghe. Ter hoogte van het poldergedeelte van het projectgebied (= niet Natura 2000-gebied) gaat het veelal om enkele exemplaren.
- **Strandplevier:** De soort pleistert in kleine aantallen (enkele tientallen) in Saeftinghe. Zeer waarschijnlijk is de soort momenteel niet aanwezig in het schorgedeelte van het projectgebied.
- **Goudplevier:** De Goudplevier prefereert open grasland op zeelei- of veenbodems en daarnaast akkerland. Gesloten graslanden worden grotendeels gemeden. Zowel in het voor- als in het najaar is de presentie het hoogst in de lage gedeelten van Nederland, in de IJsseldelta en langs de grote rivieren. Regelmatig pleisteren exemplaren in Saeftinghe, soms slechts enkele 10-tallen, soms met vele 1000'ën.
- **Zilverplevier:** De Zilverplevier wordt het gehele jaar in Nederland gezien, maar voornamelijk tijdens de trek (april/mei en augustus-oktober). De soort heeft een voorkeur voor zoutwatermilieus en concentreert zich tijdens de trek in het Wadden- en Deltagebied, waar een deel van de vogels in het najaar een gedeeltelijke rui doormaakt. In de wintermaanden is de verspreiding grotendeels beperkt tot Wadden- en Deltagebied, en komt de soort ook met enkele 10-tallen ter hoogte van Saeftinghe voor. In het poldergedeelte van het projectgebied (= niet Natura 2000-gebied) gaat het hooguit om enkele sporadische exemplaren.
- **Kievit:** De soort komt tot broeden in het oosten van het Sieperdaschor en in Saeftinghe, en komt pleisterend met vele 1000'ën exemplaren in Saeftinghe voor. In het poldergedeelte van het projectgebied (buiten het Natura 2000-gebied) gaat het meestal

om lagere aantallen, incidenteel gaat het om enkele honderden exemplaren in het poldergedeelte van het projectgebied.

- **Kanoetstrandloper:** De Kanoetstrandloper is gebonden aan het mariene milieu. Tijdens de trek (rond mei en augustus) concentreren zich grote aantallen in het (westelijk) Deltagebied. In de overige gebieden is de soort schaars. In het getijdengebied wordt tijdens laag water gefoerageerd op geschikte schelpdieren. Tijdens hoog water wordt gerust op kale zandige platen, stranden en kwelderranden. De soort gebruikt het Deltagebied (ook Saefthinghe met enkele 100'en exemplaren) tevens om te ruïen, en te overwinteren.
- **Drieteenstrandloper:** De Drieteenstrandloper heeft een voorkeur voor zandige biotopen in het mariene milieu, zoals stranden en zandplaten in het getijdengebied, waar ze meestal worden aangetroffen langs de waterlijn. De meer slikrijke gedeelten van de kust worden gemeden. De waarnemingen beperken zich grotendeels tot het Wadden- en Deltagebied en de Noordzeekust (gemiddeld een 1000'tal vogels in het volledige Natura 2000-gebied; ook in Saefthinghe vinden we soms enkele 10-tallen exemplaren). In het poldergedeelte van het projectgebied (buiten het Natura 2000-gebied) komt de soort niet of per uitzondering voor.
- **Bonte Strandloper:** De Bonte Strandloper heeft een voorkeur voor het zoute milieu, vooral getijdengebieden met voldoende aanbod aan ongewervelde dieren. In het najaar doet vooral het Waddengebied dienst als rui- en doortrekgebied. De Delta- en het Waddengebied vormen belangrijke overwinteringsgebieden. In Saefthinghe verblijven soms enkele 100'en tot 1000'en exemplaren. In het poldergedeelte van het projectgebied komt de soort niet, of sporadisch, met 10 à 20 individuen foerageren (buiten het huidige Natura 2000-gebied).
- **Rosse Grutto:** De Rosse Grutto is een broedvogel van de Siberische toendra waarvan de westelijke populaties van Nederland gebruik maken als doortrekgebied en als pleistergebied in zowel nazomer als winter. De Rosse Grutto heeft buiten de broedtijd een voorkeur voor grote getijdengebieden. Door de overlap tussen trekvogels, wintervogels en overzomeraars blijft bijna het gehele jaar door een vrij groot aantal langs de Westerschelde ( $\pm 1000$  ex). In grote delen van Saefthinghe en ook in het oostelijk deel van het Sieperdaschor is de soort aanwezig (enkele individuen).
- **Wulp:** De Wulp heeft buiten het broedseizoen een voorkeur voor de kustgebieden. Vooral in het Wadden- en Deltagebied komen grote aantallen voor. Hier wordt tijdens laag water gefoerageerd op drooggevallen platen en modderbanken. Tijdens hoog water worden gemeenschappelijke rustplaatsen gebruikt, die gelegen zijn op aangrenzende kwelders, grasachtige gebieden en open, zandige gebieden. Het Delta- en Waddengebied zijn tevens belangrijke ruigebieden, met een gemiddelde van 200 à 300 wulpen. In het projectgebied kan men spreken van een gemiddelde van 2 à 5 exemplaren, nl. ter hoogte van de Sieperdamonding.
- **Zwarte Ruiter:** De Zwarte Ruiter heeft een voorkeur voor natte biotopen met een zachte bodem, zoals de slikrijke gedeelten van de getijdengebieden, ondiepe of onderbemaalde sloten, vloeivelden, natte graslanden en oevers van rivieren, meren en plassen. Het voorkomen beperkt zich veelal tot het westen en noorden van het land. Ook in het Deltagebied komen grote aantallen voor; ook Saefthinghe is een belangrijke pleister en foerageergebied (seizoensgemiddelde >200 individuen). In het schorgedeelte van het projectgebied is de soort per uitzondering vast te stellen.
- **Tureluur:** Buiten het broedseizoen houdt de Tureluur zich hoofdzakelijk op in de kustmilieus, in rustige, vochtige en open gebieden. Hier wordt gefoerageerd op ongewervelde dieren, zoals wormen, kleine kreeftachtigen en schelpdieren. Tijdens de trek concentreren zich grote aantallen in het Wadden- en Deltagebied, welke gebieden tevens dienst doen als ruiplaatsen. Ook tijdens de winter zijn dit de belangrijkste gebieden. De soort is vast te stellen in het Sieperdaschor en komt in het oosten ervan tot broeden. De soort broedt ook vrij frequent in Saefthinghe, en foerageert er met enkele 100'en exemplaren.
- **Groenpootruiter:** Saefthinghe is van nationale betekenis voor de soort. Geregeld verblijven 10-tallen exemplaren ter hoogte van Saefthinghe. Nog geen of nauwelijks vaststellingen ter hoogte van het (schorgedeelte van het) projectgebied.
- **Steenloper:** De Steenloper is een broedvogel van vooral rotsachtige kusten van Scandinavië tot Siberië. In Nederland komt hij voor als doortrekker en overwinteraar hoewel niet-broedende overzomeraars en snel terugkerende vogels zorgen voor een continue aanwezigheid van deze soort in de Nederlandse getijdengebieden. Het gebied heeft voor de soort o.a. een functie als foerageergebied en als slaapplek. De soort is onregelmatig aanwezig in Saefthinghe, net als in het schorgedeelte van het projectgebied.

### 3.2.3 Voorkomen 'kwalificerende' habitats (NL)

Over het voorkomen van kwalificerende habitats in en nabij het projectgebied kan het volgende worden meegedeeld:

- **1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken:** Ontwikkelt zich niet aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk, maar is veel westelijker in het Natura 2000-gebied aan te treffen.
- **1130 Estuaria:** Een estuarium bestaat al met al uit een mozaïek van verschillende ecotopen. Dat zijn ecotopen zoals watervlaktes en geulen, bij eb droogvallende, hoge dan wel lage, zandige dan wel slibrijke platen, mosselbanken, kokkelbanken en zee gras- en ruppiavelden. Dit mozaïek van het estuarium vormt een landschapsecologisch geheel met terrestrische habitattypen van schorren en duinen. Het habitatype ontwikkelt zich aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied.
- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia*-soorten en andere zoutminnende planten / Zilte pionierbegroeiingen:** Het habitatype komt voor op de overgang van slik naar schor, en wordt aangetroffen in schorren van de Verdrongen Zwarte Polder, Paulinaschor, Hellegatschor, het Verdrongen land van Saeftinge, het Schor bij Waarde, het Zuidgors, in de Sloehaven, en op de Hooge Platen en de Plaat van Walsoorden. Grote fluctuaties in areaal zijn mogelijk door wisselende weersinvloeden. In schorren komt het habitatype verder voor aan de randen, op regelmatig door zeewater overspoelde slibrijke en zandige plaatsen. Ontwikkelt zich in het Sieperdaschor en aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied. Dit habitatype is de laatste decennia sterk in oppervlakte achteruitgegaan.
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties / Slijkgrasvelden (*Spartinion*):** Dit habitatype wordt van belang geacht als beschermingszone tegen het eroderen van H1330. Ook is het een onmisbare schakel in het schorvormingsproces. Omdat het uitsluitend wordt gevormd door de exoot Engels slijkgras wordt het vanuit het oogpunt biodiversiteit niet van belang geacht. Voor dit type geldt een opgave voor behoud van oppervlak en kwaliteit. In de Westerschelde wordt dit habitatype aangetroffen in vrijwel alle schorren langs de oevers. Ontwikkelt zich in het Sieperdaschor en aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied. Het habitatype slijkgrasvelden is uitsluitend in een vorm met de exoot engels slijkgras aanwezig; deze vorm is vanuit het oogpunt van biodiversiteit niet van belang, maar omdat het habitatype plaatselijk een aanzienlijke oppervlakte inneemt, heeft het hier een duidelijke functie als beschermingszone tegen het eroderen van habitatype H1330 schorren en zilte graslanden. Herstel van begroeiingen van klein slijkgras wordt als weinig haalbaar ingeschat.
- **1330 Atlantische schorren / Schorren en zilte graslanden (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*):** Het habitatype H1330 komt in grote oppervlakken voor in het oostelijk deel (Verdrongen land van Saeftinge, Bathse schor, schor bij Waarde, Plaat van Walsoorden, Platen van Hulst en Zuidgors). In het westelijk deel wordt dit type minder aangetroffen. Hier is het areaal enigszins afgenomen als gevolg van schorranderosie. In de Westerschelde wordt een optimale functionele omvang van tientallen hectares aaneengesloten aangetroffen in het Verdrongen land van Saeftinge en diverse andere schorren. Wel is het hoge schor oververtegenwoordigd doordat de schorren verouderen. Een kwaliteitsverbetering zou dus gezocht kunnen worden in het streven naar een meer complete zonering van laag schor en hoog schor. Ontwikkelt zich in het Sieperdaschor en aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied. De verdeling van de schorren binnen het Westerschelde-estuarium is momenteel niet in evenwicht. In het oostelijke deel van het Natura 2000-gebied komt dit type frequent voor, terwijl het westelijk veel geringer aanwezig is.
- **2110 Embryonale wandelende duinen:** dit habitat bestaat uit pioniersgemeenschappen op jonge embryonale duinen, stranden en strandvlakten. Het zijn laagblijvende soortenarme vegetaties met enkele graspollen in een overwegend open milieu. Dit habitatype komt niet voor (en kan ook niet voorkomen) in of in de buurt van het projectgebied, maar situeert zich meer stroomafwaarts van de Westerschelde, in meer windgeaffecteerde zones
- **2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm:** dit habitat bestaat uit min of meer mobiele duinen met actieve zandverstuivingen. Op de meest dynamische plaatsen bestaat de gemeenschap uit een afwisseling van kaal zand en pollen met Helm. Dit habitat komt niet voor (en kan ook niet voorkomen) in of in de buurt van het projectgebied, maar situeert zich meer stroomafwaarts van de Westerschelde, in meer windgeaffecteerde zones

- **2160 Duinen met Duindoorn:** duindoornstruwelen vertonen een grote variatie in hoogte en in dichtheid. De struwelen met een dominantie van Duindoorn en/of Wilde liguster zijn gemiddeld slechts 1 à 2 m hoog. Op matig kalkrijke tot kalkrijke, droge tot natte min of meer humeuze zandbodem. Dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, maar ontwikkelt in verzwakte vorm aan de noordwestzijde van het Verdrongen Land van Saeftinghe.
- **2190 Vochtige duinvalleien:** vochtige duinvalleien ontstaan door het uitstuiven van het zand tot op het niveau van het grondwater. Het zijn open begroeiingen met een grote variatie aan vegetatietypen en een belangrijk aandeel kalkmoerassorten. Ook dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.

### 3.2.4 Voorkomen overige 'kwalificerende' soorten (NL)

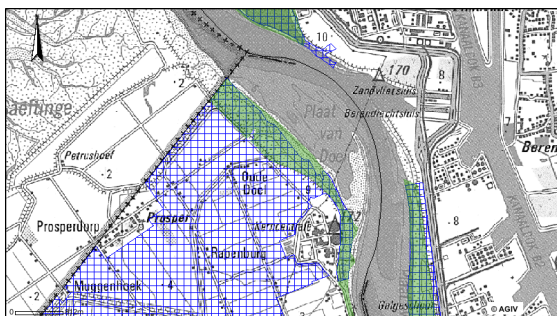
Over het voorkomen van kwalificerende soorten in en nabij het projectgebied kan het volgende worden meegedeeld;

- **Nauwe korfslak:** De Nauwe korfslak is een soort van open, vochtige en kalkrijke biotopen, die soms tijdelijk, maar nooit permanent, uitdrogen. Het verspreidingsgebied van de nauwe korfslak is grotendeels beperkt tot Zeeland, Zuid-Holland en het zuiden van Noord-Holland, maar de soort is niet present in het projectgebied.
- **Zeeprik:** Zeeprik én ook Rivierprik lijken qua habitatvereisten en levenscyclus sterk op elkaar en worden om die reden meestal ook samen beschreven. In het kader van de Habitatrictlijn zijn de Zeeprik en Rivierprik aangewezen als soorten van het aangewezen beschermde gebied. Beide zijn anadrome soorten. De soorten leven in brak tot zout water, maar planten zich voort in zoetwater. Zoet-zout overgangen zijn voor het voortbestaan van deze soorten dus een vereiste. In de adulte fase leven beide soorten als parasiet op vissoorten als Haring, Sprot, Spiering, Kabeljauw, Wijting, Makreel en Zalm. Vroeger waren Zeeprik en Rivierprik talrijk in de Zeeuwse wateren, maar beide soorten zijn sterk achteruitgegaan. Momenteel zijn ze bezig aan een 'remonte' en komen ze in de Westerschelde waarschijnlijk in lage aantallen voor. Een specifieke binding met het intergetijdengebied lijkt, gezien de vissoorten waarop de adulten parasiteren, niet waarschijnlijk en werkzaamheden zullen dan ook geen effect hebben op de in de Westerschelde aanwezige populaties van Zeeprik en Rivierprik. De Zeeprik gebruikt de Schelde alleen als doortrekgebied op weg naar geschikte, bovenstroomse paaiplaatsen. Slechts zeer sporadisch trekt de soort de Schelde op.
- **Rivierprik:** Net als de Zeeprik is de Rivierprik een anadrome soort. De Rivierprik wordt aangetroffen door geheel Nederland. Volwassen exemplaren worden gevonden in mondingen van rivieren en de kustwateren. Larven (en volwassenen) worden aangetroffen in de midden- en bovenloop van grotere rivieren en hun zijstroompjes, alsook de grotere beken. Vangstcijfers laten zien dat tussen 1986 en 1996 een opmerkelijke toename plaatsvond in de benedenrivieren en het IJsselmeer. Het is waarschijnlijk dat de soort (in beperkte mate) te vinden is in het ondiepe deel van de Schelde grenzend aan de slikken en schorren van het projectgebied.
- **Fint:** Nadat in 1970 het Haringvliet werd afgesloten, was het afgelopen met de Fint als paaiende vissoort in de Nederlandse rivieren. Vanaf de jaren 1990 lijkt het aantal finten langs de Nederlandse kust en in de benedenrivieren weer toe te nemen. De soort heeft in de Nederlandse wateren echter nog geen nieuwe stabiele populatie kunnen vormen. In Duitsland, Groot-Brittannië, Frankrijk en Spanje bestaan nog kleine paaiende populaties van de soort, maar het aantal exemplaren van deze soort in de Westerschelde (doortrekgebied) is erg klein tot nihil.
- **Gewone zeehond:** In het Deltagebied is het aantal gewone zeehonden toegenomen van slechts enkele dieren in de jaren 1980 tot circa 150 dieren in 2002. Zeer sporadisch duikt er een exemplaar op ter hoogte van de Scheldeschorren en Schelde-zandplaten aan de rivierzijde van het projectgebied.
- **Groenknolorchis:** Tegenwoordig komt deze orchidee in Nederland het meest voor in de duinen van de Waddeneilanden, Voorne en Schouwen, in de Grevelingen, en op de Hoofdplaat in Zeeuws-Vlaanderen. Ondanks de sterke achteruitgang gedurende de 20e eeuw, zijn in Nederland, in verhouding tot Vlaanderen, toch nog veel populaties aanwezig; echter niet in de (ruime) omgeving van het projectgebied. De Groenknolorchis is in de omgeving van het projectgebied binnen het Natura 2000-gebied niet waargenomen en wordt hier ook niet verwacht gezien de standplaatsvereisten en het huidige verspreidingsgebied.

### 3.3 Vlaamse deel

Met betrekking tot het Vlaams deel in onderstaande beschouwing wordt het volgende opgemerkt. Uitgangspunt in de beschouwingen is de toestand in 2007. Op basis van die situatie is in Vlaanderen de planologische procedure doorlopen en zijn de benodigde vergunningen verleend. Inmiddels is het gebied ingericht als tijdelijke natuur, vooruitlopend op de definitieve inrichting volgens het Inrichtingsplan.

#### 3.3.1 SBZ-V op niveau Vlaanderen (VL)



Het volledige Vlaamse deel van het projectgebied (incl. de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldepolder) behoren tot het Vogelrichtlijngebied of SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' (totale oppervlakte: 7.085ha). Op de figuur hiernaast is dit gebied aangeduid met blauwe arcering.

#### Inleiding

Op Vlaams grondgebied is het projectgebied en ruimere omgeving op de Linker-Scheldeoever opgenomen in het Vogelrichtlijngebied "Schorren en polders van de Beneden-Schelde", waarbij (naast natuur- en bosgebieden) de specifiek beschermde habitats de slikken, brakwaterschorren en kreken met hun oevergebieden opgenomen zijn. Deze habitats zijn belangrijk voor verschillende broedvogels, doortrekkers en overwintersaars. In de periode 2003-2006, dus voor aanvang van de in 2011/2012 uitgevoerde werkzaamheden in de Prosperpolder, kwamen er 12 soorten broedvogels van de bijlage I tot broeden in het Linkerscheldeoevergedeelte van dit Vogelrichtlijngebied (zie onderstaande soorten):

Broedvogels van Bijlage I van de Vogelrichtlijn	Gemiddelde populatiegrootte in SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' (periode 2003-2005)			
	2003	2004	2005	2006
Roerdomp	1	2	1	2
Lepelaar	1	5	11	14
Bruine Kiekendief	21-22	26	23	21
Slechtvalk	2	1	1	2
Porseleinhoen	2	0	4	0
Kluut	70-100	163	190	148
Steltkluut	2	0	1	0
Strandplevier	1	3	18	15
Zwartkopmeeuw	206	479	240	7
Visdief	104	67	200	287
Ijsvogel	2-3	2	3	2
Blauwborst	>188	>180	>150	171

Een actualisatie van deze aantallen is anno 2013 niet relevant, aangezien het Vlaams deel van het projectgebied reeds als tijdelijke natuur is ingericht.

#### Habitats

- Slikken en brakwaterschorren: deze komen voor aan de rivierzijde van de Scheldepolder, in de zone onmiddellijk grenzend aan de rivierzijde van het projectgebied.
- Dijken: de dijken die hier bedoeld worden zijn een beperkt aantal oude landdijken in de strikte zin van het woord. In het projectgebied komen verschillende dijken voor, maar slechts één landdijk (de Hedwigedijk). Deze behoort niet tot de aangemelde landdijken.
- Kreken en hun oevervegetaties: hiermee worden historische 'polderkreken' bedoeld; geulen en nog met de rivier in relatie staande kreken vallen hier niet onder. Echte kreken komen in of in de directe omgeving van het projectgebied niet voor. De dichtstbijgelegen zone waar kreken te vinden zijn (en waren) is aan de zuidzijde van Kieldrecht-dorp op bijna 6 km van de grens van het projectgebied. In het noordelijk deel van het



projectgebied (op Nederlands grondgebied) komt een kreekrestant voor, dat echter niet als kreek kan getypeerd worden.

*Opmerking: de drie bovenstaande habitats werden door Vlaanderen bij Europa aangemeld als zijnde de enige habitats die in dit SBZ-V bescherming genieten. Europa is het echter niet eens met deze Vlaamse zienswijze en gaat er van uit dat alle habitats binnen een SBZ-V bescherming dienen te genieten. Hier vormt dit echter geen belangrijk discussiepunt.*

### **Soorten**

Bij de uiteenzetting inzake aanwezige soorten dient vooreerst ook te worden aangehaald dat in het kader van de bouwwerken ter hoogte van Deurganckdok en omgeving een groot aantal, al dan niet tijdelijke compensatiemaatregelen werd voorzien in de omgeving (op Vlaams grondgebied) (bv. Steenlandpolder, Melselepolder, Vlakte van Zwijndrecht). Deze compensaties die ten uitvoer werden gebracht na de zgn. Deurganckdok-ingebrekestelling komen ook in de Achtergrondnota Natuur aan bod als zones waarbinnen de IHD's voor het genoemde SBZ-V kunnen gerealiseerd worden, en worden in kader van de jaarlijkse Linkerscheldeoever-monitoringrondes door het INBO gescreend op aanwezigheid van soorten. Om die reden worden ze in dit hoofdstuk ook vermeld.

Van genoemde Bijlage 1-vogelsoorten (incl. hun leefgebieden) kan in functie van de Vogelrichtlijn het volgende gezegd worden (informatie uit de diverse INBO-monitoringsrapporten, losse Natuurpunt-info, [www.scheldeschorren.be](http://www.scheldeschorren.be))

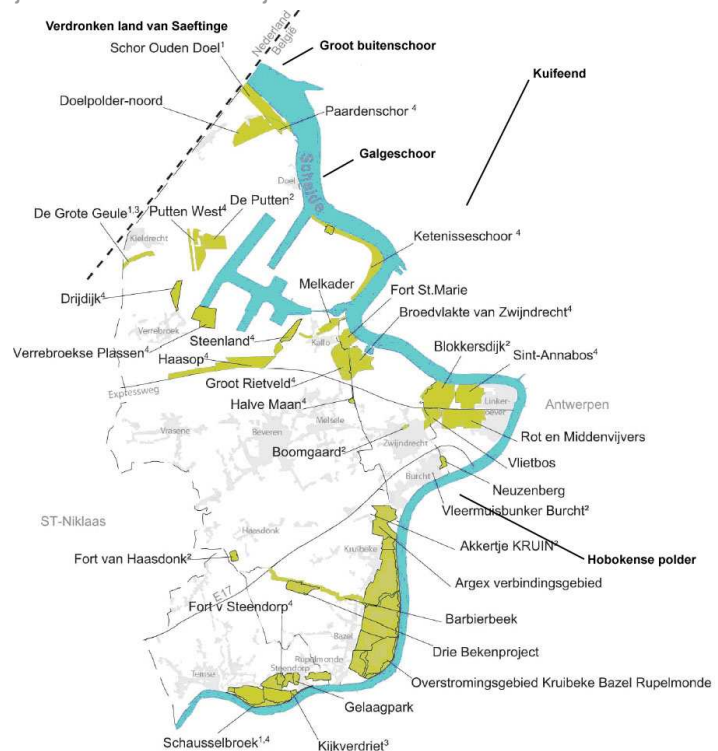
- **Roerdomp:** deze soort broedde in 2002 voor het eerst in de omgeving (Groot rietveld). Ook de jaren daarop waren er 1 à 2 al dan niet geslaagde broedpogingen. Op basis van inventarisaties kan gesteld worden dat de soort in het projectgebied de afgelopen jaren niet tot broeden is gekomen of heeft gefoerageerd.
- **Lepelaar:** in 2003 broedde deze soort voor het eerst in het Linkerscheldeoevergebied, met 2 uitgevlogen jongen in de Verrebroekse plassen. Op basis van inventarisaties kan gesteld worden dat de soort in het projectgebied de afgelopen jaren niet tot broeden is gekomen of heeft gefoerageerd.
- **Bruine kiekendief:** deze soort is gebonden aan dichte, uitgestrekte, vochtige maar niet volledig geïnundeerde, rustige rietvelden. Dit is een soort die het de laatste jaren bijzonder goed doet met verschillende broedgevallen in de natuuzones in de omgeving van het projectgebied. De soort wordt sporadisch overvliegend vastgesteld ter hoogte van het projectgebied, en komt ook tot broeden in Schor Ouden Doel.
- **Slechtvalk:** deze soort broedt in de nestkasten opgehangen aan de koeltorens van o.a. de kerncentrale te Doel. Voor zijn voedselaanbod is hij afhankelijk van het Vogelrichtlijngebied.
- **Porseleinhoen:** de broedaantallen van deze soort verlopen in Vlaanderen bijzonder onregelmatig. In ieder geval is er geschikt broedhabitat voor deze soort in het projectgebied aanwezig (o.a. het rietschor van Schor Ouden Doel)
- **Kluut:** deze soort foerageert vooral in slibrijke getijdenzones, maar komt ook (broedend) voor op akkers, opgespoten terreinen en open, drassige graslanden met een schaarse begroeiing. Op basis van inventarisaties kan gesteld worden dat de soort in het projectgebied de afgelopen jaren niet tot broeden is gekomen en ze heeft er ook niet of nauwelijks gefoerageerd, maar de soort kwam vorig jaar (makkelijk) tot broeden in de nog zandige zones van de Brakke Kreek – Doelpolder-Noord-werfzone, onmiddellijk grenzend aan het projectgebied.
- **Steltkluut:** een sterk fluctuerende soort die niet in of in de buurt van het projectgebied tot broeden komt.
- **Strandplevier:** deze soort heeft dezelfde dynamische expansiecapaciteiten in het Vogelrichtlijngebied zoals dit bekend is van onder meer Kluut en Visdief. De soort komt momenteel niet tot broeden in het projectgebied.
- **Zwartkopmeeuw:** komt niet tot broeden in het projectgebied, maar wel in grote kolonies in de directe omgeving
- **Visdief:** de meeste broedkoppels van deze soort broedden in het Linkerscheldeoevergebied op opgespoten terreinen. Van nature zijn strand- en plasvlaktes belangrijk voor deze soort. Dit habitat komt momenteel niet voor in het projectgebied. De soort komt momenteel niet tot broeden in het projectgebied.
- **Ijsvogel:** deze soort kent sterk fluctuerende broedaantallen, hoofdzakelijk omwille van strenge winters. De soort komt wellicht niet tot broeden in het projectgebied maar komt er ongetwijfeld foerageren.

- **Blauwborst:** is een soort die gebruik maakt van en broedt in kleinschalige gebiedjes met drassige vlekken en ruigtes en rietkragen. Blauwborst doet het de afgelopen jaren zeer goed in Vlaanderen en Nederland. De enige zone die in het poldergedeelte van het projectgebied echt in aanmerking komt voor deze soort is de omgeving van het kreekrestant in de Hedwigepolder (op Nederlands grondgebied); echter, de soort werd daar niet vastgesteld. De soort komt tot broeden in Schor Ouden Doel.

Wat de niet-broedvogels uit Bijlage 1 van de Vogelrichtlijn betreft kan het volgende gezegd worden:

- **Goudplevier en Kemphaan:** de akkers en graslanden in het achterland en de oude poldergebieden zijn een goede pleisterplaats voor deze trekvogels. Deze verstoringsgevoelige soorten kwamen in de omgeving van het projectgebied nog nooit tot broeden, en waren de laatste jaren niet aanwezig in het projectgebied.
- **Kleine zwaan, Wilde zwaan:** deze soorten komen jaarlijks vanuit hun broedgebied (in de toendra) naar het zuiden afgezakt, waar ze pleisteren in open (polder)graslanden. Ze overwinteren ook in en langs grote meren en langs de Schelde. Dit zijn soorten die sowieso vrij gevoelig zijn voor geluidsverstoring en zich wellicht op enige 100'en meter afstand van door de mens beïnvloede zones zullen ophouden.
- **Parelduiker, Roodkeelduiker, Kuifduiker:** deze soorten houden zich permanent op in het Scheldewater, en op vlak van geluidsverstoring goed afgezonderd achter de huidige Scheldedijken. Deze soorten houden zich soms op ter hoogte van de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk.

- Tijdelijke en permanente compensaties voor de aanleg van het Deurganckdok werd na een ingebrekestelling vanwege de Europese Commissie met betrekking tot de Vlaamse Natura 2000-verplichtingen, voorgesteld om in en langs het SBZ-V (deels tijdelijke) natuurcompensatiezone s uit te werken en op terrein te realiseren om op die manier het hoofd te bieden aan het verlies aan natuurwaarden bij aanleg van het Deurganckdok. Het gaat om de volgende tijdelijke



natuurcompensatiegebieden. Deze worden hier louter ter info opgelijst:

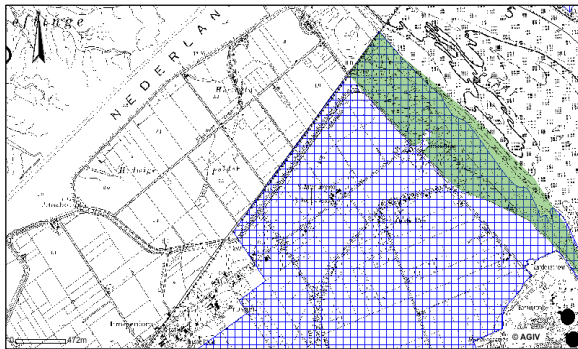
- Putten West - Een geïntegreerd inrichtingsplan werd opgemaakt voor Putten West en de Zoetwaterkreek. Dit project werd geoptimaliseerd om nog beter te voldoen aan de habitatsvereisten. In de weidevogelgebieden Putten West en Doelpolder Noord werden in mei '03 in totaal 25 ha gronden, in eigendom van VLM, ingezaaid met een aangepast grasmengsel en beheerd door landbouwers (gebruiksovereenkomst weidevogelbeheer). Door de nog vrij versnipperde ligging van de percelen werd in overleg met afdeling Natuur tijdelijk voor een maaibeheer geopteerd. Afsluitingen worden pas voorzien bij overschakeling op begrazingsbeheer, d.i. nadat de grondverwerving en inrichting van alle percelen in het weidevogelgebied is gerealiseerd. Men streeft hier naar een weidevogelgebied over een oppervlakte van minstens 52 ha met meerjarig extensief beheerd grasland. Het wordt een permanent vochtig grasland met microreliëf voorzien.
- Kreek buffer-noord - Permanente compensatie van 36 ha voor slik-schor en ondiep water. Er is een kreek voorzien met ondiep water verkregen binnen het deel van de 200 m brede

buffer die zich binnen de Doelpolder, in de onmiddellijke omgeving van de Schelde bevindt. De hydraulische studie en het inrichtingsplan van de Vlarebo-analyses voor de Brakke kreek en Doelpolder Noord zijn afgerond in december '03. In afwachting van de inrichting werden enkele nieuwe overeenkomsten voor ecologisch beheer afgesloten. Recent is de inrichting van dit gebied gestart.

- Drijdijck - In het kader van het Validatiedecreet werd een Bouwvergunning F afgeleverd op 18 maart '02. Het inrichtingsplan werd geoptimaliseerd om nog beter te voldoen aan de habitatsvereisten (samen met het geïntegreerde inrichtingsplan Putten West en Zoetwaterkreek). De inrichtingswerken waarvoor reeds een geldige vergunning verleend is, zijn gestart in het voorjaar 2004. Streefbeeld: plas en oevers (permanente compensatie van 36.7 ha). Grote plas met brede oeverzones, variabele diepte en een zo gevarieerd mogelijk bodemgebruik.
- Verrebroekse plassen - Dit is een tijdelijke compensatie van 80 ha. Op 17 juni '02 werd de zoekzone "Kunstmatische waterplassen in Z2-gebied" concreet ingevuld met de Verrebroekse Plassen, in de zone Verrebroekdok fase 3. In het voorjaar van 2003 werden er 2 afsluitingen geplaatst, een groene (plassen) en een rode (randzone) perimeter om de rust in het gebied te waarborgen. In augustus '03 werden achtergebleven persleidingen uit het gebied verwijderd.
- Zoetwaterkreek - Inrichtingswerken waarvoor reeds een geldige vergunning verleend is, zijn gestart in het voorjaar 2004. De bestaande gebruiksovereenkomsten op percelen in eigendom van de overheid werden opgezegd. In afwachting van de inrichting werden nieuwe overeenkomsten voor ecologisch beheer afgesloten. Bedoeling is hier een langgerekte zoetwaterkreek met brede oevers en rietpartijen aan te leggen. Het betreft een permanente compensatie van 17,8 ha.
- Steenlandpolder - Tijdelijke compensatie, riet en water. De ecologische inrichtingswerken zijn reeds beëindigd (augustus-oktober '03) en hebben tot doel optimale omstandigheden te creëren voor de spontane uitbreiding en ontwikkeling van de bestaande rietvegetatie. Dit gebied zal niet toegankelijk zijn voor wandelaars. De keuze viel op dit gebied omwille van de aanwezigheid van een krekentrestant (Melkader) en een recenter ontwikkeld rietland, oppervlakte: 2.7 ha.
- Zuidelijke Groenzone of Haasop - Hier zal men streven de huidige natuurwaarden in stand te houden. Oppervlakte van 101,5 ha riet en water. Dit beschermde natuurgebied ontstond omstreeks 1972 na de opspuiting van een deel van de vroegere Beverenpolder voor de aanleg van de Waaslandhaven. Het gebied werd toen voorzien als buffergebied tussen de haven en de bewoning. De natuur heeft hier na vele jaren het gebied terug vorm gegeven. Tal van vogelsoorten komen hier broeden, overnachten, overwinteren, voedsel zoeken of rusten. Zowel riet- en watervogels als bos- en weidevogels hebben het hier naar hun zin. Ook voor tal van roofvogels is dit gebied een paradijs. Het gebied wordt momenteel begraasd door Konik-paarden in het kader van een beheervisie, opgesteld door afdeling Natuur. Er loopt een wandelpad van ongeveer 2 km in de lengte door het natuurgebied (ingang de Koestraat). Wandelen kan, zonder huisdieren maar niet fietsen.
- Groot Rietveld - Instandhouding van de huidige natuurwaarden, riet en water over een oppervlakte van 82.4 ha. Er werd reeds een afsluiting met toegangen voor wandelaars geplaatst. Dit gebied is toegankelijk voor wandelaars zonder huisdieren op de dijken. Het wordt momenteel begraasd door 2 Konik-paarden in het kader van een beheervisie (oktober '03) opgesteld door afdeling Natuur.
- Vlake van Zwijndrecht - Dit is een tijdelijke compensatie van 53 ha met strand en plasvlakten. Er komt een onbegroeide tot schaars begroeide zandvlakte met plassen en schelpenpartijen voor strand- en koloniebroeders. Er werden boomstambarricades gelegd om motorcrossers te weren uit het gebied. De aanwezige plassen werden in stand gehouden door het dempen van erosiegeulen. Het gebied is toegankelijk voor wandelaars van 16 juni tot 14 maart (dus niet in het broedseizoen).
- Percelen van de (Vlaamse) overheid (o.a. Halve Maan, Fort St Marie) - Ecologisch waardevolle polderpercelen liggen verspreid in de polder.

Het compensatiegebied 'Kreek – Buffer noord' zal op termijn in een duidelijke relatie staan met het projectgebied.

### 3.3.2 SBZ-H op niveau Vlaanderen (VL)



De schorren en slikken aan de rivierzijde van de huidige (Vlaamse) Scheldedijk behoren tot Habitatrichtlijngebied of **SBZ-H 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent'** (totale oppervlakte 6.006ha). Op de figuur hiernaast is dit gebied met groene overlap aangeduid.

#### **Inleiding**

Zowel de (Vlaamse) Hedwige- als de Prosperpolder hadden een zeer gelijkvormig beheer en uitzicht<sup>2</sup>. Om die reden worden ze bij deze 'inleiding' samen behandeld.

#### **Habitats (van Bijlage I)**

Genoemd SBZ-H werd bij Europa aangemeld voor de volgende habitats:

- **1130 Estuaria:** ontwikkelt bij het benedenstrooms gedeelte van een rivier dat onder invloed van de zeegetijdewerking staat. Het estuarium reikt stroomopwaarts vanaf de monding in zee tot aan het einde van de brakwaterzone. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Dit habitat bevindt zich in een ongunstige staat van instandhouding
- **1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten:** ontwikkelen langs de kust en in estuaria. Zandplaten ontstaan op dynamische plaatsen die rechtstreeks aan de golfwerking blootgesteld zijn. Slikken ontstaan op beschutte plaatsen waar het fijn gesuspendeerde slib neerslaat, zoals in estuaria. Het ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Dit habitat bevindt zich in een ongunstige staat van instandhouding.
- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten:** ontwikkelt op zilte standplaatsen met Zeekraal en/of Schorrekruid. Ze komen voor op beschutte slikken die dagelijks overstromen met zout of brak water. Hier kan Zeekraal massaal ontkiemen. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Binnen het SBZ-H bevindt dit habitat zich in een ongunstige staat van instandhouding.
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties (Spartinion):** ontwikkelt op de overgang tussen slik en schor die bij elk getij overstromen. Het water kan zowel zout als brak zijn. De vegetaties worden gedomineerd door Bastaard slijkgras dat groeit in dichte tot losse, al of niet verspreide graspollen. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Binnen het SBZ-H bevindt dit habitat zich vermoedelijk in een voldoende gunstige staat van instandhouding.
- **1330 Atlantische schorren (Glauco-Puccinellietalia maritimae):** ontwikkelt op zilte standplaatsen die alleen bij springtij overstromen. Op de bodem vindt men meestal een goed ontwikkelde wierlaag die een belangrijke rol speelt bij de sedimentatie. Hierdoor gaan de plantengemeenschappen van lage kwelders geleidelijk over in gemeenschappen van hoge kwelders. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Binnen het SBZ-H bevindt dit habitat zich in een voldoende gunstige staat van instandhouding (o.a. Schor Ouden Doel).
- **2310 Psammofiele heide met Calluna- en Genista-soorten:** ontwikkelt op extreem voedselarme, zure zandbodems op landduinen zonder uitgesproken profielontwikkeling. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **2330 Open grasland met Corynephorus- en Agrostis-soorten op landduinen:** in het binnenland kunnen landduinen ontstaan op arme zandbodems als gevolg van zandverstuiving door allerlei verstoringen. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamium of Hydrocharition:** dit habitat komt voor in ondiepe, stilstaand waters op voedselrijke

<sup>2</sup> *Inmiddels (2013) is de Prosperpolder en het Vlaams deel van de Hedwigepolder ingericht als 'tijdelijke natuur', vooruitlopend op de definitieve inrichting die samenhangt met de geplande ontpoldering.*

bodem, zoals meren, vijvers, sloten en vaarten. Het water is van nature rijk aan minerale voedingsstoffen door chemische uitwisseling met de bodem. Beschut, stilstaand voedselrijk water op bodems met een belangrijke leem-, veen- en/of kleifractione en/of kalkrijke bodems. Komt niet als dusdanig voor in of in de buurt van het projectgebied

- **4030 Droge heide (alle subtypen):** ontwikkelt op droge, zure voedselarme zandgronden met een goed ontwikkeld podzolprofiel, gekenmerkt door een donkere, sterk humeuze A1-horizont met daaronder een askleurige, uitgeloopte A2-horizont. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **6410 Grasland met Molinia op kalkhoudende bodem en kleibodem (Eu-Molinion):** Blauwgraslanden komen voor op zure vaak venige bodems met basenrijke kwel met een periodiek sterk wisselende waterstand. Verstoring van de delicate waterhuishouding leidt snel tot een achteruitgang van de typische soorten. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **6430 Voedselrijke ruigten:** Boszomen op voedselrijke, humeuze en vochtige grond, in de overgangszone tussen loofbos en lage grazige begroeiingen. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied
- **6510 Laaggelegen, schraal hooiland (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis):** ontwikkelt op matig vochtige tot droge, meestal kalkhoudende en basische, min of meer voedselrijke gronden, meestal op klei-, lemig zand- en leemgronden. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **9160 Eikenbossen van het type Stellario-Carpinetum:** ontwikkelt op matig voedselrijke tot voedselrijke, meestal droge leemgronden met een belangrijke zandfractie. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **91E0 Alluviale bossen met Alnus glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae):** alle types komen voor op zware bodems, algemeen rijk aan alluviale afzettingen. Ze worden periodiek overstroomd door de jaarlijkse stijging van het waterniveau in rivier of moeras, maar bij laagwaterniveau worden ze goed gedraineerd en doorlucht. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.

#### Soorten (van Bijlage II)

Genoemd SBZ-H werd bij Europa aangemeld voor de volgende soorten:

- **1149 Kleine modderkruiper:** een tiental jaar geleden is er eens 1 klein exemplaar van deze soort aangetroffen in de Kieldrechtse kreek die een zevental kilometer ten westen van het projectgebied is gelegen. De vrij hoge eisen die deze soort aan het milieu stelt doet vermoeden dat deze soort meer dan waarschijnlijk niet voorkomt in het projectgebied.
- **1099 Rivierprik:** werden reeds een aantal keer (o.a. tijdens gerichte visbemonsteringen van de KUL) vastgesteld op de Beneden-Schelde tussen Antwerpen en de Nederlandse grens. De soort behoeft brede, zeer structuurrijke en vrij zuivere waterlopen, met een stabiele watertafel en met stromend water. Het is waarschijnlijk dat de soort te vinden is ter hoogte van de slikken en schorren aan de rivierzijde van het projectgebied, maar slechts in zeer kleine aantallen.
- **1166 Kamsalamander:** de Kamsalamander is een bewoner van kleinschalige landschappen: gebieden met hagen, houtwallen, rietkragen, kleine vochtige bosjes, ..., en is daarenboven zeer honkvast. Uit inventarisatiegegevens blijkt dat deze soort in (of in de ruime omgeving van) het projectgebied niet wordt vastgesteld, alhoewel ernaar werd gezocht. De soort kan hier immers ook geen geschikt leefgebied vinden. We kunnen stellen dat de soort ontbreekt.

#### Soorten (van Bijlage IV)

Ook is het belangrijk een aantal specifieke soorten van nabij te bekijken, dewelke aangeduid zijn als Bijlage IV-soorten. Het Vlaamse Natuurdecreet bepaalt dat van deze soorten een beoordeling dient te gebeuren ongeacht of deze soorten nu in een Speciale Beschermingszone voorkomen. Volgende aspecten zijn belangrijk te vermelden:

De amfibieën en reptielen die in de Bijlage IV zijn opgenomen werden tot nu toe nog nooit vastgesteld in het projectgebied. Als gevolg van recente inrichting van de Prosperpolder als 'tijdelijke natuur' is momenteel geschikt biotoop aanwezig voor de Rugstreeppad (soort van Bijlage IV HRL). Deze soort maakt gebruik van geschikt voortplantingsbiotoop en heeft zich tot een zekere lokale populatie kunnen vermeerderen. Met uitzondering van de rugstreeppad zijn voor Bijlage IV-soorten HRL geen directe negatieve effecten te verwachten, geschikte habitats voor deze soorten zijn er niet. Hetzelfde geldt voor de vissen van Bijlage IV.

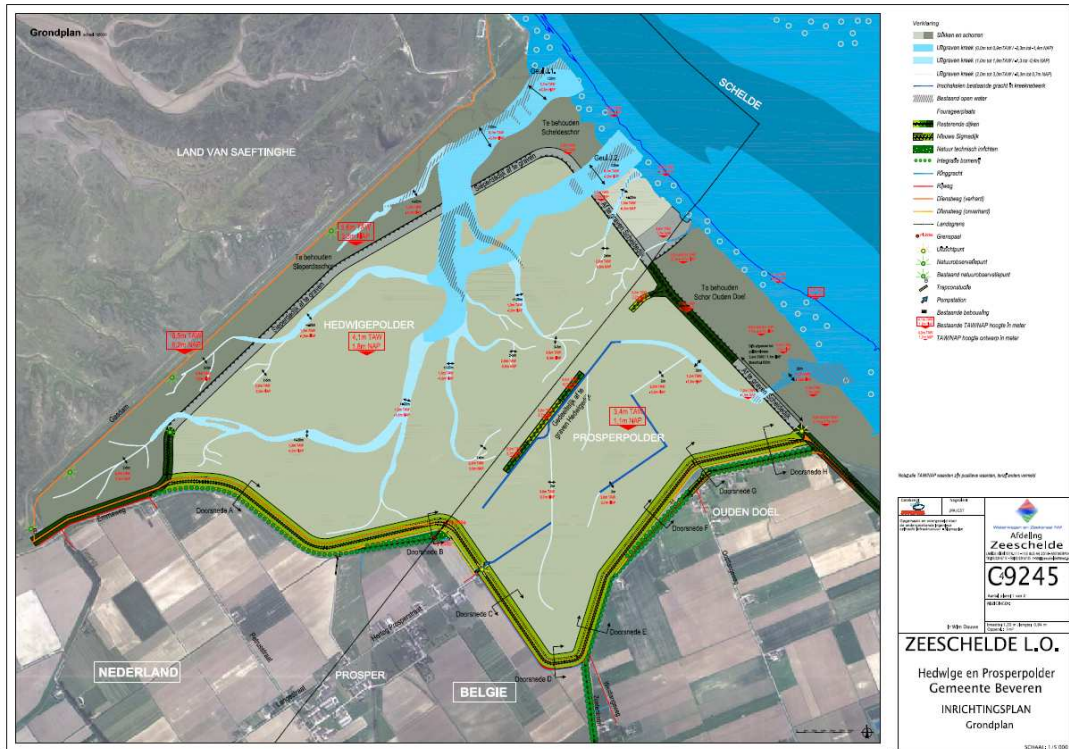
Op het vlak van insecten werden geen vaststellingen gedaan van de soorten die in de Bijlage IV bij de Habitatrichtlijn zijn opgenomen. De meeste van deze soorten worden in Vlaanderen als 'uitgestorven' beschouwd en ook de habitat van deze soorten is afwezig in het projectgebied. Wat de zoogdieren betreft werden, met uitzondering van de vleermuizen, in het recente verleden en tijdens het terreinonderzoek zijn geen Bijlage IV-soorten aangetroffen. Wat de vleermuizen betreft dient te worden gezegd dat door hun verborgen en vaak nachtelijke levenswijze, de ecologie en habitatvereisten slechts in beperkte mate bestudeerd zijn. Binnen het projectgebied komen volgens Verkem et al. (2003) alleen Watervleermuis en Gewone dwergvleermuis voor. In de Linkerscheldeoever-monitoringsrondes wordt geen gewag gemaakt van de soort ter hoogte van het Vlaamse deel van het projectgebied. Aangezien het ontbreken van inzicht in de verspreiding van vleermuizen moet worden opgevat als 'leemten in kennis' wordt voorgesteld om voorafgaand aan de ontpoldering inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid van deze soort in het projectgebied. Zo nodig worden voor deze soort(en) maatregelen voorbereid en uitgevoerd om negatieve effecten te vermijden, te verzachten of te compenseren.

# 4 Inrichtingsplan intergetijdengebied

## 4.1 Het plan

De beoordeling van effecten vindt plaats op basis van het inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder (zie figuur 4.1). Het inrichtingsplan betreft het zogenaamde voorkeursalternatief (VKA) zoals dat vastgelegd gaat worden in het rijksinpassingsplan. Het is een verdere uitwerking van het meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) uit het MER Hedwige- en Prosperpolder, inclusief de mitigerende maatregelen die betrekking hebben op het projectgebied. In hoofdlijnen dient het gewenste natuurbeeld in de Hedwige- en Prosperpolder te bestaan uit een aaneengesloten oppervlakte van ca. 465 ha estuariene natuur in de vorm van slikken en schorren, waarvan 295 ha op Nederlands grondgebied. Het projectgebied wordt afgebakend door de aan te leggen ringdijken en hun directe omgeving in het zuidwesten en het zuidoosten, door de Leidingendam en het Verdonken Land van Saeftinghe in het noordwesten en door de Schelde in het noordoosten.

Ten opzichte van het MMA, zoals onderzocht is in het MER (en de daaraan gekoppelde Passende Beoordeling), is het inrichtingsplan (het VKA) op enkele onderdelen verder uitgewerkt.



Figuur 4.1 Inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder

## 4.2 Inrichtingsmaatregelen met invloed op Natura 2000-gebied

Het inrichtingsplan behelst de herinrichting van de Hedwigepolder, waarbij naast de inrichtingswerken in deze polder ook werkzaamheden worden uitgevoerd in delen van het aangrenzende Natura 2000-gebied. Deze werkzaamheden zijn onderdeel van het inrichtingsplan.



Voor de effectbeoordeling op het Natura 2000-gebied zijn de volgende aspecten / onderdelen van het inrichtingsplan bepalend:

- vergraven van een deel van de scheldeschorren tussen de Schelde en de Hedwigepolder;
- verbreden van de hoofdgeul in het Sieperdaschor;
- vergraven van de Sieperdadijk;
- graven van kreekuiteinden (5 à 10 meter breed) in het Sieperdaschor
- verstoring door de werkzaamheden in de Hedwigepolder en de genoemde schorren op de rest van het Natura 2000-gebied.

In aanvulling op de bovengenoemde inrichtingsmaatregelen t.b.v. nieuw te ontwikkelen natuur, wordt ook een aantal werkzaamheden uitgevoerd aan de Leidingendam. Deze vinden plaats met het oog op de veiligstelling van de leidingen in de dam na ontpoldering. Hieronder volgt een korte toelichting op de voorgenomen werkzaamheden aan deze dam.

In het Inpassingsplan is een wijzigingsbevoegdheid opgenomen voor extensief recreatief medegebruik van de dienstweg op de verstevigde berm langs de leidingendam. Zonder gebruik te maken van de wijzigingsbevoegdheid is er géén extensief recreatief medegebruik van die dienstweg mogelijk.

## **4.2.1 Verstevigingswerken Leidingendam**

De Leidingendam is gelegen tussen Het Verdrongen Land van Saeftinghe en het te creëren intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder. Deze Leidingendam kan op grond van zijn functie als belangrijkste energie-slagader van Zeeuws-Vlaanderen niet verwijderd worden en blijft derhalve ter plaatse ook in de toekomst een gedeeltelijke waterscheiding vormen.

De aanval van wind, golven en stroming op de noordzijde van deze Leidingendam blijft ongewijzigd na de aanleg van het nieuwe intergetijdengebied. De aanval vanuit het zuiden zal wel veranderen door realisatie van het intergetijdengebied, derhalve zullen verstevigingswerken aan deze dam moeten plaatsvinden

Er werden in de studie '*Technische detailstudie Hedwige-Prosperpolder – Gasdam*' een aantal berekeningen gemaakt om na te gaan wat de mogelijke effecten zullen zijn op de Leidingendam (in de detailstudie '*Gasdam*' genoemd) wanneer de verschillende maatregelen zullen worden doorgevoerd.

In het onderdeel '*Mitigerende maatregelen*' van genoemde studie komen de volgende conclusies aan bod:

Bij normale waterstanden en tijbewegingen blijft het waterpeil in het Sieperdaschor onder het peil van de bestaande berm of benadert dit. Dit betekent dat erosie en golfaanval zullen gebeuren op het talud van deze berm en dat overslaande golven zullen breken op de berm zelf. Door deze veranderde belasting kan de stabiliteit van de Leidingendam niet gegarandeerd worden, waardoor de kans wordt vergroot dat er zich calamiteiten zullen voordoen. Derhalve is, in verband met het voorkomen van calamiteiten, versteviging van de Leidingendam noodzakelijk. Als gevolg van eventuele calamiteiten en de daarmee gepaarde herstelwerkzaamheden, kunnen de natuurwaarden in het gebied door verlies van schor aangetast worden. In dat kader is het noodzakelijk de versteviging van de Leidingendam in het kader van deze effectbeoordeling mee te nemen (zie paragraaf 5.8.1), waarmee het risico op aantasting van schor bij calamiteiten, stormen e.d. kan worden voorkomen.

In eerste instantie is een versteviging van de bestaande berm over de volledige lengte van de Leidingendam noodzakelijk. Een versteviging van de bestaande berm onder de vorm van een verhoging en/of verdichting van het bestaande grondpakket is in deze uitgesloten doordat in de berm twee waterleidingen in vezelcement liggen, bestaande uit buiselementen met elkaar verbonden door middel van schuifmoffen. Het aanbrengen van een bijkomende belasting bovenop de berm zou derhalve kunnen leiden tot zettingen met schade aan de leidingen tot gevolg. Hetzelfde geldt voor dynamische belasting door rijdend materieel.



Een uitbreiding van de berm in de breedte kan, mits een gepaste uitvoeringswijze, wel voor de nodige stabiliteit zorgen.

De uitbreiding moet hierbij aan volgende criteria voldoen:

- het talud moet zorgen voor de nodige veiligheid tegen erosie door geulvorming;
- het bermoppervlak moet breed genoeg zijn opdat aanrollende golven kunnen breken vooraleer de bestaande berm te bereiken, en moet kunnen weerstaan aan het breken van de golven zelf;
- het bermoppervlak moet in hoogte aansluiten op de bestaande berm zodat de afwatering naar de hoofdgeul gegarandeerd blijft;
- de uitvoering moet zo gebeuren dat geen zettingen voelbaar zijn ter hoogte van de AC-leidingen; de bermuitbreiding moet voldoende verdicht worden zodat deze als dienstweg gebruikt kan worden.
- uitvoering van deze uitbreiding zal dus bij voorkeur moeten gebeuren vanuit de polder naar de Schelde, waarbij het werkverkeer over het reeds uitgevoerde deel van de nieuwe berm moet rijden.
- de bestaande kleiberm kan langs de zuidkant uitgebreid worden met goede kleigrond over een kruinbreedte van zo'n 10m, met kruinpeil ongeveer 3,4m +NAP, zijnde een bufferzone van 2m tegen de bestaande berm die ontoegankelijk gemaakt moet worden en ervoor moet zorgen dat er geen zettingen kunnen doorgaan van de uitbreiding naar de bestaande leidingenzone; een zone van 6 m breed die wordt ingericht voor transport (dolomietverharding, kruisend verkeer in principe mogelijk); een zone van 2 m tot de kruin van het nieuwe bermtalud, zo uitgevoerd dat ze beter bestand is tegen golfaanval en stroming dan het bestaande bermtalud. De totale lengte bedraagt ongeveer 3500 m. Dit komt neer op een totaal oppervlakte van 3,5ha.
- op het talud van de Leidingendam, boven de berm, zal een verzwaarde erosiewerende mat aangebracht worden die enerzijds zwaar genoeg is om nauw aan te sluiten met het talud en stabiliteit te garanderen tegen golfbelasting, en anderzijds licht genoeg is zodat ze geen zettingen kan veroorzaken in de bestaande berm. Een dergelijke mat zou kunnen bestaan uit een 3-dimensionele structuurmat in kunststof, gevuld met bitumen. Deze wordt op het vooraf ingezaaide talud vastgelegd aan de hand van metalen pinnen en boven- en onderaan verankerd in de dam. Deze mat wordt voorzien over dezelfde lengte van 3500 m en tussen de peilen +3,4 m NAP en +5,9 m NAP.
- versteviging van de kop van de dijk en van de geulaanzetten is nodig om diverse redenen (bv. mogelijke verplaatsing van de geulen naar de Leidingendam toe en stroomsnelheden die ter hoogte van de kop van de dam en in het afwaartse deel van het Sieperdaschor zullen toenemen).



## 5 Effectbeoordeling

---

### 5.1 Inleiding

#### Wijze van beoordelen

Bij het beoordelen van de effecten wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds (tijdelijke) effecten van de dijk- en schorwerkzaamheden en anderzijds (permanente of structurele) effecten van de inrichting op zowel korte als lange termijn.

Allereerst is onderzocht welke soorten en habitats binnen de mogelijke invloedssfeer van de werkzaamheden aan het toekomstige intergetijdengebied verblijven (hoofdstuk 3). De mogelijke effecten op deze soorten worden daarnaast op basis van een set criteria (zie eerder) getoetst op significantie en op effecten op het instandhoudingsdoel. Bij de beoordeling van de effecten wordt rekening gehouden met voorgestelde beperkingen in de uitvoeringsplanning.

Wat de Vlaamse SBZ-V's betreft wordt het significantiekader hoofdzakelijk bepaald door de Achtergrondnota Natuur.

Voor de beoordeling van het effect van de handeling op de natuurwaarden moeten alle mogelijke (directe en indirecte) effecten in kaart worden gebracht. De effecten kunnen van verschillende aard zijn:

1. chemische & fysische veranderingen (ruimtebeslag/oppervlakte en kwaliteit) van het leefmilieu of morfologie zoals verandering van de bodemsamenstelling, verwijdering of bedekking van de bodem zelf, verandering van de hydrologische (b.v. stromingspatroon, meergeulenstelsel van de Westerschelde) en/of morfologische kenmerken van het systeem (b.v. diepte, brede, structuur van de bodem)
2. directe verstoring van de biota (geluidshinder en verstoring van broed-, foerageer-, rust- en rui-functie, bedekking/sterfte van organismen, hinder voor fotosynthese-processen van primaire producenten en voor zichtjagers door vermindering van de doorzicht, vermindering voedselaanbod, beïnvloeding voedselketen door verstoring/sterfte van bodemdieren, verstoring kieuwfilters van vissen).

De effectbeoordeling is primair gericht op de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen in het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe. Dit gebeurt aan de hand van de instandhoudingsdoelen voor 'kwalificerende broedvogels', 'kwalificerende niet broedvogels', 'kwalificerende habitats' en 'overige kwalificerende waarden'. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de effecten op de 'oude doelen' vanuit de aanwijzing als Beschermd Natuurmonument en de effecten op het Natura 2000-gebied in Vlaanderen.

Voor het Vlaamse deel is geen effectbeoordeling opgenomen aangezien voor dit gebied de inrichting reeds ter hand is genomen.

### 5.2 'Kwalificerende' Broedvogels

*Opmerking: in de onderstaande toelichting wordt bij een groot aantal soorten aangegeven dat er zich 'op langere termijn positieve effecten zullen voordoen'. Dit betekent natuurlijk geenszins dat er op korte termijn geen negatieve effecten zouden optreden; het geeft alleen aan dat er bij een reeds enige jaren volwaardig functionerend intergetijdengebied een positieve invloed te verwachten is op de leefbaarheid en grootte van de desbetreffende vogelpopulatie. De verwachting is dat per saldo sprake is van een verbetering en uitbreiding in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen.*

- **Bruine Kiekendief:** Door de aanwezigheid van grote aantallen in Saeftinghe wordt er geen negatief effect in het projectgebied verwacht. Ter hoogte van Saeftinghe en ter hoogte van de andere Scheldeschorren zijn ruim voldoende broed-uitwijkmogelijkheden voor deze soort aanwezig. Een beperkt tijdelijk negatief verstrend effect is niet uit te sluiten, wanneer een deel van de huidige broedlocaties wordt vergraven. Negatieve

effecten op het IHD van deze soort zijn uit te sluiten, het projectgebied zal een positieve bijdrage leveren aan de gunstige staat van instandhouding van het Natura 2000-gebied.

- **Kluut:** De Kluut is talrijk aanwezig in Saeftinghe, terwijl dit in het projectgebied niet het geval is. Er wordt geen negatief effect verwacht op het IHD. Op de langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en het huidige Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Bontbekplevier:** In het projectgebied gaat het om bij uitzondering broedende paren, terwijl het in Saeftinghe om stabielere aantallen gaat (jaarlijks circa 10-tal koppels). Een beperkt tijdelijk verstoringseffect is niet uit te sluiten, wanneer een deel van de huidige broedlocaties wordt vergraven. De ontwikkeling van 295 ha duurzaam slik- en schorgebied vormt een duurzame uitbreiding van het broed- en leefgebied van deze soort. De ontwikkeling draagt bij aan de toekomstige gunstige staat van instandhouding van de soort in het Westerschelde gebied.
- **Strandplevier:** Voor deze soort zijn er nauwelijks broedmogelijkheden in Sieperdaschor, maar wel in de Saeftinghe. Er wordt geen negatief effect verwacht op de strandplevier, evenmin een tijdelijk negatief effect op het IHD. Op langere termijn zijn positieve effecten op het instandhoudingsdoel van de soort op niveau van het projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Zwartkopmeeuw:** De soort komt niet tot broeden in het projectgebied. Negatieve effecten worden niet verwacht.
- **Grote Stern:** De soort komt niet tot broeden in het projectgebied en broedt in zeer onregelmatige aantallen in het westelijk deel van het Natura 2000-gebied. Er worden geen negatieve effecten verwacht op het IHD van deze soort.
- **Visdief:** Saeftinghe geldt als belangrijk broedgebied voor deze soort, terwijl dit niet het geval is voor wat betreft het projectgebied. Er wordt geen negatief effect verwacht op het IHD. Op de langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Dwergstern:** De soort broedt niet in het projectgebied, de soort is goed vertegenwoordigd in de rest van het Natura 2000-gebied. Er wordt geen negatief effect verwacht ten gevolge van de werkzaamheden, een negatief effect op het IHD is niet aan de orde. Op langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Blauwborst:** De soort broedt vrij frequent in Sieperdaschor en ter hoogte van de spuikom. De soort broedt talrijk in Saeftinghe. Een tijdelijk negatief effect op een aantal individuen door vergraving en herinrichting van een aantal huidige broedlocaties in met name het Sieperdaschor wordt met zekerheid verwacht. In de directe omgeving zijn voldoende alternatieve broedlocaties aanwezig. De ontwikkeling van 295 ha duurzaam slik- en schorgebied vormt een duurzame uitbreiding van het broed- en leefgebied van deze soort.

Bovenbeschreven effecten hangen met name samen met de natuurwaarden die liggen binnen het projectgebied dat deel uitmaakt van het Natura 2000-gebied, i.c. het Sieperdaschor en de scheldeschorren. De effectbeschrijving voor de relevante soorten in deze gebiedsdelen geldt in lichtere mate ook voor de effecten op de aangrenzende delen van het Natura 2000-gebied in het Verdrongen land van Saeftinghe en langs de Schelde, zij het dat de effecten alleen betrekking hebben op het aspect verstoring. De essentie van de verstoringseffecten is in die aangrenzende gebiedsdelen niet wezenlijk anders dan de effecten van verstoring in het projectgebied zelf. De verstoring komt neer op een tijdelijk effect van soorten die op de slikken en met name de schorren van het Natura 2000-gebied hun broed- en leefgebied hebben. Met het oog op het beperken van de verstoring in het natuurgebied zal voor de realisatiefase van deze werkzaamheden als mitigerende maatregel worden voorgesteld dat ze niet in het broedseizoen mogen worden uitgevoerd. Daarmee wordt de verstoring in de aangrenzende delen van het natuurgebied voor de broedvogels voorkómen.

## 5.3 'Kwalificerende' niet-broedvogels (NL)

Delen van het projectgebied zijn van belang voor trekkende en overwinterende vogels. De werkzaamheden in kader van de realisatie van 295 ha slik- en schorgebied kunnen leiden tot verstoring van de functie als rust- en foerageergebied. Het gaat met name om steltlopers en watervogels die foerageren op open water of de intergetijdengebieden. Per soort wordt in kaart gebracht wat de te verwachten effecten zijn.

- **Fuut:** De soort komt sporadisch voor in het projectgebied, maar de grootste aantallen komen elders voor in het open water van het Natura 2000-gebied. Negatieve effecten op het IHD worden niet verwacht. Op de langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Kleine Zilverreiger:** Ter hoogte van het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend. Negatieve effecten worden niet verwacht.
- **Lepelaar:** De soort pleistert in aanzienlijke aantallen in Saeftinghe. De soort ontbreekt in het projectgebied. Negatieve effecten op het IHD worden niet verwacht.
- **Kolganzen:** Kolganzen zijn met duizenden aanwezig ter hoogte van Saeftinghe. De soort is incidenteel aanwezig in het projectgebied. Gedurende de realisatiefase is tijdelijke verstoring van rustende of foeragerende ganzen in de directe nabijheid van het werkterrein niet uit te sluiten. Negatieve effect op het IHD worden niet verwacht. Op de langere termijn zijn er positieve effecten wegens uitbreiding foerageer- en pleisterzone, zowel op niveau van projectgebied als van Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Grauwe gans:** In Saeftinghe komt soms tot 30% van de internationale Grauwe ganspopulatie voor, in het projectgebied gaat het om beperktere aantallen (enkele 10-tallen). Gedurende de realisatiefase is tijdelijke verstoring van rustende of foeragerende Grauwe ganzen in de directe nabijheid van het werkterrein niet uit te sluiten. Op termijn zijn er slechts positieve effecten door de uitbreiding van brakwaterslikken en –schorren, zowel op niveau van het projectgebied als op niveau van het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Bergeend:** De Bergeend komt sporadisch voor in het polder- en schorgedeelte van het projectgebied. Er worden geen negatieve effecten verwacht op het IHD door verstoring. In Saeftinghe zijn grote aantallen aanwezig en is in ruime mate ongestoord gebied aanwezig. Op termijn zijn er alleen positieve effecten, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Smient:** Terwijl er in Saeftinghe vele 1000'en exemplaren pleisteren, gaat het slechts om enkele exemplaren ter hoogte van de Sieperdamonding en de spuikom. Versturende effecten gedurende de realisatie in de winterperiode zijn niet uit te sluiten, effecten op het IHD zijn niet te verwachten. Op termijn zijn er alleen positieve effecten, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied.
- **Krakeend:** De soort is regelmatig vast te stellen in het oosten van het Sieperdaschor, en ook in Saeftinghe, maar veelal in vrij kleine aantallen. Verstoring van de lokaal aanwezige vogels gedurende de realisatiefase is niet uit te sluiten. Er zijn meer dan voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Op de langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van het projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Wintertaling:** In Saeftinghe is de wintertaling in grote getale aanwezig, terwijl dit niet het geval is ter hoogte van het projectgebied. Verstoring van de lokaal aanwezige vogels is niet uit te sluiten. Er zijn meer dan voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Wilde Eend:** Broedt in het Nederlands deel van het projectgebied, maar pleistert met vele 1000'en in Saeftinghe, en broedt er ook met verschillende 100'en paren. Een negatief effect op het IHD van deze soort is niet te verwachten. De pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden op langere termijn alleen maar uit.
- **Pijlstaart:** In strenge winters pleistert de soort met enkele 100'en in Saeftinghe, terwijl in het projectgebied (Sieperdamonding) eerder sporadisch exemplaren zijn aan te treffen. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor

deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied.

- **Slobeend:** De soort is vrij sterk aanwezig in Saeftinghe (gemiddeld 50 ex.), en komt geregeld met enkele individuen voor in het projectgebied. De soort is echter erg flexibel qua broed- en foerageerlocaties. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Middelste Zaagbek:** In het winterhalfjaar soms in vrij kleine aantallen aanwezig in en langs Saeftinghe, maar niet ter hoogte van het projectgebied. Zijn (watergebonden) leefwijze voorspelt weinig of geen impact van de werken op het land. Negatieve effecten op deze soort zijn uit te sluiten.
- **Zeearend:** De soort is zeldzaam in het gebied. Negatieve effecten op het IHD zijn uitgesloten. Op termijn kunnen we eerder spreken van een positief effect, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied. De totale slikken- en schorrenzone (in Saeftinghe en omgeving) zal toenemen waardoor het gebied als geheel geschikter wordt als rust- en foerageergebied.
- **Slechtvalk:** In het Deltagebied worden regelmatig enkele exemplaren Slechtvalken vastgesteld, waaronder ook in Saeftinghe en in het projectgebied. De soort heeft een zeer grote actieradius, waardoor de impact van de geplande werkzaamheden nihil zal zijn en op termijn mogelijk positief door uitbreiding van het jachtgebied.
- **Scholekster:** Met soms verschillende 100'en ter hoogte van Saeftinghe (en sporadische aanwezig ter hoogte van het projectgebied) en flexibel qua foerageer- en pleisterplaats. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Kluut:** Naast broeden pleistert de soort ook met vele 100'en ter hoogte van Saeftinghe, terwijl het ter hoogte van het projectgebied gaat om eerder sporadische vaststellingen. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Bontbekplevier:** Geregeld zijn enkele tientallen exemplaren van deze soort vast te stellen bij Saeftinghe. Er is geen negatief effect te verwachten op de soort aangezien de soort niet of nauwelijks ter hoogte van het projectgebied komt pleisteren. In de omgeving zijn voldoende gebieden aanwezig waar de soort kan rust- en foerageren gedurende de realisatiefase. Versturende effecten treden slechts op gedurende de realisatiefase. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden uit. Op langere termijn zijn er positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Strandplevier:** Sporadisch in kleine aantallen pleisterend in Saeftinghe, waarschijnlijk is de soort alleen sporadisch aanwezig in het projectgebied. Om die reden wordt er geen negatief effect verwacht op de soort. Een negatief effect op de IHD is uitgesloten. Op langere termijn zijn positieve effecten op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Goudplevier:** Regelmatig pleisteren exemplaren in Saeftinghe, soms slechts enkele 10-tallen, soms met vele 1000'en, terwijl het in het projectgebied om enkele sporadische exemplaren gaat. Negatieve effecten op het IHD door de ontwikkeling zijn uitgesloten. Op langere termijn positieve repercussies door uitbreiding foerageergebied, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied.
- **Zilverplevier:** In de wintermaanden is de soort met enkele 10-tallen exemplaren aanwezig ter hoogte van Saeftinghe, terwijl het in het projectgebied gaat om sporadische vaststellingen. Er zijn geen negatieve effecten te verwachten op het IHD, maar eerder positieve door uitbreiding van het totale foerageergebied. De soort heeft overigens voldoende uitwijkmogelijkheden in de directe omgeving van het projectgebied.
- **Kievit:** Pleistert soms met vele 1000'en exemplaren in Saeftinghe. De ruime aanwezigheid van foerageer-uitwijkmogelijkheden (in zowel de aanliggende polders als in Saeftinghe en de andere Scheldeschorren), laten toe om te stellen dat er geen negatieve effecten te verwachten zijn op het IHD. Op langere termijn zijn alleen maar positieve effecten, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Kanoetstrandloper:** De soort gebruikt het Deltagebied (ook Saeftinghe) om te ruïen, en te overwinteren. De soort is aanwezig in de erg rustige zones aan de rivierzijde van het projectgebied, en is met gemiddelde enkele 100'en exemplaren terug te vinden ter hoogte van Saeftinghe. Verder zijn er ruim voldoende uitwijkmogelijkheden naar Saeftinghe

beschikbaar. Er worden daarom geen negatieve effecten op het IHD verwacht, en op termijn alleen een positieve impact, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied, door vergroting slikken-schorrenzone.

- **Drieteenstrandloper:** In Saeftinghe vinden we soms enkele 10-tallen exemplaren, terwijl de soort ontbreekt in het projectgebied. Negatieve effecten op het IHD zijn niet te verwachten.
- **Bonte Strandloper:** In Saeftinghe komen geregeld enkele 100'en tot 1000'en exemplaren foerageren. Uitzonderlijk is de soort aan te treffen langs de Sieperdamonding, met 10 à 20 individuen. Er worden geen negatieve effecten verwacht tijdens de werken aangezien de soort makkelijk kan uitwijken naar de andere slikranden rond het projectgebied. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Rosse Grutto:** In grote delen van Saeftinghe vrij frequent aanwezig. Terwijl het in het hele Natura 2000-gebied gaat om gemiddeld een 1000-tal exemplaren, is de soort slechts met enkele individuen aanwezig aan de rivierzijde van het projectgebied. Werken in het projectgebied hebben een tijdelijk verstrend effect, maar uitwijkmogelijkheden in het Natura 2000-gebied en omliggende gebieden zijn veelvuldig aanwezig. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Wulp:** Een gemiddelde van 200 à 300 wulpen komt voor in Saeftinghe, terwijl in het projectgebied hooguit enkele geïsoleerde exemplaren voorkomen. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Zwarte Ruiter:** Alleen Saeftinghe is een belangrijke pleister- en foerageerzone. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Tureluur:** De soort is geregeld vast te stellen in het Sieperdaschor en komt in het oosten ervan af en toe tot broeden. De soort broedt zeer frequent in Saeftinghe. Tijdelijke negatieve effecten door vergraving van het gebied zijn niet te voorkomen. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het gebied als foerageergebied en broedgebied voor deze soort zowel op niveau van projectgebied als Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Groenpootruiter:** Geregeld zijn enkele 10-tallen exemplaren aanwezig ter hoogte van Saeftinghe; in het projectgebied ontbreekt de soort. Negatieve effecten van de werken op deze soorten worden niet verwacht. Op termijn zijn er positieve effecten, op niveau van zowel projectgebied als Natura 2000-gebied.
- **Steenloper:** Zeer onregelmatige aanwezig in Saeftinghe, maar evenzeer ter hoogte van het projectgebied. Negatieve effecten op deze soort zijn niet te verwachten. Aanwezige vogels hebben tijdens de werkzaamheden ruimschoots uitwijkmogelijkheden naar ongestoorde gebieden.

Bovenbeschreven effecten hangen met name samen met de natuurwaarden die liggen binnen het projectgebied dat deel uitmaakt van het Natura 2000-gebied, i.c. het Sieperdaschor en de scheldeschorren. De effectbeschrijving voor de relevante soorten in deze gebiedsdelen geldt in lichtere mate ook voor de effecten op de aangrenzende delen van het Natura 2000-gebied in het Verdrongen land van Saeftinghe en langs de Schelde, zij het dat de effecten alleen betrekking hebben op het aspect verstoring. De essentie van de verstrende effecten is in die aangrenzende gebiedsdelen niet wezenlijk anders dan de effecten van verstoring in het Natura 2000-gebied zelf. De verstoring komt neer op een tijdelijk effect van soorten die op de slikken en met name de schorren van het Natura 2000-gebied hun broed- en leefgebied hebben. De effecten op niet-broedvogels zijn slechts tijdelijk van aard en zijn van korte duur. Voor de soorten die in het aangrenzende natuurgebied leven wordt gesteld dat deze in de grootschalige natuur van het Verdrongen land van Saeftinghe voldoende uitwijkmogelijkheden hebben zodat wezenlijke effecten kunnen worden uitgesloten.

## 5.4 **Kwalificerende habitats (NL)**

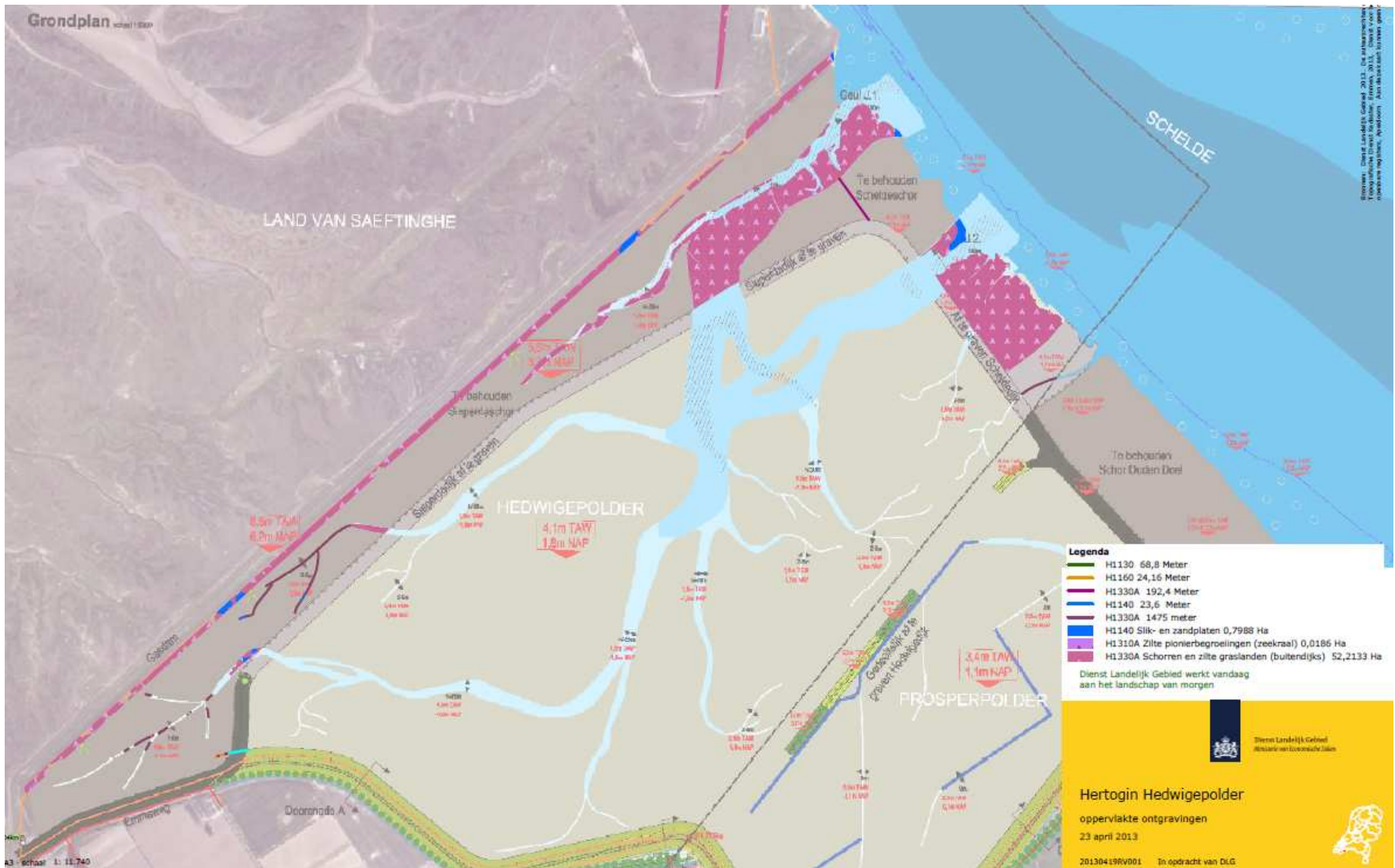
De effecten van de stikstofdepositie gedurende de realisatie fase zijn getoetst. Uit het luchtonderzoek dat in het kader van de inrichting van het intergetijdengebied in de Hedwig- en Prosperpolder (bijlage 24 (geactualiseerd in 2013) bij het MER) is opgesteld blijkt het volgende; de beperkte toename van stikstofemissie die veroorzaakt wordt door de werkzaamheden voor de inrichting van het intergetijdengebied zorgen niet voor een afname van het perspectief op het op termijn realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen, noch tot schadelijke deposities in de SBZ's. Bij de onderstaande effectbeoordeling per habitattypen wordt derhalve geen individuele opmerkingen gemaakt voor wat betreft de impact van stikstofdepositie.

Voor het bepalen van de effecten op het ruimtebeslag in de verschillende habitattypen is uitgegaan van de door Rijkswaterstaat actueel gekarteerde habitattypen in het gebied.

- **1110 Permanent overstroomde zandbanken:** er wordt geen effect verwacht op dit habitat. Het bestaande habitat wordt niet aangetast; door de inrichting van het intergetijdengebied is het niet te verwachten dat er relevante oppervlakten van dit habitat zullen bijkomen of afnemen.
- **1130 Estuaria:** Het Inrichtingsplan leidt tot een ruimtebeslag van <1 ha (0,03 ha op basis van de gekarteerde habitattypen in het gebied). Het habitattypen Estuaria wordt d.m.v. het project als onderdeel van de totale herstelopgave in de Westerschelde (zie doelendocument LNV) op Nederlands grondgebied vergroot. De totale uitbreiding van het intergetijdengebied is 295 ha, waarvan een deel tot het habitattypen Estuaria zal behoren, een significante toename van dit habitattypen. Met deze uitbreiding wordt tevens invulling gegeven aan de uitbreidingsopgave voor de habitattypen H1310 en H1330. Het habitattypen Estuaria wordt niet permanent aangetast bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is zeer waarschijnlijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, op termijn deze water-platen-geulen-slikken-schorren-situatie zich deels zal verleggen. Dit wordt echter op (korte) termijn op natuurlijke wijze hersteld door de ontwikkeling van nieuwe platen en slikken in het projectgebied. Negatieve effecten op het IHD zijn uitgesloten.
- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten:** Het Inrichtingsplan leidt tot een ruimtebeslag van < 1 ha (0,01 ha op basis van de gekarteerde habitattypen in het gebied). Het gaat om de zones die niet onmiddellijk bij het Scheldewater aanleunen, maar wel dagelijks 2 maal inunderen. Deze zones worden niet vernield bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is waarschijnlijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, op termijn deze slikken zich zullen verleggen. Herstel van dit habitattypen zal plaatsvinden als onderdeel van de successie langs de nieuw gegraven geulen en kreken, deels binnen het bestaande Natura 2000-gebied, en in grotere mate in de nieuw ingerichte Hedwigepolder. Op langere (vanaf circa 10 jaar) termijn zijn per saldo positieve effecten te verwachten op zowel op het niveau van het projectgebied als het gehele Natura 2000-gebied.
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties (Spartinion):** Het Inrichtingsplan leidt voor dit habitattypen niet tot een ruimtebeslag. Mogelijk dat het habitattypen incidenteel wel voorkomt en door de ingreep wordt aangetast. Bij realisatie van het Inrichtingsplan wordt dit habitat bij de geulaanzet en gedeeltelijk voor de Scheldedijk verwijderd. Herstel van dit habitattypen zal plaatsvinden als onderdeel van de successie langs de nieuw gegraven geulen en kreken, deels binnen het bestaande Natura 2000-gebied, en in grotere mate in de nieuw ingerichte Hedwigepolder. Deze ontwikkeling is op termijn van circa 10 à 15 jaar te verwachten.

In bijgaande figuur is aangegeven hoe welke habitattypen aanwezig zijn binnen de grenzen van het ruimtebeslag van het project. In de figuur is tevens de cumulatieve oppervlakte van elk habitattypen aangegeven.





- **1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritima*):** Het Inrichtingsplan leidt tot een ruimtebeslag van 52,2 ha uitgaande van de gekarteerde habitattypen in het gebied. Het habitatype 1330 wordt d.m.v. het project als onderdeel van de totale herstelopgave in de Westerschelde (zie doelendocument LNV) op Nederlands grondgebied sterk vergroot met een deel van de uitbreiding van 295 ha. Het betreft de ingrepen bij de vergraving van de scheldeschorren bij de geulaanzetten en vergraving van het Sieperdaschor. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat een dynamischer habitat (Estuaria, bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten) de oppervlakte van dit habitat gedurende meerdere jaren zal innemen. Dit is in overeenstemming met wenselijkheden en de herstelopgave die werden geformuleerd in het Aanwijzingsbesluit. Negatieve effecten op het areaal Atlantische schorren door een afname van het gebied in realisatiefase zijn tijdelijk en beperkt in omvang in vergelijking met de uitbreiding en in relatie tot het totale areaal (ca 2.250 ha) in het Natura 2000-gebied. Herstel van dit habitatype zal plaatsvinden als onderdeel van de successie langs de nieuw gegraven geulen en krekken, deels binnen het bestaande Natura 2000-gebied, en in grotere mate in de nieuw ingerichte Hedwigepolder. De verwachting is dat na een periode van ca 10 à 15 jaar jaar een oppervlakte van tenminste 50 - 60 ha nieuw Atlantisch schor zal zijn ontwikkeld langs de nieuw gegraven krekken en op de platen temidden van het krekkenpatroon. Door de ontwikkeling van 295 ha getijdengebied, waarvan een deel zich zal ontwikkelen tot H1330, subtype B, zijn op termijn positieve effecten op het vooropgestelde IHD te verwachten.
- **2110 Embryonale wandelende duinen:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de abiotische condities dit ook niet toelaten. Effecten zijn uit te sluiten.
- **2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de abiotische condities dit ook niet toelaten. Effecten zijn uit te sluiten.
- **2160 Duinen met Duindoorn:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de abiotische condities dit ook niet toelaten. Effecten zijn uit te sluiten.
- **2190 Vochtige duinvalleien:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied. Effecten zijn uit te sluiten.

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het ruimtebeslag van de inrichtingsmaatregelen binnen het bestaande Natura 2000-gebied (op basis van de habitattypenkaart van Rijkswaterstaat Zee en Delta).

Tabel 5.1 Ruimtebeslag habitattypen Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe

Habitattypen 1)	Ruimtebeslag Inrichtingsplan (in ha)	Aanwezig in Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe
H1130 (Estuaria)	0,03	ca 11.000 ha
H1310 (Eenjarige pioniervegetaties)	0,01	ca 500 ha
H1330 (Atlantische schorren)	52,2	ca 2.250 ha

1) H1320: op basis van de gekarteerde habitattypen in het gebied geen ruimtebeslag berekend, maar zal lokaal wel aanwezig zijn en door ingreep aangetast worden

## 5.5 Overige kwalificerende waarden (NL)

De 'overige kwalificerende soorten' betreffen de volgende dier- en plantensoorten:

- **1014 Nauwe korfslak:** afwezig in of in de buurt van het projectgebied. Geen effect op IHD te verwachten.
- **1095 Zeeprrik:** zo goed als afwezig in of in de buurt van het projectgebied. Geen effect op IHD te verwachten.
- **1099 Rivierprrik:** het is uitgesloten dat de geplande werkzaamheden een negatief effect zullen hebben op deze diersoort (cfr. riviergebonden leefwijze, op een zeker afstand van de reeds bestaande slikken en schorren). Een effect op het IHD is niet te verwachten. Op langere termijn eerder positieve effecten voor deze soort, zowel op niveau van projectgebied, als op niveau van Natura 2000-gebied, aangezien het potentieel leefgebied (luwe, ondiepe waterzones) in oppervlakte toeneemt.

- **1103 Fint:** ondanks de enkele vangsten waarvan melding gemaakt wordt in de literatuur (echter zonder concrete plaatsbepaling), is deze soort zo goed als afwezig in of in de buurt van het projectgebied. Een negatief effect op het IHD is dan ook uitgesloten, een positief op het IHD is mogelijk te verwachten.
- **1365 Gewone zeehond:** het gaat, ter hoogte van het projectgebied, uitsluitend om zwerfende of verdwaalde exemplaren. Een negatief effect op het IHD van deze soort is uitgesloten.
- **1903 Groenknolorchis:** De soort komt momenteel alleen voor op de Hoofdplaat. Een negatief effect op deze soort is uitgesloten.

#### **Habitat- en soort-effect-tabel**

In onderstaande tabel wordt aangegeven of er al (-) dan niet (/) een tijdelijk negatief effect (NE) optreedt op de soort of habitat ten gevolge van de geplande ingreep. Indien er een negatief effect verwacht wordt, wordt ook vermeld in welke fase (tijdens inrichting, op korte termijn na inwerkingtreden of op lange termijn na inwerkingtreden). Wanneer dit een effect betreft met negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen dan wordt dit in onderstaande tabel ook weergegeven. In een volgende kolom wordt aangegeven of de soort of habitat (vermoedelijk) resp. het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' positieve effecten (PE) zal ondervinden op langere termijn (= 5 à 10 jaar) na inwerkingtreden van het intergetijdengebied. Onderstaande tabel en conclusies hebben uitsluitend betrekking op het Nederlandse deel van het projectgebied.

Broedvogels	NE Inrichting	NE Korte termijn	NE Lange termijn	NE op IHD	PE	Opmerkingen
Bruine kiekendief	-	/	/	/	+	
Kluut	/	/	/	/	+	
Bontbekplevier	-	/	/	/	+	
Strandplevier	/	/	/	/	+	
Zwartkopmeeuw	/	/	/	/		
Grote stern	/	/	/	/		
Visdief	/	/	/	/	+	
Dwergstern	/	/	/	/	+	
Blauwborst	-	/	/	/	+	
<b>Niet-broedvogels</b>						
Fuut	-	/	/	/	+	
Kleine zilverreiger	/	/	/	/		
Lepelaar	/	/	/	/		
Kolgans	-	/	/	/	+	
Grauwe gans	-	/	/	/	+	
Bergeend	-	/	/	/	+	
Smient	-	/	/	/	+	
Krakeend	-	/	/	/	+	
Wintertaling	-	/	/	/	+	
Wilde eend	-	/	/	/	+	
Pijlstaart	-	/	/	/	+	
Slobeend	-	/	/	/	+	
Middelste zaagbek	/	/	/	/		
Zeearend	/	/	/	/	+	
Slechtvalk	/	/	/	/	+	
Scholekster	-	/	/	/	+	
Kluut	-	/	/	/	+	
Bontbekplevier	-	/	/	/	+	
Strandplevier	-	/	/	/	+	
Goudplevier	-	/	/	/	+	
Zilverplevier	-	/	/	/	+	
Kievit	-	/	/	/	+	

Broedvogels	NE Inrichting	NE Korte termijn	NE Lange termijn	NE op IHD	PE	Opmerkingen
Kanoetstrandloper	/	/	/	/	+	
Drieteenstrandloper	/	/	/	/		
Bonte strandloper	-	/	/	/	+	
Rosse grutto	-	/	/	/	+	
Wulp	-	/	/	/	+	
Zwarte ruiter	/	/	/	/	+	
Tureluur	-	/	/	/	+	
Groenpootruiter	/	/	/	/	+	
Steenloper	-	/	/	/		
<b>Habitattypen</b>						
H1110	/	/	/	/		
H1130	-	/	/	/	+	
H1310	-	/	/	/	+	
H1320	-	-	/	/	+	
H1330	-	-	/	/	+	
H2110	/	/	/	/		
H2120	/	/	/	/		
H2160	/	/	/	/		
H2190	/	/	/	/		
<b>Soorten (van Bijl. II)</b>						
Nauwe korfslak	/	/	/	/		
Zeeprik	/	/	/	/		
Rivierprik	/	/	/	/	+	
Fint	/	/	/	/	+	
Gewone zeehond	/	/	/	/		
Groenknolorchis	/	/	/	/		

## 5.6 Effecten op 'oude doelen'

De doelen met betrekking tot het Beschermd Natuurmonument Verdrongen land van Saefinghe zijn beschreven in par. 2.4.2 (laatste alinea). Deze doelen betreffen:

- Behoud van de natuurwetenschappelijke betekenis (dankzij geografische ligging, uitgestrektheid en milieukundige positie) voor de natuurwetenschap in het algemeen en de fundamentele kennis van geomorfologische processen in het bijzonder.
- Behoud van tot brakwaterestuaria behorende brakke getijdengebieden met daarvoor kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van het gebied als overgangsgebied van water naar land, waarbinnen alle verschillende stadia van bodem- en reliëfvorming zoals zandplaten, slikken en schorren worden aangetroffen, met de voor elk van deze ontwikkelingsstadia kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van sterk uiteenlopende milieuomstandigheden die mogelijkheden scheppen voor het voorkomen van typische zoutplanten (zoals zeekraal, klein schorrekruid, lamsoor, gewone zoutmelde en zeealsem) en plantensoorten die onder minder zilte omstandigheden leven (echt lepelblad, zeebies en een bepaalde variëteit van de akkermelkdistel).
- Behoud van het gebied als leefgebied (in water en bodem) voor mariene, brakke (o.a. een specifiek roeipootkreeftje) en zoetwatersoorten.
- Behoud als broedgebied voor kustbewonende vogelsoorten (o.a. zwartkopmeeuw, bruine kiekendief, visdiefje en kluut), en als foerageergebied en pleisterplaats voor belangrijke aantallen steltlopers (bonte strandloper, rosse grutto, zilverplevier en kluut), eenden (wilde eend, smient, pijlstaart en wintertaling) en ganzen (kolgans, rietgans en

grauwe gans en als belangrijke slaappleats in de winter van zilver-, storm- en kokmeeuwen.

- Behoud van het natuurschoon, zijnde de grote uitgestrektheid, het grillige patroon van kreken en de door het ritme van eb en vloed voortdurend wisselende aanblik. Ook bijzondere elementen van cultuurhistorische betekenis worden genoemd: schapenstellen (onbewoonde terpen als vluchtplaats voor kudden bij hoogwater).

Voor al deze doelen geldt dat de herinrichting van de Hedwigepolder leidt tot versterking van de waarden die als onderdeel van deze doelen zijn beschouwd. De inrichting van de Hedwigepolder leidt tot het lokaal terugzetten in de successie van delen van het gebied langs de scheldeschorren en in het Sieperdaschor. Dit aspect van terugzetten in de successie draagt bij aan het behoud van de karakteristiek van het overgangsgebied tussen de verschillende stadia tussen ondiep water en slikken naar oude schorren. Daarbij vindt een tijdelijke verschuiving plaats van biotopen en vogelsoorten die in de verschillende stadia hun broedgebied of anderszins leefgebied hebben. Deze uitwisseling tussen biotopen vormt echter een van de karakteristieke kenmerken van het estuarium.

## **5.7 Effecten in Vlaanderen**

De werkzaamheden aan de Hedwigepolder, het Sieperdaschor en de scheldeschorren leiden tot verstoring van het gebied en de aangrenzende delen in Vlaanderen. Voor zover het de Vlaamse Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijngebieden betreft, kan worden geconcludeerd dat de werkzaamheden vrijwel geheel op ruime afstand (> 500 meter) van de genoemde Vlaamse gebieden plaatsvinden. Alleen de werkzaamheden aan het Nedelrlandse deel van de scheldeschorren, waarbij wordt gezorgd voor een geleidelijke overgang tussen de nieuwe instroomgeul en de bestaande schorren, vinden op afstand van minder dan 500 meter plaats, tot een kortste afstand van circa 150 meter. Binnen deze afstand is verstoring van broedende vogels in de Vlaamse scheldeschorren mogelijk. Echter, met het oog op het beperken van de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen in het Nederlandse Natura 2000-gebied, zal voor de realisatiefase als mitigerende maatregel worden voorgesteld dat werkzaamheden aan het schor te allen tijde buiten het vogelbroedseizoen worden uitgevoerd. Daarmee worden negatieve effecten op de Vlaamse scheldeschorren voorkómen.

## **5.8 Verstevinging Leidingendam**

In aanvulling op bovenstaande effectbeoordeling die is ingedeeld naar instandhoudingsdoelen, is specifiek aandacht besteed aan de effecten als gevolg van de verstevingingswerken van de Leidingendam en de mogelijke extensieve recreatie op de verstevigde berm (wijzigingsbevoegdheid in het Inpassingsplan). Hier wordt in deze paragraaf op ingegaan.

### **5.8.1 Effecten verstevinging Leidingendam**

Uitvoering van de maatregelen aan de Leidingendam heeft de volgende rechtstreekse gevolgen op de aanwezige natuurwaarden:

- de oppervlakte natuurwaarden in het Sieperdaschor die verdwijnt door de verstevingingswerkzaamheden bedraagt ca 3,5 ha, verdeeld over 3,2 ha H1330A (Schorren en zilte graslanden) en ca 0,3 ha H1310A (Zilte pioniervegetaties).
- op termijn kan zich in deze verstevigde zone een vegetatie ontwikkelen die bestaat uit schor, rietvegetatie en – voornamelijk –soortenarm grasland. Een ander deel zal onbegroeid blijven. Welk natuurtypen zich waar en in welke oppervlakten op de verstevigde zone zal ontwikkelen, is niet in detail te voorspellen.
- deze verstevigde zone heeft zowel een stabiliteits- als controledoel, en wordt om die reden wekelijks betreden. Als broed- of foerageerplaats zal deze zone slechts een beperkte functie vervullen.
- de kop van de dam (ter hoogte van het plateau) wordt beschermd met breuksteen.

Deze werkzaamheden zorgen voor zowel een fysieke, visuele, als geluids-verstoring en worden hieronder op hun effect beoordeeld.

## 5.8.2 **Effectbeoordeling versteviging Leidingendam**

Deze werkzaamheden kunnen gezien worden als werkzaamheden die – zowel qua fysieke verstoring, visuele verstoring als qua geluidsverstoring – te vergelijken zijn met de werken ter hoogte van de bestaande, Nederlandse en Vlaamse schorren. Qua oppervlakte vormen deze slechts een fractie van de schor- en slikverstorende werken in het gebied. De werken hebben bovendien vooral een impact op de schorvegetaties; een vegetatie-eenheid die over vele 100'en hectaren voorkomt in het Verdrongen Land van Saeftinghe, ten noorden van het projectgebied. De impact die deze werken veroorzaken is daarom klein in relatie tot de werken nabij de Schelde, in functie van de aanleg van het intergetijdengebied. De potentiële effecten als gevolg van verstoring worden uitgesloten door beperkingen aan te houden in de uitvoeringsplanning.

We kunnen stellen dat de effecten van de versteviging van de Leidingendam zódanig klein zijn, dat deze ook in cumulatie met de werken langs de Scheldeschorren, een slechts tijdelijk effect op de IHD'en hebben.

In onderstaande opsomming wordt de effectbeoordeling nader toegelicht:

- Het is duidelijk dat een herinrichting van verschillende 100'en hectaren poldergebied (akkers, weliswaar thans nog buiten het Natura 2000-gebied) tot een grotendeels natuurlijke, spontaan ontwikkelende en voor vogels waardevolle situatie zal leiden. Er zijn echter broedvogels waarop – zoals eerder aangetoond – effecten te verwachten zijn wanneer bv. de aanwezige Scheldeschorren worden verwijderd (bv. Bruine kiekendief, Blauwborst). Herstel- of uitwijkmogelijkheden voor deze soorten blijven echter in ruime mate aanwezig ter hoogte van het Nederlands deel van het projectgebied (m.n. Saeftinghe en het niet beïnvloede deel van het Sieperdaschor). Het verwijderen van broedbiotoop in functie van de versteviging van de Leidingendam heeft voor de aangemelde vogelsoorten tijdens de uitvoeringsfase of kort na de inwerkingtreding slechts tijdelijke negatieve, bijkomende effecten tot gevolg. Ook bijkomende negatieve effecten op de vooropgestelde IHD's zijn er niet. Vooral door de manier waarop de versteviging zal worden aangepakt (werken aan de zuidzijde van de huidige dam en min of meer uit het zicht en het geluidsveld van de avifauna van Saeftinghe) kan worden gesteld dat menselijke aanwezigheid en geluidsverstoring een marginale rol zullen spelen, en daarmee geen negatieve effecten zullen teweegbrengen op de IHD'en van de avifauna van dit Natura 2000-gebied (dat zich voor meer dan 99% ten noorden van de Leidingendam bevindt).
- Als gevolg van de versterking van de Leidingendam zal in totaal 3,2 ha Schorhabitat (H1320) en 0,3 ha Slikhabitat behorend tot het habitatype Estuaria (H1130) verdwijnen (samen met de maximaal 52 ha schor van de scheldeschorren en het Sieperdaschor). Dit weegt niet op tegen de 3580 ha slikken en (vooral) schorren die voorkomen in het gehele Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. De ontwikkeling van 295 ha intergetijdengebied draagt bij aan het op termijn behalen van de IHD'en.
- De habitatypen Estuaria, Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten en Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten ondervinden in de Scheldeschorren van het projectgebied een negatief effect dat reeds op korte termijn wordt gecompenseerd door het in werking treden van het intergetijdengebied. Die inschatting verandert niet wanneer er een grondoppervlak van 3,5 ha wordt ingenomen in functie van de versteviging van de Leidingendam. Bovendien wordt slechts ± 300 m<sup>2</sup> 'slikhabitat' langs de Leidingendam ingenomen.
- Geen van de aangemelde zoogdier- en vissoorten is in relevante aantallen aanwezig in of in de omgeving van het projectgebied. (Potentiële) leefgebieden worden geenszins vernietigd door de werkzaamheden in het projectgebied en langs de Leidingendam. Bijgevolg is een effect op het IHD niet aan de orde.

Een belangrijk aandachtspunt is op zijn plaats om te worden vermeld en om te worden meegenomen in het navolgende vergunningentraject. Als mitigerende maatregel wordt voorgesteld om de werkzaamheden aan en langs de Leidingendam uit te voeren in een periode waarin de flora- en fauna-activiteit tot een minimum beperkt is (bv. augustus – oktober, en eventueel ook juli). Op die manier wordt verstoring van broedvogels, pleisterende en foeragerende vogels en planten tot een minimum beperkt.

Door het opbreken van de weg naar het plateau van de leidingendam in het oostelijk deel van het Sieperdaschor verdwijnt de toegangsweg van de Hedwigepolder naar de het plateau, het daarop gelegen zomerverblijf van stichting Het Zeeuwse Landschap en het Verdrongen Land van Saefthinghe. Ten behoeve van de bereikbaarheid van het plateau van de leidingendam is op de (verstevigde) berm van de leidingendam een nieuwe dienstweg voorzien. Aangezien er vanuit wordt gegaan dat deze dienstweg niet in aanmerking komt voor intensief recreatief verkeer, maar alleen voor extensieve recreatie in de vorm van wandelaars (alleen mogelijk indien gebruik gemaakt wordt van de wijzigingsbevoegdheid in het Inpassingsplan) en ten behoeve van het beheer, kan hierbij gesteld worden dat dit geen extra verstoring genereert ten opzichte van de verstoring die momenteel reeds plaats vindt. Op de huidige (Natura2000) waarden is derhalve geen negatieve impact te verwachten in vergelijking met de impact die er nu reeds is.

Naast de herinrichting van het gebied zijn ook de mogelijkheden voor intensief recreatief gebruik verkend. Deze mogelijkheden zijn getoetst aan Natura 2000-doelen (zie Voortoets, bijlage bij het Inpassingsplan). De belevingsas, de ecolodges en het natuurpaviljoen worden als wijzigingsbevoegdheid opgenomen in het inpassingsplan, maar hiervoor wordt nog geen vergunning wordt aangevraagd. Daarom blijven de effecten van het intensief recreatief gebruik buiten beschouwing in voorliggende Passende beoordeling.





## 6 **Duiding van cumulatieve effecten op de Speciale Beschermingszones (NL en VL)**

---

### **Andere ingrepen die een effect kunnen hebben**

Vanuit de Europese regelgeving inzake de Habitatrichtlijn wordt expliciet aangegeven dat het effect van een plan of project in combinatie met andere (relevante) plannen of projecten gezien moet worden: "Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een Passende Beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor het plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden."

Deze vereiste is overgenomen in de hierop betrekking hebbende wetgeving voor Nederland en Vlaanderen. Voor Nederland betreft dit artikel 19f van de Natuurbeschermingswet 1998; voor Vlaanderen betreft dit in artikel 36ter (par. 3 – 6) van het Decreet Natuurbehoud.

Het is hier ons inziens ook relevant om in kader van dit cumulatie-onderzoek de Ontwikkelingsschets 2010 aan te halen. In het strategische milieueffectenrapport is het standpunt ingenomen dat de niet op natuurbehoud gerichte delen van een gemengd plan of project afzonderlijk passend beoordeeld moet worden. Tegelijkertijd is daarin gesteld dat « ... de Passende Beoordeling voor de maatregelen tot verruiming dient te worden geplaatst in de context van het integrale maatregelenpakket voor veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid... ». Immers kunnen enkele kleine ingrepen gezamenlijk wel een significant effect hebben op de natuurwaarden.

De beoordeling van deze cumulatieve effecten in en langs dit deel van de Westerschelde - Zeeschelde is echter een complexe opgave. Door de dynamiek van het systeem is het zeer moeilijk om vast te stellen of waargenomen veranderingen het gevolg zijn van natuurlijke processen dan wel van menselijke ingrepen. Bovendien zijn de effecten van de afzonderlijke ingrepen onderling niet of nauwelijks te scheiden. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op activiteiten/ingrepen, die een effect kunnen hebben op de soorten of habitattypen, bovenop de effecten die door het voorliggende project gegenereerd worden. Dit wordt ook geadviseerd in de 'Natura 2000 interpretation manual' (EU, 2000).

Bij het onderzoek naar cumulatie van effecten zijn conform eerder onderzoek drie verschillende situaties te onderscheiden:

- Voor die soorten en habitats waarop significant negatieve effecten optreden, zijn de effecten van andere plannen projecten en handelingen niet meer van belang voor de vraag of het project afzonderlijk of in combinatie met andere plannen, projecten of handelingen significante gevolgen kan hebben voor het gebied. Immers: binnen het project moeten dan oplossingen worden gezocht om voor het significant negatieve effect te mitigeren of te compenseren.
- Voor habitats en soorten waarop geen effecten optreden, zijn de effecten van andere plannen en projecten niet van belang. Immers: effecten die nul of bijna nul zijn, kunnen door cumulatie met andere plannen, projecten of handelingen nooit 'uitgroeien' tot effecten die aan dit project toe te rekenen zijn. De effecten van de andere plannen, projecten of handelingen zijn of veel groter (significant of niet significant) of zijn ook nul of bijna nul.
- Bij het optreden van kleine of tijdelijke, maar niet significante effecten is het onderzoek van mogelijke cumulatie dus het meest van belang. Hierbij is steeds nagegaan of deze kleine effecten, samen met effecten van andere plannen, projecten of handelingen, zouden kunnen leiden tot significante effecten. In deze situatie bevinden we ons bij voorliggend cumulatieonderzoek.

### **Belangrijkste ingreepstypen langs de Westerschelde en de Beneden-Zeeschelde**

De belangrijkste ingrepen op de Westerschelde – Zeeschelde zijn (niet limitatief):

- Inpolderingen en dijkverzwaringen;
- Industrie;
- Vaargeulverruiming;
- Lozingen van verontreinigd water;
- Baggerwerkzaamheden;
- Zandwinning;
- Werkzaamheden land-watergrens;
- Visserij;
- Scheepvaart;
- Recreatie.

Voor **Nederland** zouden in theorie de volgende projecten, handelingen en plannen cumulatief beschouwd kunnen worden met de effecten van het project 'Aanleg Intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder':

1. voortzetting morfologische ontwikkeling als gevolg van eerdere projecten (waar onder verruiming en inpolderingen) in combinatie met autonome (natuurlijke) ontwikkeling;
2. dijkverbeteringen langs de Westerschelde;
3. ontwikkelingen in de zandwinning in de Westerschelde;
4. eventuele aanleg van containerterminal in haven van Vlissingen (Westerschelde Container Terminal), de Dokkershaven bij Vlissingen en de haven bij Perkpolder;
5. storten van havenslib uit de Westerscheldehavens;
6. visserij op garnalen en tong;
7. natuurontwikkeling in het middengebied van de Westerschelde (natuurontwikkelingsproject uit de Ontwikkelingsschets 2010);
8. projecten uit het natuurcompensatieprogramma na de tweede verdieping van de Westerschelde.

Bovenstaande punten 8 en 9 betreft plannen, projecten en handelingen met positieve effecten op de beschermde natuur en worden niet meegenomen bij de beoordeling van cumulatieve effecten. Dit zou bij cumulatie kunnen werken als een soort compensatie van negatieve effecten (door andere oorzaken), hetgeen niet de intentie is van art. 19f van de Natuurbeschermingswet 1998.

### **Ingrepen en ingreepstypen die een relatie vertonen met het project**

#### Vaargeulverruiming <-> habitats

- De ontwikkelingen en activiteiten in de Zeeschelde en de Westerschelde hebben in de vorige eeuw geleid tot ingrijpende effecten op diverse habitats en soorten. De belangrijkste verandering in de laatste decennia is met name de afname aan schorren. Het areaal aan platen en slikken is op dit moment min of meer in evenwicht.
- In de MER vaargeulverruiming staat aangegeven dat uit eerder onderzoek blijkt dat de nieuwe verruiming geen negatieve gevolgen voor de natuur zal hebben, als de kwetsbare natuur in het estuarium weer robuuster wordt, en als de verruiming zorgvuldig gebeurt. Vlaanderen en Nederland hebben afgesproken om de natuur steviger te maken door gezamenlijk tenminste 1.700 hectare nieuwe natuur te ontwikkelen.
- De inrichting van het intergetijdengebied zal geen bijkomend negatief effect genereren op de aanwezige natuurwaarden (slik, schor). Integendeel, het intergetijdengebied zal optreden als een volwaardig en robuust slikken- en schorrengebied dat mede de negatieve repercussies die mogelijks optreden ten gevolge van de vaargeulverruiming opvangt.

#### Dijkverzwaringen <-> habitats

- In 1997 is het Projectbureau Zeeweringen begonnen met het verbeteren van de dijkbekledingen langs de (Nederlandse) Westerschelde. Bij deze werkzaamheden kan zeer lokaal enig habitatverlies optreden door de zeewaartse verschuiving van de buitenteen van de dijk. De verschuiving beperkt zich echter tot hoogstens enkele meters en landwaartse verschuiving komt ook voor. Op basis van diverse ontwerpnota's blijkt er geen sprake te zijn van significante habitatverliezen door dijkverzwaring.
- De gezamenlijke effecten van recente dijkverbeteringswerken op de habitats en soorten zijn zodanig beperkt, dat deze als niet significant kunnen worden aangemerkt. Het is niet bekend of er eventuele significante effecten door verstoring van aangemelde vogelsoorten als gevolg van de grotere toegankelijkheid van de dijk voor recreanten

zijn opgetreden. Voorliggend project levert aan deze negatieve effecten geen bijkomende negatieve bijdrage.

- Cumulatie met eventuele negatieve effecten van de aanleg van het intergetijdengebied op specifieke Natura 2000-habitats kan worden uitgesloten.

#### Activiteiten land-watergrens <-> aantals- en oppervlakteveranderingen

- De aantalsveranderingen aan vogels in de Natura 2000-zones, specifiek ten gevolge van menselijke ingrepen, zijn niet allemaal bekend. In ieder geval kan worden gesteld dat significant negatief beïnvloede vogelsoorten (Blauwborst, Bruine kiekendief, op Vlaams grondgebied als gevolg van ingrepen in het schor Ouden Doel momenteel niet door andere activiteiten in het desbetreffende SBZ negatief worden beïnvloed. De aantalsevolutie van deze soorten is immers de laatste jaren neutraal tot positief, hun (potentiële) broedlocaties blijven status quo of nemen in oppervlakte toe, ten gevolge van de tijdelijke en permanente compensatiezones die na het Deurganckdok-arrest werden ingericht in het Linkerscheldeoevergebied. Ook habitatype 1330 'Atlantische schorren' werd de laatste jaren niet door andere activiteiten cumulatief negatief beïnvloed (zie ook §7.5.2.1., onderdeel 'Tijdelijke en permanente compensaties'). Het ligt in de lijn der verwachtingen dat het voorliggend project inzake oppervlakte- en daarmee samenhangende aantalstoename en soortaanzigheid een positieve bijdrage zal leveren aan de SBZ-doelstellingen. Het intergetijdengebied zal optreden als een volwaardig slikken- en schorrengebied dat mede de negatieve repercussies die optreden/optraden ten gevolge van de Deurganckdok-werkzaamheden opvangt.
- Aanleg havens: de mogelijke aanleg van havens zal naar verwachting geen effect hebben op de habitats en soorten die door dit project beïnvloed worden.

#### **Conclusie**

Uit bovenstaande blijkt dat de met dit project beoogde inrichting van het intergetijdengebied op lange termijn – ook gezamenlijk met andere activiteiten – geen negatieve bijdrage levert aan de integriteit en de staat van instandhouding van het SBZ; integendeel – het project kan worden gezien als een herstelmaatregel met het doel om op termijn de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Op de langere termijn is er duidelijk een positief effect.

Het Vlaamse projectdeel is inmiddels volop in uitvoering en leidt tot de ontwikkeling van nieuwe natuur.



## **7 Mitigerende maatregelen (NL en VL)**

---

In bovenstaande hoofdstukken werd nagegaan of er negatieve effecten kunnen optreden bij de aanleg en de inwerkingtreding van het intergetijdengebied op de in kader van Natura 2000 bij Europa aangemelde soorten en habitats. Onderstaand worden een aantal relevante maatregelen (i.f.v. Natura 2000) aangehaald die de effecten van een bepaalde ingreep kunnen beperken. Onderstaand worden de mitigerende maatregelen beschreven die met betrekking tot de hoger genoemde Natura 2000-aspecten in de praktijk zullen worden gebracht.

### **Terreinmaatregelen**

- Door middel van het uitgraven van nieuwe kunstmatige laagten in deze voormalige genivelleerde landbouwgebieden (surplus bovenop de kreekaanzetten) kan de natuurontwikkeling tot een hogere diversiteit in het gecreëerde intergetijdengebied leiden (behoud van een behoorlijke ontwatering van deze laagten blijft echter wel geboden).
- De harde resistente kleilaag remt de ontwikkeling van het afwateringsstelsel. Een tot diep in het gebied uitgegraven hoofdgeul versterkt de afwatering van het intergetijdengebied. De ontwikkeling van het afwateringspatroon zou extra versterkt kunnen worden door de hoofdgeul en de eventueel lokaal ontstane geulen met elkaar te verbinden. Daardoor zal meer water in een meer divers stromingspatroon door het projectgebied stromen, waardoor de erosieve kracht toeneemt. Het resultaat is dat het gebied beter ontwatert, een sterker ontwikkeld krekensstelsel krijgt en dat een groter deel van het gebied als een natuurlijk schor oogt (types 1310, 1320 en 1330). Bovendien zal het leiden tot een natuurlijker verdeling van het sediment over het gebied.
- Werken aan de zuidzijde van de huidige leidingendam en min of meer uit het zicht en het geluidsveld van de avifauna van Saeftinghe.

### **Seizoen**

- De werkzaamheden aan dijken en schorren, inclusief de verstevigingswerken aan de Leidingendam, zullen worden uitgevoerd in een periode waarin de flora- en fauna-activiteit tot een minimum beperkt is (bv. augustus – oktober). Op die manier wordt verstoring van broedende vogels, pleisterende en foeragerende vogels en planten tot een minimum beperkt.

### **Omgeving**

- Ten aanzien van de Leidingendam zijn maatregelen voorzien om de stabiliteit hiervan te verzekeren. Deze zijn in detail onderzocht in een stabiliteitsstudie in het kader van het inrichtingsplan. Ten aanzien van de effecten van het gebruik door zacht recreatief verkeer van de berm van deze dam zijn geen aanvullende maatregelen nodig.



## 8 *Eindbeoordeling Vogel- en Habitatrictlijn*

---

### 8.1 *Natura 2000-beoordeling Nederland*

#### **Broedvogels en niet-broedende vogels**

Voor het voorgenomen Inrichtingsplan geldt dat tijdens de uitvoeringsfase, zich tijdelijke negatieve effecten voordoen op de instandhoudingsdoelen van de aangemelde broed- en niet-broedvogelsoorten. Op korte en langere termijn na inwerkingtreden van het intergetijdengebied zijn er geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen.

De reden daartoe moet gezocht worden in de zeer grote aantallen aangemelde vogelsoorten die zich in Saeftinghe bevinden i.r.t. het gebied waar werkzaamheden uitgevoerd worden. Deze aantallen maken dat het verdwijnen door vergraven van broedplaatsen of verstoren van beperkte aantallen broedvogels of niet-broedvogels bij de Sieperdamonding, het Sieperdaschor of het Nederlandse Scheldeschor op de langere termijn geen negatief effect zal hebben op de instandhoudingsdoelen. In de omgeving zijn voldoende ongestoorde alternatieve broed- rust- en foerageerlocaties beschikbaar. De ontwikkeling van 295 ha intergetijdennatuur vergroot het leef-foerageer- en rustgebied van het overgrote deel van de relevante vogels en draagt daarbij op termijn voor vrijwel alle vogelsoorten bij aan de gunstige staat van instandhouding van de soort in het Natura 2000-gebied.

#### **Habitats en (niet-vogel)soorten (vissen en zoogdieren)**

Bij uitvoering van het Inrichtingsplan treedt op Nederlands grondgebied op de langere termijn geen negatief effect op het instandhoudingsdoel van de aangewezen habitattypen. Het verdwijnen van circa 52 ha schorren (H1330) veroorzaakt op Nederlands niveau een tijdelijk effect, maar, rekening houdend met de omvang van de nieuwe estuariene uitbreiding en de beoogde ontwikkeling binnen dit gebied, zijn op termijn van circa 10 jaar per saldo negatieve effecten op het instandhoudingsdoel uit te sluiten. De nieuw aangelegde kreken in het Sieperdaschor en het nieuwe intergetijdengebied in de Hedwigepolder leveren een belangrijke bijdrage aan het behalen van de IHD'en. Ook op de IHD'en voor (niet-vogel)soorten is geen negatief effect te verwachten. Zowel inzake (niet-vogel)soorten als inzake habitats kan evenmin gezegd worden dat deze een negatief effect op het realiseren van de IHD'en teweegbrengen. Op Nederlands grondgebied is overigens vooral dynamiek nodig om de natuurdoeltypen waarvoor de huidige staat van instandhouding slecht is, te realiseren. Het voorliggende Inrichtingsplan is in staat te zorgen voor deze dynamiek.

### 8.2 *Vogel- en habitatrictlijnbeoordeling Vlaanderen*

#### **Vogelrichtlijnbeoordeling**

Op basis van de in dit rapport uitgevoerde Passende Beoordeling kan worden geconcludeerd dat de aanleg van het intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder verschillende effecten genereert op de bij Europa aangemelde vogelsoorten en op de Vogelrichtlijnverplichtingen zoals ruimtelijk vertaald in de Achtergrondnota Natuur. Bij het voorgenomen Inrichtingsplan is het negatief effect niet significant.

Na inwerkingtreden van het intergetijdengebied wordt verwacht dat een erg waardevol sedimentatie-erosie- / slikken-schorreng gebied ontwikkelt. De precieze termijn waarbinnen dit gebeurt is onduidelijk (na ± 10 jaar).

#### **Habitatrictlijnbeoordeling**

Er vindt geen relevant ruimtebeslag of beïnvloeding van aangemelde habitats plaats door de aanleg van het intergetijdengebied bij uitvoering van het voorgenomen Inrichtingsplan.

Na inwerkingtreden van het intergetijdengebied, zal op Vlaams niveau snel aan de SBZ-H-behoefte (nl. zo groot mogelijke oppervlakte "Slik en schor (begrasd)/estuariene natuur" (of "Begrasd schor" )) worden voldaan.





## 9 Inventarisaties, bronnen en informatie

### Algemeen

Er zijn verschillende gegevens beschikbaar. In de effectbeoordeling werd reeds melding gemaakt van de volgende bronnen met terreininformatie inzake het projectgebied:

- Diverse RIKZ- en RWS-rapporten (o.a.)
  - *Met het tij mee,*
  - *Monitoring van de effecten van de verruiming 48'/43' MOVE Eindrapport 2006,*
  - *Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2005/2006 en 2003/2004,*
  - *Broedsucces van kustbroedvogels in het Deltagebied in 2005*
  - *Kansen in de Delta; Globale indicatie van kansen voor gebruikers van de Delta bij het herstel van estuariene dynamiek (dec 2006)*
- Losse Steltkluut-info (kopieën uit # studies)
- Algemene informatie op [www.steltkluut.nl](http://www.steltkluut.nl)
- Dagwaarnemingen Saefthinghe, Sieperdaschor en Schelde op [www.saeftinghe.be](http://www.saeftinghe.be)
- Dagwaarnemingen Prosperpolder, Schor Ouden Doel op [www.scheldeschorren.be](http://www.scheldeschorren.be)
- 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied': resultaten van het eerste, tweede, derde en vierde jaar, via [www.inbo.be](http://www.inbo.be)

Andere gehanteerde informatiebronnen zijn:

- Anoniem – diverse recente inventarisaties van en rondom het projectgebied van Natuurpunt, INBO, De Steltkluut, [www.scheldeschorren.be](http://www.scheldeschorren.be) -monitorings, [www.saeftinghe.be](http://www.saeftinghe.be),
- Arcadis, 2009. Passende Beoordeling Westerschelde & Saefthinghe. Gasunie. 110623/CE8/0N5/00623
- Baeyens, W., Monteny, F. & Van Ryssen, R. (1992). Metalen in de Scheldesedimenten. Tussentijds rapport fase 2. Vrije Universiteit Brussel.
- Belconsulting (2004). MER aanleg van een kreek in Buffer Noord en een weidevogelgebied in de zoekzone Doelpolder-Noord. Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen.
- Bervoets, L., Schneiders, A., Wils, C. (1993). Onderzoek naar de verspreiding en de typologie van ecologische waardevolle waterlopen in het Vlaamse Gewest. Beneden-Scheldebekken. UIA i.o.v. Aminal, Afdeling Water.
- Bouma, H., de Jong, D.J., Twisk, F., Wolfstein, K. (2005). Zoute wateren ecotopenstelsel. Rapport RIKZ/2005.024. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Middelburg, 156p.
- De Deckere, E., Blust, R., Cornelis, B., Herman, P., Janssen, C., Meire, P., Van Regenmortel, S., Starink, M., Steen Redeker, E., Van den Bergh, E. & Ysebaert, T. 2002. Ecologie en ecotoxicologie van natuurgericht waterbeheer: implicaties van verontreiniging op natuurdoelstellingen en ontwikkeling in overstromingsgebieden. Vlaams Impulsprogramma Natuurontwikkeling 99/05. Universiteit Antwerpen. Antwerpen. 97 blz.
- De Kraker A.M.J. (2002). De Westerschelde, een water zonder weerga.
- INBO, 2004-2007. – Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20/2/2002: resultaten van het 1<sup>e</sup>, 2<sup>e</sup>, 3<sup>e</sup> en 4<sup>e</sup> jaar.
- MinLNV, okt. 2006. – Natura 2000-doelendocument. Ando bv, Den Haag.
- MinLNV, jan 2007 – Ontwerp-aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied n<sup>o</sup> 122 'Westerschelde en Saefthinghe'.
- Proses (2004). Rapport 9301. Natuurinrichtingsschets "Hedwige-, Doel- en Prosperpolder".
- Provincie Zeeland (2006). Omgevingsplan Zeeland 2006-2012.
- Schelde Informatie Centrum in samenwerking met het Rijksinstituut voor Kust en Zee/RIKZ (1999). "De ScheldeAtlas, een beeld van een estuarium".
- Soresma (2005). Ecologische doelstellingen intergetijdengebied Hedwige-Prosperpolder. Nota in functie van de opmaak van het MER.
- Spanoghe, G. et al. (2006). Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied: resultaten van het derde jaar. Instituut voor Natuurbehoud. Verslag IN O.2006.1.
- Stikvoort, E.; De Winder, B (1997). Sieperdaschor, van polder naar schor, interim-evaluatie 1990-1996.
- Stikvoort, E. (2000). Met het tij mee: over de ontwikkelingen in het Sieperdaschor. [Going with the tide: on the developments in the Sieperdaschor]. Rapport RIKZ, 2000(46). Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee: Middelburg, The Netherlands. 50 pp.

- Van Damme, S., Ysebaert, T., Meire, P. & Van den Bergh, E. (1999). Habitatstructuren, waterkwaliteit en leefgemeenschappen in het Schelde-estuarium. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 99.24. Instituut voor Natuurbehoud (IN), Brussel.
- Van Damme et al. (2005). Spatial and temporal patterns of water quality along the estuarine salinity gradient of the Scheldt estuary (Belgium and the Netherlands): result of an integrated monitoring approach. *Hydrobiologia* 540: 29-45.
- Van Oevelen, D., Van den Bergh, E., Ysebaert, T. & Meire, P. (2000). Literatuuronderzoek naar ontpolderingen. Rapport IN.R.2000.7.
- Verbessem, I., Ysebaert, T., Van den Bergh, E., De Regge N., Soors, J., Kuijken, E. (2002). 10 jaar monitoring op het Groot Buitenschoor. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 2002.10 Brussel.
- Ysebaert T. & Herman P. (2001). Bodemdieren langsheen estuariene gradiënten. De levende natuur: De Schelde een rivier met vele gezichten 2: 74-77.

#### Flora en vegetatie (habitats)

Het onderzoeksgebied is in het voorjaar 2006 verschillende malen bezocht door medewerkers van Soresma/Antea Group. Op basis hiervan werd een Biologische Waarderingskaart (BWK) opgesteld volgens de methodiek die in Vlaanderen frequent wordt toegepast. Ook het Nederlands deel van het projectgebied werd aldus in kaart gebracht. Deze informatie werd gekoppeld aan bestaande inventarisatiegegevens van het RIKZ, INBO, Zeeuws Landschap, De Steltkluut en Natuurpunt. De BWK is zowel in 2010 als in 2013 geactualiseerd.

Op deze manier werd een beeld verkregen van de beschermde plantensoorten, zoutplanten en wieren in en rond het projectgebied.

#### Broedvogels / andere vogels

Het onderzoeksgebied is in voorjaar 2006 verschillende malen bezocht door medewerkers van Soresma/Antea Group. Er heeft een globale inventarisatie van de broedvogels plaatsgevonden van het toekomstige intergetijdengebied aangevuld met gegevens van het RIKZ, Zeeuws Landschap, INBO (referenties; zie hierboven). In dit rapport zijn voor het onderzoeksgebied broedvogelgegevens van maximaal 10 jaar geleden gebundeld.

